LEVI ROACH

NORMANLAR

AVRUPA'NIN KURUCULARI
ASYA'NIN FATİHLERİ

ÇEVİRİ
BEKİR ÇELİKCAN

Kronik

NORMANLAR
Avrupa'nın Kurucuları, Asya'nın Fatihleri

—

LEVI ROACH

KRONİK YAYINCILIK: 411
Avrupa Tarihi: 20

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

ÇEVİRİ
Bekir Çelikcan

EDİTÖR
Ali Kaan Cerit

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Temmuz 2023, İstanbul

ISBN
978-625-6989-69-6

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah.
Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
Küçükçekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

LEVI ROACH

NORMANLAR

AVRUPA'NIN KURUCULARI
ASYA'NIN FATİHLERİ

ÇEVİRİ
BEKİR ÇELİKCAN

Kronik

Levi Roach

Orta Çağ Batı Avrupası dinî ve sosyal tarihi çalışan Roach, çalışmalarını özellikle İngiliz ve Alman tarihine odaklamıştır. Cambridge Üniversitesi mezunudur. St. John's College'da öğretim üyesi olarak çalışmış ve şu an profesör titriyle Exeter Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

Bekir Çelikcan

1996 Amasya doğumludur. 2018'de İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuş, aynı yıl yine İstanbul Üniversitesi Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2021'de "Birinci Haçlı Seferi Öncesinde Güney İtalya" isimli tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Şu anda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Orta Çağ Avrupa tarihi, genel Norman tarihi, Güney İtalya Normanları ve Sicilya Norman Krallığı alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Clara ve Lettie'ye

İçindekiler

Yazarın Önsözü

On yedi yaşındaki II. Friedrich, 1212 Aralık ayı başlarında Mainz'a girdiğinde kendisini alkışlayan bir kalabalık tarafından karşılandı. Yıllardır savaşan hizipler, Alman tahtı için mücadele ediyorlardı. Şimdi genç Friedrich'in -sevgiyle bilindiği üzere "Apulialı çocuğun"- tahta geçmesi meseleleri çözecek gibi görünüyordu. Friedrich, kürkler ve alışık olmadığı kış soğuğundan korunmak için ağır bir pelerin ile şık giyinmişti. Yerel başdiyakoz tarafından şehre götürüldü ve onlar giderken kalabalık dağıldı. Hedefleri şehrin merkezindeki büyük katedraldi. Boyunlarında kutsal emanetler taşıyan iki piskopos Friedrich'i pirinçle kaplanmış büyük kapılarda karşıladı. Ardından Başpiskopos Siegfried de onlara katılarak imparatorluk maiyetine içeriye kadar eşlik etti.

Kalabalık içeri girerken, Friedrich kollarını ve pelerinini sunağın önüne uzattı. Ardından haç şeklinde gösterişli bir şekilde secde ederek ilahi merhamet diledi. Tüm piskoposlar ve din adamları aynı şekilde davranırken diğerleri de azizlerin yardımını talep eden ayinler söyledi. Friedrich ayağa kalktıktan sonra Başpiskopos Siegfried ona kral olarak üzerine düşen görevleri (Kilise'yi ve halkını savunmak) yerine getirip getirmeyeceğini sordu ve Friedrich de bunu memnuniyetle onayladı. Bunu duyan tüm huzurda bulunanlar onayladıklarını haykırdılar: "Âmin! Âmin! Öyle olsun! Öyle olsun!" Bir dizi duadan sonra, Siegfried'in Friedrich'i kutsal yağla kutsayarak resmen kral ilan etmesiyle tören, artık doruk

noktasına ulaşmıştı. Ardından Friedrich'e makamının sembolleri olan giysileri emanet etti; Kilise'yi savunması ve adaletsizleri cezalandırması için kılıç, Hıristiyan inancının bir işareti olarak yüzük, adil hükümler verebilmesi için hükümdarlık asası, makamının yüceliğinin ve kutsallığının bir göstergesi olarak taç. Daha fazla duadan sonra Siegfried yeni taç giymiş Friedrich'i sunaktan indirerek aşağıdaki koronun yanına, orada yerleştirilmiş olan tahta götürdü. Friedrich burada başpiskopostan barış öpücüğünü almadan önce taç giyme yeminini -barış ve adalet sunacağına ve uygun merhameti göstereceğine dair verdiği ciddi sözü- gerçekleştirdi. Nihayet tahta çıktı. Görkemli bir şekilde oturan Friedrich, ardından gelen ayini içten bir memnuniyetle izledi. Mainz'a bir prens olarak girmişti ama oradan kutsal yağ ile kutsanmış bir hükümdar olarak çıkmıştı. Friedrich artık Tanrı'nın lütfuyla kral ve Almanların hükümdarıydı (ve bu unvanlara eşlik eden bir şekilde Kutsal Roma İmparatoru'ydu).

Friedrich, büyükbabası efsanevi Alman imparatoru Friedrich Barbarossa'ya kadar uzanan seçkin bir soyun son hükümdarıydı. Ancak süreklilik izlenimi yanıltıcıdır. Çünkü genç Friedrich gerçek bir Alman değildi. Aslında ülkeyi neredeyse hiç tanımıyordu. Daha önce Alplerin kuzeyine adım atmamış bir İtalyan-Norman'dı ("Apulialı çocuk" olarak bilinir). Hükümdarlığının da göstereceği gibi Friedrich, köken olarak bir Almandan ziyade daha çok Norman güneyi özelliklerine sahip birisiydi. Zira oğlu ve yardımcı hükümdarı (VII) Heinrich ile ilişkilerinde Friedrich, Alplerin kuzeyinde daha katı Sicilya geleneklerinin uygulanması konusunda defalarca ısrar edecekti.

Bir Norman hükümdarı olarak Friedrich yalnız değildi. İngiltere, Galler'in büyük bir kısmı ve İrlanda'nın büyük bir bölümü -Fransa'daki bazı önemli topraklardan bahsetmeye gerek bile yok- büyük Norman lideri I. Guillaume'un ("Fatih")[1] doğrudan

---

1 Burada bahsi geçen Fatih Guillaume, esasen Fatih William'dır. Fransızcada Guillaume olarak geçtiğinden bu kullanım tercih edilmiştir. (ed.n.)

soyundan gelen (kadın soyundan) ve olumsuz şöhreti ile meşhur "kötü Kral John"un otoritesi altındaydı. John'un kuzeyinde, İskoçya'nın uzun süredir hüküm süren kralı Aslan William'ın (William *the Lion*) kendisi de dörtte üç oranında Norman idi ve büyük ölçüde Norman aristokrasisi tarafından destekleniyordu. Akdeniz'de ise Friedrich Sicilya ve Güney İtalya'yı kontrol ederken Kutsal Toprakların neredeyse yarısı, kötülüğü ile ün salmış şöhret düşkünü İtalyan-Norman Tarantolu Bohemond'un büyük-büyük torunu Antakyalı IV. Bohemond'un elindeydi.

Friedrich'in taç giymesiyle birlikte Norman gücü ve etkisi zirveye ulaşmıştı. Normanlar bir şekilde Batı Avrupa ve Akdeniz'e hâkim olmuşlardı. Etkileri pek de abartılı sayılmaz. Normandiya'ya yeni bir aristokrasi ve yönetici hanedan; Britanya ve İrlanda'ya kaleler, şövalyelik kültürü, Romanesk mimari ve Fransızca (Friedrich'in zamanında hala aristokratlar tarafından konuşuluyordu); Güney İtalya'ya Roma ve Katolik kilisesi ile bağlar; Almanya'ya ise kanun ve düzene karşı yeni tutumlar getirmişlerdi. Ancak Norman başarısı aynı zamanda oldukça kırılgandı. Çünkü tüm bu bölgelerde Normanlar yerleşmiş ve yerel topluma uyum sağlamışlardı. Sonuç, tanınabilir bir şekilde Norman olan ancak Normanların kendilerinin daha da yerelleştiği bir dünyaydı. Akdeniz'de Normanlar uzun zamandan beri kendilerini Sicilyalılar, Apulialılar ve Calabrialılar olarak tanımlamaya; Britanya Adaları'nda da benzer şekilde kendilerini İngiliz ve İskoç olarak görmeye başlamışlardı (Fransızca konuşan aristokrat bir çeşitlilik olsa da). Aynı anda hem her yerde hem de hiçbir yerdeydiler, büyük bir geçmişe ama çok az geleceğe sahip bir halktı.

Normanların yükseliş yılları ilk kez ortak bir Avrupa kültürünün ortaya çıkışına tanıklık etti ve Normanlar da bu sürecin önemli bir parçasıydı.[2] Britanya Adaları ve Güney İtalya'nın Batı

2 R. Bartlett, *The Making of Europe: Conquest, Colonization and Cultural Change, 950–1350* (Londra: Penguin, 1994); R. R. Davies, *First English Empire: Power and Identities in the British Isles 1093–1343* (Oxford: Oxford University Press, 2000).

(Katolik) Avrupa'nın bir parçasını oluşturması onlar sayesinde olmuştur. Normanların etkisi doğrudan Norman egemenliği altındaki bölgelerle de sınırlı değildi. Normanlar, İslâmî İberya'nın Hıristiyanlarca zaptı sırasında kritik anlarda yer aldılar. Kuzey Afrika'da kısa ömürlü bir krallık kurarak Mısır'ın Fatımî hükümdarlarını ve Fas'ın Muvahhid liderlerini tehdit ettiler. Anadolu'da Bizans otoritesinin çöküşünde önemli bir rol oynadılar, bu olaylar ise Birinci Haçlı Seferi'ne giden yolu açtı.

Yaklaşık 911 yılında Seine Nehri'nin kuzey kıyılarına yerleşen birkaç gemi dolusu Viking'in torunları için Normanlar uzun bir yol kat etmişlerdi. İlerleyen sayfalar şans, cesaret ve dindarlığın birleşimiyle bunu nasıl başardıklarını anlamaya adanmıştır. Bu, hırslı maceraların ve azılı yağmacıların, kazanılan servetlerin ve kaybedilen krallıkların hikâyesidir. Seine Nehri'ndeki korsan baskınlarıyla gelecekteki Normandiya Düklüğü'nün temellerini atan efsanevi Rollo ile başlıyoruz. Daha sonra, onun soyundan gelenlerin Flandre ve Anjou'daki komşularından gelen tehditlerle savaşarak Kuzey Fransa'da hâkimiyet kurmalarını takip ediyoruz. İlerleyen yıllarda önce I. Guillaume'un Avrupa'nın en değerli taçlarından birini ele geçirdiği İngiltere'ye, ardından da pek tanınmayan Tancrède de Hauteville'in oğullarının aynı derecede büyük bir krallık kurduğu Güney İtalya'da daha cesur girişimlerde bulunduklarını görüyoruz. Bu yeni noktalardan Normanlar etkilerini daha da genişleterek İskoçya'ya yerleştiler ve Galler ile İrlanda'nın büyük bölümünü ele geçirdiler. Kısa ömürlü de olsa daha çarpıcı olan, Bizans İmparatorluğu'nu yıkmaya çok yaklaştıklarını gördüğümüz Doğu Akdeniz'deki etkileriydi. Friedrich'in Aralık 1212'deki taç giyme törenine kadar, bir sonraki Alman kralının bile belirlenmesini sağlamışlardı. Beklenilenden daha başarılı olanların çağında Normanlar sürekli olarak öne çıktılar: kiliseleri daha büyük, liderleri daha cesur, askerleri daha vahşiydi. Bu onların hikâyesidir.

Çevirmenin Önsözü

Normanların Orta Çağ Avrupası içerisindeki tarihsel geçmişlerini tek bir kitapta toplamak, coğrafyaların farklılığı ve zaman diliminin uzunluğu düşünüldüğünde başta çok zor ve imkânsız görünebilir. Ancak Levi Roach bu çalışmasında 10. yüzyıldan başlayıp 13. yüzyıla kadar uzanan bir dönemde, İskoçya'dan Anadolu'ya kadar uzanan Normanların Orta Çağ Avrupa tarihi içerisindeki tarihlerini ve konumlarını tek bir çalışmada göstermeyi başarmıştır. Ele alınan coğrafyaların ve yüzyılların çeşitliliği de dikkate alınırsa Roach'ın ne kadar iyi bir iş çıkardığı da görülmektedir. Kitapta ele alınan her bir coğrafya, kendi içerisinde uzun süre çalışılabilecek ve tek bir makaleye yahut kitaba sığmayacak yayınlar üretebilecek bir potansiyele sahiptir. Levi Roach, genel bir Norman tarihi yazma konusundaki bu zorluğu ustalıkla tek kitaba sığdırma başarısını göstererek alana giriş mahiyetinde temel bir başvuru eseri kazandırmıştır. Bu sahada, ülkemizdeki çalışmaların sayıca seviyesi de göz önünde bulundurulduğunda böylesi bir temel kitabı Türkçeye kazandırmak hem Norman çalışmaları adına ülkemizdeki büyük bir boşluğa hem de bu konuya ilgi duyanlara da katkı sağlayacaktır. Ayrıca çeviri, Normanlar ile ilgili Türkçeye çevrilmiş ilk kitap olma özelliğini de taşımaktadır.

Kitaptaki özel isimlerde yazar, bu isimlerin orijinallerine bakmadan çoğu noktada İngilizcelerini kullanmıştır. Bu özel isimlerin çevrilmesinde, öncelikle ülkemizde yaygın bir şekilde bilinen

isimlerin Türkçe literatürdeki kullanımları dikkate alınmıştır. Türkçe literatürde pek yer bulmayan diğer isimler doğdukları coğrafya ve mensup oldukları kimlik dikkate alınarak çevrilmiştir. Dilimizde karşılığı olan şehirler bilindikleri üzere verilmiş, Türkçede çok fazla yer almayan şehirler kitapta geçtiği şekilleri ile bırakılmıştır. Yazarın bazen kelime seçimlerini dolaylı yoldan aktarmayı tercih ettiği yerlerde okuyucuya kolaylık olması bakımından çevirmenin notu eklenmiştir. Çevirinin genelinde Orta Çağ terminolojisi gözetilmiştir. Yazım kuralları ve kelime yazılışlarında ise Türk Dil Kurumu'na göre hassasiyet gösterilmiştir.

Normanların bir imparatorluk meydana getirip getirmedikleri 20. Yüzyılın başlarında, özellikle David Bates ve Charles Homer Haskins gibi bu alanı çalışan isimlerden bugüne kadar gelen tartışmalı bir konudur. Normanların aşağı yukarı aynı tarihlerde İngiltere, İrlanda, İskoçya, Güney İtalya ve Antakya'da siyasi oluşumlar kurmaları ve bu Norman yayılmasının birbiri ile bağlantısının olup olmadığının irdelenmesi, beraberinde Normanların bütüncül bir imparatorluk olarak görülüp görülmeme tartışmasını da beraberinde getirmişti. Bu tartışmanın yanı sıra söz konusu coğrafyalarda ortak bir Norman kimliği veya duygusunun olup olmadığı hususu da imparatorluk tartışmalarına bir başka bakış açısı katmıştı. Bu nedenle imparatorluk kavramının tartışmalı bir kavram olmasından ötürü kitabın orijinal isminde yer alan imparatorluk kelimesi Türkçeye çevrilir iken kullanılmamış, bunun yerine sadece Normanlar ibaresi konulması daha uygun görülmüştür.

Normanları Orta Çağ dünyası içerisinde neredeyse Avrupa'nın her yerinde görebilmemize rağmen alana ilgi ise yavaş gelişmiştir. 20. yüzyılın başlarında akademik olarak başlayan Norman çalışmaları, bu yüzyılın ikinci yarısında hız kazanmış ve günümüzde sayıca dikkate değer bir Norman literatürü gelişmiştir. Bu çalışmalarda, İngiliz tarihçilerin ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Alman, İtalyan veya Fransız tarihçilerde Normanları kendi

tarihlerini ilgilendirdiği ölçüde ele almışlardır. Mesela bir Alman tarihçi için Kutsal Roma İmparatorluğu'nun İtalya iddialarından ötürü Güney İtalya, Sicilya ve II. Friedrich daha ön planda iken bir Fransız tarihçi açısından Normandiya'nın kuruluşu, 1204'te Fransa Kralı Philippe Auguste tarafından ele geçirilmesi veya Norman-Frank dünyasının ilişkileri daha fazla önem arz eder. Bir İngiliz tarihçinin doğal olarak 1066'da Normanların İngiltere'yi ele geçirmeleri ve adadaki Norman idaresi daha fazla ilgi alanına girmektedir. Güney İtalya ve Sicilya'daki Normanlardan ötürü İtalyan tarihçiler ise maalesef ekonomik anlamda kuzey-güney ayrımının getirdiği düşünceden ötürü Norman İtalyası'na gerekli ölçüde önem vermemişlerdir. Normanların İtalya'daki varlıkları, bir İtalyan tarihçi için daha çok güneyin yerel tarihinin bir unsuru olarak görülmektedir. Tüm bunlara rağmen günümüzde, bahsi geçen tüm ülkelerde Norman çalışmaları gerek konferanslar gerek ise kuruluşlar olarak eskisinden daha ciddi ve daha farklı bakış açıları ile çalışılmaktadır.

Ülkemizdeki Norman çalışmaları ise maalesef yeterli bir seviyede değildir. Bu alana ilginin yüksek olduğunu fakat ilgililerin Türkçe eserlerin sayısal yetersizliğinden ötürü yeterli bilgiye ulaşamadığını da bir gerçektir. Normanlar, daha çok Haçlı seferleri ile ilintili olarak Bohemond ile bilinmektedir fakat bütüncül bir Norman dünyası hakkında sayıca fazla bir Türkçe çalışma mevcut değildir. Ayrıca Normanlar, son yıllarda artış gösteren İskandinav tarihine dair dizi ve filmlerinin etkisi nedeniyle ülkemizde Vikingler ile bağlantılı olarak bütünlüğü olmayan, parça parça bilgiler şeklinde bilinmektedir. Bu çalışma, Normanlar hakkında daha geniş ve daha doyurucu bilgiler edinmek isteyenler için uygun bir giriş kitabı olacaktır.

Ülkemizdeki Norman çalışmalarının genelinde yer alan şu sorunu da belirtmeden geçemeyeceğiz. Viking ve Norman tanımlamalarının benzermiş gibi görünmesine rağmen bu iki kelimenin anlamı zaman içerisinde ayrışmıştır. Orta Çağ'da Latin ana

kaynakları Vikingleri *Northmen*, *Nordman*, *Nordmanni* (kuzeyin insanları-Norman) olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlamaların bir sonucu olarak temelde İskandinavya'dan Avrupa'ya saldırılara katılan insanlar anlamında kullanılan Viking kelimesi ve Norman (kuzeyin insanları) tanımı o tarihlerde aynı anlamı karşılamıştır. Fakat belirtildiği üzere bölgeye yerleşen Vikinglerin Franklar ile karışması sonucunda Norman kelimesinin karşıladığı anlam da zaman içinde değişmiştir. Frank kaynaklarının ilk olarak Vikingler tanımlamada kullandığı *Northmen*, *Nordman* veya *Nordmanni* (Norman) tanımı, bu insanların zaman içinde kültürleri başta olmak üzere dillerini, dinlerini ve yaşamlarını Frank hayatına adapte etmelerinden ötürü tekabül ettiği anlam, 11. yüzyılın başlarında artık Avrupa'ya saldırılarda bulunan Vikingler yerine Frank-İskandinav karışımı bir halk olarak değişmiştir. Bu anlam değişimi ise kısa süre içinde Avrupa'ya da yayılmış ve Norman kelimesinin algısı temelde "kuzeyli insan" (*Northmen*) anlamını verse bile artık karşıladığı tanım Vikinglerin aksine Avrupa'ya yerleşen ve Frank hayatına adapte olan Frank-İskandinav karışımı bir halk anlamına dönüşmüştür. İlk Viking faaliyetlerine katılan insanlara kuzeyli insanlar temelinde olarak Norman denilebilir, fakat bu kullanım beraberinde Fransa'daki zaman içinde Norman adını alıp Frank dünyasına giren Vikingler ile karıştırılarak bir anlam karmaşasına yol açmaktadır. Bu husus göz ardı edildiği takdirde ise tarihsel olarak büyük yanlışlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Viking ve Norman tanımlarını temelde aynı kabul edip kullanırsak 1016'da İngiltere tahtını ele geçiren Danimarka ve Norveç Kralı Knútr'a Norman denilme yanlışlığı ortaya çıkar. Yine bu düşünceden hareketle 1066'da İngiltere'yi ele geçiren Normandiya Dükü Guillaume ve Güney İtalya'da Norman hâkimiyetini tesis eden Robert Guiscard'da Viking olur. Veya Birinci Haçlı seferine katılıp Antakya'yı ele geçiren Robert Guiscard'ın oğlu Bohemund'da bir Viking sayılır ki bu isimlere Viking denilmesi çok büyük bir tarihsel yanlışlıktır. Dolayısıyla, Viking

anlamını veren Norman kelimesi 11. yüzyılın başlarından sonra kullanılırsa alana ilgi duyanlarda bir kafa karışıklığı ve tarihsel olarak da bir yanlışlık meydana gelir. Özetle, 11. yüzyılın başlarına kadar gerçekleşen İskandinavların tarihsel olaylarında Viking ve Norman tanımlamaları aynı anlamda kullanılabilir fakat söz konusu tarihten sonra bu iki tanımlamanın verdiği anlam ayrılmakta ve dikkatli bir kullanım gerektirmektedir. Bu çalışmanın da, bu ayrıma dikkat çekmeye katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

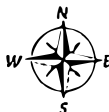
Çeviri esnasında başından beri yardımlarının yanı sıra önerilerinden faydalandığım Kronik Kitap editörleri Ali Kaan Cerit ve M. Murtaza Özeren'e, ayrıca çalıştığım alan ile ilgili bir eseri Türkçeye çevirmeme vesile olan Kronik Kitap'a teşekkürü bir borç bilirim. Gerek bölümleri okuyan gerek ise çeviri hakkında benimle fikirlerini paylaşan kıymetli dostlarım Bağış Alper Kovan, Mert Kırbaşoğlu, Mustafa Alp Öğretmen ve Yiğit Baldan'a da sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Çeviri sırasında her türlü desteklerini gördüğüm aileme de ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu çevirinin, ülkemizdeki Norman literatürüne bir temel olması ve gelecekte bu alanı çalışacak kişilere yol göstermesi dileğiyle.

Bekir Çelikcan
İstanbul
2022

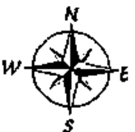
ORKNEY KONTLUĞU
NORVEÇ
İSKOÇYA
Kuzey Denizi
DANİMARKA
Durham
York
İNGİLTERE
İRLANDA
Chester
GALLER
Saksonya
Rhine
Magdeburg
Londra
Canterbury
Brugge
Winchester
Exeter
Hastings
Flandre
Bouvines
Köln
Normandiya
Bayeux
Rouen
Worms
Hauteville
Caen
Le Bec
Reims
Paris
Champagne
Regensbu
Seine
Bavyera
Anjou
Angers
Burgonya
Loire
Poitou
Atlas Okyanusu
FRANSA
ALPLER
Venedik
Lombardiya
BURGONYA
Akitanya
Rhône
Ceneviz
Pisa
Languedoc
Provence
Toskana
PİRENELER
NAVARRA
León
Tuleda
ARAGON
Katalonya
Roma
KASTİLYA LEON
Zaragoza
Barselona
Porto
Douro
PAPALIK TOPRAKLARI
Tortosa
Sardinya
PORTEKİZ
Tejo N.
Lizbon
Balear Adaları
ENDÜLÜS
Akdeniz
Tunus
Mehdiye
İFRÎKIYE

NORMANLARIN DÜNYASI

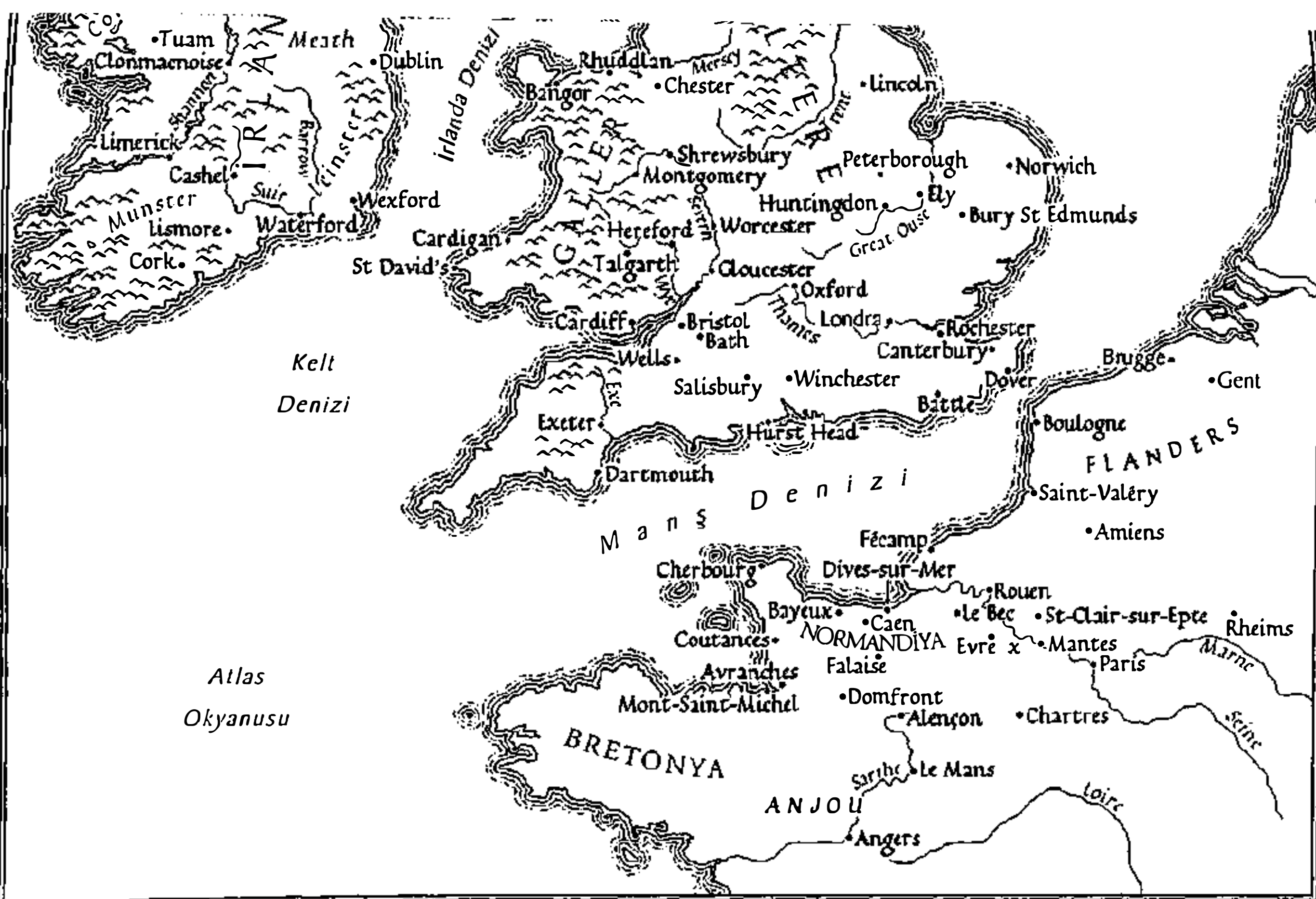

0 100 200 300 400 500 mi
0 100 200 300 400 500 km

Baltık Denizi
POLONYA DÜKLERİ
RUS PRENSLİKLERİ
Oder N.
Vistül N.
KARPATLAR
STEPLER
Dinyeper
Volga N.
Don N.
Tuna N.
MACARİSTAN
Tuna N.
Karadeniz
BİZANS İMPARATORLUĞU
Benevento
Bari
Draç
Avlonya
Salerno
Trakya
İstanbul
İznik
Ermenistan
Malazgirt
Kayseri
KRALLIĞI
Messina
Tarsos
Antakya
Dicle N.
Fırat N.
Girit
Kıbrıs
Akdeniz
HAÇLI DEVLETLERİ
Kudüs
İskenderiye
Kahire
Nil N.

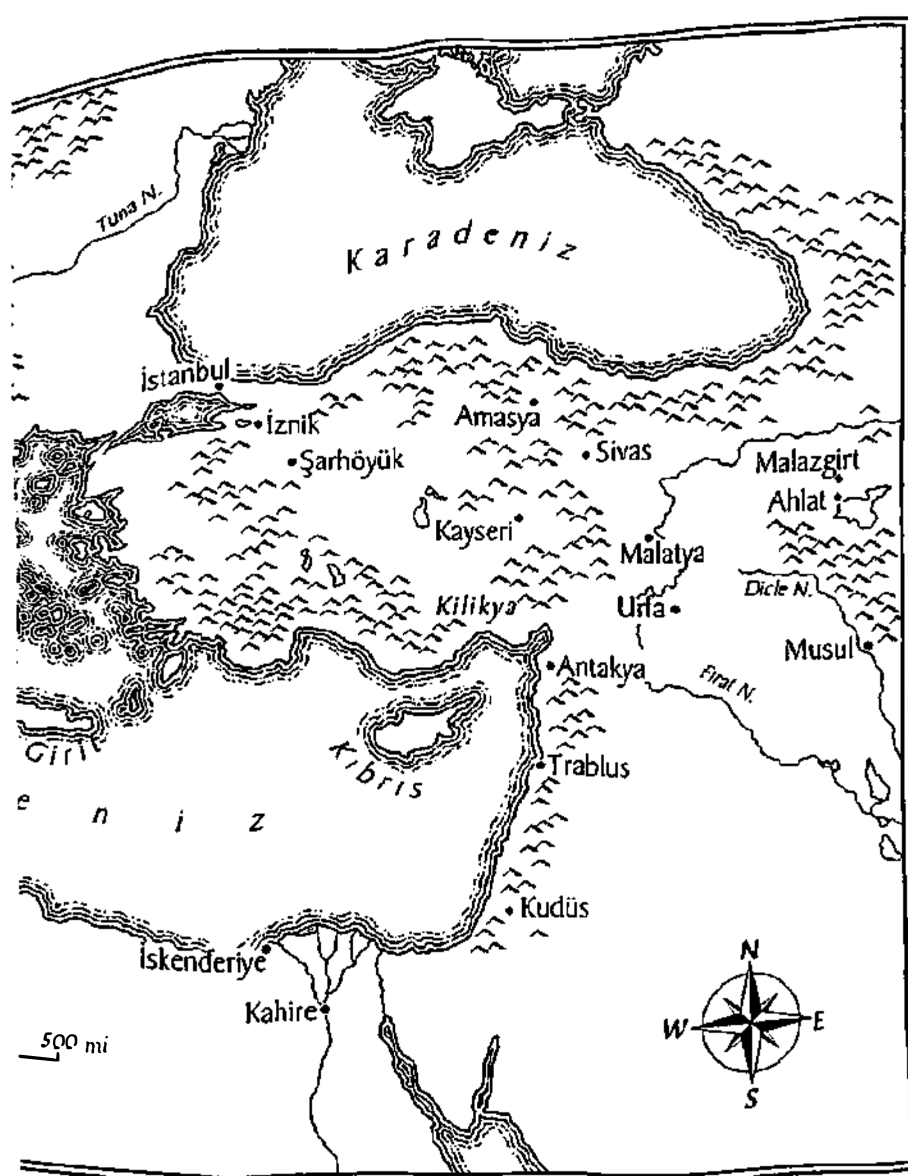

NORMANDİYA, BRİTANYA VE İRLANDA

Tuam
Meath
Clonmacnoise
Dublin
İrlanda Denizi
Shannon
Limerick
Barrow
Leinster
Cashel
Suir
Wexford
Munster
Lismore
Waterford
Cork
Rhuddlan
Mersey
Bangor
Chester
Lincoln
Trent
Shrewsbury
Montgomery
Peterborough
Norwich
Huntingdon
Ely
Bury St Edmunds
Cardigan
Hereford
Worcester
Great Ouse
St David's
Talgarth
Gloucester
Oxford
Thames
Londra
Rochester
Cardiff
Bristol
Bath
Canterbury
Kelt
Denizi
Wells
Exe
Salisbury
Winchester
Dover
Brugge
Gent
Battle
Exeter
Hurst Head
Boulogne
FLANDERS
Dartmouth
Manş Denizi
Saint-Valéry
Amiens
Fécamp
Cherbourg
Dives-sur-Mer
Rouen
Bayeux
Caen
Le Bec
St-Clair-sur-Epte
Rheims
Coutances
NORMANDİYA
Evre
Mantes
Marne
Paris
Falaise
Avranches
Atlas
Okyanusu
Mont-Saint-Michel
Domfront
Alençon
Chartres
Seine
BRETONYA
Le Mans
Sarthe
Loire
ANJOU
Angers

ALPLER
Po N.
Tiber N.
Monte Gargano
Civitate
Melfi
Venosa
Draç
Ohri
Montecassino
Brindisi
Aversa
Apulia
Valona
Kesri
Campania
Amalfi
Sardinya
Taranto
S. Marco
Vonit
Calabria
Squillace
Palermo
Reggio
Butrint
Sicilya
Messina
Annaba
Sirakûza
Becaye
Tunus
Sousse
MALTA
Mehdiye
Kekrene
Safakes
Cerbe
Gabes
Trablus
NORMAN GÜNEYİ
0 100 200 300
0 100 200 300 400 500

Tuna N.
Karadeniz
İstanbul
İznik
Amasya
Sivas
Şarhöyük
Malazgirt
Ahlat
Kayseri
Malatya
Dicle N.
Kilikya
Urfa
Musul
Antakya
Fırat N.
Giril
Kıbrıs
Trablus
e n i z
Kudüs
İskenderiye
Kahire
500 mi
N
W
E
S

1

Başlangıç: Yabancı Bir Ülkeden Yabancı İnsanlar, 911-42 Dolaylarında Aşağı Seine

Kuzey Fransa'da Epte Nehri boyunca iki ordu karşı karşıya geldi. Ortam gergindi. Bir tarafta Fransız (ya da Batı Frank) Kralı Basit Charles'ın[1] (Charles the Simple) sarayı duruyordu ve yanında önde gelenlerinden Neusrialı Robert vardı. Diğer tarafta ise son yıllarda Seine Nehri boyunca baş belası haline gelen Viking yağmacısı Rollo'nun askerleri dizilmişti. Fakat zemin anlaşmaya müsaitti. Bundan kısa bir süre önce Rollo, Paris'in yaklaşık 90 km (56 mil) güneybatısında önemli bir katedral şehri olan Chartres'i ele geçirmeye çalışırken Robert tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Bu olaydan sonra da Charles diplomatik temasları başlatmıştı. Rollo ve adamları eğer gelecekte hizmet edeceklerine ve Hıristiyan inancını benimseyeceklerine dair söz verirlerse Rollo'ya kızı Gisèla'yı ve kuzeydeki kıyı bölgelerini vermeyi teklif etti. Bu bulunmaz bir fırsattı ve İskandinav savaş lordu bunu hemen kabul etti. Geriye kalan tek şey anlaşmayı onaylamaktı, ya da öyle görünüyordu.

Kuvvetler St-Clair-sur-Epte'ye yaklaşırken Rollo'nun Rouen Başpiskoposu'nu Fransız kralına bir mesajla gönderdiği söylenir. Başpiskopos, Charles'a Rollo ve adamlarının artık sadece kendilerine tahsis edilen toprakları (Andelle ile deniz arasında kalanları) kabul etmeyeceklerini, şimdi ise Epte ile kıyı arasındaki tüm bölgeyi -yaklaşık 50 km (31 mil) daha geniş bir sınır- talep

1 Charles'ın "Simple" lakabı, açık sözlü ve dürüst olma alışkanlığına atıfta bulunur. (ç.n.)

ettiklerini bildirdi. Başka biri olsa düpedüz küstahlık sayılabilecek bu talep, kudretli Rollo'dan gelince gönülsüzce kabul edildi. Viking liderinin vaftiz babası olarak hareket etmeye hazır olan Neustrialı Robert, Charles'a taviz vermeden böyle büyük bir savaşçıyı hizmetine kazandıramayacağını tavsiye etti. Böylece kral yavaşça yumuşamaya başladı. Önce Rollo'ya Flandre ve Bretonya'yı teklif etmeyi denedi ama Rollo geri adım atmadı. Nihayet Charles razı oldu ve böylece Rollo, Epte ile deniz arasındaki tüm toprakları almış olacaktı.

Rollo itaat etmeye hazırdı. Törensel bir onurlandırma (ya da daha sonra bilineceği gibi bağlılık) hareketiyle ellerini herkesin önünde kralın ellerinin arasına koydu. Rollo'nun atalarından hiçbiri bir başkasına bu şekilde boyun eğmeye istekli olmamıştı ama sonrasında da hiçbiri bu kadar zengin kazanımlar elde etmemişti. Ancak Rollo gururunu da kaybetmedi. Gelenek olduğu üzere Kral Charles'ın ayağını minnettarlıkla öpmeyi reddetti. Onun yerine Rollo'nun adamlarından birisi bunu gerçekleştirmek üzere gönderildi. Ancak o bile sadece bir yere kadar bunu yapmaya istekliydi. Cesur Viking, beklendiği gibi kralın ayağını öpmek için eğilmek yerine Charles'ın bacağını kabaca kendi kafasına doğru çekti ve Charles'ı yere serdi. Rollo ve adamlarının Fransız mevkidaşları karşısındaki üstünlüğü bundan daha açık olamazdı.

Ya da erken dönem Norman yerleşiminin ana anlatıcısı Saint-Quentinli Dudon bizim buna inanmamızı istedi.[2] Sorun şu ki, Dudon bunları olaylardan doksan yıl sonra yazıyordu (*Tarih*'i (History) 1010'ların ortalarında tamamladı) ve gerçeğin nerede bitip Dudon'nun yaratıcı hayal gücünün nerede başladığını söylemek çoğu zaman imkânsızdır. İki örnek vermek gerekirse; Dudon, Rouen Başpiskoposu'nu Franco olarak adlandırır, oysa Rollo'nun yerleştiği dönemde başpiskopos Franco değil Gui adında birisiydi, Gisèla ise -eğer böyle birisi varsa- en fazla üç ya da dört yaşındaydı. Anlaşmanın St-Clair-sur-Epte'de yapıldığı bile

2 Dudo of St-Quentin, *Historia Normannorum*, II.25–9, haz. J. Lair (Caen, 1865).

kesin değildir. Epte, Norman düklük otoritesinin muhtemelen ilk kez 930'larda uzandığı sınır olan Normandiya ile Fransa arasındaydı. St-Clair ise Rollo'nun torunu ile Fransız Kralı arasında 942'de gerçekleşen önemli bir görüşmeye ev sahipliği yapmıştı. Dudon basitçe, anlatısını buna göre biçimlendirmiş olabilir.[3]

Maalesef bu konuda Dudon, neredeyse elimizdeki tek şeydir. Bu tarihlerde Vikingler ile bir tür anlaşma yapıldığı açıktır. Ancak bundan fazlasını söylemek zordur. Erken dönem Viking yerleşimine yönelik çağdaş dönem kaynaklarındaki ilgi eksikliği anlaşılabilir bir durumdur. Dudon'nun iddialarına rağmen, St-Clair anlaşması özel bir konumda değildi. Vikingler (ya da Kuzeyliler) 8. yüzyılın sonlarında, Batı Avrupa'nın açıkta kalan kıyı şeridine bir dizi *Blitzkrieg* başlattıklarında sahneye çıkmışlardı. Geleceklerini denizlerin ötesinde aramaları için neyin sebep olduğu tartışma konusu olmaya devam ediyor, ancak açık bir şekilde birtakım nedenler mevcuttu. İskandinavya'da, zaman içerisinde kaybeden hoşnutsuz küçük şeflerin (ve adamlarının) sayısının artmasına yol açan yeni krallıklar kuruluyordu. Gelişen denizcilik imkânları da ülke dışı girişimleri her zamankinden daha kolay hale getirdi. Buna ek olarak, Avrupa'nın birçok yerinde (özellikle Britanya Adaları'nda) siyasi bir istikrarsızlık mevcuttu. 8. yüzyılın ikinci yarısında (belki de 760'lar veya 770'ler gibi erken bir tarihte) yoğunluğu giderek artan saldırılar başladı ve sonunda Kıta Avrupası'nın ve Britanya Adaları'nın büyük bir bölümünün ele geçirilmesi ile sonuçlandı.[4]

---

3 Dudon hakkında: B. Pohl, *Dudo of St Quentin's Historia Normannorum: History, Tradition and Memory* (Woodbridge: Boydell Press, 2015); anlatısı hakkında: J. L. Nelson, 'Normandy's Early History since Normandy before 1066', *Normandy and its Neighbours, 900–1250: Essays for David Bates*, haz. D. Crouch ve K. Thompson (Turnhout: Brepols, 2011), 3–15, 9–12; ve çevirisi: *Dudo of St Quentin: History of the Normans*, çev. E. Christiansen (Woodbridge: Boydell Press, 1998), 195 dn. 201.

4 Vikinglere mükemmel bir giriş yapmak için: N. Price, *The Children of Ash and Elm: A History of the Vikings* (Londra: Allen Lane, 2020); C. Jarman, River Kings: *The Vikings from Scandinavia to the Silk Road* (Londra: William Collins, 2021).

Bu koşullar altında, Batı Avrupalı liderlerin Vikingleri kendi ordularına yardımcı kuvvet olarak almaya başlamaları şaşırtıcı değildir. Bu sadece olası bir tehdidi ortadan kaldırmakla kalmıyor, aynı zamanda çoğunlukla en iyi savunma hattını da sağlıyordu; bir nevi çivinin bir başka çiviyi sökmesi durumuydu. Kuzeyliler sadece kısa yoldan para kazanma peşinde değildi ve çok geçmeden onlara daha uzun süreli hizmet karşılığında toprak teklif etmek yaygın bir hale geldi. Özellikle popüler bir taktik, Viking gruplarını kıyı bölgelerine yerleştirmek ve buraları kendi yurttaşlarına karşı savunmalarını sağlamaktı.[5] Flandre'nin bazı kısımları bu şekilde defalarca Vikinglere verilmişti ve bu gelenek Charles'ın Rollo'yu bölgeden uzaklaştırma girişimlerini de etkilemiş olabilirdi.

Rollo, Norveç'ten gelmiş ve hayatına 860'lar ve 870'lerde İngiltere'nin büyük bölümünü ele geçiren 'Büyük Viking Ordusu'nun bir parçası olarak başlamış olabilir. Muhtemelen bu faaliyetlerin ilk aşamalarında bulunmamıştır. Ancak 880'lerin başında İngiltere'den Kuzey Fransa'ya geçen orduya katıldığı ve ordunun 885 ve 886 yıllarındaki Paris kuşatmalarında bulunduğu açıktır. Fransa'nın gelecekteki başkenti sağlam bir şekilde ayakta kalırken, ordunun unsurları Bretonya'nın büyük bölümünü ve Seine Nehri'nin kuzeyini ele geçirmeye devam etti. Rollo da Seine Nehri'ne yerleşen liderlerden biriydi.

Daha ayrıntılı kaynaklar olmadan Rollo'nun bu yıllardaki faaliyetlerinin kesin içeriğini bilmek zordur. Arkeologlar bazen Normandiya'ya dönüşecek olan bölgedeki İskandinav yerleşimine dair ilk kanıtları Dudon'nun 890'lardaki Rollo'nun maceralarına dair anlattığı hikâyelerle ilişkilendirerek yeni Viking gücünün erken dönemdeki büyümesinin ayrıntılı bir tasvirini verme eğilimindedir. Ancak Dudon'nun ayrıntılı (ama açıkça fantastik) anlatısı söz konusu olduğunda dikkatli olmak gerekir.[6] Rollo ve

5 S. Coupland, 'From Poachers to Gamekeepers: Scandinavian Warlords and Carolingian Kings', *Early Medieval Europe* 7 (1998), 85–114.

6 bkz.: J. Le Maho, 'Rouen à l'époque des incursions Vikings (841-911)', *Bulletin de la Commission des Antiquités de la Seine Maritime* 43 (1995), 143–202, bunu

ordusunun Charles ile 911 civarında yaptıkları anlaşmadan önce Aşağı Seine'de aktif olmaları ve hatta belki de yerleşmiş olmaları muhtemeldir. Daha sonra bir noktada bu saldırılar Kral Charles ile yapılan bir anlaşmayla (belki de St-Clair'de) resmiyet kazandı. Buna dair en eski ve güvenilir kanıtlar Dudon'dan değil, Kral Charles adına düzenlenen imtiyazlardan (yani toprak ya da hak veren yasal belgelerden) gelmektedir.[7] Bunlardan ilki 905 yılına ait olup bu tarihte Normandiya'nın ana bölgelerinin hâlâ kraliyetin elinde olduğunu ortaya koymaktadır, çünkü Charles daha sonra Pîtres'teki (Rouen'in hemen güneyinde) on bir serfi Ernustus adında bir kâtibine vermiştir. Bununla birlikte, bölgenin zaten baskı altında olduğuna dair işaretler vardır. Ertesi yıl bir başka imtiyaz Normandiya'nın batısındaki Saint-Marcoulf keşişlerinin, paganların (yani Vikinglerin) saldırıları nedeniyle koruyucu azizleri Marculf'un kalıntılarını Corbény'ye (Rheims'in hemen kuzeyi) taşıdıklarını kaydeder. Belli ki Kuzeyliler varlıklarını hissettiriyorlardı ve muhtemelen Rollo ve adamları da onların arasındaydı. Fakat durum felaket olmaktan uzaktı, çünkü imtiyaz belgesinde Marculf'un geri dönme ihtimaline de atıfta bulunuluyordu.

---

takiben F. Neveux, *The Normans: The Conquests that Changed the Face of Europe*, çev. H. Curtis (Londra: Robinson, 2008), 55–63. Dikkat edilmesi gerekenler: P. Bauduin, *La Première Normandie (Xᵉ–XIᵉ siècles)* (Caen: Presses Universitaires de Caen, 2. bs, 2004), 110–12; Nelson, 'Normandy's Early History', 12–15. Batı Francia (Fransa) ve Bretonya'daki Viking faaliyetleri hakkında: J. L. Nelson, 'The Frankish Empire', *The Oxford Illustrated History of the Vikings*, haz. P. H. Sawyer (Oxford: Oxford University Press, 1997), 19–47; N. S. Price, *The Vikings in Brittany* (Londra: Viking Society for Northern Research, 1989).

7 *Recueil des actes de Charles III le Simple, roi de France (893–923)*, haz. P. Lauer (Paris: Imprimerie Nationale, 1940–9), no. 51, 53, 92. İlk ve ikinci imtiyazlar Paris, Archives nationales, K 16/5 ve Paris, Archives nationales, K 16/9 olarak korunmuştur. Bu bağlamda ikincisi hakkında bkz. G. Koziol, *The Politics of Memory and Identity in Carolingian Royal Diplomas: The West Frankish Kingdom (840–987)* (Turnhout: Brepols, 2012), 436–9. Ayrıca bkz. F. Lifshitz, 'The Migration of Neustrian Relics in the Viking Age: The Myth of Voluntary Exodus, the Reality of Coercion and Theft', *Early Medieval Europe* 4 (1995), 175–92.

En önemli belge Rollo'nun Kral Charles ile yaptığı anlaşmadan bahseden Paris'teki Saint-Germain-des-Prés Manastırı'nın lehine Mart 918 tarihli bir imtiyazdır. Bu belge Saint-Germain'e, Rouen'in sadece 43 km (27 mil) güneyindeki çağdaş La Croix-Saint-Leufroy'da, Eure Nehri üzerinde bulunan daha küçük bir dinî topluluk La Croix-Saint-Ouen'in topraklarını verir. Bunun nedeni, Saint-Marcoulf gibi La Croix'ın da Viking komşularından (imtiyazda 'paganların vahşiliğinden' çarpıcı bir şekilde bahsedilmektedir) dolayı o kadar çok zarar görmüş olmasıydı ki konumu artık savunulamaz hale gelmişti. Bu nedenle arazileri artık Paris'te tehlikeden uzakta bulunan Saint-Germain Manastırı'na tahsis ediliyordu. Fakat önemli de bir kayıt düşülmüştü. Kral Charles, La Croix'ın tüm topraklarını Paris manastırına vermeyip sadece 'manastırın mülklerinin Seine Nehri'nin Kuzeylilerine, yani Rollo ve beraberindekilere krallığın korunması için verdiğimiz kısmı' dışında kalanları veriyordu. Belli ki Vikingler artık Aşağı Seine Nehri'nde yerleşmiş bir durumdaydı ve kraliyet belgeleri onların topraklarında geçerli değildi.

918'in başlarında Normandiya'nın önemli bir kısmı Rollo ve adamlarına bırakılmıştı. Her ne kadar Dudon, kral ve ileri gelenlerinden Neustrialı Robert'i kusursuz bir uyum içerisinde gösterse de gerçek durum kesinlikle daha karmaşıktı. Dudon, Robert'in soyundan gelenlerin aradan geçen yıllardaki hizipsel anlaşmazlıklarda onları defalarca destekleyen Rollo'nun varislerinin desteğiyle kraliyet statüsüne eriştiği bir dönemde yazmıştır. Aileleri en başından beri müttefikmiş gibi göstermesi Dudon için uygundu. Aslında Rollo'nun yerleşmesi o zamanlar Dük Robert'in aleyhine olmuştu. Robert ve ailesi yarım yüzyıldan fazla bir süredir Kuzeybatı Fransa'nın geniş bir bölgesi olan Neustria bölgesine hâkimdi. Rollo'nun toprakları doğrudan bu bölgeden oluşturulmuştu ve kralı bu toprakları vermeye ikna edenin kendisi olması bir yana (Dudon'nun inanmamızı istediği gibi) dükün bu durumdan memnun olduğuna inanmak da zordu. La Croix imtiyazı bunu

doğrulamaktadır. La Croix ve Saint-Germain manastırlarının her ikisi de Robert'in kontrolü altındaydı, tehlikeye açık bir manastırın arazilerinin daha güvenli bir başkasına verilmesi dük için mevcut durumun zarar verici etkilerinin minimuma indirilmesiydi.

Charles'ın Rollo ile yaptığı anlaşma siyasi açıdan başarılı oldu. Rollo'nun Kuzeylileri sadece diğer Viking gruplarına karşı etkili bir caydırıcı olmakla kalmamış, aynı zamanda 10. yüzyıl Fransası'nın iç siyasetinde de güvenilir müttefikler olmuşlardı. Charles için en büyük tehdit, ağabeyi 890'larda kısa süreliğine kral olan Dük Robert idi. Bu yüzden Charles, Rollo ve adamlarını Robert'in topraklarına yerleştirdi ve onlar da ilerleyen yıllarda Charles'a yardım etmeye devam ettiler. 922'nin sonlarında ve 923'ün başlarında, Robert isyan ederek tacı kendisi için talep ettiğinde çok kritik bir an yaşandı. Robert 923'te Soissons'daki savaşta ölmesine rağmen onun tarafı galip geldi ve Charles'ı yakaladı. Sonuç olarak, Robert'in damadı Burgonya Dükü Raoul, Fransa tahtını devraldı. İşte bu noktada Charles Viking müttefiklerini çağırdı. Rollo, tahttan indirilen hükümdar için memnuniyetle silaha sarıldı. Fakat Charles'ın stratejisi geri tepti. Çünkü Rollo onu kurtaramadı ve onun müdahalesi kralın Fransız halkıyla ilişkilerini daha da bozdu. Pagan Vikinglerle yapılan anlaşmalar çoğu zaman rağbet görmüyordu ve Rollo ile adamlarının verdiği zararın anıları hâlâ tazeydi.

Charles çok az fayda elde ettiyse de Rollo ortaya çıkan kargaşadan kazançlı çıkmayı başardı. Buradaki ana kaynağımız, yakınlardaki Rheims'den çağdaş bir kayıt olan Flodoard'ın *Yıllıkları*'dır (Annals). Rollo'dan "Kuzeylilerin Prensi" (*princeps Nordmannorum*) olarak bahseder ve Charles ile daha önce yaptığı anlaşmaya atıfta bulunur, kralın muhalifleri Rollo'nun Charles'ın yardımına koşarak (oldukça hassas bir şekilde) anlaşmayı bozduğunu iddia eder, çünkü bu yeni kral Raoul'un isteklerine karşı yapılmıştır. Bu, Rollo'nun hem 918 imtiyazında hem de Dudon'nun anlatımında bahsedilen 911 civarındaki ilk

anlaşmasına açık bir göndermedir. Ancak Rollo ve adamlarını harekete geçiren şey bağlılıktan çok daha fazlasıydı. Zira Flodoard, Charles'ın Rollo'ya bu bağlamda 'bir nefeslik toprak' vaat ettiğini de belirtir ki bu muhtemelen orijinal yerleşimin genişletilmesine atıfta bulunan bir ifadedir. Kuşkusuz Raoul daha sonra 924'te Rollo ile barış yaptığında onu Maine ve batıdaki Bessin ile boyun eğdirmek zorunda kalmıştı.[8]

Sonraki yıllarda Seine Nehri üzerindeki yeni Viking yönetimi daha da genişledi. Rollo 925'te Raoul'un müttefikleri tarafından yenilgiye uğratıldı ancak 933'te oğlu "Uzunkılıç" Guillaume (Longsword) daha fazla taviz verebilecek bir konumdaydı. Guillaume'un boyun eğmesi karşılığında Raoul, Norman düküne Bretonya'nın doğusunu (görünüşe göre Cotentin ve Avranchin) bıraktı. Yavaş fakat istikrarlı bir şekilde Seine Nehri Kuzeylilerinin elindeki topraklar gelecekteki Normandiya Düklüğü'nün boyutlarını almaya başlıyordu. Pagan Kuzeyliler giderek Hıristiyan Normanlara dönüşüyordu. Ancak bu sürecin tamamlanması için yarım yüzyıl daha zahmet ve ter dökülmesi gerekecekti.

Flodoard'ın kayıtları ve Charles'ın imtiyazları Dudon'nun anlatısının temellerini doğrulasa da aynı zamanda bazı sorunlarını da ortaya koymaktadır. Dudon'a göre Normandiya Düklüğü, tamamen Rollo ve Charles'ın kafalarından şekillenmiş bir Athena gibi ortaya çıkmıştır. Oysa ilk yerleşim Dudon'nun bizi inandırmak istediğinden çok daha küçüktü ve tam sınırlarına ancak en erken 930'larda ulaşmıştı. *Rheims Kilisesi'nin Tarihi*'nde (History of the Church of Rheims) Flodoard (yanlış bilgilendirmek için çok az nedeni olan çağdaş bir kaynak) ilk imtiyazın sadece Rouen ve kuzey kıyısında ve şehri çevreleyen *pagi* -yerel bir Fransız idari bölgesi olan *pagus*- (Talou, Caux, Roumois ve Vexin ve Evrencin'in bazı kısımları) ile ilgili olduğunu bildirmektedir. Bu

8 Flodoard, *Annales*, 923–4 yılı, haz. P. Lauer (Paris, 1906). Charles'ın politikası üzerine: F. McNair, 'After Soissons: The Last Years of Charles the Simple (923–9)', *Reti Medievali Rivista* 18.ii (2017), 29–48, özellikle bkz. 38–40.

durum ise, düklüğün Rouen ve çevresinden dışarı doğru yavaşça genişlediğini gösteren diğer kanıtlarla uyumludur.[9]

Bu tür kaynaklar Dudon tarafından göz ardı edilen konulara ışık tutabilir, ancak erken dönem yerleşimin asıl gerçekliğini ortaya çıkarmak için çok az yardımcı olurlar. İşte burada yer adları (toponimi) çalışması işe yaramaktadır. İnsanlar yeni yerleşim yerlerine ve çevrenin özelliklerine göre kendi ana dillerine atıfta bulunma eğilimindedir ve İskandinav isim formlarının envanterini çıkarmak erken dönem Norsça mevcudiyetini tespit etmek adına yararlı bir araçtır. Kuzey Fransa'nın diğer bölgelerinin aksine Normandiya olarak adlandırılan bölgede önemli sayıda İskandinav kökenli yer adı tespit edilebilmektedir. Bunlar kıyı boyunca, tam da Flodoard'a göre Rollo'nun ilk yerleşimini oluşturan Seine ve Bresle arasındaki bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu isimlerin çoğu bir Norsça şahıs ismi ve Fransızca bir son ek (örneğin Toqueville, "Toki's *ville*") ya da Fransızca veya Norsça bir isme -tot ("mülk") gibi bir İskandinav son ekinin eklenmesini (örneğin Robertot, Hatteintot) içermektedir. Bu tür karışık biçimler, erken dönemli bir tarihten itibaren Fransızca ve Norsça konuşanlar arasında önemli bir etkileşim olduğunu göstermektedir. Sonu -tuit veya -thuit ile biten yer adları -Eski Norsçada açık alan (*þveit*) anlamına gelir- yerleşimcilerin en azından bir kısmının kendilerine yeni topraklar açan çiftçiler olduğunu (veya olduklarını) göstermektedir. Hatta birkaç yer adı Anglo-İskandinav, yani daha önce İngiltere'de yaşamış olan Vikingler tarafından türetilmiş olabilir. Kelt şahıs isimlerinin varlığı da aynı şekilde Britanya Adaları'nın diğer bölgelerinden (belki Man ya da İskoç Adaları) gelen unsurlara işaret ediyor olabilir. Bu dilsel etki, denizcilikle ilgili olmak üzere bir dizi Eski Norsçadan aktarılmış sözcüğü muhafaza eden Fransızcanın Norman lehçesine kadar uzanır.

---

9 Flodoard, *Historia Remensis ecclesiae*, IV.14, haz. M. Stratmann, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores 36 (Hanover: Hahnsche Buchhandlung, 1998).

Bu durum, Fransızcanın kısa sürede baskın dil haline gelmesiyle (fosilleşmiş birkaç İskandinav isim formu ve teknik terim yaşamaya devam etmektedir) erken dönemli bir tarihten itibaren önemli ölçüde Norsça konuşanların varlığının ve iki dilliliğin kanıtıdır.[10] Fransızca ve Norsça konuşanlar arasında erken dönemde bir temas olduğu açıktı. Ancak Kuzey ve Doğu İngiltere'nin bazı bölgelerinde gördüğümüz İskandinav yer isimlerinin sayıca fazla olmasına rağmen Fransızcanın yerel Norman lehçesindeki alıntı sözcükler İngilizceye kıyasla çok daha nadirdir. Yerleşimcilerin kullandığı Norsçaya Eski İngilizcenin çok daha yakın olduğunu ve bu durumun dilsel etkileşimi teşvik ettiğini unutmamalıyız.[11] Buna karşılık, Eski Fransızca ve Eski Norsça karşılıklı olarak anlaşılmaz bir durumdaydı, bu nedenle temasın her zaman teknik terimlerin ve yerleşim yeri adlarının aktarılmasıyla sınırlı kalması muhtemeldi.

Yer isimleri, yerleşimcilerin sayısı konusunda güvenilir bir yol gösterici olmasa da İskandinav etkisinin yüzeysel ya da kısa sürdüğü fikrini çürütmektedir. Yeni yerleşim isimleri önemli sayıda yerli konuşmacı olmadan nadiren ortaya çıkar ve bu isimlerin doğası ve yayılımı, yerleşimcilerin savaşçılar ve aristokratların yanı sıra çiftçiler ve zanaatkârları da içerdiğini göstermektedir. Bununla birlikte küçük yerleşim bölgeleri dışında Eski Norsça konuşanların çoğunlukta olması pek olası değildir. Değişim belirtilerinin yanı sıra idari sürekliliğe dair önemli kanıtlara da dikkat edilmelidir. Normandiya'da Frank yönetim düzeni büyük ölçüde bozulmadan varlığını sürdürmüş, Rollo ve varisleri komşu bölgelerdeki kont ve düklerle hemen hemen aynı rolü oynamıştır. Pagan korsanların etkisinden dolayı beklendiği üzere kilise yapılarında biraz daha fazla bozulma belirtisi vardır. Fakat aynı zamanda süreklilik ve canlılık işaretleri de görülmektedir. Rouen Başpiskoposu burada

10 L. Abrams, 'Early Normandy', *Anglo-Norman Studies* 35 (2013), 45–64.

11 Karş. M. Townend, *Language and History in Viking Age England: Linguistic Relations between Speakers of Old Norse and Old English* (Turnhout: Brepols, 2002), özellikle bkz. 181–211.

özellikle önemli bir rol oynamıştı. Dudon, Franco'ya orijinal yerleşimde merkezî bir rol görevini vermektedir. Başpiskoposun adı konusunda kafasının karıştığı açık olsa da Normandiya olarak adlandırılan bölgenin neredeyse doğrudan Rouen kilise vilayetiyle eşleşmesi önemlidir. Çağdaş kaynaklar bu gerçeğin farkındaydı ve 990'ların ortalarında Rheimsli Richer, (dinî) Rouen eyaletini Viking yerleşim bölgesiyle bir tutmaktadır.[12]

Ne yazık ki yerleşim ve kültürel etkileşim mekanizmaları hakkında çok az şey bilinmektedir. Hıristiyan inancına geçiş kesinlikle sürecin önemli bir parçası olmuştur. Dudon, Rollo'nun St-Clair-sur-Epte'de Neustrialı Robert'in desteğiyle vaftiz edildiğini yazar. Bu anlatımın şartları açıkça Roma İmparatoru Büyük Konstantin'in (ö. 337) daha önceki din değiştirmesini çağrıştırmaktadır. Dudon'dan ayrıntılar konusunda şüphe duysak da din değiştirme hususunun anlaşmanın bir parçası olduğuna inanmak için her türlü neden var. Vaftiz uzun zamandır Fransa'da kraliyet hizmetine girmek için bir gereklilikti ve Flodoard da benzer şekilde Rollo ve adamlarına '(Hıristiyan) inancını geliştirmeleri ve barışı korumaları' için toprak verildiğini bildirir.[13]

Fakat vaftiz tek başına Hıristiyan tutumun garantisi değildir. Hıristiyan geleneklerinin tam olarak benimsenmesi sürecinin en az bir ya da iki nesil sürdüğünü unutmamalıyız. Yerel piskoposlar bulundukları yerlerde yeni inancın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynadılar. Buradaki iki kilit isim Rouenli Gui (Rollo'nun yerleşimi sırasında Rouen Başpiskoposu) ve Rheimsli Hervéy (ya da Heriveus) idi. Flodoard, Hervéy'in 'Kuzeylilerin yola gelmesi ve din değiştirmesi için çok çalıştığını, sonunda Kont Robert'in

12 Richer of Saint-Rémi, *Historiae*, I.4, haz. H. Hoffmann, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores 38 (Hanover: Hahnsche Buchhandlung, 2000). Daha fazlası için: D. Bates, *Normandy Before 1066* (Londra: Pearson, 1982); F. Lifshitz, 'La Normandie carolingienne, essai sur la continuité, avec utilisation de sources négligées', *Annales de Normandie* 48 (1998), 505–52; R. Allen, 'The Norman Episcopate 989–1110' (Doktora Tezi, University of Glasgow, 2009), 6–28.

13 Flodoard, *Annales*, 923 yılı.

[Neustrialı Robert] Chartres'da onlara karşı savaşından sonra inancı kabul etmeye başladıklarını' bildirir.[14] Bu açıkça ilk yerleşimi çevreleyen koşullara bir göndermedir. Flodoard, bu ayrıntılara ilişkin bilgisini Kilise Babaları'nın yazılarından derlenen, din değiştirme ve iman konusundaki 23 güvenilir belgeden (Latince: *capitula*) oluşan bir derlemeye borçludur. Belgeler, bu amaç için büyük emek harcadığı açıkça belli olan Başpiskopos Gui'den gelen bir talebe yanıt mahiyetinde Hervéy tarafından hazırlanmıştır. Belgeler birlikte iken, bir tür misyonerlik el kitabı oluşturmaktadırlar. Hervéy'in başlıca endişelerinden biri vaftiz edildikleri halde putperest yollarına geri dönenlerdir. Dinden dönme (inançtan sapma), misyonerlikte yaygın bir sorundu.[15]

Ancak tüm göstergeler Rollo ile birlikte yerleşenlerin çoğunun Hıristiyan inancını hızla benimsediğini göstermektedir. Bu yıllarda Avrupa'nın diğer bölgelerinde gördüğümüz gibi Normandiya'da belirgin bir şekilde pagan İskandinav gömülerine dair hiçbir işaret yoktur. Kuzey ve Doğu İngiltere'nin geniş bölgelerinde yaygın olduğu gibi, İskandinav tanrılarını çağrıştıran heykel ya da metal işleme örnekleri de yoktur. İnsanların sevgisini ve güvenini kazanmak söz konusu olduğunda, gelenler ile yerel Hıristiyan Franklar/Fransızlar arasındaki sosyal bütünleşme kurumsal kilise kadar önemli olmalıydı. Dudon'nun yaratıcı anlatımı burada daha yardımcı olabilir. Buna göre Rollo ilk saldırıları sırasında Poppa adında yerli bir kızı kaçırmış ve daha sonra onunla evlenmiştir. Kız daha sonra Rollo'nun muhtemel halefi Guillaume'u dünyaya getirdi. Bu anlatı efsanevi bir nitelik taşımaktadır ve Rollo'nun daha sonra Gisèla ile evlenmesi gibi bunun da tarihsel doğruluğundan şüphe etmek için sağlam nedenler vardır. Rollo'nun ilk eşinin Frank olması tamamen akla yatkındır, çünkü Guillaume bir Frank ismi olarak

14 Flodoard, *Historia Remensis ecclesiae*, IV.14

15 PL, cxxxii, sütun 661–74, Nelson ile, 'Normandy's Early History', 4–9; M.-C. Isaïa, 'Hagiographie et pastorale: la collection canonique d'Hervé archevêque de Rheims (m. 922)', *Mélanges de Science Religieuse* 67 (2010), 27–48.

gayet uygundur. Şüphesiz Rollo yerli bir eş ile evlenme hususunda tek değildi. Gelenlerden bazıları eşlerini ve çocuklarını yanlarında getirmiş olsa da erkeklerin sayısı kadınlardan fazla olacaktı ve sonuçta iki taraf için de önemli bir evlilik unsuru ortaya çıkmalıydı. Anneler dil öğreniminde özellikle önemli bir rol oynadığından bütünleşme için itici bir güç olmuş ve Seine Vadisi Kuzeylilerinin ikinci neslinin büyük ölçüde Fransızca konuşanlardan oluşmasını sağlamıştır.[16] Rollo belki de pagan bir korsandan biraz daha fazlasıydı ama oğlu Guillaume bir Fransız soylusunun tüm özelliklerini taşıyordu; dindardı, Hıristiyan'dı ve en önemlisi de Fransızca konuşuyordu.

Rollo'nun çocuklarının Fransız toplumu ile ne derece bütünleştiği evliliklerinden anlaşılmaktadır. Oğlu Guillaume, 920'lerde Kuzey Fransa'nın en güçlü kralı (ve Guillaume'un doğudaki en yakın komşusu) Vermandois Kontu II. Heribert'in kızı Liutgard (ya da Leyarda) ile evlenmiş, kızı Gerloc ise güneybatının önde gelen isimlerinden Poitou-Akitanya Kontu III. Sarışın Guillaume "*Towhead*" ile evlenmiş ve buna uygun olarak bir Fransız ismi olan Adèle'yi almıştı. Yeni yerleşimcilerin tamamen Fransız dinî ve kültürel bakış açıları Guillaume'un ölümü üzerine, görünüşe göre Adèle'nin emriyle bestelenen şiirsel *Ağıt* (Planctus) ile kanıtlanmaktadır. Latince yazılmış olan bu şiirde onlara yerel Fransız aristokrasisinin diğer üyeleriyle aynı terimlerle hitap edilmektedir.[17]

16 E. van Houts, 'Exogamy and Miscegenation in the Norman Worlds', *The Normans and the 'Norman Edge': Peoples, Polities and Identities on the Frontiers of Medieval Europe*, haz. K. J. Stringer ve A. Jotischky (Londra: Routledge, 2019), 129–47.

17 E. van Houts, 'The *Planctus* on the Death of William Longsword (943) as a Source for Tenth-Century Culture in Normandy and Aquitaine', *Anglo-Norman Studies* 36 (2014), 1–22, metnin bir baskısı ile 18–20. Çağdaş olduğu kesin olarak bilinen tek kaynağımız *Planctus*, Guillaume'un 'denizin ötesinde' (*transmarino*) doğduğunu anlatır, ancak Guillaume'un adı ışığında Galli veya İrlandalı bir anneden ziyade Fransız bir anneye sahip olması (van Houts'a göre) söz konusu olabilir. Gerçekten de *Plactus* sadece yurtdışında doğduğunu söyler, annesinin yabancı olduğunu değil. Bununla birlikte, Guillaume'un vaftiz adı olması da mümkündür (Rollo din değiştirdikten sonra Robert adını almıştı).

Bu durum, Rollo'nun adamlarının kökenlerini tamamen unuttukları anlamına gelmez. Dudon, 11. ve 12. yüzyıllarda Jumiègesli Guillaume ve diğerleri tarafından bu anlatının devam ettirilmesinin ortaya koyduğu gibi Fransızca-Latince düzyazı ve şiirle tekrarlansa bile Normanlar yüzyıllar boyunca pagan soylarıyla gurur duymaya devam ettiler. Sonraki yerleşim dalgalarından da görebileceğimiz gibi İskandinavya ile temaslar da kesilmedi. Bunu hızlandıran 942'de Guillaume'un ölümüyle ortaya çıkan düklüğün ilk büyük kriziydi. Guillaume'un Liutgard'dan oğlu yoktu. Daha önce Breton bir soylu kadınla evliliğinden olan oğlu Richard ise o sırada on yaşındaydı.

Sonraki yıllarda, düklüğün kötüye gittiğine dair işaretlerin mevcut olduğu görülmektedir. Yağma ve yerleşim beklentisiyle yeni Viking grupları geldi. Guillaume'un topraklarında, özellikle de Bayeux ve çevresinde savaş lordu Harald gibi yeni isimler kendilerini kabul ettirdiler. Ortaya çıkan bölünmeler kısmen dinî nitelikteydi. Kuzeylilerden bazıları yakın zamanda Hıristiyan inancını terk edip (tıpkı Hervéy'in olmasından korktuğu gibi) dışarıdan müttefikler çağırırken, diğerleri düklük sarayına ve Frank toplumuyla bütünleşmeye bağlı kalmıştı.

Bretonya ve Loire'deki daha önceki Viking yerleşimleri bir ya da iki nesil sonra yok olmuştu, şimdi tarih Seine Nehri'nde tekerrür edecek gibi görünüyordu. Bu siyasi istikrarsızlık komşu Fransız yöneticilerini de kendine çekti. Hem Basit Charles'ın oğlu Kral IV. Louis hem de Neustrialı Robert'in oğlu Dük Büyük Hugues ("*the Great*") Richard'ın zayıflığından faydalanmaya çalıştı. Robert, Rollo ve Guillaume tarafından elde edilen batı topraklarının çoğunu ele geçirdi, ancak geleceği parlak Bayeux kuşatmasına kraliyet emirleri üzerine son verdi. Louis ise doğuda, Richard'ın güç ve otoritesinin ana merkezi olan Rouen'e kadar kraliyet kontrolünü sağlamayı başardı.

Yerel Kuzeylilerin sadece küçük bir kısmı, olup bitenlerde aktif bir rol oynamak için çok genç olan Richard'a hâlâ itaat

ediyordu. Ancak tam her şey kaybedilmiş gibi görünürken, tipik bir Norman şansı ve cesaret kombinasyonu Richard ve adamlarını kurtardı. Louis ve Hugues arasındaki ilişkiler uzun zamandır gergindi. Kral, Hugues'nin Bayeux kuşatmasına son vermesi için ısrar ettikten kısa bir süre sonra ikisi arasındaki ilişkiler onarılamaz bir şekilde bozuldu ve Richard ile danışmanlarının mağdur dükle bir ittifak kurmasına izin verdi. Ayrıca Bayeuxlu Haraldr ile de dostane ilişkiler kurdular. Bu son hamle çok önemliydi, çünkü Louis bizzat 945'teki çatışmalar sırasında Haraldr'ın adamları tarafından ele geçirildi ve kralın kuzeye doğru genişleme planları da fiilen sona erdi. Louis, artık Fransız tahtının arkasındaki güç haline gelen Dük Hugues'nin eline bırakıldı. Mevcut tehlikenin sona ermesi ile Richard ve danışmanları düklük güç ve otoritesini yeniden inşa etmeye odaklanabildiler.[18] Kıl payı kurtulmuşlardı ama Rollo'nun torunları diğer Vikinglerin başarısız olduğu yerde başarılı olmuştu. Şimdi yeni buldukları güç ve nüfuzlarını nasıl kullanacaklardı?

---

18 F. McNair, 'The Politics of Being Norman in the Reign of Richard the Fearless, Duke of Normandy (r. 942–96)', *Early Medieval Europe* 23 (2015), 308–28. Ayrıca bkz. Bates, *Normandy*, 13–15.

2

Yerleşimi Güçlendirme: Rollo'nun Varisleri, Normandiya, 946-1026

Aralık 942'de Fatih Guillaume, Somme'da bir ada olan Picquigny'de Flandre Kontu Arnulf ile buluşmaya gittiğinde cinayetten şüphelenmek için hiçbir nedeni yoktu. Guillaume ve Arnulf'un arası bir süredir açıktı. Gemicilikte bilgili Normanlar kendilerini kabul ettirdikçe, geleneksel olarak Kuzey Fransa kıyılarındaki kârlı ticareti kontrol eden Flandre kontlarına karşı bir meydan okuma oluşturdular. Rollo ve Guillaume hâkimiyet alanlarını genişletmeye başladıkça Flandre Kontu Arnulf da nüfuzunu güneye ve batıya doğru genişletmekle meşguldü. Çok geçmeden ikisi arasında çatışma meydana çıktı. Ancak tüm rekabetlerine rağmen Guillaume ve Arnulf Kuzey Fransız aristokrasisinin önde gelen üyeleriydi ve öyle de davranmaları bekleniyordu. Bu da birbirlerine saygılı davranmak ve anlaşma şartlarına uymaları gerektiği anlamına gelmekteydi.

Böylece Guillaume, Arnulf'la buluşmaya geldi. Görüşmenin başarılı olması için hiçbir çabadan kaçınılmamıştı. Her iki taraf da barış sürecine zaten bağlıydı ve Picardy'deki Picquigny'de, kabaca kendi otorite alanlarının ortasında buluşmayı kabul etmişlerdi. Adalar bu tür görüşmeler için tercih edilen yerlerdi. Taraflardan biri, arkasından iş çevrildiğini öğrendiği anda kaçabileceği bir bölge görevi üstleniyorlardı. Ancak Guillaume'un şu an öğrendiği gibi, en iyi planlar bile bazen suya düşebilirdi.

Çünkü Arnulf'la gerçekten de anlaşabilmişlerdi (ya da o öyle sanıyordu) ama Guillaume yola çıkar çıkmaz Arnulf'un adamlarından biri tarafından kıyıya geri çağrıldı. Geri döndüğünde, Arnulf'un adamları daha önceden gizledikleri silahlara sarılarak Norman dükünü öldürdüler. Guillaume'a eşlik eden on iki adam Somme'daki gemilerinden çaresizce izlemekle yetindi.[1]

Sonraki on yıl, gücün parçalanması ve rakip İskandinav grupların bölgeye yerleşmesiyle Norman yerleşiminin neredeyse yok oluşuna tanıklık etti. Bu dönem Normandiya'nın (düklüğün kısa süre sonra tanınacağı şekliyle) gelişimi için çok önemliydi. Rollo ve Guillaume'un yönetiminden hem daha büyük hem de daha merkezî bir birleşik yönetim biçimi, bu yıkım ve yenilgi sürecinden başarıyla çıkmayı sağladı. Guillaume'un oğlu ve varisi Richard'ın karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, ilk yıllarında düklüğe akın eden yeni Viking gruplarını nasıl bütünleştireceği ile ilgiliydi. Hugues ya da Louis'nin ordularının aksine bu insanlar geri kovulamazdı, bunun yerine Richard'ın onların sadakatini kazanması gerekecekti. Richard'ın 960'lardan itibaren giderek netleşen yaklaşımı, paylaştıkları Kuzeyli (ya da şimdi bildiğimiz şekliyle Norman) mirasıyla gurur duyarak kendi İskandinav mirasını vurgulamaktı.[2] Bu başarılı olmuş gibi görünüyor ve Richard'ın uzun yaşaması da bir başka büyük nimet olduğunu kanıtladı. 940'lardaki ilk çalkantıdan sonra düklük tahtında geçirdiği yarım yüzyıl, bu Kuzeyli/Norman kimliğinin kök salması için bolca fırsat sağladı. Richard'ın son yıllarına gelindiğinde Normandiya, Flandre ya da Akitanya ile eşit düzeyde köklü bir bölgesel eyaletti. Rollo ve Guillaume Normandiya'yı ele geçirmiş olabilirler ama Normandiya'nın geleceğini güvence altına alan I. Richard'dı.

Fakat yapılacak kesinlikle daha çok şey vardı. Düklük otoritesi her zaman Rouen ve Aşağı Seine'de merkezlenmişti. Richard,

1 Dudo of St-Quentin, *Historia Normannorum*, III.61–3. Ayrıca bkz. Flodoard, *Annales*, 943 yılı.

2 McNair, 'Politics of Being Norman'.

940'lardan sonra gücünü ve etkisini başka yerlerde yeniden öne çıkarma ve kurma -pratikte çoğu zaman ilk kez öne çıkarma ve kurma- gibi zor bir görevle karşı karşıya kaldı. Önemli bir başlangıç hamlesi, Bayeuxlu Haraldr ile bir *modus vivendi* sağlamaktan geçiyordu. Bu, onun topraklarının tanınması karşılığında düklüğün batı kısımlarının doğrudan kontrolünden vazgeçilmesi anlamına geliyordu. Böylece Richard'ın sonraki yıllarında, özellikle de Dudon'un ünlü *Tarih*'inin sayfalarında açıkça görülebilen yavaş ama istikrarlı bir bütünleşme sürecini başlattı.[3] Richard'ın çabalarına bir dizi stratejik hanedan evliliği yardımcı oldu. Bunlardan ilki Büyük Dük Hugues'nin kızı Emma'ydı. Hugues, Vermandois Kontu Heribert'in ölümünden sonra Kuzey Fransa'da lider güç olmuştu ve etki alanı doğrudan Richard'ın güney ve batı sınırlarına dayanıyordu. Hugues'nin ayrıca atalarının uzun süredir otorite sahibi olduğu ve 940'ların ortalarındaki Bayeux kuşatmasının ardından Louis'ye karşı Richard'a yardım ettiği Bessin'de de uzun süredir devam eden çıkarları vardı ve evlilik bu ittifakı resmileştirdi. Bu evlilik muhtemelen Richard'ın Louis'ye karşı kazandığı başarıdan kısa bir süre sonra gerçekleşti fakat tam olarak 960 yılında meyvesini verdi. Bu tarihte Hugues ölmüştü. Ancak Hugues'nin ailesinin gücü ve etkisi o kadar fazlaydı ki evlilik son derece istenen bir şey olarak kaldı. Emma 968'de çocuksuz ölünce Richard, Cotentin'deki yerel bir yöneticinin kızı olan Gunnor ile evlendi. Bu hamle, Richard'ın otoritesinin en zayıf olduğu düklüğün batı bölgelerindeki konumunu daha da sağlamlaştırmasına yardımcı oldu.

Normandiya'nın giderek büyüyen gelişmesinin bir işareti de düklük sarayında ve çevresinde edebiyat ve tarih yazımının aniden çiçeklenmesidir. Doğal olarak en büyük pay Saint-Quentinli Dudon'a aittir. Dudon komşu Vermandois'den (daha sonra Picardy) geliyordu ve Norman sarayı ile ilk teması, II. Heribert'in

3 M. Hagger, 'How the West Was Won: The Norman Dukes and the Cotentin, *c*.987–1087', *Journal of Medieval History* 28 (2002), 20–55, özellikle bkz. 20–3.

oğlu ve halefi Kont I. Albert tarafından bir elçilik görevi ile Rouen'e gönderildiğinde olmuştu. Kontluk pozisyonu sayesinde Albert -babası gibi- Dudon'un Saint-Quentin topluluğu da dâhil olmak üzere kendi topraklarındaki dinî toplulukları kontrol ediyordu. Dudon'un kendisi de eğitiminin büyük bir kısmını burada almış gibi görünmektedir, belki de Liège, Laon veya Rheims'de daha ileri düzeyde eğitimler almıştır. Geçmişi ne olursa olsun 987'de Dudon, hassas bir diplomatik görevin emanet edilmesine layık bir figür olan Saint-Quentin'in önde gelen bir kanonuydu.[4]

Bu dönem Fransa'da çalkantılı bir dönemdi. Geleneksel Karolenj hanedanı 987'de ortadan kalkmış ve yerine Büyük Hugues'nin (Hugh the Great) oğlu ve halefi (ve dolayısıyla Neustrialı Robert'in torunu) Hugues Capet geçmişti. Hugues'nin ailesi Karolenjlerin eski rakipleriydi ve onun tahta geçmesi hiç kimse tarafından hoş karşılanmadı. Muhalifler arasında Vermandois kontları da vardı. Dudon, bu bağlam içerisinde Richard'a gönderildi. Dük, Büyük Hugues'nin yakın bir müttefikiydi ve şimdi de oğlunu destekliyordu, Albert, Richard'ın yeni hükümdarla bir aracı olacağını umuyordu. Dudon'un görevi başarılı olmuşa benziyor, kendisi kısa sürede Dük Richard'ın sıkı bir dostu haline gelmişti. İlerleyen yıllarda Dudon, Norman dükünün sarayında düzenli olarak ağırlandı. Richard'ın ölümünden iki yıl önce, Dudon düklüğün tarihini yazmak için görevlendirildi. Sonraki yıllarda Dudon zamanının çoğunu Rouen'de geçirdi. Richard'ın oğlu Dük II. Richard'ın döneminde düklük papazı oldu ve bu görevde dükün adına imtiyazlar hazırladı. Bunlardan ikisi, Dudon'un kendi el yazısı korunarak orijinal haliyle günümüze ulaşmıştır.[5] Richard'a söz verdiği 'Normanların Tarihi (ya

4 Pohl, *Dudo*, 109–24.

5 M. Fauroux, 'Deux Autographes de Dudon de Saint-Quentin (1011, 1015)', *Bibliothèque de l'Ecole des Chartes 111* (1953), 229–34. Diğer iki olasılık için bkz. *Recueil des actes des ducs de Normandie de 911 à 1066*, haz. M. Fauroux (Caron, 1961), no 11, 58, E. Z. Tabuteau ile birlikte, *Transfers of Property in Eleventh Century Normandy*, (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1988), 7–8.

da İşleri)' adlı başyapıtı için bilgi toplamakla da meşguldü. Bu eserin büyük bir kısmı daha önce yazılmış olsa da kesin olarak 1015 civarında tamamlandı.

Normandiya'nın kökenleri konusunda güvenilmezliğiyle nam salmış bir anlatıcı olarak Dudon ile daha önce tanışmıştık. Ancak Dudon'u 900'lerin başı için kötü bir kaynak yapan şey, tam da onu 990'lar ve 1000'lerin başı için iyi bir kaynak yapmaktadır. Çünkü Dudon'un Norman geçmişine dair bakışı temelde anakroniktir. Kendi zamanındaki durumu geriye doğru yansıtarak düklüğün kökenlerini daha sonraki bileşenler açısından ele alır.[6] Böylesine yaratıcı bir anakronizm, Dudon'un başlık seçiminden zaten bellidir. Normanların *Tarihi*'ni (Latince: *Historia Normannorum*; vurgu için roman) yazar. Oysa 911 yılında Normanlar yoktu. Aşağı Seine'de yaşayan Vikingler vardı. Ancak bunlar çağdaş kaynakların *Nor(d)manni*, yani 'Kuzeyli' olarak adlandırdığı, Fransa'daki (özellikle Loire Vadisi'ndeki) diğer birçok İskandinav yağmacı grubundan farklı değildi. Dudon'un zamanında bu Latince terim (ve Fransızca karşılığı) çok farklı bir anlama gelmeye başlamıştı. Normandiya'da bu isim artık düklüğün sakinlerine atıfta bulunan özel bir isimdi, pagan Kuzeylilerden Hıristiyan Normanlar yaratılmıştı. Bu bağlantı, "Normanlar" ve "Kuzeyliler"in aynı kelime olduğu modern Fransızca ve Almancada korunmuştur (Fransızca: *Normands*, Almanca: *Normannen*).

Dudon'un tarihi bu terimlerle düşünebilmesi, Rollo'nun soyundan gelenlerin ne kadar ilerlediğini ortaya koymaktadır. Bölgeye ilk yerleşen farklı Viking gruplarından tek bir Hıristiyan (Fransızca konuşan) halk ortaya çıkmıştı: Normanlar. Dudon'un tersine iş gördüğü tek konu bu değildir. Onun tarihinde Normanların *avant la lettre* olarak var olması gibi, prenslikleri de öyledir. Dudon'un anlatısında Normandiya seksen yıl boyunca yavaş yavaş bir araya getirilmemiş, Rollo'ya doğrudan

6 Bauduin, *La Première Normandie*, 75–83.

verilmiştir. Aynı şey Dudon'un Rollo ve Guillaume'a verdiği unvanlar için de geçerlidir. Kolaylık olsun diye şimdiye kadar tüm erken dönem Norman hükümdarlarından dük olarak bahsettim. Ancak en eski Norman liderler aslında 'prens' ya da (daha sık olarak) 'kont' olarak biliniyordu. I. Richard (bildiğimiz kadarıyla) 'Dük' unvanını alan ilk kişi ve II. Richard da bu unvana düzenli olarak sahip olan ilk kişidir. Bunların bilinmesi Dudon'un bir imtiyaz kâtibi olarak ilk elden bildiği ayrıntılar sayesindedir.[7] Ancak Dudon'un anlatımına göre Norman hükümdarların hepsi Rollo'dan itibaren düktür.

Dudon'un *Tarih*'i böylece gelişmekte olan bir Norman kimliği duygusunu ifade eder. Rouen'deki güç çevrelerinde yeni keşfedilen güvenden bahseder ve düklük sarayında okunmak üzere tasarlanmış olma ihtimali yüksektir.[8] Ancak Dudon bu değişimler için elimizdeki tek kanıt değildir. Düklük imtiyazlarında da benzer şekilde I. ve II. Richard'ın düzenli olarak 'Normanların dükü/kontu' (*dux/comes Normannorum*) olarak adlandırılması, giderek artan bir ortak Norman kimliği duygusunu ortaya koymaktadır. Daha da çarpıcı olanı, düklüğün bölgesel bir birim olarak görülmeye başlandığına dair işaretlerdir. Normandiya için kullanılan Latince terim *Normanni(c)a* ilk olarak 1014 ve 1015 tarihli düklük imtiyazlarında, tam da Dudon'un *Tarih*'ini bitirmek üzere olduğu sırada görülür. Bu belgelerden biri (belki de

7 M. Hagger, *Norman Rule in Normandy, 911–1144* (Woodbridge: Boydell Press, 2017), 266–88.

8 B. Pohl, 'Poetry, Punctuation and Performance: Was There an Aural Context for Dudo of Saint-Quentin's *Historia Normannorum*?' *Tabularia* 15 (2016), 177–216. Daha genel olarak: A. Plassmann, '*Tellus Normannica* und *dux Dacorum* bei Dudo von St-Quentin: Land und Herrscher als Integrationsfaktor für die Normandie', *Die Suche nach den Ursprüngen: Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, haz. W. Pohl (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2004), 233–51; R. Canosa, *Etnogenesi normanne e identità variabili: il retroterra culturale dei Normanni d'Italia fra Scandinavia e Normandia* (Torino: Silvio Zamorani, 2009), 41–64.

tesadüf olmayan bir şekilde) Dudon'un kendisi tarafından yazılmış olarak orijinal haliyle günümüze ulaşmıştır![9]

Normandiya ile komşuları arasındaki ilişkiler de bu değişimleri yansıtır. Guillaume'un hükümdarlığı, dük ailesinin Kuzey Fransız aristokrat toplumunun üst kademeleri ile bütünleştiğini görmüştü, oğlu ve torunları artık gerçek Avrupa sahnesinde aktörler haline gelmişti. I. Richard'ın ilk eşi Emma eğer yaşasaydı, kardeşinin Fransa Kralı olarak taç giydiğini görecekti. Richard'ın ilerleyen yıllarında kızı Mathilde, Fransız siyasetinin bir başka önemli ismi olan Blois Kontu II. Eudes ile nişanlandı. Ancak en büyük darbe, Richard'ın kızının -Dük II. Richard'ın kız kardeşi- 1002 yılında İngiliz Kralı Æthelred ile evlenmesiyle geldi. Bu evliliğin ilk nedeni, iki krallık arasında önce siyasi sürgünlere yapılan muamele, sonra da II. Richard'ın Viking yağmacılarını barındırması nedeniyle yaşanan gerginliklerdi.[10] 1000 yılında, özellikle büyük bir Viking gücü 'Richard'ın krallığına' (yani Normandiya'ya) sığındı ve Jumiègesli Guillaume, Cotentin'e misilleme şeklinde yapılan bir İngiliz baskınını anlattı.[11] Ancak böyle bir çatışmanın ardından kısa sürede anlaşma sağlandı. Æthelred'in, özellikle de II. Richard gibi limanlara ve gemilere sahip olan birisi gibi bulabileceği tüm dostlara ihtiyacı vardı. Böylece bir evlilik ittifakı kuruldu. Bu evliliği kimin önerdiğini kesin olarak bilmiyoruz ama İngiliz Kralı olduğundan şüpheleniyoruz. Richard'ın ailesi bir süredir kraliyet ailesiyle omuz omuzaydı, şimdi de onların saflarına katılmışlardı.

9 *Recueil des actes des ducs*, haz. Fauroux, no 15, 18. İkincisi Rouen, Archives départementales de la Seine-Maritime, 14 H 917 B olarak varlığını sürdürmektedir. Daha fazlası için: K. Cross, *Heirs of the Vikings: History and Identity in Normandy and England, c.950–c.1015* (Woodbridge: Boydell Press, 2018), 165–8.

10 J. Benham, 'The Kontiest Arbitration Treaty? A Re-Assessment of the Anglo-Norman Treaty of 991', *Historical Research 93* (2020), 189–204.

11 ASC CDE 1001 <ASC CDE 1001>, haz. C. Plummer, *Two of the Sakson Chronicles Parallel*, 2 ciltler (Oxford: Clarendon Press, 1892–9); William of Jumièges, *Gesta Normannorum ducum*, V.4, haz. E. M. C. van Houts (Oxford: Oxford University Press, 1992–5).

Norman Düklüğü'nün ne kadar İskandinav kaldığı tartışmalı bir konudur. 10. yüzyılın ilk yarısı, 940'larda yeni gelenlerle pekiştirilen önemli bir Viking yerleşimine sahne olmuştu. Bununla birlikte, Norsça konuşanlar artık azınlıkta kalmış olmalıdır. Dudon, I. Richard'ın gençliğinde Bayeux'a gönderildiğini ve böylece Danca bilgisini geliştirebildiğini yazıyor. Bu, dilin başka bir yerde yok olduğu anlamına gelmese de düklük sarayı dilinin Fransızca olduğunu gösteriyor.[12] Düklüğün batı bölgelerinin daha çok İskandinav kaldığını Richard'ın yerel bir soylunun kızı olan Gunnor'la evlenmesi de göstermektedir, bu evlilik bölgenin bağlılığını güvence altına almak için tasarlanmıştır. İsminden de anlaşılacağı üzere Gunnor İskandinav kökenliydi ve büyük olasılıkla anadili Norsçaydı. Yer isimleri da aynı şekilde, özellikle Cotentin'de güçlü bir etkisi olan bu dilin 11. yüzyıla kadar kullanılmaya devam ettiğine işaret etmektedir.

Benzer şekilde, Normanların İskandinav anavatanlarıyla devam eden temasların göstergeleri de önemlidir. I. Richard 960'larda otoritesini yeniden kurarken İskandinav paralı askerler kullanmış ve 1013/14 gibi geç bir tarihte II. Richard'ın komşularıyla olan mücadelelerinde Viking müttefiklerine başvurduğu görülmüştür. (Ancak bu, bir Norman dükünün bunu son kez yapmasıydı.) Dolayısıyla Normanlar birçok açıdan 'yerlileşmiş' olsalar da Fransız komşularından farklı kalmaya devam ettiler. Dudon'un tanınmış anlatısı da bunu kanıtlamaktadır. Fransız eğitim kültürünün karakteristik Latince diliyle yazılmış olsa da Dudon'un anlatısı Normanların öncülerinin İskandinav kökenlerini güçlü bir şekilde vurgular. Normanlar kültürel olarak Fransız olabilirler, ancak İskandinav kökenlerini övmeye devam etmişlerdir. Bu farklılık duygusu düklük sarayı çevresiyle sınırlı değildi. Fransız tarihçi Richer, 990'ların ortalarında Rheims'de yazarken I. Richard'dan 'korsanların dükü' (*dux piratae*) olarak bahseder ki bu onun gerçek unvanı olan 'Normanların (yani

12 Dudo, *Historia Normannorum*, I.68.

Kuzeylilerin) dükü' (*dux Normannorum*) üzerine zekice bir oyundur. Richer'in gözünde -ve muhtemelen düklük sarayındaki pek çok kişinin gözünde- Norman ve Kuzeyli hâlâ aynı anlama geliyordu.[13] Böylece Normanlar, suçlu geçmişleri ile gurur duyarak Orta Çağ dünyasının Avustralyalıları oldular.

Dudon bu geçişin önemli bir parçasıydı. Onun *Tarih*'i Normanlara bir yandan geçmişteki paganizmleriyle övünürken bir yandan da Hıristiyan kimliklerini gösterme imkânı sunuyordu. Onun anlatısına göre Norman yerleşimi ve din değiştirmesi ilahi bir planın parçasıydı. Hikâyenin gerçek kahramanı Rollo değil, Dudon'un hamisi I. Richard'dı ve tüm işaretler II. Richard ve sarayının kendine özgü bir Hıristiyan Norman kimliğini desteklemeye devam ettiğini göstermektedir.[14] Böylece 11. yüzyıl Norman Düklüğü çift görünümlü bir izlenim bırakır. Varlığını İskandinav yerleşimine borçluydu ve bundan büyük gurur duyuyordu. Fakat evrimi ve enerjisi ancak dönemin Kuzey Fransa siyasi kültürü bağlamında anlaşılabilir. Dudon, Normanların farklılığı konusunda ne kadar ısrar ederse, bu o kadar tek taraflı bir savunma gibi görünmektedir. Normanlar doğaları gereği değil, mevkileri gereği komşularından farklıydı.

---

13 Richer of Saint-Rémi, *Historiae*, IV.108. Benzer şekilde bkz. a.g.e., II.20, 28, 30.

14 P. Bauduin, 'Richard II de Normandie: figure princière et transferts culturels (fin dixième–début onzième siècle)', *Anglo-Norman Studies* 37 (2015), 53–82. Ayrıca bkz. Pohl, *Dudo*, 156–223; Cross, *Heirs of the Vikings*, 61–84.

3

Kraliçe Emma, Normanların Mücevheri: İngiltere, 1002–42

Emma 1002'nin başlarında İngiltere'ye ayak bastığında, kendisini bekleyen bir ihtimal gözünü korkutmuş olmalı. Hiç tanımadığı ve anlamadığı bir dili konuşan bir adamla, İngilizlerin güçlü (ama kurnaz) Kralı Æthelred ile evlenecekti. Emma bir tür hanedan evliliği beklentisiyle yetiştirilmişti ama hiçbir şey onu buna hazırlayamazdı. Dük I. Richard'ın kızı olarak Kuzeyli bir Fransız ileri geleniyle, belki de bir Flandre ya da Anjou kontuyla evlenmeyi öngörebilirdi. Æthelred ile evlenmek çok daha büyük bir şey ama aynı zamanda da riskliydi. İngiltere'de Emma'nın çok az destekçisi ve daha da az arkadaşı vardı.

Evliliğin zemini, Vikinglerin İngiltere kıyılarına güçlü bir şekilde geri döndüğü Æthelred'in hükümdarlığının siyasi zorluklarında aranmalıdır. Böyle bir ittifakın amacı, Norman limanlarını 1000 yılında buralara sığınmış olan Vikinglere karşı kapatmaktı. Bu açıdan evlilik, İngiltere'yi yöneten Batı Sakson kraliyet ailesi için de yeni bir başlangıçtı. Bu ailenin üyeleri uzun zamandır kızlarını ve kız kardeşlerini kıta hükümdarlarıyla evlendirmiş, ancak karşılığında nadiren yabancı gelin almışlardı. Bunun tek istisnası Æthelred'in büyük büyük büyükbabası olan Æthelwulf'tu ve bu örnek çoktan unutulmuştu.

Kraliçelik makamının kendisi yeni ortaya çıkmış bir kavramdı. Batı Sakson kraliyet eşleri, belirsizliğini koruyan nedenlerden

ötürü geleneksel olarak 'kralın eşi' ya da 'kralın annesi' olarak adlandırılıyordu ve bu unvanlar onların erkek akrabalarına olan bağımlılıklarının (ve itaatkârlıklarının) altını çiziyordu. Bu durum ancak 960'larda Æthelred'in annesi Ælfthryth ile değişmeye başlamıştır. Kendisine 'kraliçe' unvanı verilen ilk kraliyet eşidir. Aynı zamanda hanedanın resmî olarak taç giydirilen ve görevine takdis edilen ilk kraliyet eşiydi ve krala dilekçe verip davaları destekleyerek anlaşmazlık kayıtlarında belirgin bir şekilde görünmüştür.[1]

Æthelred, Emma ile evlendiğinde otuzlu yaşlarının başında veya ortasındaydı, önceki evliliğinden ise en az altı oğlu ve üç kızı vardı. Ancak Emma, Æthelred'in ilk eşi değilse bile ilk kraliçesi gibi görünmektedir. Çünkü Æthelred'in ilk eşi kaynaklarda neredeyse görünmezdir, asla ismiyle anılmaz ve sadece (muhtemelen) Ælfgifu olarak adlandırıldığını çok daha sonraki kayıtlar sayesinde biliyoruz. Bu sessizliğin bir kısmı Orta Çağ kronik yazarlarının geleneksel kadın düşmanlığına bağlanabilir, ancak kesinlikle tamamı için değildir. Ælfthryth, Emma gibi 960'lar ve 970'lerde bir dizi kaynakta kendisine yer bulmuştur.[2] Aslında, Ælfthryth sorunun bir parçası olabilirdi. Bir Orta Çağ sarayında yalnızca tek bir gerçek kraliçe olabilirdi. Ancak 1001 yılının sonlarında ölen Ælfthryth ana kraliçe olarak varlığını sürdürdüğü sürece ikinci bir lider kadın için çok az yer vardı.

Emma 1002 yılında, Ælfthryth'in ölümünden kısa bir süre sonra İngiltere'ye vardığında yeni bir kadın aile liderinin ortaya çıkması için ortam hazırlanmıştı. Birçok Orta Çağ gelini gibi Emma da gençti, yirmi yaşından büyük değildi ve belki de on

1 P. Stafford, 'The King's Wife in Wessex 800–1066', *Past and Present* 91 (1981), 3–27.

2 Tarih için: S. Keynes, *The Diplomas of King Æthelred 'the Unready': A Study in Their Use as Historical Evidence* (Cambridge: Cambridge University Press, 1980), 210 dn. 203; L. Roach, 'Ælfthryth –England's First Queen', *BBC History Magazine* May 2017, 38–41.

beş-on yedi yaşlarındaydı.[3] Babası ve erkek kardeşi gibi Emma da kültürel (ve dilsel) olarak Fransız'dı. Muhtemelen annesi Gunnor'un anadili olan Eski Norsçayı biliyor olabilirdi ama yeni gittiği bölgenin yerel dili olan Eski İngilizceyi (varsa bile) çok az biliyor olmalıydı. Emma' nın bu kültürel ve dilsel engellere yanıtı yeni koşullarına uyum sağlamak oldu. İngiliz isimlerine uygun bir şekilde Ælfgifu'yu benimsedi (ya da ona verildi) ve yerel soylularla ittifaklar kurmaya başladı. Yeni isminin ("elf hediyesi" anlamına gelir) Æthelred'in ilk eşinin ismi olduğu gerçeği şaşırtıcı olabilir. Ancak modern bir psikoloğun gününü gün edeceği bir yerde, tarihçi bunun dönemin en popüler aristokrat kadın ismi olduğunu gözlemlemekle yetinmelidir.

Emma'nın tahttaki ilk yılında, Æthelred'in imtiyazlarını (yeni adıyla) onayladığı görülür ve bu selefinden esirgenmiş bir saygınlıktır. Ertesi yıl, siyasi hareketliliğin başka işaretlerini de görmekteyiz. Dönemin en detaylı anlatısı olan *Anglo-Sakson Kronikleri* (Anglo-Saxon Chronicle) 1003 yılında Exeter'in, Emma'nın şehre atadığı Norman (ya da "Fransız") yandaşı sebebiyle Vikingler tarafından yağmalandığını bildirir. Bu, yeni kraliçe ve çevresine yönelik üstü kapalı bir eleştiridir ve söz konusu adam aristokrat çevrelerde kötü bir terim olan "churl" (yani köylü) olarak adlandırılır.[4] Ancak eleştiri, güç anlamına gelir ve sonraki yıllarda daha da büyüyecek bir gücü ima etmektedir.

Emma'nın hoş karşılanmaması pek de sürpriz sayılmaz. Orta Çağ sarayları kozmopolit ve çok dilli yerlerdi, ama aynı zamanda hizipleşme ve entrikalarla da parçalanmışlardı. Bu durum kesinlikle Æthelred'inki için de geçerliydi. İngiliz Krallığı 991'den beri giderek artan boyut ve şiddette tekrarlanan Viking saldırılarına

---

3 Emma'nın hayatı ve hükümdarlığı hakkında en iyi anlatılar şunlardır: P. Stafford, *Queen Emma and Queen Edith: Queenship and Women's Power in Eleventh- Century England* (Oxford: Blackwell, 1997), 209–54; S. Keynes, 'Introduction to the 1998 Reprint', *Encomium Emmae reginae*, haz. A. Campbell (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), [xxxiii]–[xxxiv].

4 *ASC* CDE 1003.

maruz kalmıştı. 1002 yılına gelindiğinde ise bu gerginlik etkisini göstermeye başlamıştı. Æthelred'in artan çaresizliğinin ilk işareti, Emma'nın tanık olacağı ilk büyük siyasi olaylardan birisi olan bu yılın meşhur St. Brice Günü Katliamı'dır. *Kronikler*'e göre kral, Fransız azizi Brice'in yortu gününde (13 Kasım) 'İngiltere'de bulunan tüm Danimarkalı erkeklerin öldürülmesini' emretmiş, bu emir bir komplo söylentilerine yanıt olarak verilmiştir. Bu, modern anlamda bir etnik temizlik eyleminden ziyade, kralın son yıllarda güvenilmez olduklarını kanıtlayan kendi Viking paralı askerlerine karşı bir saldırıydı. Ancak bu, kendi kaderinden sorumlu bir hükümdarın yapacağı bir hareket değildi.[5]

Ancak Vikingler sorunun sadece yarısıydı. Çünkü baskı arttıkça, Æthelred'in yönetimi içeriden çözülmeye başladı. Buradaki karmaşık faktörlerden birisi de Emma'nın kendisiydi. Onun yıldızı yükseldikçe, Æthelred'in ilk evliliğinden olan büyük oğullarının etkisi azaldı. Emma 1005'ten önce bir tarihte ilk oğlu Edward'ı doğurduktan sonra, taht için birbiriyle yarışan adaylar ortaya çıktı. Farklı hizipler farklı adayları desteklemek için yarışırken, bu durumlar da sarayı böldü. Emma'nın hayatta kalabilmesi için mantıklı hareket etmesi gerekiyordu.

Ancak Emma hayatta kalmaktan fazlasını yaptı ve etkisini hissettirmeye başladı. Bu hizipsel bölünmelere rağmen ya da belki de bunlardan dolayı, kısa sürede Æthelred'in yanında düzenli bir şekilde bulunarak kendini kabul ettirdi. Emma, St. Brice Günü Katliamı'nı eski yurttaşlarını küçümsemek için değil, Viking tehdidinin üstesinden gelmek için gerekli (aşırı da olsa) bir önlem olarak tavsiye edenler arasında yer almış olabilir. Birkaç yıl sonra modern tarihçilerin 1005-1006 'saray devrimi' olarak adlandırdıkları olayda Æthelred'e yerleşik danışmanlarıyla yollarını ayırmasını tavsiye edenlerden biri olduğu neredeyse kesindir. Emma'nın konumu bu sıralarda (1008 civarı) ikinci oğlu

5 a.g.e., 1002. Bkz. L. Roach, *Æthelred the Unready* (New Haven, CT: Yale University Press, 2016), 191–200.

Alfred'in doğumuyla daha da güçlendi. Bir noktada Godgifu ("Tanrı'nın armağanı" anlamına gelir) adında bir kız çocuğu da doğurdu. 1013/14 kışında önemli bir olay yaşandı. İngiliz tahtının ele geçirilmeye hazır olduğunu anlayan Danimarka Kralı Sveinn Haraldsson (*Forkbeard* - Çatalsakal) o yaz büyük bir istilaya öncülük etmişti. Aralık ayına gelindiğinde Æthelred'in konumu savunulamaz hale gelmişti ve bu yüzden kendisi, Emma ve çocukları Normandiya'daki kayınbiraderinin sarayına kaçmak zorunda kaldılar.[6] Norman ittifakı Sweinn'in saldırısını engelleyememiş olabilirdi ama en azından Æthelred'in geri dönüşünü planlamak için güvenli bir sığınak imkânı sunuyordu.

Çok geçmeden şans Æthelred ve Emma'yı İngiltere'ye geri getirdi. 1014'teki Meryem'in Arınma Yortusu'nda (Candlemas, 2 Şubat), Sveinn -daha sonraki İngiliz efsanesine göre Aziz Edmund tarafından- hastalığa yakalandı ve Æthelred ortaya çıkan belirsizlikten yararlanarak tahtını yeniden geri kazanmayı başardı. İngiltere'ye döndü ve Danimarka ordusunun babasının yerine kral seçmeye çalıştığı Sweinn'in genç oğlu Knútr'u tahttan indirdi. Ancak bu kısa sürdü. Knútr ertesi yıl (1015) büyük bir ordunun başında geri döndü. Bir süredir hasta olan Æthelred, 1016 baharında (23 Nisan'da), Knútr'ın kuvvetleri hâlâ İngiltere'de dolaşırken öldü.

Bu durum Emma'yı zor durumda bıraktı. Æthelred'in ölümüyle İngiltere'deki konumu tehlikeye girmişti. Emma'nın öncelikli çıkarı oğulları Edward ve Alfred'in halefiyetinde yatıyordu. Ancak burada Æthelred'in büyük çocukları, sözde zapt eden Knútr kadar büyük bir tehdit oluşturuyordu. Başlangıçta bunların en büyüğü olan Cesur Edmund (Edmund Ironside) güçlü bir direnişe önderlik etti. Ancak Emma'nın duyguları karışık olmalıydı, sonuçta Edmund 30 Kasım 1016'da muhtemelen Knútr ile savaşta aldığı yaralardan ölecekti. Artık İngiliz tahtında uzun bir yabancı hükümdarlar silsilesinin ilki olan Danimarkalı kralın tahta çıkmasının yolu açılmıştı.

---

6 *ASC* CDE 1013.

Bu belirsizlikler karşısında Emma'nın çocukları makul bir şekilde amcaları Normandiyalı II. Richard'ın sarayına sığındılar. Kraliçe ise, belki de kendi arzusu dışında Londra'da kalmış gibi görünüyor. Edmund'un, sarayda Æthelred ile kendi oğullarının veliahtlığı için uğraşan rakip bir grubun parçası olan üvey annesini yakından takip etmek için her türlü nedeni vardı. Ayrıca Knútr'un gitmesine izin vermek için daha da az sebebi vardı. Çünkü Emma ayrılır ve tekrar evlenirse, yeni kocası onun eşi (gerçek kraliçenin kocası) olarak tahtta hak iddia edebilirdi. Belki de daha endişe verici olanı, Knútr'un başlıca rakipleri olan sürgündeki oğullarını desteklemeye çalışabilirdi. İşte bu nedenle Knútr şimdi Emma'yla evlenmek istiyordu. Anlatılanlar ayrıntılar konusunda farklılıklar gösterir -bazıları Knútr'un Emma'nın desteğini almak için yaklaştığını, diğerleri ise Emma'ya baskı yapıldığını iddia eder- ancak hepsi Emma'nın nihayet buna razı olduğu konusunda hemfikirdir.[7] Knútr için bu önemli bir zaferdi. İngiltere'yi zapt ederek kazanabilirdi ama tek başına güç kullanarak yönetemezdi. Önceki kralın eşiyle evlenmek Knútr'un kendisini Æthelred'in varisi olarak göstermesini sağladı. Böylece bu birliktelik, katı bir *Realpolitik*'in sınırlarını ortadan kaldırdı. En önemlisi de Knútr, Emma'yı yanına çekerek en büyüğü Edward olan ve artık olgunluk çağına yaklaşan oğullarının oluşturduğu tehdidi etkisiz hale getirmişti ve Edward'ın yeni üvey babasına minnettar olmak için çok az nedeni vardı.

Knútr'ın bu evlilikten kazanacağı çok şey varsa da Emma'nın da bir o kadar kaybedeceği çok şey vardı. İngiltere'deki geleceği artık yeni yönetimle yakınlaşmasına bağlıydı. Ancak Knútr ile evliliği, özellikle de varisler doğurduğu takdirde kendi oğullarını verasetten menetme riski taşıyordu (aslında Knútr'ın niyeti de buydu). İmkânsız bir seçimle -ve muhtemelen bir dereceye kadar zorlamayla- karşı karşıya kalan Emma, oğulları ve sürgün

7 S. Keynes, 'The Æthelings in Normandy', *Anglo-Norman Studies* 13 (1991), 173–205, 176–7, 181–3.

yerine Knútr'ı ve kariyerini tercih etti. Bu kolay bir karar değildi ve Edward ile Alfred onu asla affetmediler. Ortaya çıkan gerginlikler önümüzdeki yarım yüzyıl boyunca İngiliz siyasetini belirleyecekti.

Emma'nın yaptıklarından gurur duymadığı, daha sonra yazması için görevlendirdiği dönemin bir anlatısı ile ortaya çıkar. "Kraliçe Emma'ya Övgü" (Latince: *Encomium Emmae reginae*) başlığını taşıyan bu propagandist eser, 1040'ların başında Flaman bir din adamı tarafından yazılmıştır. Yazarın Emma'nın Æthelred'le olan ilk evliliğinden bahsetmekten kaçınması, anlatıdaki çarpıklıklara rağmen dikkat çekicidir. Edward ve Alfred'in varlığı bu kadar kolay göz ardı edilemezdi, doğumlarının ve ebeveynliklerinin iç yüzü mantıklı bir sessizlikle geçiştirilmiştir. Belli ki bazı şeylerin söylenmemesi en iyisiydi.

Bununla birlikte Emma, Æthelred'in sonraki yıllarında bir güç olduysa da aslında Knútr döneminde kendine geldi. Evlilik Knútr'ın yönetiminin meşrulaştırılmasında çok merkezî bir öneme sahip olduğu için Emma alışılmadık bir güce ve saygınlığa sahip bir konuma yerleştirilmiştir. Knútr'ın imtiyazlarını Æthelred'in imtiyazlarına nazaran daha sık ve daha belirgin bir şekilde onaylar (ve o zamanlar hiç de küçümsenecek biri değildir). Ayrıca önemli siyasi görevlerin ona verildiğine dair işaretler de vardır. Birçok belgede Knútr ve Emma'ya birlikte hitap edilir ve ikilinin birlikte kültürel ve dinî himaye faaliyetlerinde bulundukları görülür.[8] Beraber olduklarının belki de en kalıcı anıtı, Winchester'daki Yeni Minster Manastırı'nın *Hayat Kitabı*'nın (Liber Vitae) önündeki çarpıcı görüntüdür. Bu, Yeni Minster rahiplerinin kendileri için dua ettiği kişilerin bir belgesidir. Knútr'ın hükümdarlığı sırasında manastırda üretilmiştir ve açılış resminde Emma (burada İngilizce adı olan Ælfgifu) ve Knútr birlikte manastıra bir haç sunarken

8 Keynes, 'Introduction', *Encomium Emmae reginae*, haz. Campbell, [xxii]–[xxix]. Knútr'ın hükümdarlığı üzerine bkz. T. Bolton, *Cnut the Great* (New Haven, CT: Yale University Press, 2017).

tasvir edilmiştir. İki figür sadece eşit büyüklükte ve belirgin olmakla kalmıyor, aynı zamanda Emma kitabın sağ tarafına (yani baktığınızda sol tarafa) yerleştirilmiştir. En önemli kişinin bir el yazmasının sağına (veya ortasına) yerleştirilmesi iyi bilinen bir gelenekti ve Emma böylece Knútr'ın üzerinde saygın bir yere sahip oldu.[9] Burada daha sonra alacağı 'Normanların mücevheri' sıfatını fazlasıyla hak etmektedir.[10]

Emma'nın yeni Anglo-Danimarka yönetimi ile bütünleşmesi, kendi İskandinav kökenleri ve (muhtemelen) Eski Norsça ile tanışıklığı sayesinde kolaylaşmış olabilir. Knútr'dan Harðacnut ve Gunnhildr adında iki çocuk dünyaya getirmesi de bu durumu daha da teşvik etmiştir. Knútr kendi adına, İskandinav destekçilerini ödüllendirmek ve yerli İngiliz aristokrasisini (ya da en azından unsurlarını) kazanmak arasında dikkatli bir denge kurmak zorundaydı.[11] Bir yandan kendisine sadık isimleri İngiltere'deki önemli kontlukların başına getirdi. Öte yandan da yerel elit unsurlar ile temas kurmaya çalıştı. Emma burada çok değerli olduğunu kanıtladı. Onunla olan evliliği, önceki yönetimle önemli bir bağlantı sağladı.

Bu durum, Knútr'ın İngilizlere sunduğu bir dizi barış sembolünün yalnızca biriydi. Bir diğeri de Knútr'ın Cesur Edmund'a karşı kesin bir zafer kazandığı yer olan Ashingdon'da (Assandun) bir manastır kurulmasıydı. Knútr'ın, 'Edgar'ın yasalarını' destekleyeceğine dair söz verdiği 1018'de Oxford'da yapılan bir toplantı da bir o kadar önemliydi. Edgar, Æthelred'in babasıydı ve İngiltere'de hukuk ve adaletle eş anlamlıydı. Knútr'ın yerel siyasetle uyum içinde çalışma isteği, Oxford'da yayınlanan kararların York Başpiskoposu Wulfstan (ö. yaklaşık 1023) tarafından kaleme

9 BL Stowe 944, fol. 6r., C. E. Karkov ile birlikte, *Ruler Portraits of Anglo-Sakson England* (Woodbridge: Boydell Press, 2004), 121–45.

10 Henry of Huntingdon, *Historia Anglorum*, VI.2, haz. D. Greenaway (Oxford: Clarendon Press, 1996).

11 E. Treharne, *Living Through Conquest: The Politics of Early English, 1020–1220* (Oxford: Oxford University Press, 2012), 9–90; Bolton, *Cnut the Great*, 92–128.

alınmış olmasıyla daha da belirginleşir. Wulfstan, Æthelred'in son yıllarında önde gelen danışmanlarından biri olmuş ve tüm önemli kanun yapma işlerini üstlenmişti, şimdi aynı şeyi Knútr için yapıyordu.[12] 'Edgar'ın yasalarını' benimseme kararı da dikkate değerdir. Bu sadece Knútr'ı daha önceki İngiliz hukuku ve hükümetiyle uyumlu hale getirmekle kalmıyor, aynı zamanda onu yerine geçtiği hükümdarın babasıyla da özdeşleştiriyordu. Mesaj açıktır: sadece Edgar meşruiyetin kaynağıdır, oğlu ya da ima yoluyla oğlunun varisleri değil.

Wulfstan ve Emma yeni Danimarka yönetimine kullanışlı bilgi birikimi de getirdiler. Knútr'ın Kuzey Denizi'nin geniş dünyasında çıkarları olmaya devam ediyordu ve tekrarlanan yoklukları sırasında İngiltere'yi yönetecek güvenilir vekillere ihtiyacı vardı. 1019/20 kışında Danimarka'daydı ve orada kardeşinin halefliğini güvence altına alıyordu. 1023, 1025-1026, 1027 ve 1028-1029 yıllarında tekrar uzaklara giderek Norveç'in ve İsveç'in bir kısmının kontrolünü ele geçirdi. Knútr'ın Emma'dan olan oğlu Harðacnut'un da burada bir rolü vardı ve belki de 1023'te İngiltere'de ilk defa toplumun önüne çıkmasından kısa bir süre sonra Knútr'ın naibi olarak Danimarka'ya gönderildi. Harðacnut orada babasını temsil edecek ve devlet yönetme sanatını öğrenecekti.

Emma, Knútr döneminde Æthelred döneminde olduğundan daha fazla ön plana çıktıysa da kısa süre sonra kendisini benzer sorunlarla karşı karşıya buldu. Çünkü Æthelred gibi Knútr da geçmişten gelen bazı sorunların altında evlenmişti. Northamptonlu Ælfgifu'dan Sweinn ve Harold (büyükbabalarının ve büyük büyükbabalarının adlarıyla anılan) adında iki büyük oğlu vardı. Emma'ya yakın kaynaklar Ælfgifu'yu aşağılık bir cariye, Sweinn ve Harold'u da gayrimeşru olarak resmederler -hatta *Övgü*'de Harold'un doğumunun uydurma olduğu ve Knútr'ın gerçek çocuğu olmadığı iddia edilir- ama çok fazla karşı çıktıkları bellidir. Ælfgifu aslında babası ve kardeşleri Æthelred'in yönetimiyle ters

12 A. Kennedy, 'Cnut's Law Code of 1018', *Anglo-Sakson England* 11 (1983), 57–81.

düşmüş olan Midlands'ın önde gelen soylu kadınlarından biriydi. Bu birlikteliğin *bona fide* bir evlilik olduğuna ve güçlü bir bölgenin desteğini almak için 1013 ya da 1014 yılında yapıldığına inanmak için her türlü neden vardır. (Kilise boşanma ve yeniden evlenmeyi hoş karşılamasa da hükümdarlara ve aristokratlara şartları dikte edecek konuma gelmesi için iki yüzyıl daha geçmesi gerekecekti).[13]

Emma, Sweinn ve Harold tarafından tehdit edildiğini hissetmekte haklıydı ve Encomiast (gözde tarihçisi olarak bilinir) Knútr ile evliliğinin şartının, veraset için herhangi bir oğlunun tercih edilmesi olduğunu iddia eder. Böyle bir anlaşma kesinlikle düşünülebilir. Ancak Encomiast, Emma'nın sözcüsü olduğu için onun ifadelerini dikkatle ele almalıyız. Bu eseri Harðacnut'un 1040'ta İngiliz tahtına geçmesinden sonra sarayındaki insanlar için yazmıştır. Harðacnut'u Knútr'ın doğal varisi, Sweinn ve Harold'u ise tahtı zorla ele geçirmiş sonradan görmeler olarak resmetmek onun işine geliyordu.

Kesin olan şey, Emma'nın gerekirse üvey kardeşleri pahasına Harðacnut'un çıkarlarını korumak için elinden geleni gösterdiğidir. Sweinn'in 1030'ların başında (Northamptonlu Ælfgifu'nun vesayeti altında) Norveç'in başına geçmesi için baskı yapan kişi de o olabilirdi, bu hareket iki rakibi saraydan rahatça uzaklaştırmıştı. Knútr 1035'te Shaftesbury'de bilinmeyen bir nedenle öldüğünde Emma büyük üvey kardeşi Harold'un iddialarına karşı Harðacnut'un veraseti için harekete geçmede gecikmedi. Emma'ya, ani yükselişini Knútr'ın himayesine borçlu olan güçlü Wessex Kontu Godwin de katıldı. Ancak Godwin'in güç ve nüfuz için en büyük rakibi olan Mercia Kontu Leofric, Harold'u (gelecek nesillerce "Tavşanayak" Harold olarak bilinir)

13 T. Bolton, 'Ælfgifu of Northampton: Cnut the Great's "Other Woman', *Nottingham Medieval Studies* 51 (2007), 247–69. Evlilik düzenlemeleri hakkında: D. d'Avray, *Papacy, Monarchy and Marriage 860–1600* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015); S. McDougall, *Royal Bastards: The Birth of Illegitimacy, 800–1230* (Oxford: Oxford University Press, 2016).

destekliyordu.[14] Harold'un iki ana avantajı vardı: Harðacnut'dan daha yaşlıydı ve en önemlisi, Knútr beklenmedik bir şekilde öldüğünde kendisi İngiltere'de bulunuyordu.

Harðacnut'un yavaş tepki vermesi durumu daha da karmaşık hale getirdi. Harðacnut on yıldan uzun bir süredir Danimarka'yı Knútr'ın adına yönetiyordu. Ancak İngiltere'de olduğu gibi burada da Knútr'ın ölümü veraset konusunda soru işaretleri yarattı. Özellikle, kısa süre önce Norveç tahtını ele geçiren Magnus Olafsson, Knútr'ın Kuzey Denizi İmparatorluğu'nu bu kuzey üssünden yeniden yapılandırmaya çalışıyordu (1040'larda kısa bir süre yapacağı gibi).[15] Bu koşullar altında Harðacnut, hakkında çok az şey bildiği İngiltere'ye tehlikeli bir seyahati göze alamazdı. Yokluğuna rağmen Harðacnut'un iddiaları ciddiye alındı. Başlangıçta krallığın Thames'in kuzeyini (Leofric'in etki alanı) alacak olan Harold ile güneyi (Godwin'in kontluğu) yönetecek olan Harðacnut arasında bölünmesine karar verildi. Ancak Harðacnut'un kendisini Danimarka'dan uzak tutamayacağı anlaşıldıkça, onu destekleyenler gergin olmaya başladı. Emma şimdi Æthelred ile Normandiya'da sürgünde kalan oğulları Edward ve Alfred ile iletişime geçti. Aralarındaki ilişkiler soğuk olmalıydı ama bir taht ihtimali bu soğukluğu ortadan kaldırabilirdi. Çok geçmeden hem Edward hem de Alfred İngiltere'ye doğru yola çıktılar; ilki Southampton'a doğru yelken açarken ikincisi Flandre üzerinden kuzeye, Kent'e doğru ilerliyordu.

Ancak Godwin'in başka planları vardı. Batı Sakson soyunun geri dönmesinden pek bir çıkarı yoktu. Eğer Harðacnut'u tahtta göremezse, Godwin Knútr'ın herhangi bir oğlunu Æthelred'in oğluna tercih edecekti. Artık tüm Güney İngiltere'yi kapsayan

---

14 Godwin ve Leofric hakkında: S. Keynes, 'Cnut's Konts', *The Reign of Cnut: King of England, Denmark and Norway*, haz. A. R. Rumble (Londra: Leicester University Press, 1994), 43–88, özellikle bkz. 84–7.

15 P. Sawyer, 'Scandinavia in the Eleventh and Twelfth Centuries', *The New Cambridge Medieval History*, iv, *c.1024–c.1198*, haz. D. Luscombe ve J. Riley-Smith, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), cilt ii, 290–303, 296–7.

Wessex bölgesinin kontu olarak Godwin, İngiliz prenslerini geri püskürtmek için eşsiz bir konuma sahipti. Edward karaya çıkar çıkmaz silahlı direnişle karşılaştı ve Normandiya'ya çekilmek zorunda kaldı. Öte yandan Alfred, Godwin'in destekçilerini öldürmeden, kafa derilerini yüzmeden ve köleleştirmeden önce kont tarafından karşılandı ve ardından (görünüşe göre Harold'un emriyle) Ely manastırına götürüldü. Alfred orada kör edildi ve kısa bir süre sonra yaralarından dolayı öldü. Kont taraf değiştirme zamanlamasını mükemmel bir şekilde ayarlamıştı. O zamana kadar Harold'un düşmanı olabilirdi ancak kendisine iyi bir şey yapan birisine iyilik yapmak gerekirdi ve birkaç taraf değiştirme, muhtemel bir rakibi ortadan kaldırmaktan daha değerlidir.

Encomiast, Emma'yı bu olaylara karışmaktan muaf tutmak istemektedir. Oldukça mantıksız bir şekilde, tüm olayın Harold tarafından özenle hazırlanmış bir tuzak olduğunu iddia eder. Edward ve Alfred'i İngiltere'ye çekmek için Emma'nın adına bir mektup gönderen Harold'dur, Godwin de onun emriyle onlara şiddetle karşı çıkmıştır. Bu hikâye Soğuk Savaş döneminden kalma bir *Pravda* makalesi kadar inandırıcı gelmektedir. Ancak bu olayların gölgesi hakkında çok şey söylüyor. Emma umutsuzca bu olaylarda bir etkisi olmadığını göstermek istiyordu.[16] Edward'ın *Hayatı* (Edward's Life) ve *Anglo-Sakson Kronikleri*'nin bir versiyonu da dâhil olmak üzere Godwin'e yakın kaynaklar da benzer şekilde kontun rolünü küçümsemeye ve suçu mümkün olduğunca Harold'a yüklemeye çalışmaktadır.

Bu olayların doğruları ve yanlışları ne olursa olsun, veraset artık kesinleşmişti. Harold kral olacaktı. İyi hizmetlerinden dolayı Godwin baş kont olarak kalacaktı. Emma kaybeden tek kişiydi. Harðacnut'un veliahtlığı engellenmekle kalmamış, diğer oğullarından birini (Alfred) kaybetmiş ve diğeriyle (Edward) ilişkileri

16 *Encomium Emmae reginae*, III.2–6, Stafford ile birlikte *Queen Emma*, 241–2, 245; Keynes, 'Introduction', [xxxiii]–[xxxiv], [lxii]–[lxv].

onarılamayacak şekilde zarar görmüştü. Artık konumunu sürdüremez hale gelince Flandre'ye sürgüne kaçtı.

Kent'in hemen karşısındaki Flandre, uzun zamandır İngiltere ile yakın sosyal, siyasi ve ekonomik bağlara sahipti.[17] Ancak burası Emma için çok yabancı bir sürgün yeriydi. En bariz seçenek, 1013'te yaptığı gibi, Emma'nın akrabalarının düklük tahtını elinde tutmaya devam ettiği memleketi Normandiya'ya dönmek olabilirdi. Çekingenliğinin nedeni oğlu Edward'ın orada bulunması olmalıydı. Edward, Emma'nın benimsediği Anglo-Danimarka çizgisine alternatif olarak sürgündeki bir kral muamelesi gördüğü düklük sarayında uzun zamandır hoş karşılanıyordu. Bir önceki yılın çalkantılı olaylarından sonra Edward, Emma'nın ihanetine dair hikâyelerle dönmüş olmalıydı. Artık orada onun için hiçbir yardım bulunamazdı. Buna karşılık Flandre'de Emma sıcak bir şekilde karşılandı. Bölge doğrudan Harold'un İngilteresi ile Harðacnut'un Danimarkası arasındaki deniz yollarının üzerindeydi. Emma buradan geri dönüşünü planlayabilirdi.

Uzun süre beklemek zorunda kalmadı. 1039 yılının sonlarında Harðacnut nihayet hamlesini yapabilecek durumdaydı. Emma'ya katılmak için Flaman limanı Brugge'e yelken açtı. Yeni yılda Harold'a karşı saldırmayı umuyorlardı.[18] Fakat güç kullanmaya gerek kalmadı. Mart 1040'ın ortalarında Harold öldü ve İngiliz önde gelenleri Harðacnut'u çağırarak tacı ona teklif ettiler. O da hemen kabul etti. Harðacnut ile birlikte, İngiliz tahtının arkasındaki güç olarak kendini bir kez daha kanıtlayan annesi de geldi. Ancak Emma'nın en büyük zafer anı kısa süre sonra giderek büyüyen bir krize dönüştü. Çünkü Harðacnut yerel Anglo-Danimarkalı seçkinleri kışkırtmakta ısrar ediyor, fahiş vergiler talep ediyor ve selefi Harold'un cesedine alenen

17 P. Grierson, 'The Relations between England and Flanders before the Norman Conquest', *Transactions of the Royal Historical Society*, 4. Seri, 23 (1941), 71–112; E. Oksanen, *Flanders and the Anglo-Norman World, 1066–1216* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 7–18.

18 *Encomium Emmae reginae*, III.8–9.

saygısızlık ediyordu. Daha da kötüsü, Harðacnut'u iki yıl sonra öldürecek olan bilinmeyen hastalığın belirtileri çoktan ortaya çıkmış olabilirdi.

İşte bu garip durumda Emma bir kez daha Edward'a elini uzattı. Annesi Brugge'de sürgündeyken onu ziyaret etmişti ama ilişkileri gergin kalmıştı. O zamanlar onun için yapabileceği (ya da yapacağı) çok az şey vardı, şimdi Harðacnut'un yönetimi sallanırken Edward'ın çağrısına kulak vereceğini ve doğduğu topraklara döneceğini umuyordu. Amaç Edward'ı ortak hükümdar olarak başa geçirmekti, zamanı geldiğinde Harðacnut'un yerine geçebilirdi. Böylece Emma'nın bir oğlu diğerini takip edecek ve o da perde arkasında ipleri elinde tutmaya devam edecekti. Cesur ama iyi bir plandı. Muhtemelen bu bağlamda Emma, olumsuz bir düşünceyi bastırmak için tasarlanmış olan *Övgü*'nün yazılma emrini vermiştir. Bu eserin çarpıcı açılış resminde, Emma'nın görkemli bir şekilde tahta oturduğu, oğulları Harðacnut ve Edward'ın ise gerektiği zaman ortaya çıkacak şekilde hazırda bekledikleri -eğer varsa, doğal bir üçlü!- ve Encomiast'ın eserini ona sunduğu görülür.[19]

Ancak Emma, Edward'a birden fazla kez sırtını dönmüştü. Görünüşünün çok altında, yıllarca süren şiddetli hizip politikalarının yarattığı kıskançlık, öfke ve kızgınlık gizleniyordu. Şimdi gerçekten onu kurtarmaya gelecek miydi?

---

19 BL Add. 33241, fol. 1v. Bkz. Karkov, *Ruler Portraits*, 146–55.

4

İtirafçı Edward (*Edward the Confessor*):[1] Denizin Ötesinde Bir Kral, İngiltere, 1041-66

Edward, 1041 yılının serin bir bahar sabahında Fécamp limanına baktığında aniden şüpheye düştü. Edward'ın endişelenmek için her türlü nedeni vardı. Beş yıl önce kendisi ve küçük kardeşi Alfred, eski konumlarına geri getirilme vaatleriyle İngiltere'ye geri dönmüş, ancak yerlerine başka bir kralın seçildiğini görmüşlerdi. Geri dönerek çok riskli bir işe girişiyordu. Risk fazla olsa da Edward'ın kaybedecek çok az şeyi vardı. Norman sarayındaki uzun sürgünü sırasında çok iyi karşılanmıştı. Ama toprakları ve tacı olmayan Edward, gölge bir kraldı. Normandiya'da saygı değil, sempati görüyordu.

Üstelik şimdi, daha iyimser olmak için nedenler vardı. Alfred, Tavşanayak Harold'un çıkarı için ve muhtemelen onun emriyle kör edilmişti. O zamandan beri, Harold'un küçük üvey kardeşi Harðacnut, krallığı kabul etmişti. Harðacnut aynı Danimarka soyundan geliyor olabilirdi ama Harold'un dostu değildi ve yerli İngiliz hanedanına karşı daha uzlaşmacı bir tavır takınmıştı. Dahası, Harðacnut'un kendisi de desteğe ihtiyaç duyuyordu. İngiltere'ye gelişinden kısa bir süre sonra pek çok sayıda düşman edinmişti. Taht için diğer tek ciddi rakip olan büyük İngiliz üvey kardeşinin soyunun devam etmesiyle barışı sağlamayı vaat ediyordu.

1 Günahlarını çıkaran, itiraf eden anlamında. Çok dindar bir isim olan Edward, günahlarını sık sık itiraf ettiği için 'İtirafçı Edward' olarak anılırdı. (ç.n.)

Manş geçişi olaysız bir şekilde tamamlandı. Edward'ın mürettebatı, Norman denizcileri tarafından iyi bilinen eski bir Viking uğrak yeri Wight Adası'nın hemen açıklarında karayı gördü. Oradan kıyı boyunca ilerleyerek Güney Hampshire kıyısındaki Hurst Head'e (bugünkü Hurst Point) vardılar. Bu yer dikkatle seçilmişti. Hurst Head, Keyhaven'ın doğal limanına doğru bakan bir kıyı burnunun ucunda yer almaktadır. Burası her iki tarafın da ilk ihanet belirtisinde hızla geri çekilebileceği bir yerdi.[2]

En sonunda, önlemlerin gereksiz olduğu ortaya çıktı. Harðacnut'un teklifi gerçekten de samimiydi. İngiltere'deki siyasi sahneye yabancı olan genç Danimarkalı, bir önceki baharda gelişinden beri muhalefetle karşılaşmıştı. Harðacnut'un sorunu iki kat yabancı olmasıydı. Danimarkalı bir kralın (Knútr) ve Norman bir kraliçenin (Emma) oğlu olan Harðacnut'un İngilizlerle önceden çok az tanışıklığı vardı. Harðacnut'un kendi gözü karalığı da durumu değiştirmek için pek yardımcı olmadı. Bir orduyla gelmişti ve kral olarak ilk icraatı askerlere ödeme yapmak için büyük bir vergi talep etmek oldu. İkinci icraatı ise üvey kardeşinin cesedini mezardan çıkarıp bilinçli bir saygısızlık eylemi olarak bir çimenliğe (ya da belki Thames Nehri'ne, kaynaklar ayrıntılar konusunda hemfikir değil) attırmak olmuştu. Bunlar dost edinecek ya da insanları kazanacak bir adamın yapacağı şeyler değildi. Mayıs 1041'de Harðacnut, Batı Midlands'da ciddi bir vergi isyanıyla karşı karşıyaydı. Kötü sağlık durumu nedeniyle sorunun çözümüne fayda sağlayamadığı bildirildi.[3]

Bu nedenle Edward iyi bir şekilde karşılandı ve iktidar paylaşımı için resmî düzenlemeler kısa süre içinde yürürlüğe kondu. Knútr ve oğullarının yasalarını koruyacağına dair yemin etti, karşılığında kral olarak kabul edildi. Harðacnut yönetmeye

---

2 J. R. Maddicott, 'Edward the Confessor's Return to England in 1041', *English History Review* 119 (2004), 650–66.

3 M. K. Lawson, 'Harthacnut [Hardecanute] (*c.*1018–1042)', *Oxford Dictionary of National Biography*, xxv, 602–3. Ayrıca bkz. S. Keynes ve R. Love, 'Kont Godwin's Ship', *Anglo-Sakson England* 38 (2009), 185–223.

devam edecek, ancak Edward (ismen) ortak hükümdar olacak ve Harðacnut'un ölümü üzerine yönetimi tamamen devralacaktı. Edward'ın tüm hayatı bu ana kadar inşa edilmişti. Sürgün yılları -umut, acı, sefalet - karşılığını vermişti. Şimdi babasının tahtına oturacaktı.

İtirafçı Edward genellikle Büyük Alfred'in dedesi Batı Sakson hükümdarı Ecgberht'e kadar uzanan saygıdeğer bir hanedan olup İngiltere'nin yerli soyunun son kralı olarak hatırlanır. Ancak Edward, Anglo-Sakson İngilteresi'nin son çırpınışından daha fazlasıydı, o aynı zamanda krallığın ilk Norman hükümdarıydı. Annesi Emma aracılığıyla yarı Norman olan Edward, tahta çıkmadan önce gençlik yıllarının çoğunu ve yetişkinlik hayatının tamamını Normandiya'da geçirmişti. Hükümdarlığının da göstereceği gibi Edward, birçok bakımdan İngiliz'den ziyade bir Norman'dı.

Edward'ın sürgüne gönderilmesinin önemi büyütülemez. Bunun ilk yılları amcası Dük II. Richard'ın koruması altında geçti. Richard, Emma ve çocuklarını 1013/14'te İngiltere'den geldiklerinde karşılamıştı. Knútr 1016-17'de krallığı ele geçirdiğinde Richard, Edward ve Alfred'i -ve kız kardeşleri Godgifu'yu-tek başına karşıladı. Richard'ın Knútr'a özel bir yakınlığı yoktu ve yeğenlerine sahip çıkmak nazik bir jestten öte bir şeydi (gerçi bu da öyleydi), dükün kuzey komşularını diken üzerinde tutmanın bir yoluydu. Edward ve Alfred hayatta ve iyi oldukları sürece Knútr ve sözde varisleri için bir tehdit oluşturuyorlardı. Dahası, eğer eski konumlarına yeniden gelmeyi başarırlarsa İngiliz prensleri Richard ve oğullarına iyi bir geri dönüş için borçlu olacaklardı. İki kardeşe verilen düklük desteği en açık ifadesini Richard'ın oğulları tarafından yayınlanan imtiyazlarda bulur. Burada Edward ve Alfred düzenli aralıklarla dükün maiyetinde

tanık olarak görünürler. Edward bazen 'kral', hatta bir keresinde de 'İngilizlerin Kralı' olarak anılır. Burada Edward sürgündeki bir kraldır ve hak ettiği dönüşü beklemektedir.[4]

Bu olay gerçekleştiğinde Edward neredeyse kırk yaşındaydı ve üç Norman dükünden (ve İngiltere'nin iki Danimarka Kralı'ndan) daha uzun yaşamıştı. Beklemekle geçen yıllar çok ağır gelmişti. Kendi gözünden bakılırsa, onun yerine Knútr ve oğullarını kabul eden halkı tarafından seri bir şekilde ihanete uğramıştı. Knútr'ın sağ kolu Kont Godwin, onun tahta çıkışını engellemiş ve kardeşini ölüme teslim etmişti. Hepsinden önemlisi, kendi şöhret ve servetini aramak için ilk evliliğinden olan çocuklarını terk eden annesi tarafından da ihanete uğramıştı. Edward için doğru olanı yapan tek kişiler Norman dükleri olan amcası ve kuzenleriydi. Norman sarayı eviydi, Normanlar onun dostlarıydı. Harðacnut 1042 ilkbaharının sonlarında öldüğünde ve Edward tek hükümdar olduğunda, bu nedenle yardım için Manş'ın ötesine baktı.

Harðacnut'un cesedi daha toprağa verilmeden Edward Londra'da kendini seçtirmişti. Bir sonraki Paskalya zamanı, Winchester'daki Old Minster'da (katedral) Canterbury Başpiskoposu Eadsige tarafından resmen taç giydirildi ve kral olarak takdis edildi. Bu eylemler için seçilen yerler önemlidir. Knútr ve oğullarına karşı muhalefet (Edward'ın babası Æthelred'in gömülü olduğu) Londra'da yoğunlaşmıştı, buna karşın Winchester onların harekât üssü olmuştu. Edward böylece Thames Nehri'ndeki güçlü konumundan destek alıyor, sonra da bunu (daha boş bir zamanda) Hampshire'ın merkezindeki potansiyel olarak düşman bir kitleye yöneltiyordu. Eski sorunların unutulmadığı, bir sonraki sonbaharda yaşanan olaylarla ortaya çıktı. 16 Kasım'da Edward silahlı bir yandaşıyla aceleyle Winchester'a döndü. Annesi Emma'yı gafil avladı ve daha önceki sadakatsizliğinin

4 *Recueil des actes des ducs*, haz. Fauroux, no 69–70, 76, 85, Keynes ile birlikte, 'Æthelings in Normandy'; E. van Houts, 'Edward and Normandy', *Edward the Confessor: The Man and the Legend*, haz. R. Mortimer (Woodbridge: Boydell Press, 2009), 63–76, 68–70.

intikamını almak için onu birikmiş servetinden mahrum bırakmaya başladı.

Kral olarak Edward, Harðacnut'un karşılaştığı aynı zorlukların çoğuyla karşılaştı. Kendisi de İngiltere'deki siyasi sahnede yeniydi. Taçla birlikte gelen geniş mülkler Edward'ı krallığın önde gelen toprak sahibi yapsa da en azından başlangıçta yerel siyasetin kurallarıyla hareket etmek zorunda kalacaktı. Bu, Knútr ve varislerini tahta oturtan ikiyüzlü kişilerle uğraşmak anlamına geliyordu, bunların başında da Wessex'in nüfuz sahibi kontu Godwin geliyordu.[5] Godwin 1030'ların başından beri İngiliz tahtının arkasındaki güçtü. İki kez iktidarı değiştirmede bulunmuş, 1036'da Harðacnut'u Tavşanayak Harold için terk etmiş, Harold'un galip geleceği belli olunca da onun 1040'taki ölümünden sonra Harðacnut'a kucak açmıştı. Emma'nın aksine Godwin vazgeçilebilir biri değildi. Bir anlaşma yapılması gerekiyordu. Her iki adamın da temkinli olmak için sebepleri vardı. Edward, Alfred'in ölümünden Godwin'i sorumlu tutuyordu, ayrıca kontun annesiyle olan bağlarına da içerlemişti. Godwin ise son on yılın çoğunu Edward'ın tahta çıkmasını engellemeye çalışarak geçirmişti. Ancak Edward ve Godwin'in şimdi birbirlerine ihtiyaçları vardı. Edward'ın yönetiminin yerleşmesi için Kont'un desteği gerekliydi, Godwin'in nüfuzunun devamı ise Edward'ın gözüne girmesine bağlıydı.

Orta Çağ'da yaygın bir şekilde olduğu gibi anlaşma, evlilik yoluyla sağlandı: Edward, Godwin'in kızı Edith ile evlenmeyi kabul etti. Bu evlilik muhtemelen Edward'ın saltanatının başında planlanmıştı, ancak belki de Edith'in daha büyük bir yaşa ulaşması için ilk olarak 1045'in başlarında gerçekleştirildi. Bu

5 T. Licence, *Edward the Confessor* (New Haven, CT: Yale University Press, 2020), 80–118; D. Woodman, *Edward the Confessor: The Sainted King* (Londra: Allen Lane, 2020), 21–36.

bir formalite evliliğiydi ama kesinlikle uygundu. Edith bir erkek çocuk doğurursa kan davalı aileleri birleştirecekti: Godwin ve Edward'ın çıkarları ortak soylarının devamında yatacaktı. Bu da kayda değer bir beklenti yaratıyordu. Taç giyme töreni sırasında (Paskalya 1043) Edward'ın Orta Çağ standartlarına göre oldukça yaşlı, en az otuz sekiz, belki de kırk yaşında olması da durumu değiştirmeye yardımcı olmuyordu. Yaşayan hafızada sadece bir kral daha büyük bir yaşa ulaşmıştı, bu Edward'ın kendi babası Æthelred idi ve o bile ellisini geçememişti.

Daha da kötüsü, Edward'ın eşi ya da çocuğu yoktu. Genel beklenti kısa bir saltanattı. Tek soru bundan sonra ne olacağıydı. Bu nedenle ilk günden itibaren veraset, Edward'ın saltanatının belirleyici meselesiydi. Tüm gözler onun ve Edith'in üzerindeydi, acil bir şekilde varise ihtiyaçları vardı. Başarısızlığa eşlik eden riskler yüksekti. Edith daha doğurgan bir eş için gözden çıkarılabilirdi. Edward'ın konumu ise uygun bir veliaht bulana kadar tehlikeli olmaya devam edecekti.

Bir varis ihtimali canlı olduğu sürece, Edward ve Godwin arasındaki ilişkiler sıcak olmasa da samimi kaldı. Kont ağırlığını yeni kralın desteğine verdi ve bunun karşılığını aldı. 1043'te Godwin'in en büyük oğlu Sweinn -adını Knútr'ın babasından alıyordu- Batı Midlands'daki Hereford civarında bir kontluğa atandı. Kısa bir süre sonra Godwin'in ikinci oğlu Harold -bir başka Danimarkalı ismi- Doğu Anglia'da bir kontluk ile ödüllendirildi. 1045'te Danimarkalı kuzenleri Beorn, Doğu Midlands'da kont ilan edildi. Leofric'in büyük kuzeybatı Midlands kontluğu dışında, tek bir ailenin elinde eşi benzeri görülmemiş bir güç ve nüfuz yoğunlaşması şeklinde Godwin ailesi artık tüm Güney ve Orta İngiltere'yi kontrol ediyordu. Ancak kaderleri Edith'in kaderiyle yakından bağlantılıydı ve bu hala dengede duruyordu. 1040'ların sonlarına doğru çiftin çocuk yapma hususunda güçlük çektiği anlaşılmaya başlandı. Sebepleri hakkında çok şey söylendi ama önemli olan sonuçlarıydı. Edward ve Godwin arasında

çatlaklar oluşmaya başlamıştı. Kral kayınpederini hiçbir zaman sevmemişti ve Edith'ten çocuk sahibi olamıyorsa, samimi dostluk taklidini sürdürmek için pek bir neden yoktu.

Maske 1049 yılında ciddi bir şekilde düşmeye başladı. Bu yıl Edward, Godwin'in en büyük oğlu Sweinn'i ikinci kez sürgüne gönderdi. Sweinn, Godwin ailesinin yüz karasıydı. Daha 1043 yılında Hereford Kontu olmuşken Galler sınırındaki güç dengesini bozmaya başlamıştı. 1046 yılında, görünüşe göre manastırın topraklarını ele geçirmek amacıyla yakındaki Leominster baş rahibesini kaçırarak işleri daha da kötüleştirdi. Bunun için Sweinn sürgüne gönderildi. 1049'da kendini affettirmek için geri döndü, ancak saraya giderken kuzeni Beorn'u öldürerek (söylendiğine göre yanlış giden bir kavga) sorunlarını daha da derinleştirdi. Sweinn yeniden sürgüne gönderildi ve Beorn'un kontluğu Mantesli Ralph'e geçti. Ralph, Godwin ailesinin bir üyesi değildi, hatta İngiliz bile değildi. İtirafçı'nın yeğeni ve Godgifu'nun oğluydu. Godgifu, Edward ve Alfred'e sürgünde eşlik etmiş ve Norman sınırında stratejik bir bölge olan Vexin'in yerel Fransız kontu Drogon ile evlenmişti. Ralph muhtemelen 1041'de Edward'la birlikte İngiltere'ye gelmişti ve yükselmesi, bağlılığının bir ödülüydü. Sembolik bir jest olan bu hareketin sonucunda ilk kez bir kontluk Frank-Normanların eline geçiyordu. Bu durum, Godwin'lere dersini verme girişimiydi ve Batı Sakson kontu bunu bilecek kadar kurnazdı. Ralph, artık nüfuzlarını hissettirmeye başlayan küçük ama önemli bir grup Fransız ve Norman ileri gelenlerinden biriydi.[6]

Canterbury Başpiskoposluğu'na halef olma konusunda nihayet anlaşmazlık çıktı. Ekim 1049'un sonlarında bir önceki başpiskopos Eadsige öldü. Eadsige, Godwin'in önde gelen bir

6 Ralph ve Godgifu hakkında: A. Williams, 'The King's Nephew: The Family and Career of Ralph, Kont of Hereford', *Studies in Medieval History Presented to R. Allen Brown*, haz. C. Harper-Bill, C. Holdsworth ve J. L. Nelson (Woodbridge: Boydell Press, 1991), 327–43; van Houts, 'Edward and Normandy', 63–8.

ismi olduğu yerleşik Anglo-Danimarka elitine mensuptu. Ancak Canterbury katedralindeki yerel rahipler tarafından sevilmiyordu ve kilise topraklarını elden çıkarma çabalarına (en azından koruyucularına, Godwin ailesine) içerliyorlardı. Bu nedenle Godwinler'in veraset konusunda çıkarları vardı ve akrabaları olan yerel bir keşiş Æthelric için propaganda yapmakta gecikmediler. Ancak Edward, özellikle Canterbury'nin İngiltere'deki en üst düzey kilise makamı olması nedeniyle Godwinler'in iktidar üzerindeki hâkimiyetine daha fazla darbe vurma fırsatının kaçmasına izin vermeyecekti. Bu nedenle kral, 1041'de kendisine deniz yoluyla eşlik etmiş Norman hizmetkârlarından bir diğeri olan Jumiègesli Robert'in atanmasında ısrar etti. Robert 1044'ten beri, Edward'ın babası Æthelred'in gömülü olduğu zayıf ama stratejik açıdan önemli bir yer olan Londra'nın piskoposuydu.[7] Ortam bir hesaplaşma için hazırdı.

Godwin dikkate değer bir kont olabilirdi ama en azından dinî konularda kutsal yağ ile kutsanmış bir hükümdarla boy ölçüşemezdi. Mart 1051'de geniş katılımlı bir kilise konseyinde Robert'in adaylığı usulüne uygun olarak onaylandı. Robert daha sonra, reform yanlısı Papa IX. Leo'dan başpiskoposluk makamını simgeleyen beyaz, haç şeklindeki pallium'u[8] aldığı Roma'ya gitti. Haziran ayına gelindiğinde Robert, tartışmalı veliahtlığı için Papa'nın desteğiyle İngiltere'ye geri dönmüştü. Edward artık Godwin ailesinin etkisinden kurtulmaya kararlıydı. Burada kralın çocuksuz olması işe yaradı çünkü onu konta bağlayacak hiçbir şey yoktu. Daha sonraki Norman kaynakları Edward'ın genç Norman Dükü Guillaume'a (geleceğin Fatih'i) bu bağlamda İngiliz tahtının varisliğini vaat ettiğini iddia eder.

7 T. Licence, 'Robert of Jumièges, Archbishop in Exile (1052–5)', *Anglo-Sakson England* 42 (2013), 311–29.

8 pallium, yünden dokunan ve üç parmak genişliğinde olan dar bir beyaz şeritli süslemedir. Roma Katolik Kilisesi'nde aslen Papa'ya özgü olan, ancak yüzyıllar boyunca Papalık tarafından başpiskoposlara yargı yetkilerinin bir sembolü olarak verilen ve hâlen bir Papalık amblemi olmaya devam eden dinî bir giysidir. (ç.n.)

Dük I. Guillaume, II. Richard'ın torunuydu (ve dolayısıyla Edward'ın en yakın kuzeniydi), bu yüzden İngiliz kralının neden böyle yapmış olabileceğini anlamak kolaydır. Edward'ın en azından Edith'ten çocuğu olmayacağı artık belliydi ve Guillaume onun hayatta olan en yakın akrabalarından biriydi. Edward'ın elinde bir sebepten fazlası ve üstelik fırsatı da vardı. Robert'in Roma'ya yaptığı yolculuk yeni başpiskoposu Kuzey Fransa'ya götürmüş ve Guillaume ile temas kurma şansı sağlamıştı. Bu tür vaatlerden bahseden kaynakların çoğu 1066'dan sonra, Guillaume'un İngiltere'yi (hukuken şüpheli) zaptını meşrulaştırmaya büyük ihtiyaç duyulduğu dönemde Normandiya'dan gelmektedir. Dolayısıyla bu kaynaklara son derece ihtiyatlı yaklaşılmalıdır. Yine de bu vaat sadece dalkavuk Poitiersli Guillaume tarafından değil, daha ölçülü olan Jumiègesli Guillaume ve daha sonraki dönemde ise Canterburyli İngiliz Eadmer tarafından da bahsedilmiştir.[9]

Edward ve Guillaume arasındaki temasların niteliği ne olursa olsun, bunlar Godwin'in çıkarlarına uygun değildi. Başpiskopos Robert İngiltere'ye döndüğünde o da Kont'a karşı harekete geçti. Robert, Godwin'lerin önceki yıllarda zimmetlerine geçirdiklerini -belki de haklı olarak- iddia ettiği toprakların Canterbury'ye iadesini talep etti. Gerginlik nihayet yaz sonunda, Edward'ın kayınbiraderi Boulogneli Eustache'ın (Drogon'un 1035'teki ölümünün ardından Godgifu'nun ikinci kocası) Edward'ı ziyarete gelmesiyle tırmandı. Bu ziyaretin tam olarak ne amaçla yapıldığı belli değildir ama muhtemelen Norman tarafını güçlendirmek için yapılmıştır. Eustache'ın varlığının Godwinler arasında endişe yarattığı kesindir. Eustache, Godwin'in kontluğundaki Dover'a indiğinde adamları ile yerel halk arasında çatışma çıktı. Bunun üzerine

9 William of Poitiers, *Gesta Guillelmi*, I.14, haz. ve çev. R. H. C. Davis ve M. Chibnall (Oxford: Oxford University Press, 1998); William of Jumièges, *Gesta Normannorum ducum*, VII.13(31); Eadmer, *Historia novorum in Anglia*, I, haz. M. Rule, Rolls Series (Londra, 1884), 5–7. Karş. G. Garnett, *Conquered England: Kingship, Succession, and Tenure 1066–1166* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 1–44.

Edward, Godwin'e asi kasabalıları cezalandırmasını emretti. Kont bunu reddedince silahlı çatışma kaçınılmaz hale geldi.

Kral şimdi asi konta karşı bir ordu topladı. Edward'ın yeğeni Ralph de krala destek verdi. Godwin'in akrabası olmayan diğer kontlar Mercialı Leofric ve Yorklu Siward da kralı destekleyenler arasındaydı. Kralın güçleri yavaş yavaş Batı Midlands'daki Gloucester'da birleşti. Godwin ve oğulları da bir ordu toplayarak Edward'ın ordusunun yaklaşık 18 mil (29 km) güneyindeki Beverston'a -yani yaklaşık bir günlük yürüyüş mesafesine- yaklaştılar. Sonuç sahte bir savaş oldu. İki taraf da diğeriyle çarpışacak kadar kendinden emin değildi ama ikisi de geri adım atmaya niyetli görünmüyorlardı. Nihayetinde, Godwin'in yargılanacağı Londra'ya geçmeye karar verildi. Ancak ordular doğuya ilerledikçe Godwin'in desteği yavaş yavaş buharlaştı. Southwark'taki evine ulaştığında kontun kuvvetleri Edward'ın kuvvetleri ile boy ölçüşemez hale gelmişti.[10] Kral en azından şimdilik kazanmış görünüyordu.

Edward uzlaşma havasında değildi. Godwin durumu düzeltmek istediğinde kral, Alfred'i sağ salim geri getirdiğinde kontun barış ve affa kavuşabileceğini söyledi.[11] 1036'nın yaraları henüz iyileşmemişti. Edward uzlaşma istemiyordu, Godwin ailesini tamamen yok etmek istiyordu. Durumu anlayan Godwin, oğullarından üçüyle (Gytha, Sweinn ve Tostig) birlikte Flandre'ye kaçarken, diğer ikisi (Harold ve Leofwine) batıya, İrlanda'ya yöneldi. Bu güç ayrımından da anlaşılacağı üzere amaç, her zaman geri dönmekti. Gidilecek yerlerin seçimi bu açıdan önemlidir. İrlanda'da Harold ve Leofwine, kısa süre önce stratejik Dublin limanının kontrolünü ele geçiren ve adanın en güçlü hükümdarı olan Leinsterlı Diarmait mac Máel na mBó'nun sarayına sığınmanın

---

10 *ASC* C 1051, D 1052 (= 1051), E 1048 (= 1051).

11 *Vita Ædwardi regis*, I.3, haz. ve çev. F. Barlow, *The Life of Edward Who Rests at Westminster* (Oxford-New York: Oxford University Press, gözden geçirilmiş baskı, 1992). Bunun üzerine: T. Licence, 'The Date and Authorship of the *Vita Ædwardi regis*', *Anglo-Sakson England* 44 (2016), 259–85.

yollarını aradılar. Godwin ise Flandre'de, Kuzey Fransa'nın büyük deniz güçlerinden biri olan Flandre kontlarının desteğini almayı başardı. Kontun oğlu Tostig, kontun üvey kız kardeşi Judith'le bu ziyareti sırasında (eğer daha önce değilse) evlendi.

Edward Godwin'in yokluğundan yararlanarak kontu ve oğullarını kanun kaçağı ilan etti ve toprakları ile makamlarını yeniden dağıtmaya başladı. Bundan yararlananlar arasında, o zamana kadar Godwin'in kontrolünde olan West Country'de kont yapılan Deerhurstlu Odda, Sweinn'in West Midlands'daki kontluğunu alan Mantesli Ralph ve Harold'un East Anglia'daki konumuna getirilen Kont Leofric'in oğlu Ælfgar vardı. Kral ayrıca Edith'i her ikisi de kraliyet ailesiyle yakın bağları olan rahibe manastırları, Wilton ya da (daha büyük olasılıkla) Wherwell'e gönderdi.[12] Edward muhtemelen yeni sağ kolu olan Başpiskopos Robert'in savunduğu bir düşünce olan evliliği feshetmeyi düşünüyordu. Orta Çağ hükümdarlarının erkek çocuk doğuramayan eşlerinden ayrılmaları yaygın bir uygulamaydı (VIII. Henry bu konuda yenilikçi değildi). Edward'ın eylemleri, bir varis arayışında (nihayetinde başarılı olan) hızlı bir şekilde art arda üç eşe sahip olan eski Fransız mevkidaşı Dindar Robert'inki ile (Robert the Pious) biraz farklı görünüyor. Belli ki biyolojik bir varis umudu henüz ölmemişti ve Fatih Guillaume'a verilen sözler duruma bağlı olmalıydı.

Ne olduysa, bu planlar yaşanan olaylar tarafından alt üst edildi. 1052 baharında Godwin ve oğulları gerçekten de geri döndüler. Harold ve Leofwine güneybatıya saldırırken, Godwin ve ana güç güneydoğuya indi. Bir yıl önce Eustache'a direnmiş olan yerel halk, şimdi eski kontlarını desteklemek için yeniden ayaklanmıştı. Eylül ayına gelindiğinde Godwinler Londra'ya yürüyecek pozisyona gelmişlerdi. Bu kez Leofric ve Siward krala destek vermediler. Godwin'in dönüşünden kazanacakları çok az şey vardı ama

12 *ASC* E 1048 (= 1051), D 1052 (= 1052); *Vita Ædwardi regis*, I.3, Stafford ile birlikte, *Queen Emma*, 262–6. Karş. S. Foot, *Veiled Women* (Aldershot: Ashgate, 2000), ii, 215–31.

Norman tarafının artan etkisinden çekiniyorlardı. Böylece bir önceki yılın talihini tersine çevirerek, şimdi mütevazı olmak zorunda kalan Edward oldu. Godwin ve adamlarının Edward'a açıkça boyun eğmeleri ve bağışlanma dilemeleri koşuluyla tamamen affedilmeleri konusunda anlaşmaya varıldı. Bu bir itibarı kurtarma hareketiydi ve Godwin'in zaferinin gerçekliği herkesin görebileceği kadar açıktı. Bazı Norman saray mensupları saraydan uzaklaştırılırken, Robert canını kurtarmak için kaçtı ve Canterbury'de yerine Godwin'in yakın müttefiki Winchester Piskoposu Stigand getirildi. Stigand'ın atanması kanon (yani Kilise) hukukuna aykırı olsa da Godwin'in pek umurunda değildi. Edward için bu artık olumsuz bir durumdan olabildiğince fayda ile kurtulmayı ifade ediyordu. Mücadeleyi kaybetmişti, tek umudu itibarını kurtarmaktı.

Bunlar hizipsel çekişmelerdi ama belirgin bir şekilde etnik tonlar da taşıyorlardı. Godwin'e yakın kaynaklar, Edward'ın Normanlarının -İngiliz dilinde her zaman 'Fransızlar' olarak adlandırılırlar- yabancılığını vurgulayarak popüler göçmen karşıtı duygulara oynuyorlar. Burada bir yanıltmacadan daha fazlası vardır. Godwin iyi bir İngiliz soyundan geliyordu -Sussex'ten- ama eşi Danimarkalıydı, oğulları yarı Danimarkalıydı ve en yakın arkadaşlarının çoğu da İskandinav'dı. Ancak bunlar, Godwin'in geri dönüşüne verilen tepkinin de ortaya koyduğu gibi bu tür söylemlerin daha az etkili olduğu anlamına gelmez. Anglo-Danimarkalı elitler henüz yeni gelmiş olabilirdi ama Normanlardan daha iyi yerleşmişlerdi. Burada Edward'ın deneyimleri Knútr'ın deneyimleri ile tezat oluşturmaktadır. Knútr İngiltere'ye arkasında kendi iradesini dayatabilecek bir orduyla gelmişti ve Danimarkalı ileri gelenleri güç ve otorite pozisyonlarına getirmekte pek zorlanmamıştı. İtirafçı Edward ise ordusuz gelmiş ve Norman ortaklarını yerleştirmekte zorlanmıştı. Yerel aristokratlar sarayda artan Norman varlığına ihtiyatla bakıyorlardı. Leofric ve Siward, Godwinlerin hayranı değildi ama Robert ve Ralph gibi isimlerin yükselmesinden de pek bir çıkarları yoktu.

Edward'ın sonraki yıllarının hikâyesini bir çıkmaz ve ardından düşüş olarak anlatmak kolaydır. Bir anlamda da bu adildir. 1052'deki başarısızlıktan sonra kral, mevcut durumu kötüleştirmek için çok az şey yaptı. Edith'i eşi (ve kraliçesi) olarak geri getirdi, Godwin'i ve oğullarını görevlerine iade etti, Stigand'ın Canterbury'deki başpiskoposluk koltuğundaki görevine dokunmadı. Ancak yaşlanan Edward'ı gözden çıkarmak hata olur. Mercialı ve Northumbrialı kontlarını gerektiğinde Godwin'lere karşı ağırlık olarak kullanarak sarayda çıkarları ustalıkla dengelemeye devam etti.[13] Edward, Norman destekçilerine dikkat çekici bir şekilde ayrıcalıklar göstermeyi bırakmış olsa da Ralph ve diğerleri yerlerinde kalarak İngiliz aristokrat hayatına kıtasal yetenekler katmaya devam ettiler. Bu yıllarda Oxford'da, Ralph'in etki alanı içinde -bir tür proto-kale olan- kendine özgü bir taş kale inşa edilmiş olabilir.[14] Üstelik Kilise içinde Fransız konuşanların etkisi gerçekten de hızla arttı. Normanların görevlendirmeleri artık nadirdi ama Meuse ve Ren Nehirleri arasındaki (Lotharinya olarak bilinen) Fransızca konuşulan bölgelerden piskopos akını vardı.[15] Aynı şekilde, daha orta halli Fransız ve Norman ileri gelenler de hem Ralph'ın etki alanı içinde hem de ötesinde yerel olarak rol oynamaya devam ettiler.[16] En önemlisi, Edward veraset sorununa çözüm aramaya devam etti. Yeniden evlenme artık söz konusu değildi, Fatih Guillaume'un aday gösterilmesi de öyle. Godwin ve oğulları açıkça taht için uğraşıyorlardı ama Edward onların bu çabalarını engellemek için elinden geleni yaptı.

13 S. Baxter, *The Konts of Mercia: Lordship and Power in Late Anglo-Sakson England* (Oxford: Oxford University Press, 2007), özellikle bkz. 17–60; Licence, *Edward the Confessor*, 160–248.

14 J. Blair, *Building Anglo-Sakson England* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2018), 399–400. Daha geniş bir bağlam için a.g.e.,387–400.

15 S. Keynes, 'Giso, Bishop of Wells (1062–88)', *Anglo-Norman Studies* 19 (1997), 203–70, 205–13; B. Savill, 'Prelude to Forgery: Baldwin of Bury meets Pope Alexander II', *English Historical Review* 132 (2017), 795–822, 814–15.

16 C. P. Lewis, 'The French in England before the Conquest', *Anglo-Norman Studies* 17 (1995), 123–44.

Godwinler iktidar belirleyici olarak kalabilirlerdi ama Edward'ın bu konuda hâlâ söyleyecek bir şeyi varsa kral olamayacaklardı.

İşte bu bağlamda Edward, ailesinin son kalan kolunu, yani yeğeni Sürgün Edward'ı (Edward *the Exile*) geri çağırmaya karar verdi. Edward, 1016 yılının sonlarında ölen İtirafçı'nın büyük üvey kardeşi Cesur Edmund'un oğluydu. Amcasının Norman bağlantılarından yoksun olan küçük Edward, Knútr'ın zaptının ardından henüz bir yaşındayken daha uzak bir sürgüne gitmek zorunda kalmıştı. Edward en sonunda yakın zamanda Hıristiyan topraklarına dönüşen Macar Krallığı'na doğru yol alacaktı. Yolda Kiev Rus topraklarından geçti, burada ya da Macar sarayında Agatha adında soylu bir kadınla tanıştı ve evlendi. Agatha'nın kimliği pek çok kafa karışıklığına neden olmuştur, ancak hem Alman hem de Macar kraliyet aileleriyle (ve belki de Rus çarıyla) akraba olan yüksek statülü bir kadın olduğu açıktır. Sürgün Edward kralın ikilemine uygun bir çözüm sunuyordu. İtirafçı'dan en az on yaş daha gençti, bu yüzden doğal olarak başarılı olma şansı vardı. Daha da iyisi, Edward yüksek soylu bir kadınla evliydi ve bu evlilikten bir oğlu oldu: Prens Edgar (Edgar *the Ætheling*), (ætheling Eski İngilizcede prens anlamına geliyordu).

Sürgün Edward'ın geri çağrılması zaman aldı. Kral ilk olarak 1054 yılında Piskopos Ealdred'i onu aramaya gönderdi, ancak Edward ve oğlunun gelmesi 1057 yılını bulacaktı. Ancak İtirafçı veraset sorununu nihayet çözdüğünü düşündüyse de büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Edward İngiltere'ye ayak basar basmaz kral daha onunla tanışma fırsatı bulamadan öldü. Bu noktada, geleneksel olarak İtirafçı'nın kaçınılmaz olanı kabul ettiği düşünülür: Godwin'in oğlu ve Wessex kontu (ve hanedanın en büyüğü) olarak halefi Harold onun varisi olacaktır. Ancak bunun ana kanıtı daha sonra yazılan Edward'ın *Hayatı*'ndan gelmektedir. Bu eser Harold'un kız kardeşi Edith tarafından yaptırılan bir çalışmadır ve Harold'un daha sonraki krallığı hakkında tam bilgi sahibi olarak geriye dönük bir bakış açısıyla yazmaktadır. Dahası,

aslında Edward'ın Harold'u varisi olarak tayin ettiğini değil, ölüm döşeğindeyken krallığını ona emanet ettiğini söyler (bu terimler basitçe birinin yerine bakma rolüne işaret ediyor olabilir).[17]

Çağdaş bir kanıta daha fazla ağırlık verilmelidir. Bu, Winchester'daki New Minster'ın *Hayat Kitabı*'nda yer alan Edward, Edith ve Prens Edgar'ın kaydıdır. Söz konusu kayıt, Edgar'ın İngiltere'ye gelişi (1057) ile kralın kendi ölümü (5 Ocak 1066) arasındaki döneme ait olmalıdır, çünkü kayıtların hepsi yaşayan isimlere aittir ve muhtemelen İtirafçı'nın tahttaki son üç yılı ile ilgilidir. Önemli olan Edgar'ın adının burada kral ve kraliçenin isimlerinin yanında, tam da aksi takdirde bir oğul bekleyebileceğimiz yerde yer almasıdır. Dahası, Edgar'a Latince *clito* ya da "prens" unvanı verilmiştir, bu unvan tahta layık kraliyet çocukları için kullanılan bir terimdir. Şüphesiz bazılarının gözünde Edgar, babasının veliahtlık rolünü açıkça devralmıştı.[18]

Sürgün'ün ölümü talihsiz bir olaydı ama Edward mümkünse Godwinlerin tahta giden yolunun önünü kapatmaya kararlıydı. 1066'daki çarpıcı olayların yolunu açan Fatih Guillaume'a verilen kesin sözler değil, budur. Edward o yılın ocak ayı başlarında öldüğünde, Harold Edgar'ın gençliğini kendi lehine kullandı. Krallığın önde gelen kişilerini -ki bunların çoğu kardeşleriydi- olgun bir ismin gerekli olduğuna ikna eden Harold, iktidarın dizginlerini kendi eline almayı başardı. Çabalarına, Edward Londra'da öldüğünde orada bulunması da yardımcı oldu. Tüm geleneklere karşı Harold seçildi ve hemen ertesi gün taç giydi. (Buna karşılık, İtirafçı Edward kendi taç giyme töreni için Harðacnut'un ölümünden sonra dokuz aydan fazla beklemişti). Harold'un tahta çıkışı, muhalefeti susturma umuduyla aceleye getirilmiş bir *coup de main* idi.

17 *Vita Ædwardi regis*, I.11.

18 BL Stowe 944, fol. 29r., T. Licence ile birlikte, 'Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources', *Anglo-Norman Studies* 39 (2017), 113–27. Ayrıca bkz. S. Baxter, 'Edward the Confessor and the Succession Question', *Edward the Confessor*, haz. Mortimer, 77–118.

Sürgün Edward ve oğlu Edgar'ı veliahtlık için sıraya dizmek İtirafçı'nın maddi mirasını güvence altına almayı amaçladıysa da kralın sonraki yılları manevi mutluluğu ile ilgilenmek için benzer çabalara da sahne oldu. Çocuksuz hükümdarlar sıklıkla büyük dinî projelere girişirlerdi. Biyolojik mirasçıları olmadığından Kilise'ye ve ahirette ruhlarına hizmet edecek işlere ve doğal olarak öteki dünyaya önem veriyorlardı. Yüzyılın ilk yıllarında, çocuksuz Alman imparatoru II. Heinrich, Bamberg'de görkemli yeni bir piskoposluk kurmuştu, Edward şimdi Westminster'da benzer bir şey yaptı.[19] Burası zaten Londra'nın ana kentinin batısında köklü bir manastırdı (adı da buradan geliyordu, kelimenin tam anlamıyla 'batıdaki dinî ev'). Edward burayı yeniden inşa ettirdi. Yapımının ne zaman başladığı bilinmemektedir, ancak 1050'lerde tüm hızıyla devam etmekteydi.

Bu yeni manastır Romanesk olarak bilinen yeni bir tarzda inşa edilmiştir. Bu tarz, kalın duvarlar ve büyük, yuvarlak kemerlerle karakterize edilir. Genellikle Orta Çağ ile ilişkilendirdiğimiz daha sonraki Gotik tarzla karşılaştırıldığında zarif bir sadelik sergiler. Romanesk mimari bir süredir kıtada popülerlik kazanıyordu ancak bu kilise Britanya Adaları'nda Romanesk tarzda inşa edilen ilk kiliseydi. Yenilikçiliği çağdaşlarının gözünden kaçmamış ve Malmesburyli William kilisenin 'yeni bir inşa tarzıyla' yapıldığını beğenerek belirtmiştir.[20] Esin kaynağının Edward'ın bu tür bir mimariden hoşlandığı Normandiya olduğu açıktır ve ortaya çıkan yapı yine bu yıllarda inşa edilen Jumièges'deki manastırla güçlü benzerlikler göstermektedir. Bir dönem Jumièges'de

19 K. Ubl, 'Der kinderlose Konig. Ein Testfall fur die Ausdiff erenzierung des Politischen im 11. Jahrhundert', *Historische Zeitung* 292 (2011), 323–63.

20 William of Malmesbury, *Gesta pontificum Anglorum*, I.73, haz. ve çev. M. Winterbottom (Oxford-New York: Oxford University Press, 2007). Karş. William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, I.228, haz. ve çev. R. A. B. Mynors, R. M. Thomson ve M. Winterbottom ile birlikte (Oxford-New York: Oxford University Press, 1998).

keşişlik yapmış olan Robert'in, kilisenin planları ilk yapıldığında Londra Piskoposu olması tesadüf değildir.[21]

Westminster, Edward'ın en büyük başarısıydı. Kralın ölümünden hemen önce yani 28 Aralık 1065'te kutsanan kilise, Britanya Adaları'ndaki hatta Batı Hıristiyan âlemindeki en büyük kiliselerden biriydi. Edward artık ölümün eşiğine gelmişti. Noel 1065'ten önce hastalanmaya başlamış ve kutsama törenine bile katılamamıştı. Ancak mirası güvence altında olduğundan -ya da öyle göründüğünden- Edward mutlu bir şekilde ölebilirdi. Ölümünün ertesi günü, 6 Ocak 1066'da yeni kilisesinde gereken ihtişamla toprağa verildi.

Son istirahat yeri olarak Westminster, Edward'ın yönetimini sembolize etmektedir. İngiliz malzemelerinden ve İngiliz elleriyle inşa edilmiş olabilir, ancak ruh ve tarz olarak Normandiya'ya benziyordu. Aslında, İngiltere'nin ne kadar Normanlaştığı dikkat çekicidir. Geleneksel olarak daha sonraki 1066 Zaptı ile ilişkilendirdiğimiz neredeyse tüm özellikler -Fransızca konuşan aristokratlar, reformcu piskoposlar, taş kaleler, Romanesk mimari- İtirafçı döneminde görülebilir. Bu bir sürpriz olmamalı, ne de olsa o hem doğuştan hem de kendi isteğiyle bir Norman'dı. Henüz bir ok bile atılmamıştı ama İngiltere'nin Normanlaşma süreci başlamıştı.

---

21 E. Fernie, 'Edward the Confessor's Westminster Abbey', *Edward the Confessor*, haz. Mortimer, 139–50. Daha fazlası için: E. Fernie, *The Architecture of Norman England* (Oxford: Oxford University Press, 2002); Blair, *Building Anglo-Sakson England*, 402–4.

5

I. Guillaume: Zapt Eden Bir Kral, Normandiya ve İngiltere, 1035–66

Guillaume'un naaşı Caen'e götürülürken kalabalık etrafını sarmıştı. Varış noktası, uzun zamandır en sevdiği dinî yer olan Saint-Etienne manastır kilisesiydi. Ancak kralın naaşı şehre girerken yangın çıkmış, seyirciler paniğe kapılmış ve tören alayı sekteye uğramıştı. Bu tek aksilik olmayacaktı. Manastıra girdikten sonra, Evreux Piskoposu Gilbert'in etkili vaazının ardından ayin olaysız bir şekilde sona erdi. Ancak cenazeyi defnetme zamanı geldiğinde yerel halktan biri ayağa fırlayarak kilisenin bulunduğu arazinin kendisine ait olduğunu ve çeyrek asır önce manastırın kuruluşu sırasında dük tarafından ele geçirildiğini söyleyerek şikâyette bulundu. Daha fazla utançtan kaçınmak isteyen din adamları hemen adamın parasını ödediler. Fakat sorunlar devam etti. Guillaume'un naaşını mezara indirmeye geldiklerinde, lahdin çok küçük olduğunu fark ettiler. Dükün iri gövdeli cesedinin gövdesi yırtılmış ve korkunç bir koku yaymaya başlamıştı.[1]

Bu utanç verici bir sondu, en azından bazılarına göre hak edilmişti. Çünkü Guillaume dehşet saçan bir hayat sürmüştü. Şiddet dolu bir çağda, I. Guillaume ön plana çıkıyordu. Sempatik

---

1 Orderic Vitalis, *Historia ecclesiastica*, VII.16, haz. ve çev. M. Chibnall (Oxford: Oxford University Press, 1969–80); William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.283. Tartışma için: D. Bates, *William the Conqueror* (New Haven, CT: Yale University Press, 2016), 483–512.

yazarlar bile cenazesine damga vuran kötü alametlerden rahatsız oldular. Tanrı'dan korkan insanların huzur içinde ölmesi ve ihtişamla gömülmesi gerekirdi. Onun ölümü acı verici ve uzun sürmüş, cenazesi ise bir hatalar komedisi olmuştu. Yeryüzünün azizlerin kalıntılarını kabul etmek için açıldığı söylenirdi; Guillaume'u reddetmesi, onun bir günahkâr olduğuna dair çok az şüphe bıraktı. Ölümünde bile Guillaume bir çatışma ve anlaşmazlık figürüydü. Uyandırdığı duygular hem başarılarının hem de bunların gerektirdiği fedakârlıkların boyutunu yansıtmaktadır.

Guillaume'un sert tavrı yetiştirilme tarzının bir sonucuydu. Dokuz yıllık barış ve refah döneminin ardından Normandiya, 1035 yılında Guillaume'un babası Dük I. Robert'in (II. Richard'ın ikinci oğlu) hac ziyareti sırasında aniden ölmesiyle kargaşaya sürüklenmişti. Sonuç, 940'lardakini andıran bir krizdi. Merkeze uzak bölgelerde ayrılıkçı düşünceler gelişti ve yerel lordlar kendi bağımsız alanlarını kurmaya çalıştılar. Bu durumdan faydalanmak isteyen Normandiya'nın komşuları da Norman topraklarının bir kısmını paylaştılar.

Sorunlardan biri de Guillaume'un gayriresmî bir birlikteliğin çocuğu olmasıydı. Daha hayattayken bile 'gayrimeşru' olarak biliniyor gibi görünüyordu ve efsaneler bunun etrafında gelişecek, Guillaume'u Dük Robert ile basit bir deri tabakçısının kızı arasındaki açık bir ilişkinin oğlu olarak sunacaktı. Bunları bir tarafa bırakmalıyız. Eski Fransızca *bâtard*, evlilik dışı doğan bir çocuğu (modern anlamda bir gayrimeşru çocuk) değil, daha ziyade bir *mésalliance*'ın (tipik olarak bir asilzade ile daha düşük statüdeki bir kadın arasındaki eşit olmayan bir birliktelik) çocuğunu tanımlıyordu. Guillaume'un durumunda, bu sadece annesinin bir tüccarın veya küçük bir aristokratın kızı olduğu anlamına geliyordu (Herleva'nın babasının bir cenaze levazımcısı

olduğuna inanmak için gerekçeler var).[2] Normal şartlar altında, gayrimeşru bir çocuk miras için ilk sırada yer almazdı. Ancak bu tür çocuklar mirastan pay alabilirlerdi ve aldılar da.[3] Bu durum 942'de I. Richard'ın başına gelmiş, düklük gücü ve otoritesi açısından kalıcı bir sonuç doğurmamıştı ve Guillaume da aynısını yapmaya hazırlanıyordu. Asıl sorun 942'de Richard'da olduğu gibi Guillaume'un da yaşıydı. Robert'in ölümü sırasında Guillaume en fazla sekiz, belki de altı yaşındaydı. Son yıllarda zaten istikrarsızlık belirtileri vardı, bir çocuğun tahta çıkması ise durumu daha da kötüleştirdi.

Bu kadar küçük yaşta tahta çıkmanın etkilerini hafife almamalıyız. Guillaume şiddet ve ihanetin yaygın olduğu bir dünyada büyüdü. Dostlar gelip geçiciydi ve aile üyelerine bile güvenilemezdi. Dükün ilk yıllarında Guillaume'un yerine başkaları hüküm sürdü. Ancak yaklaşık 1040 yılında Guillaume'a koruyuculuk yapanlardan ikisi ilk şiddet dalgasında öldürüldü. Sonraki iki yıl düklükte büyük bir istikrarsızlık yaşandı ve ancak 1042'de Guillaume'un iktidarın dizginlerini sıkıca kendi eline alarak düklüğü içinde bulunduğu zor zamanlardan çıkarmaya başladığına dair işaretler görülmeye başlanmıştı. Aristokratik şiddeti sınırlandırmak amacıyla, din adamlarının belirli günlerde şiddet eylemlerinden kaçınacaklarına dair yemin etmelerini sağlayan bir hareket olan Tanrı'nın Ateşkesi, düklüğün de desteğiyle eyalette uygulanmaya başlandı. Ateşkes Kuzey Fransa ve Aşağı Ülkeler'de[4*] popülerdi ve uygulanmaya başlaması açıkça son dönemdeki karışıklıklara bir yanıttı. Yaklaşık 1043'te Guillaume'un kayıtlara geçen ilk askerî faaliyeti, Falaise'in Avranches Vikontu Thurstan Goz'un elinden alınmasıydı. Falaise önemli bir düklük

2 E. M. C. van Houts, 'The Origins of Herleva, Mother of William the Conqueror', *English Historical Review* 101 (1986), 399–404.

3 S. McDougall, *Royal Bastards: The Birth of Illegitimacy, 800–1230* (Oxford: Oxford University Press, 2016). Ayrıca bkz. D. Bates, 'The Conqueror's Adolescence', *Anglo-Norman Studies* 25 (2003), 1–18.

4 * Günümüzde Hollanda ve Belçika'nın yer aldığı bölge. (ç.n.)

ikametgâhıydı – Guillaume'un kendisi de burada doğmuştu- ve buranın geri alınması sarayın yeni kazanmaya başladığı güç ve otoritenin simgesiydi.[5]

Ancak bu süreç kısa sürdü. Sadece birkaç yıl sonra, Guillaume'un kuzeni Brionneli Gui tarafından daha ciddi bir isyan başlatılmıştı. Gui'nin düklük tahtı üzerinde kendi planları olabilirdi ve isyanı Guillaume'un artan gücüne karşı bir yanıttı. Başlangıçtaki bazı başarılara rağmen Gui ve arkadaşları 1047'de Caen'in dışındaki Val-ès-Dunes'de kesin bir yenilgiye uğradılar. Daha sonraki Norman kaynakları Guillaume'un buradaki kahramanlığından övgüyle bahsetse de elimizdeki en eski anlatı, övgünün çoğunu Guillaume'un yardımına koşan Fransız Kralı I. Henri'ye atfeder. Guillaume, feodal beyi olarak Henri'nin yardımını resmen talep etmişti. Henri'nin kuzey sınırındaki istikrarsızlıktan kazanacağı çok az şey olduğu için bunu sağlamaktan mutluluk duydu. Sonraki yıllarda dük ve kral arasında daha fazla iş birliği yaşandı.

Bu noktada Guillaume'un en yakın arkadaşları ve destekçilerinin çoğu kaynaklarda görünmeye başlar. Örneğin 1040'ların ortalarından itibaren Guillaume fitz Osbern, Roger de Montgomery ve Roger de Beaumont düklük imtiyazlarını tasdik etmeye başlar ve Guillaume'un olgunluk yıllarında geliştireceği siyasi ittifaklara dair bir fikir verir. Ayrıca 1049'da üvey kardeşi Eudes, Bayeux Piskoposu olarak atanır. Eudes, Guillaume'un annesi Herleva'nın ikinci eşi Herluin de Conteville'den olan oğluydu (Herleva'nın daha sonraki efsanelerdeki basit bir deri tabakçısının kızı olmadığının bir başka işareti). Eudes en fazla onlu yaşlarının sonlarındaydı ve bu görevin ruhani ve pastoral görevlerine pek hazır değildi. Ancak bu hamle Guillaume'un

---

5 Hugh of Flavigny, *Chronicon*, 1047 yılı, haz. G. H. Pertz, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores 8 (Hanover, 1845); William of Jumièges, *Gesta Normannorum ducum*, VII.3(6). Genel olarak: Bates, *William*, 53–4; Ateşkes hakkında: G. Koziol, *The Peace of God* (Leeds: Arc Medieval Press, 2018), 89–127.

düklüğün ikinci şehrinde, otoritesinin genellikle zayıf olduğu bir bölgede elini güçlendirmeye yaradı ve önemli olan da buydu.

Guillaume Kilise'yi bu şekilde kullanan ilk Norman dükü değildi. I. Richard 989'da küçük oğlu Robert'i Rouen Başpiskoposluğu'na atamıştı; Robert 1037'de ölünce Guillaume'un naipleri amcası Mauger'i (II. Richard'ın oğlu) bu göreve getirdiler. Guillaume şimdi bu politikayı düklüğün batı yarısındaki Bayeux'a kadar genişletiyordu. Bu, daha sonra reformcuların kınayacağı türden siyasi amaçlı bir atamaydı. Ancak o dönemde herhangi bir şikâyet gelmedi ya da geldiyse bile görmezden gelindi. Eudes'in kendisi Norman piskoposluğu içinde belirgin bir şekilde seküler bir figür oluşturmaya devam etti. Aristokrat yaşam tarzına devam etti ve Hastings Savaşı da dâhil olmak üzere Guillaume'un İngiltere'yi zaptına katılacaktı.

İç siyasetin şimdilik durulmasıyla Guillaume komşularıyla ilişkilerini gözden geçirmeye başlayabilecek bir konuma geldi. 1049 yılında I. Henri'nin Anjou Kontu Godefroy'ya karşı düzenlediği sefere katıldı. İki yıl sonra Godefroy misillemede bulunarak sınırda bulunan ve (Godefroy ile birlikte hareket etmeye karar vermiş olan) Bellême ailesinin elinde bulunan Domfront ve Alençon Kalelerini ele geçirdi. Guillaume tehdide bizzat karşılık vererek her iki kaleyi de kuşattı. Sonuncusunda, savunucuların surların üzerinde hayvan derileri döverek ve mütevazı kökenlerine bir gönderme olarak "pelterer" diye bağırarak dükle alay ettikleri söylenir. Bu, Herleva'nın bir deri tabaklayıcısından doğduğu efsanesinin başlangıcıydı. Ancak asıl alay daha inceydi: Herleva'nın babası bir cenaze levazımatçısı (ya da mumyalayıcı) olarak (insan) derileriyle uğraşıyordu.[6] Mesele Guillaume'un gözünden kaçmamıştı. Kaleyi ele geçirdiğinde korkunç bir intikam aldı: savunmacılardan otuz ikisinin elleri ve ayakları herkesin gözü önünde kesildi. Domfront'u savunanlar bunu öğrenir öğrenmez hemen teslim oldular. Guillaume bu yıllarda Flandre

6 van Houts, 'Origins of Herleva'.

Kontu V. Baudoin'in kızı Mathilde (yaklaşık 1050) ile evlendi. Bu, dükün artık İngiliz Kralı'nın düşmanları Godwin'lerin başlıca destekçileri olan Flandre kontlarıyla evlilik yoluyla akraba olduğu anlamına geliyordu.

İngiltere ile ilişkiler gelecek için özel bir önem taşıyordu. 1050'lerin başlarında, İtirafçı Edward'ın eşi Edith'ten çocuk sahibi olamayacağı açıktı. Bunun üzerine Edward, başta Jumiègesli Robert ve Mantesli Ralph olmak üzere, muhtemelen 1041'de maiyetinde gelen bir dizi Norman ve Fransız'ın da yardımıyla Edith'in ailesiyle ilişkilerini kesmeye başladı. Fatih Guillaume bu gelişmelerden haberdar olmalıydı. Robert, 1051'de Papalık sarayına gidip gelirken neredeyse kesin olarak düklükten geçmiştir ve bu fırsatı Guillaume'un İngiliz tacına varis olma olasılığını gündeme getirmek için kullanmış olabilir. *Anglo-Sakson Kronikleri*'nin D versiyonunda bildirildiği üzere, Guillaume'un 1051'de İngiltere'ye yaptığı ziyareti bu bağlamda yorumlamalıyız. Bazıları bu seyahatin daha sonra icat edildiğinden şüphelenmiştir, ancak D metni bu yıllara ait çağdaş bir kayıttır ve bu kayıt muhtemelen daha büyük (kayıp) bir West Midlands kroniğinin parçasıdır.[7]

1050'lerin başları Manş Denizi'nde yeni fırsatlar yarattıysa da çok geçmeden daha önemli meseleler Guillaume'un dikkatini çekti. Ağustos 1052'de Fransa Kralı Henri, üç yıl önce Guillaume ile birlikte savaştığı Anjoulu Godefroy ile bir ittifak kurmuştu. Bu rahatsız edici bir gelişmeydi çünkü Norman dükü ve Angevin kontu eski düşmanlardı. Guillaume'un zayıf durumunu gören önde gelen Norman vikontlarından Arquesli Guillaume, isyan etme fırsatını yakaladı. Arquesli Guillaume dükün amcasıydı ve Rouen Başpiskoposu Mauger'in kardeşiydi. Guillaume'un ilk yıllarında sadık bir müttefiki olmuştu ve isyan muhtemelen sarayda yeni gözdelerin (Roger de Montgomery gibi adamlar) yükselişinden

7 *ASC* D 1052 (= 1051), P. Stafford ile birlikte, *After Alfred: Anglo-Sakson Chronicles and Chroniclers, 900–1150* (Oxford: Oxford University Press, 2020), 222–7, 233–67. Daha fazlası için: Garnett, *Conquered England*, 2007), 7–9, 40–4; Bates, *William*, 108–22.

duyulan hayal kırıklığını yansıtıyordu. Kesin şikâyet ne olursa olsun Godefroy, Vikont'un isyanını desteklemekte gecikmedi. Kral Henri'nin isteklerini anlamak daha zordur ama muhtemelen Guillaume'un İngiltere'de artan itibarı ve hırslarıyla ilgilidir. Olayların da ortaya çıkaracağı gibi, düklerinden birinin İngiliz tahtını ele geçirmesi Fransa Kralına pek bir şey kazandırmayacaktı.

Bunun üzerine Fatih Guillaume, amcasının yeni inşa edilmiş olan Arques'teki kalesini kuşatmak için hızla harekete geçti. Oraya vardığında yardım için gelen bir kuvveti başarıyla püskürttü. Ertesi yıl Henri ve Godefroy iki yönlü bir saldırının parçası olarak güçlü bir şekilde geri döndü. Ancak Norman aristokratları istilacı ordulardan ikincisini Mortemer'de bozguna uğratarak işgalcileri bir kez daha geri çekilmeye zorladı.[8]

Bu galibiyet, Guillaume için önemli bir zaferdi. Val-ès-Dunes'de Norman isyancıların üstesinden ancak Kral Henri'nin desteğiyle gelebilmişti. Şimdi yedi yıl sonra, Fransa Kralı ve Anjou Kontu'nun birleşik gücünün de üstesinden gelmişti. Bu durum Guillaume'a komşuları üzerindeki gücünü ve etkisini artırmak için güçlü bir pozisyon sağladı. İlk hedeflerinden biri, etki alanı Guillaume'un doğusunda kalan Ponthieulu Gui idi. Gui sefer sırasında Guillaume'un eline düşmüştü ve dük artık Ponthieu Kontluğu üzerinde Norman nüfuzunu güvence altına alabiliyordu. Arquesli Guillaume'un toprakları da aynı şekilde düklük destekçileri arasında yeniden dağıtılırken, Başpiskopos Mauger Rouen'daki görevinden alındı ve Guernsey'e sürüldü.

Üç yıl sonra (1057'de) Godefroy ve Henri ittifaklarını yeniden canlandırdılar. Güçlerini birleştirerek, belki de yerli Sées Piskoposu Yves'nin yardımıyla Hiémois'den geçip Batı Normandiya'daki Bessin'e yürüdüler. Daha sonra Dives'i sahile kadar takip ederek Lisieux ve Pays d'Auge'a doğru doğuya döndüler. Bu olayların bir itibarı kurtarma girişimi olduğu anlaşılıyor. Henri ve Godefroy 1054'te aşağılanmışlardı ve şimdi intikam almak

8 Bates, *William*, 129–33.

istiyorlardı. Ancak Fatih Guillaume yemi yutmayacak kadar kurnazdı. İstilacı gücü yakından takip ediyor, saldırmak için uygun anı bekliyordu. Henri ve Godefroy, Varaville'de Dives'i geçerken fırsat ayağına gelmişti. Varaville bataklıkları arasında gelgitler hızla yükselirdi, bu durum kral ve kontun karşıya geçerken dikkatlerini dağıtmaya yaramıştı. Bu sırada Guillaume onların geride kalan artçılarına saldırdı. Nehrin diğer tarafındaki Godefroy ve Henri, kuvvetlerinin önemli bir kısmı katledilirken çaresizce izlemekle yetindiler.[9]

Varaville'deki zafer belirleyici oldu. Norman kaynaklarının da kabul ettiği gibi istilacı güç 1054'tekinden daha küçük olmasına rağmen dük arka arkaya ikinci kez en güçlü komşularının birleşik güçlerini püskürtmüştü. Mesaj açıktı: ne Normandiya ele geçirilmek ne de Guillaume yenilmek içindi. Bu onun hayatı boyunca düklüğe yapılan son düşman işgali olacaktı. Sonraki yıllarda Guillaume, güneybatı sınırlarını büyük ölçüde rakipsiz olarak korumak zorunda kaldı. Toprakları Normandiya ve Maine'in tartışmalı bölgeleri arasında kalan Bellême bölgesinin varisi Mabel'in yakın müttefiki Roger de Montgomery ile evlenmesini sağladı. Bu süreçte, Mabel'in kardeşi Séesli Yves'nin de desteğini aldı. Guillaume 1053'ten beri iç meselelerle meşguldü. Artık şimdi hayal kurmaya cesaret edebilirdi.

Geriye dönüp bakıldığında, 1057 ile 1066 arasındaki yıllar fırtına öncesi sessizlik gibi görünmektedir. Ancak bu izlenim yanıltıcıdır. Guillaume'un eylemleri hakkında bilgi sahibi olmayabiliriz, ancak tüm işaretler hummalı bir hazırlığın göstergesidir. Öncelikli kaygı Guillaume'un güney ve batıdaki konumunu güvence altına almaktı. 1063'te en büyük oğlunun Maine'e geçmesini sağladı ve

9 a.g.e., 144–5. Daha fazlası için: J. Gillingham, 'William the Bastard at War', *Studies in Medieval History Presented to R. Allen Brown*, haz. C. Harper-Bill, C. Holdsworth ve J. L. Nelson (Woodbridge: Boydell Press, 1989), 141–58, 151–3.

ertesi yıl (ya da belki 1065) Bretonya'nın içlerine doğru bir sefer düzenledi. Bu hareketleri 1066'daki çarpıcı olayların bir başlangıcı olarak görmemek zordur. İtirafçı artık yaşlı bir adamdı, hatta 9. yüzyılın başlarındaki Ecgberht'ten beri hüküm süren tüm İngiliz krallarından daha yaşlıydı. Tahtın boş kalması an meselesiydi.

Otuzlu yaşlarının ortasında, Fransa Kralı ile Anjou Kontu'na karşı kazandığı zaferlerden yeni çıkmış olan Guillaume gücünün doruğundaydı. Maine'i alarak ve Bretonya'ya saldırarak uzun süreli bir yokluk için ortamı hazırladı. Bu sırada en büyük oğlu Robert'ı varisi olarak atamayı seçmesi manidardır. Norman düklerinin varislerini kendi yaşamları sırasında belirlemeleri alışılmış bir durumdu. Ancak bu normalde ilerleyen yaşlarında, genellikle de hasta olduklarında gerçekleşirdi. Bunun bir istisnası, özellikle riskli bir girişim planlanmış ise gerçekleşirdi. Guillaume'un kendi babası -tesadüfen ortaya çıktığı üzere- 1035'te Kutsal Topraklara hac yolcuğuna gitmeden önce Guillaume'u yerine geçmesi için varisi göstermişti ve bu yolculuktan asla geri dönmeyecekti. Guillaume'un aynı şeyi 1062 ya da 1063'te Robert için yapması -ağır bir hastalık anında, bunu da belirtmek gerekir- önemlidir.[10] Önünde riskler mevcuttu ve Guillaume gelecekteki olayların istenildiği gibi gitmemesi durumunda kayıpları ve başarısızlığı önleyecek şeyleri de düşünüyordu.

Guillaume'un İngiliz tacına olan ilgisi başka bir olayla daha da artmış olabilir: Harold Godwinson'un muhtemelen 1064'te düklük sarayına yaptığı ziyaret. Bunun kesin gerekçeleri hâlâ gizemini korumaktadır. Daha sonraki Norman kaynakları (oldukça mantıksız bir şekilde) Harold'un Edward tarafından Guillaume'un verasetine dair daha önce verilen sözleri teyit etmek için gönderildiğini iddia eder. Canterburyli Eadmer'in bu olaylara getirdiği açıklama daha olasıdır. Ona göre Harold, 1050'lerin

10 Karş. G. Garnett, '"Ducal" Succession in Early Normandy', *Law and Government in Medieval England and Normandy: Essays in Honour of Sir James Holt*, haz. G. Garnett ve J. Hudson (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 90–110.

başında düklük sarayına rehine olarak gönderilen küçük kardeşi ve yeğeninin serbest bırakılmasını sağlamak istemiştir.[11]

Harold, Guillaume ile kendi başına bir anlaşma yapmayı da ummuş olabilir. 1064'te veliahtlığın Harold ve Guillaume arasında bir mücadeleye dönüşeceği çok açık değildi.[12] Harold, Guillaume'un hırslarının farkında olmalıydı. Ancak daha yakından bir tehdit Harold'un kendi kardeşi Tostig (Northumbria Kontu) tarafından gelmiş olabilir. Tostig, Harold'dan daha genç (ve daha fakir) olmasına rağmen kraliçenin teveccühüne mazhar olmuş ve kardeşi Baudoin'in, Fransa Kralı I. Philippe'in naibi olduğu Flandreli Judith ile evlenmişti. Guillaume'un tahtta kendisi hak iddia etmektense Tostig'i desteklemeyi tercih edebileceği düşünülebilirdi ki Mathilde'nin de bunu memnuniyetle teşvik edeceği tahmin edilebilir.

Ama Harold'un planları ne olursa olsun, istediği gibi gitmedi. Gemisi rotasından saptı. Karaya çıktıktan sonra Harold, Ponthieulu Gui tarafından yakalandı ve Fatih Guillaume'un emriyle serbest bırakıldı. Bu durum Harold ve Guillaume arasındaki güç dinamiğini değiştirdi. İngiliz kontu eşit olmak yerine, en başından beri Guillaume'a borçluydu. İlerleyen haftalarda Harold, muhtemelen bir güç gösterisi olarak Bretonya'ya sefere götürüldü ve Guillaume nihayetinde ondan meşhur yeminini etmesini istedi. Daha sonraki Norman kaynakları Harold'un, Edward'ın her zaman istediği gibi Guillaume'un İngiliz tahtı üzerindeki hak iddiasını destekleyeceğine söz verdiğini iddia eder. Muhtemelen çok fazla tepki gösteriyorlar. Ancak bir tür taahhütte bulunulduğu açıktır, zira Eadmer'in daha sonra kaleme aldığı ve İngilizlerin içinde bulunduğu duruma oldukça sempati duyan anlatısı da

11 Eadmer, *Historia novorum in Anglia*, 5–7, Baxter ile, 'Edward the Confessor', *Edward the Confessor*, haz. Mortimer, 107–8; M. Morris, *The Norman Conquest* (Londra: Hutchinson, 2012), 116–19.

12 A. Gautier, 'Harold, Harald, Guillaume et les autres: prétentions et prétendants à la succession d'Édouard le Confesseur (1042–1066)', *Annales de Normandie* 69 (2019), 29–56.

bundan bahseder. Bayeux İşlemesi'nde (Norman bir lord için de olsa İngiliz işçiliğinin bir eseri) Harold'un bu bağlamda ettiği bir yeminden (Latince: *sacramentum*) bahsedilmektedir. Bu bir sadakat yemini veya bir saygı eylemiyle bağlantılı olarak Harold'un İşleme'nin bir önceki sahnesinde (ve ayrıca Poitiersli Guillaume'un anlatımında) Guillaume'dan, bir vasalın sadakati karşılığında yapacağı gibi silah kuşanması gerçeğiyle desteklenen bir yorum olabilir. Eğer öyleyse, kuşkusuz amaçlandığı gibi bu her iki tarafa da yorumlama imkânı verecek kadar muğlak bir eylemdir. Guillaume'un bakış açısına göre, Harold onun adamı olmuştu ve artık İngiliz tahtı üzerindeki iddiasını desteklemek için gerekirse ona mutlak sadakat borçluydu. Harold'un bakış açısına göre ise kendisi, Guillaume'un hâkimiyetini kabul etmiş ama gelecekteki davranışlarına dair herhangi bir söz vermemişti.[13]

1065 yılı Harold için daha iyi bir yıldı. Uzun yıllar süren huzursuzluktan sonra York halkı Ekim ayında kardeşi Tostig'e karşı ayaklandı ve Tostig'in görevden alınması için bahane sağladı. Harold muhtemelen karışık duygular içindeydi, ancak Mercia Kontu Ælfgar'ın oğulları Edwin ve Morcar ile ittifak kurarak bu durumdan en iyi şekilde yararlanmayı başardı. Daha da iyisi, İtirafçı artık hastaydı. Harold açıkça tahtın arkasındaki güçtü ve kuzeydeki ayaklanmayla ilgili olarak Edward'a vekâlet ediyordu. Yavaş ama emin adımlarla Harold'un önündeki engeller temizleniyordu. Edward'ın Westminster'daki gözde vakfının kutsanması 28 Aralık'a ertelendi. Ama buna rağmen kral katılamayacak kadar hastaydı ve 5 Ocak'ta ölmüştü.

Harold'un şansı çok iyiydi. Ülke içindeki başlıca potansiyel rakibi krallıktan kovulmuştu ve yerine geçmesini umduğu adama başarıyla vekâlet etmişti. Harold, ismi dışında her şeyiyle kraldı. Hepsinden iyisi Edward öldüğünde kendisi Londra'daydı. Bu da avantajını kullanabileceği, verasetin kendi şartlarına göre

13 A. Gautier, 'Comment Harold prêta serment: circonstances et interpretations d'un rituel politique', *Cahiers de civilisation medievale* 55 (2012), 33–57.

gerçekleşmesini sağlayabileceği ve hemen ertesi gün -belki de Edward'ın defnedildiği törende- kendisinin seçilip taç giymesini ayarlayabileceği anlamına geliyordu.[14]

Bu uygunsuz acelenin temelinde Harold'un karşılaştığı zorluklar yatıyordu. Tostig Flaman sürgününde olabilirdi ama şimdi (tıpkı babasının 1052'de yaptığı gibi) iade-i itibar peşindeydi, Fatih Guillaume ve Norveç Kralı Haraldr "Harðráði"nin ise taç konusunda kendi hırsları vardı. Ayrıca kendisine daha yakın olarak Prens Edgar'ın varlığı sebebiyle tehditler de mevcuttu. Edgar, Harold'un servetinden ve bağlantılarından yoksun olabilirdi ancak hanedan itibarı sebebiyle hepsinden iyiydi.

Bu nedenle tüm göstergeler Harold'un tahta çıkışının bir *fait accompli* yaratma umuduyla aceleye getirildiğini göstermektedir. Önümüzdeki altı ayı mücadeleler ile geçirmeyi göze alamazdı, bu yüzden elverişli koşullar mevcutken fırsatları kaçırmamak için hızlıca harekete geçildi. Krallığın önde gelen devlet adamı olarak Harold bunu yapmak için mükemmel bir konumdaydı. Tostig'in devre dışı kalmasından sonra, Morcar'ın Northumbrialı kontluğu üzerindeki hak iddialarını desteklemişti. Morcar, sarayda uzun süredir Godwin karşıtı hizbin başında olan Ælfgar'ın küçük oğluydu. Harold, Morcar'ın iddiasını destekleyerek, aksi takdirde sıkıntılı olabilecek bir durumdan en iyi şekilde yararlandı ve kardeşinin sürgününü geleneksel rakiplerinin desteğini sağlamak için kullandı. Harold, daha önce Galler Kralı Gruffudd ap Llywelyn ile evli olan Ælfgar'ın kız kardeşi Edith ile bu bağlamda evlenmiş olabilir. Harold 1066 yılının başlarında hak iddia etmeye geldiğinde, ona karşı çıkacak kimse kalmamıştı.

Ölümü sırasında İtirafçı kaçınılmaz olanı kabullenmiş olabilir. İngiliz kaynaklarının çoğu kralın Harold'u varisi olarak belirlediği (ya da en azından krallığı ona emanet ettiği) konusunda

14 Bununla birlikte bkz. A. Williams, 'The Art of Memory: The Posthumous Reputation of King Harold II Godwineson', *Anglo-Norman Studies* 42 (2020) 29–43, 30–1, taç giyme töreninin daha sonra yapılma olasılığını artırıyor.

hemfikirdir. Eğer birkaç yıl daha yaşasaydı, Edward'ın Edgar'ı varis olarak seçme şansı hiç de fena olmazdı. Ancak yabancı istilası tehdidi ve Edgar'ın henüz onlu yaşlarının başında olması nedeniyle daha deneyimli bir isim her zaman tercih edilecekti.

Harold'un tahta geçmesi sürpriz olmasa da, bu bir darbe olduğu için -hem de küstahça bir darbe- yeni yönetimin meşruiyeti konusunda ciddi soru işaretleri yarattı. Guillaume için ise bu, ihtiyacı olan bahaneyi sağladı. Edward'ın daha önceki vaatlerinin mahiyeti ne olursa olsun Guillaume artık kendisini Wessex'in hırslı kontu tarafından küçümsenen ölmüş kralın gerçek varisi olarak gösterebilirdi. Ancak kış mevsimi sefer için uygun bir zaman değildi, bu yüzden Guillaume diplomatik araçları harekete geçirdi. İlk hamlelerden biri Roma'daki Papa ile temasa geçmek olabilir. Guillaume kontrolü düşmanca bir şekilde devralmanın tartışmalı olacağının farkındaydı, bu yüzden mümkün olan her yerde Harold yönetiminin meşruiyetini zayıflatmaya (ve kendisinin meşruiyetini parlatmaya) çalıştı. Papalık desteğini -daha sonraki kaynaklara göre bir sancakla sembolize edilen[15]- güvence altına alarak Guillaume, planladığı istilaya kutsal bir savaş havası verebilirdi. Bu bir gaspçı ve yemininden dönene, Tanrı ve insan düşmanına karşı verilen bir savaştı.

Son yıllarda Normandiya'daki Papalık girişimlerini desteklemiş olması Guillaume'a yardımcı oldu. Papalar 1050'lerin başından beri Kilise'de reform yapılması için giderek daha sert çağrılarda bulunuyorlardı ve Guillaume şimdi kendisini İngiltere'de potansiyel bir Papalık müttefiki olarak konumlandırıyordu. Stigand'ın İngiliz Kilisesi hiyerarşisinin en tepesindeki güven vermeyen konumu Guillaume'un ekmeğine yağ sürüyordu. Bu atama birbirini izleyen papalar tarafından şiddetle kınanmıştı. Şimdi Guillaume kendisini İngiltere'nin Augean

15 Bates, *William*, 219–22. D. Armstrong'un meseleyi önemli ölçüde karmaşık bir hale getiren yakın tarihli argümanlarına dikkat edin: 'The Norman Conquest of England, the Papacy, and the Papal Banner', *Haskins Society Journal* 32 (2021), 47–72.

ahırlarını temizlemeye hazır bir Hıristiyan Herkül[16] olarak görüyordu.

Baharın gelmesiyle birlikte düklük içinde hazırlıklar hızlandı. Guillaume 18 Haziran'da, eşi Mathilde'nin gözde vakfı olan Caen'deki yeni La Trinité manastır kilisesini (ve Saint-Etienne'in kardeş kilisesini) kutsattı. Dük ve düşes yaklaşan seferin tehlikelerinin farkındaydı ve bu, Tanrı'nın lütfunu kazanmak için bir başka girişimdi. Eğer Guillaume galip gelecekse, ilahi yardım en az kas gücü kadar (hatta daha fazla) önemli olacaktı. Aslında Mathilde ve Guillaume bu vesileyle kızları Cécile'yi manastır hayatına verdi. Çiftin en büyük kızı olan Cécile normalde avantajlı bir hanedan evliliği için ayrılmış olmalıydı; Guillaume ve Mathilde, La Trinité'nin şerefine bundan vazgeçmeye istekliydiler.[17] Çünkü dindar bir çift için bunlar önemsiz meseleler değildi.

İlkbahar ve yaz aylarında Guillaume, Normandiya'nın yönetimini Mathilde'ye bırakarak dostları ve müttefikleri Roger de Beaumont ve Roger de Montgomery'nin desteğini sağladı. Ayrıca düklüğü ve komşularını dolaşarak sınırları güvence altına aldı. Ponthieulu Gui ve Boulognelu Eustache'ın desteği özellikle önemliydi. İkisinin de düke yardım etme gibi bir alışkanlığı yoktu. Gui, 1052'de Guillaume tarafından daha yeni itaat altına alınmıştı ve Eustache, yakın zamanda üvey oğlu Gauthier'nın Maine kontluğu üzerindeki rakip iddialarını Guillaume'un en büyük oğlunun iddialarına karşı desteklemiş olan Flandre

16 Yunan mitolojisinde Herkül'ün 12 Görevi'nden biri olan Augean ahırlarını temizlemek deyimi genellikle "yolsuzlukları temizlemek" veya "nahoş bir durumu ortadan kaldırmak" anlamında kullanılır. Antik Elis şehrinin efsanevi kralı Augeas'ın 3.000 öküz barındıran büyük ahırları bu iş Herkül'e verilene kadar otuz yıldır temizlenmemişti. Herkül bu görevi ahırların içinden iki nehrin akmasını sağlayarak başarmıştır. (ç.n.)

17 *Les Actes de Guillaume le Conquérant et de la reine Mathilde pour les abbayes caennaises*, haz. L. Musset (Caen: Socie te des antiquaires de Normandie, 1967), no. 2 (= *Recueil des actes des ducs*, haz. Fauroux, no. 231), C. Letouzey-Réty ile birlikte, 'Les Abbesses de la Trinité de Caen, la reine Mathilde et l'Angleterre', *Annales de Normandie* 69 (2019), 57–69. Ayrıca bkz. Bates, *William*, 226–8.

kontlarının (artık Mathilde aracılığıyla Guillaume'un akrabalarıydı) eski bir düşmanıydı. Ancak muhalefet bugüne kadar ne Gui'ye ne de Eustache'a bir fayda sağlamıştı ve İngiltere'de onları bekleyen olasılıklar göz ardı edilemeyecek kadar iyiydi. Guillaume'u desteklemek çift taraflı bir kazanç sağlıyordu. 'Girişim başarısız olursa güçlü bir komşuyu zayıflatmaya hizmet edecekti, başarılı olduğu takdirde ise Gui ve Eustache ganimetten pay alacaklardı.

Gerçekten de Guillaume'un Normandiya ve komşularını dolaşması, savunma tedbiri olduğu kadar bir asker toplama girişimiydi. Dükün her zamankinden çok daha büyük bir orduya ihtiyacı vardı ve önde gelen baronlarının birçoğunun buna ikna edilmesi gerekiyordu. Nihai ordunun büyük bir kısmı da para ve zengin ödül vaatlerinin cazibesine kapılarak düklüğün dışından gelmişti. Yaza gelindiğinde Guillaume, Flandre'den Bretonya'ya kadar soyluların desteğini sağlamıştı. En az asker ihtiyacı kadar acil olan bir diğer konu da onları Manş Denizi üzerinden geçirecek gemilerdi. Burada Gemi Listesi olarak bilinen esrarengiz bir metin önemli bir tanıklık yapmaktadır. Bu, 12. yüzyılda bir el yazmasına eklenen ve Fatih Guillaume'un elinde bulundurduğu gemilerin bir listesidir. Dükün emrinde o günün standartlarına göre güçlü bir filo olan 700'den fazla gemi (çeşitli büyüklük ve kalitede) olduğunu göstermektedir.[18] Listenin, toplama işlemine yardımcı olmak üzere hazırlanmış daha eski bir belgenin aslına sadık bir kopyası olduğuna inanmak için her türlü neden vardır.

Başlangıçta ordu 1066 ilkbaharının sonlarında Caen'in hemen kuzeyindeki Dives'te toplanmıştı. Orta Çağ kuvvetlerinin büyüklüğünü tahmin etmek en iyi zamanlarda bile tehlikeli bir iştir ve burada büyük ölçüde daha sonraki yılların Norman kronikçilerine güveniyoruz. Tarihçiler Guillaume'un ordusunu 7.000 ila 14.000 kişi arasında bir yere yerleştirir ve genel fikir birliği bu

---

18 E. M. C. van Houts, 'The Ship List of William the Conqueror', *Anglo-Norman Studies* 10 (1988), 159–183.

sayılara yakındır.[19] Kesin olan şey bunun bir krala göre alışılmadık derecede büyük bir kuvvet olduğudur. Bu kadar çok insanı Guillaume'un tarafına çeken neydi? Bir noktaya kadar, onun başarılı geçmişiydi. Dük son yıllarda iki kez Fransa Kralı'nı ve Anjou Kontu'nu saf dışı bırakmıştı, ayrıca Maine'i ele geçirmiş ve Bretonya'yı harap etmişti. Karşısında her şeyi başarabilecek bir adam vardı ya da öyle görünüyordu. Normanların başka yerlerdeki kazanımları da Guillaume'un işine yarıyordu. 1030'lu ve 1040'lı yıllarda Guillaume'un yurttaşları, Güney İtalya'da geniş topraklar (ve daha büyük beğeni) kazanıyordu. Guillaume bu girişimlerden haberdardı, gerçekten de Malmesburyli William, dükün güneydeki mevkidaşı Robert Guiscard'ın başarılarını yakalama arzusuyla harekete geçtiğini bildirir.[20] Asker toplama açısından bakıldığında, bu kazanımlar Guillaume'un girişiminin tehlikeli olabileceğini ancak salt bir düşüncesizlikten uzak olduğunu gösteriyordu. Riskler yüksek olsa da buna değerdi. İngiltere, Batı Avrupa'nın en zengin krallıklarından biriydi. Büyük miktarlarda vergi toplayabilen ve giderek de merkezîleşen bir hükümete sahipti.

Ordu toplamak başka bir şeydi, onu güvenli bir şekilde Manş Denizi'nden geçirmek bambaşka bir şeydi. Yaz ayları genellikle en iyi hava koşullarına sahiptir ama Guillaume'un şansı yaver gitmedi. Muhtemelen La Trinité'nin adanmasından hemen sonra Dives'ten Manş'ı geçmek için ilk girişimde bulunmuş gibi görünüyor. Ancak elverişsiz rüzgârlar filoyu doğuya sürükleyerek orduyu Gui'nin Ponthieu kontluğundaki Saint Valéry-sur-Somme'ye taşınmaya zorladı.[21] Saint-Valéry, Dives'e göre bir dizi avantaj sunduğu için bu tesadüfi bir durumdu. Büyük bir doğal limana sahipti ve İngiliz kıyılarına çok daha yakındı.

19 En son olarak bakınız J. Gillingham, '1066 and Warfare: The Context and Place (Senlac) of the Battle of Hastings', in *1066 in Perspective*, haz. D. Bates (Leeds: Royal Armouries, 2018), 109–22, 114–15.

20 William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.262.

21 William of Poitiers, *Gesta Giullelmi*, II.6, Morris ile birlikte, *Norman Conquest*, 166–8.

Guillaume'un daha önceki ittifak kurma çabaları meyvesini vermeye başlamıştı.

Rüzgârlar Temmuz-Ağustos ayları boyunca ve Eylül ayına kadar Guillaume'un aleyhine esmeye devam etti. Ancak karşıya geçmek için daha fazla çaba gösterilmiş olabilir. *Kronikler*'in E versiyonu bir deniz çatışmasından bahseder ve aynı olaya yapılan başıboş bir atıf Küçük Domesday'e girmiştir.[22] Fakat ordunun büyük kısmı Ponthieu'da gizleniyordu. Bu aylarca süren hareketsizlik boyunca disiplini korumak ve bu kadar büyük bir kuvvetin iaşesini sağlamak çok zor olmuş olmalıdır.[23] Guillaume'un bunu başarması şaşırtıcı değildir, gerçekten de muhtemelen o yıl için en büyük başarısı buydu.

Harold, Guillaume'un hırslarını biliyordu ve güney kıyılarını yakından takip ettiğinden emindi. Böyle bir filonun toplanmasını uzun süre gizli tutmak imkânsızdı ve haberler kısa sürede İngiliz kıyılarına ulaştı. Harold zaten meşgul bir durumdaydı. Kardeşi Tostig Nisan ayı sonlarında Wight Adası açıklarında belirmiş, ardından İskoç Kralı'nın sarayına sığınmadan önce güney ve doğu kıyılarını yakıp yıkmaya başlamıştı. Tostig'in ilk saldırısı sona erdiğinde Harold, Guillaume'u karşılamak için 'bu topraklarda daha önce hiçbir kralın toplamadığı kadar büyük' bir ordu ve donanma topladı. Bunları Wight'ta ve Tostig'in daha önce karaya çıktığı (ve Edward'ın 1041'de karaya çıktığı yerin tam karşısında) güney kıyıları boyunca konuşlandırdı. Ancak Harold hava durumunu Guillaume'dan daha az bir şekilde hesaba katmıştı. Aylar birbiri ardına gelip geçerken erzak tehlikeli bir şekilde azalmaya başladı. En sonunda 8 Eylül'de Harold, orduyu dağıtmak ve donanmayı Londra'ya taşımak zorunda kaldı.

Ancak Harold, Thames Nehri'ndeki başkentine döndüğünde kuzeyden gelen kötü haberleri duydu. Tostig, Harðacnut'un sözde varisi olarak İngiltere üzerinde hak iddia eden Norveç Kralı

---

22 *ASC* E 1066, TNA, E 31/1/3 (Little Domesday), fol. 14r.

23 B. S. Bachrach, 'Some Observations on the Military Administration of the Norman Conquest', *Anglo-Norman Studies* 8 (1986), 1–25.

Haraldr Harðráði ile güçlerini birleştirmişti. Tyne Nehri'nde buluşmuşlar, ardından Tostig'in eski düşmanları Edwin ve Morcar'ı ortadan kaldırarak Northumbria'nın başkenti York'u işgal etmişlerdi. Buna karşılık Harold, Orta Çağ lojistiğinin en büyük başarılarından birini denedi. Bir ordu topladı ve son sürat kuzeye doğru ilerleyerek Stamford Köprüsü'ndeki düşman kuvvetlerine günde 25 milden (40 km) fazla bir hızla ilerleyerek iki haftadan kısa bir sürede ulaştı. Harold, 25 Eylül'de Harald ile Tostig'i gafil avladı -görünüşe göre birliklerinin zırhlarını giymeye bile vakti olmamıştı- ve kısa sürede kaçmaya zorladı. Yaşanan kılıçtan geçirilmede hem Harald hem de Tostig öldü.

Ama Harold ve İngilizler için dinlenecek zaman yoktu. Bu çarpıcı zaferden sadece iki gün sonra Manş Denizi'nde rüzgârlar, 27-28 Eylül'de Guillaume ve adamlarını bir gecede İngiltere'ye geçirmeye izin vererek değişti. İronik bir şekilde, uzun süren hava muhalefetinin gecikmesi dükün işine yaramıştı. Artık kendisini büyük ölçüde rakipsiz bulmuştu. Pevensey'de karaya çıktı; ardından doğuya, Demir Çağı'ndan kalma toprak kalıntılarının bir savunma unsuru oluşturduğu Hastings'e yöneldi. Burada kamp kuran Guillaume, daha fazla savunma sağlamak için Norman tarzı bir motte (tepesinde ahşap bir tahkimat bulunan yükseltilmiş bir toprak yapı) inşa edilmesini emretti. Ardından Guillaume çevredeki kırsalı tahrip etti. Bu kısmen bir zorunluluk meselesiydi. Guillaume ve adamları birkaç günlük erzaktan fazlasıyla karşıya geçemezdi, bu yüzden erzakları topraktan temin etmek zorunda kalacaklardı. Aynı zamanda Harold'u bir çatışmanın içine çekmek için tasarlanmış kurnazca bir taktikti. Harold'un babası Sussex'ten geliyordu ve Guillaume, Godwin ailesinin geleneksel topraklarını ateşe veriyordu. Sefer mevsiminin sonlarına gelinmişti ve dük meseleyi bir sonuca bağlamak istiyordu. Kış gelirse Harold ve yerli İngilizlerin lehine olacaktı, çünkü Guillaume'un bu kadar büyük bir kuvveti kıt aylar boyunca düşman topraklarında tutması pek mümkün değildi.

Neyse ki Guillaume için Harold tuzağa düşmüştü. Güneye, Londra'ya doğru yol aldıktan sonra yeni bir ordu kurdu. Bu ordunun bazı unsurları Stamford Köprüsü'nde savaşmış olabilir, ancak büyük kısmı muhtemelen bir ay önce dağıtılan ordudan alınan yeni kuvvetler olmalıdır. Bu ordu daha sonra güneye yöneldi ve Guillaume'un Hastings'teki ordusunun yaklaşık yedi mil (12 km) kuzeyindeki günümüz Battle kasabası yakınlarında kamp kurdu. Sahne bir mücadele için hazırdı. Harold'un neden savaşmaya istekli olduğu hâlâ bir muammaydı. Savaşlar en iyi zamanlarda bile riskli işlerdi ve Harold bir kaybı göze alamazdı. Belki de Harold'un atalarının topraklarına saldırma kararı, normalde sakin olan kralı kızdırmıştı. Daha büyük olasılıkla Harold, Guillaume'u gafil avlayarak Stamford Köprüsü'ndeki başarısını tekrarlamayı umuyordu. Her iki durumda da, yanılgılar ölümcül olduklarını kanıtladı.

Harold ve Guillaume 14 Ekim sabahı savaşa başladılar. Daha önceki aylarda olduğu gibi, Guillaume ilahi yardım almaya ve bunu yaparken görülmeye de çok hevesliydi. Bu nedenle güne ayin dinleyerek başladı ve ardından savaşa Harold'un iki yıl önce üzerine yemin ettiği kutsal emanetleri de beraberinde götürdü. Harold'un vaatlerinin gerçekliği ne olursa olsun, bu tam reklamlık bir zaferdi.

Savaşla ilgili çok sayıda anlatı olmasına rağmen savaşın ayrıntılarına dair bilgilerimiz yetersiz kalmaktadır. Günümüze ulaşan anlatıların hiçbiri bir savaşçı tarafından kaleme alınmamıştır, en ayrıntılı iki anlatı olan Amiensli Gui'nin şiirsel *Hastings Savaşı'nın Şarkısı* (Song of the Battle of Hastings veya Şarkı-*Carmen*) ve Poitiersli Guillaume'un övgü dolu düzyazısı *Guillaume'un İşleri* (Deeds of William) ise sonraki tarihlerde Norman düklük sarayındaki kitle için yazılmıştır. Ancak açık olan bir şey varsa o da güçlerin aşağı yukarı eşit olduğudur. Harold'un ordusu bir tepede, muhtemelen günümüzdeki Battle kasabasının ortasından geçen yükselmiş arazide dizilmişti. Bu durum onları

Guillaume'un atlı adamlarına karşı stratejik bir avantaja sahip kılıyordu. Bununla birlikte orduları taktik ya da teknolojik açıdan birbirinden ayıracak çok az şey vardı.[24] Guillaume'un, okçuları hususunda küçük bir üstünlüğü olabilir. Bayeux İşlemesi'nde Normanlar İngilizlerden çok daha fazla okçuya sahipken daha sonraki kaynaklar İngilizlerin okçuluk hakkında hiçbir şey bilmediğini (oldukça olasılıksız bir şekilde) iddia eder. Ordular savaşa katıldığında Harold'un okçuları hâlâ Londra'dan güneye doğru ilerliyor olabilir ya da acelesi yüzünden yeterli sayıda okçu toplayamamış olabilir. Okçular özellikle blok şeklindeki piyadelere karşı etkilidir ve Harold'un en iyi şansı yüksek yerleri savunmak olduğundan bu onları açıkta bırakmıştır. Ancak okçuluğun savaşta belirleyici faktör olması pek olası değildir. Yüksek konumları sayesinde İngilizler en azından başlangıçta Norman okçuluğunun en kötüsünden korunmuşlardı.

Guillaume önce okçularıyla İngilizleri zayıflatmaya çalıştı. Sonra piyadelerini saldırmak için ileri sürdü ama İngilizlerin sıkı kalkan duvarına karşı çok az ilerleme kaydettiler. Guillaume'un süvarileri savaşa katıldıklarında daha iyi durumda değildi ve kısa süre sonra kargaşa içinde geri çekilmek zorunda kaldılar. Poitiersli Guillaume kaçışa Bretonların öncülük ettiğini öne sürse de *Şarkı*, suçu (daha makul bir şekilde) Normanlara yükler. Artık topyekûn bir bozgun tehlikesi vardı. Guillaume'un öldüğüne dair söylentiler yayıldı ve disiplin bozulmaya başladı. Bunun üzerine dük, miğferini kaldırarak adamlarına seslendi ve onları artık ciddi sayıda kayıplar vermekte olan İngilizleri takip etmeye çağırdı. Tepenin üzerinde düzenli bir şekilde duran İngiliz hatları neredeyse aşılamaz durumdaydı, ovaya dağılmışlardı ve artık Norman şövalyeleri için kolay bir av olmuşlardı. Poitiers'e göre

24 M. Strickland, 'Military Technology and Conquest: The Anomaly of Anglo-Saxon England', *Anglo-Norman Studies* 18 (1997), 353–82, ve 'La Chevalerie des Normands? La conquête et la conduite de la guerre dans le monde normand', *911–2011: penser les mondes normands médiévaux*, haz. D. Bates ve P. Bauduin (Caen: Presses Universitaires de Caen, 2016), 293–308.

bu, Fatih Guillaume'un taktiklerinin temel taşı oldu. O ve süvarileri sırttaki İngilizlere iki kez daha saldırdı, ardından geri çekiliyormuş gibi yapıp takip edenleri yamaçlarda kıstırdı.

Öğleden sonra olmuştu ve Harold'un adamlarında yorgunluk belirtileri başlamıştı. Sayıları azalmış, birbirlerinden giderek soyutlanmış ve savunmasız hale gelmişlerdi. Norman okçuları şimdi ciddi ilerlemeler kaydetmeye başlamıştı. Fakat Harold yaşadığı sürece İngilizlerin uzun vadedeki beklentileri olumlu olmaya devam ediyordu. Normanlar bu yüzden (kelimenin tam anlamıyla) öldürmek için yüklendiler. Belirleyici an, Harold'un öğleden sonranın ortalarından geç saatlere kadar bir noktada ölmesiyle geldi. Olaylar hâlâ gizemini koruyor. En eski kaynağımız olan *Şarkı*'ya göre Harold; Fatih Guillaume, Boulognelu Eustache, Ponthieulu Hugues ve Robert Gilfard liderliğindeki bir Norman 'ölüm mangası' tarafından öldürülmüştür. İşleme'deki iki olası ölüm sahnesinden biri de bunu tasvir ediyor olabilir. Ancak bu kadar kıdemli kişilerin Harold'un ölümüne doğrudan dâhil olması şüphelidir; Amiensli Gui'nin (şair) kendi kardeşi Hugues'yi da grubun arasına yerleştirmesi bu şüpheleri daha da derinleştirmektedir.[25] 1080'lerin başında, olayların alternatif -belki de daha doğru- bir versiyonu dolaşıma girmiştir. Bu, Harold'un kaderini gözüne saplanan bir okla belirlediği ve hâlen çoğu İngiliz okulunda öğretilen meşhur hikâyedir. Bunu ilk kaydeden Monte Cassinolu Amatus'tur ve 1080 yılı civarında Güney İtalya'daki Norman topraklarında yazmıştır. Amatus'un metni yalnızca 14. yüzyılın başlarında yapılan bir Fransızca çeviride (ve dolayısıyla Latince orijinalinden uzakta) günümüze ulaşmıştır ve bu nedenle genellikle göz ardı edilir. Ancak çeviri oldukça doğrudur, çevirmenin ana müdahaleleri ara sıra yapılan dipnotlar ve atlamalar şeklindedir. Dâhil ettiği şeyler ise saygı gerektiriyor. Söz konusu bölüm restorasyona tabi

25 *Carmen de Hastingae proelio*, ll. 533–50, haz. C. Morton ve H. Muntz (Oxford: Oxford University Press, 1972).

tutulmuş olsa da bu ölüm sahnesi İşleme'de tasvir edilmiş gibi görünmektedir.[26]

Nihayetinde Harold'un ölüm şekli değil, ölümü daha önemlidir. Kralın ölümüyle yenilgi bir bozguna dönüştü ve burada Norman şövalyeleri kendilerini gösterdiler. Harold'un yanı sıra iki kardeşi ve İngiliz aristokrasisinin önemli bir kesimi de öldü. En önemlisi, İngiliz ordusunun yeniden toparlanması engellendi. Bu, Orta Çağ'da olabildiğince kesin bir zaferdi. Artık Guillaume ile göz diktiği taç arasında çok az şey kalmıştı.

---

26 Amatus, *Ystoire de li Normant*, I.3, haz. M. Guéret-Laferté (Paris: Champion, 2011). Harold'un ölümü hakkında bkz. M. K. Lawson, *The Battle of Hastings* (3. Bs., çevrimiçi olarak yayınlandı, 2016: https://archive.org/details/LawsonBattleofHastings3rdedn), 181–6, 203–13; Bates, *William*, 241–2. Amatus hakkında: G. A. Loud, 'Introduction', *Amatus of Montecassino: The History of the Normans*, çev. P. N. Dunbar, G. A. Loud ile birlikte, (Woodbridge: Boydell Press, 2004), 1–42.

6

Saray Propagandası: Zapt Meselesi, 1066–84

Guillaume'un Aralık 1066'da taç giymek ve İngiliz kralı ilan edilmek üzere Londra'ya yürümesi büyük bir memnuniyetle karşılandı. Hastings'teki felaketten sonra İngiliz ordusu ve onunla birlikte İngiliz direnişi de neredeyse yok olmuştu. Ancak Londra'ya giden yol tamamen pürüzsüz olmamıştı. Zaferinden sonra Guillaume başlangıçta İngilizlerin boyun eğmesini ümit ederek Hastings'de beklemişti. Ancak bu gerçekleşmeyince, Home Counties'i[1] daha fazla tahrip etmeye ve başkente bir yürüyüş planlamaya başladı.

Bu sırada Londra'da karşıt planlar yapılıyordu. Harold ve kardeşleri ölmüş olabilirdi, ancak Hastings seferi sırasında kuzeyde kalan düşman birliklerini ortadan kaldıran Edwin ve Morcar hayatta ve iyi durumdaydı. Başpiskoposlar Stigand ve Ealdred ile birlikte kral olarak Prens Edgar'ı öne sürdüler. Edgar yaş olarak eksikliğini, meşruiyet olarak fazlasıyla telafi ediyordu. Bazılarının -belki de pek çoğunun- Edgar'ın uzun ve verimli bir saltanat sürmesini bekledikleri, kısa süre önce başrahiplerini kaybeden Peterborough keşişlerinin davranışlarından anlaşılmaktadır. Şimdi kendi içlerinden birini, Brand adında birini seçtiler ve yeni seçilen kralın kolayca verdiği görevlendirme için

1 Londra'yı çevreleyip büyük Londra bölgesini oluşturan ilçeler. Buckhingamshire, Hertfordshire, Essex, Berkshire, Middlesex, Surrey, Kent ve Sussex'ten oluşmaktadır. (ç.n.)

Prens Edgar'ın onayını istediler (Guillaume'un unutmayacağı bir hareket).

Fakat Edgar'ın başarı şansı o sırada çok kötü görünmese bile çetin bir mücadeleyle karşı karşıya olduğuna şüphe yoktu. İngilizler daha yeni büyük bir yenilgi almış ve geri planda kalmışlardı. İhtiyaç duyulan şey hızlı ve kararlı bir eylemdi. Guillaume daha geniş bir alanı yakıp yıktıkça yerel İngiliz ileri gelenleri de seçeneklerini değerlendirmeye başladı. Çoğu Edgar'ı tercih ederdi ama yanlış ata oynamak tehlikeli bir oyundu, sonuç olarak pragmatizm idealizmin önüne geçti. Edgar'ın gençliği ve tecrübesiz oluşu durumu daha iyi hale getirmekten uzaktı. İngiliz tarafı içinde de bölünmeler olmuş olabilir, çünkü Malmesburyli William, Edwin ve Morcar'ın taht üzerinde kendi planları olduğunu bildirmektedir.[2]

Guillaume giderek yaklaşırken bu tür bölünmeler İngiltere'nin kaderini belirledi. Sadece Guillaume gerçekçi bir istikrar umudu sunuyordu ve bu pek çok kişinin özlemini çektiği bir istikrardı. Guillaume Wallingford'da Thames Nehri'ni geçip Londra'yı kuşattığında, İngilizlerin çoğu Hertfordshire'daki Berkhamsted'de boyun eğmeyi kabul etti.[3] İngilizlerin açık bir liderlikten yoksun olmaları gibi basit bir nedenden ötürü bu tam anlamıyla 'ulusal' bir teslimiyet değildi. Ancak aradan geçen haftalarda Edgar'a destek verenlerin neredeyse tamamı bu anlaşmaya dâhildi: Edwin ve Morcar; York Başpiskoposu Ealdred, Worcester ve Hereford Piskoposları Wulfstan ve Walter, Londra'nın adamları ve Edgar'ın kendisi. Bazı bölgelerde direniş devam edecekti. Ama krallığın kalbi artık Guillaume'undu.

Önemli bir eksiklik kayda değerdir: Başpiskopos Stigand. Stigand, 1052 yılında Jumiègesli Robert'in görevden alınmasının

---

2 William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.247; John of Worcester, *Chronicon*, 1066 yılı, haz. R. R. Darlington ve P. McGurk (Oxford: Oxford University Press, 1995–8).

3 *ASC* D 1066. Hastings sonrası yürütülen faaliyetler üzerine: P. Dalton, 'After Hastings: William the Conqueror's Invasion Campaign, 15 October–25 December 1066', *Viator* 48 (2017), 139–78.

ardından atanmıştı. O dönemde bu Godwin ailesi için büyük bir zafer anlamına geliyordu. Ancak Roma'da büyük bir kargaşa yarattı. Bir piskoposu Papalık onayı ve gerekli prosedür olmadan görevinden almak Kilise kurallarına aykırıydı. Kral Edward, sevgili arkadaşının yerine geçen isme yardım etmek için yolundan pek çıkmayacaktı. Böylece Edward'ın 1066'da ölümü sırasında Stigand'ın fiilen başpiskopos olması ve Papa tarafından hâlâ tanınmamasından ötürü durum çözülememiş olarak kaldı. İngilizler sorunların farkındaydı. Harold'un Yorklu Ealdred tarafından takdis edilmeyi seçmesinin nedeni de muhtemelen bu kalıcı lekeydi.[4] Normalde yeni bir hükümdarı Canterbury Başpiskoposu'nun ataması gerekirdi. Ancak kendi hanedan kimliği sorgulanmaya açık olan yeni bir kralın bu riski göze alması mümkün değildi.

Bu kusurların farkında olan Stigand, birkaç hafta önce Wallingford'da Guillaume'a teslim olmuştu. Ama Guillaume kandırılacak biri değildi. Başpiskoposun atamasının mahiyetini çok iyi biliyordu, ayrıca Stigand'ın Harold'un kölesi olduğunun da farkındaydı. Guillaume'un destekçileri muhtemelen Harold'un taç giyme törenini kusursuz Ealdred'in değil de Stigand'ın yönettiğine dair söylentiler yaymaya başlamışlardı bile. İşte bir gaspçı, bir başkası tarafından resmî olarak seçilmişti. Guillaume'un papazı Poitiersli Guillaume'un yaklaşık 1070'te kaydettiği olayların versiyonu budur ve neredeyse kesinlikle dükün 1066'nın başlarında Papalık desteğini güvence altına alma girişimlerine kadar uzanmaktadır. Guillaume ve yandaşları, Harold'un tahta çıkışını daha önceki bu gasp eylemiyle ilişkilendirerek Roma'da sempati ile karşılanmasını sağladılar. Alexander'a çetrefilli bir soruna

4 John of Worcester, *Chronicon*, 1066 yılı. John'un kaynağı, *Kronikler*'in D versiyonuna benzer bir kopyasıdır ve kendisi de Ealdred'in çevresinde hazırlanmıştır. İkincisinin sessizliği, William'ın 1066'nın sonlarında tahta çıkmasından sonra -William'ı da kutsal yağ ile kutsamaya devam eden- başpiskoposun Harold'un yönetimine daha önceki katılımını küçümsemek için her türlü nedene sahip olduğu yeni hassasiyetleri yansıtıyor olabilir.

basit bir çözüm sundular: Fatih Guillaume, Harold'un yerine geçmeli ve İngiliz Kilisesi'ne düzen getirmeliydi.[5]

Bu tür söz sanatı egzersizlerinin de ortaya koyduğu gibi Hastings'ten sonra Guillaume'un temel sorunu, fırsatçı bir şekilde toprağı zorla ele geçirmeyi nasıl haklı bir veraset eylemi olarak sunacağıydı. Stigand'ın atanması çözümün bir parçasını sunuyorsa, bir diğerini de İtirafçı'nın önceki vaatleri sunuyordu. Yine Poitiersli Guillaume düklük sarayı ve çevresindeki düşüncelere dair en doğrudan bilgileri sunmaktadır. Edward'ın 1051/2'de önemli bir toplantı düzenlediğini ve bu toplantıda kralın Guillaume'a *in absentia* taht sözü verdiğini, ardından da önde gelen tüm İngiliz ileri gelenlerine dükün haklarını koruyacaklarına dair yemin ettirdiğini bildirir. Daha önceki İngiliz krallarının bu şekilde varis tayin ettiklerine dair elimizde hiçbir kanıt yoktur. Gerçekten de törenin ayrıntıları, Saint-Quentinli Dudon ve Jumiègesli Guillaume tarafından kaydedilen Norman düklük veraseti uygulamalarına şüpheli bir şekilde uymaktadır. Ancak önemli olan, aldatmacadan ziyade böylesi bir davranışın gerekli görülmüş olmasıdır. Hastings'in hem öncesinde hem de sonrasında Guillaume ve danışmanları zapt meselesini haklı çıkarmak için çok çalıştılar.[6]

Bu noktanın gözden kaçması ihtimaline karşı Poitiersli Guillaume -hiçbir zaman bilerek kurnazlık yapmaz- Harold'un 1064 civarında Guillaume'u ziyareti bağlamında Edward'ın vaatleri konusuna geri döner. Onun anlattığına göre İngiliz kralı daha önceki taahhütlerini Harold'u da bağlayarak güçlendirmek istemiştir. Bu nedenle Wessex kontunu Normandiya'ya göndererek Guillaume'un krallık üzerindeki hakkını koruyacağına dair yemin ettirdi.[7] Yine önemli olan, hikâyenin yanlışlığından ziyade -Edward 1060'larda Harold'a emir verecek durumda değildi- bu

5 Garnett, *Conquered England*, 33–44. Ayrıca bkz. Bates, *William*, 221–3.
6 William of Poitiers, *Gesta Guillelmi*, I.14.
7 a.g.e., I.41.

hikâyenin yayılmış olmasıdır. Ordu toplamak isteyen bir dük için bu tür hikâyeler güçlü bir asker toplama aracıydı. Harold bir anti-kral, doğru ve düzgün olan her şeyin tersine çevrilmiş hali olmuştu. Bu nedenle onun yerine geçmeye yardım edenler sadece mevcut durumda değil, gelecekte de fayda sağlamayı bekleyebilirlerdi. Norman tarafındaki şüpheci kimseler için Hastings zaferi, Tanrı'nın gerçekten de Guillaume'un tarafında olduğunu kesin olarak kanıtladı.

Guillaume'un iddialarına dair daha fazla bilgi, 1067'de Normandiya'ya döndükten sonra yayınlanan Pişmanlık Yönetmeliği'nde ortaya çıkmaktadır. Bu yönetmelik yerel Norman piskoposları tarafından kaleme alınmış ve Papalık elçisi (yani temsilcisi) Sionlu Ermenfrid'in onayıyla ilan edilmiştir. Metin, İngiltere'de Guillaume'a hizmet etmiş olanların kefaretlerini detaylandırmaktadır. Bu onları tamamen suçsuz kılmaz -öldürmek haklı bir davada bile günahtır- ve birkaç on yıl sonra Birinci Haçlı Seferi'ne ilham verecek olan düşünce tarzından birkaç adım uzakta kalırız. Fakat yine de Guillaume'un meselesinin temel adaletinden şüphe edilemez. Düke iyi niyetle hizmet eden herkese öldürdükleri için indirimli kefaletler teklif edilirken, sadece açgözlülükle hareket eden ya da Guillaume'un 1066 Noel günü kutsanmasından sonra şiddet uygulayanlar sıradan katiller olarak muamele görecektir. Bu, zafer için Papalık desteğinin güçlü bir onaylamasıdır. Adil savaş döneminin Harold'un Ocak 1066'daki gaspından Guillaume'un yıl sonundaki takdis törenine kadar sürdüğünün düşünülmesi de önemlidir. Bu tarihler arasında İngilizler gerçek efendilerine (yani Guillaume'a) karşı fiilen isyan halindeydiler ve dolayısıyla kurallara uygun bir oyundu.[8]

8 *Councils and Synods With Other Documents Relating to the English Church, 871–1204*, haz. D. Whitelock, M. Brett ve C. N. L. Brooke (Oxford: Oxford University Press, 1981), ii, 581–4, Garnett ile birlikte, *Conquered England*, 5–9. Ayrıca bkz. S. Hamilton, *The Practice of Penance, 900–1050* (Woodbridge: Boydell Press, 2001), 194–6.

Pişmanlık Yönetmeliği'nin de ortaya koyduğu gibi, Guillaume'un iddiasını haklı çıkarma ihtiyacı zafer ile birlikte ortadan kalkmadı. Aksine, daha da önemli bir hâl aldı. Knútr'ın da farkında vardığı gibi, bir krallığı kazanmak başka; onu elde tutmak başka bir şeydi. İlk adım, sadık adamları güç ve nüfuz sahibi pozisyonlara yerleştirmekti. Ancak kalıcı yönetim meşruiyete dayanıyordu ve burada yapılması gereken çok iş vardı. Poitiersli Guillaume'un tarihini bu yıllarda yazması ve olayların 'resmî' versiyonuna yakın bir şey sunması tesadüf değildir. Jumiègesli Guillaume da *Normandiya Düklerinin Tarihi*'ni (History of the Dukes of Normandy) Fatih Guillaume'un çarpıcı başarıları ışığında bu dönemde mevcut duruma uygun olarak düzenlemişti.

Ancak Guillaume'un yeni yönetimini meşrulaştırma çabalarının en önemli ve kalıcı kayıtları İngiltere'den gelmektedir. Bunlardan ilki, Guillaume'un taç giyme töreninden kısa bir süre sonra Londra halkı için yayınlanan bir belgedir (ya da ilan). Bu belge yurttaşlara haklarını garanti eder ve krallığın yasalarını 'Kral Edward'ın zamanında' olduğu gibi korumayı taahhüt eder. Tüm bunlar pek de dikkat çekici görünmeyebilir. Knútr 1018'de Edgar'ın yasalarını korumayı taahhüt etmişti ve İtirafçı'nın kendisi de 1041'de karaya çıktığında Knútr'ın yasalarını koruyacağına söz vermişti. Şimdi Guillaume da aynı şeyi yapıyordu. Ancak burada önemli olan Harold'un atlanmasıdır. Yakında daha açık bir şekilde ifade edilecek olan ima, Harold'un hiçbir zaman gerçek bir kral olmadığı ve Guillaume'un doğrudan Edward'ın yerine geçtiğidir.[9]

Ama Guillaume ne kadar uğraşırsa uğraşsın, Harold görmezden gelinemeyecek bir gerçeklik olarak kalmaya devam etti. Herkes Harold'un kral olduğunu biliyordu ve çoğu kişinin gözünde o tamamen meşru bir kraldı. Eğer ortada bir gaspçı varsa, o da Guillaume idi. Ancak Guillaume ve destekçilerinin iddialarını

9 *Regesta regum Anglo-Normannorum: The Acta of William I (1066–87)*, haz. D. Bates (Oxford: Clarendon Press, 1998), no. 180.

bu kadar sert bir şekilde savunmalarına neden olan şey tam da siyasi gerçeklik ile hukuki teori arasındaki bu kopukluktu. Harold bir yıldan daha uzun bir süredir kral olabilirdi ama artık bunu görmezden gelmek için ortak bir çaba vardı. Guillaume'un resmî belgelerinde Harold'dan neredeyse hiç bahsedilmez ve sadece istisnai durumlarda onun eylemleri doğrulanır. Gerçekten de Harold'un yayınlamış olması gereken yüzlerce belgeden sadece bir tanesi günümüze ulaşmıştır: Guillaume'un gözüne girmeyi başarmış olan ve Fransızca konuşan (Lotharinyalı) Piskopos Wellsli Giso için bir ferman.[10] 1066'dan sonraki yıllarda haklarını güvence altına almak isteyen kiliseler için Harold'un adına çıkarılan imtiyazlar yararsız olmaktan da öte zararlıydı.

Ancak Guillaume'un iddialarının en büyük kanıtı kralın yeni bölgeleri hakkında 1085 ve 1086 Noelleri arasında hızlı bir şekilde hazırlanan devasa bir bilgi derlemesi olan Domesday Araştırması'dır. Sayfalarını karıştıranların da bileceği gibi, bu araştırma sürükleyici bir okuma olmaktan çok uzaktır. Genellikle basitçe "Domesday Kitabı" olarak adlandırılan bu kitap aslında iki ayrı ciltten oluşmaktadır: Norfolk, Suffolk ve Essex'i kapsayan Küçük Domesday ve Tees'in güneyindeki İngiltere'nin geri kalanı için daha büyük olan Büyük Domesday. Her ikisi de açıkça birbirini tamamlayan parçalardır ve her biri küçük ama açıkça okunabilir bir durumdadır. Her iki tarafı da kaplanmış 832 büyük el yazması sayfa veya yaprakta 2 milyondan fazla kelimeye ulaşan metnin tamamından tek bir kâtip sorumludur. 6. yüzyılın sonlarında İngilizlerin din değiştirmesinden bu yana sadece İnciller bu ölçekte üretilmişti, o da nadiren görülmekteydi. Bazı hususlarda, tüm malzemenin dâhil edilmesi için araştırmanın boyutu bir gereklilikti. Ancak Büyük Domesday'in etkilemeyi

10 *Anglo-Sakson Writs*, haz. F. E. Harmer (Manchester: Manchester University Press, 1952), no. 71. Bu kararın Wellsli Giso'nun lehine olması önemlidir: S. Keynes, 'Giso, Bishop of Wells (1061–88)', *Anglo-Norman Studies* 19 (1997), 203–71; G. Garnett, *The Norman Conquest: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 50–2. Daha genel anlamda: Garnett, *Conquered England*, 9–18.

amaçladığı da açıktı.[11] Bunda da başarılı oldu. Daha sonraki yıllarda 'büyük kitap' olarak anıldı ve en sonunda 'Kıyamet Günü Kitabı' ya da kısaca Domesday Kitabı oldu.

Tipik bir Domesday kaydı, belirli bir bölgede 'Kral Guillaume zamanında' (yani 1086'da; *tempore regis Willhelmi*, kısaca 'TRW' olarak verilir) bir lord tarafından sahip olunan mülkleri listeler, tipik olarak Edward'ın ölümü sırasında (yani 5 Ocak 1066'da veya 'TRE'- *tempore regis Edwardi*) bu mülkleri kimin elinde tuttuğuna göre gruplandırılır ve bölge içinde listelenir. Gelişigüzel bir örnek vermek gerekirse, Devon-Tiverton'daki (kralın ana toprak sahibi olduğu) kraliyet mülkleri aşağıdaki gibidir (bir zamanlar Harold Godwinson'un annesi Kontes Gytha'nın sahip olduğu toprakların altında listelenmiştir): 'TIVERTON. TRE 3.5 hides[12] için geld ödedi. 36 saban için arazi var. 35 köylü, 24 bordar[13] ve 19 köle ile 30 saban var. 10 domuz ödeyen 3 domuz çobanı var. 66d ödeyen 2 değirmen var.'[14] Uzun uzadıya okunduğunda bu araştırma kısa sürede uykusuzluk çekenlerin rüyalarına ilaç gibi gelecektir. Ancak bu tür kuru ve tozlu rakamların ardında yerel yaşam ve topluma dair büyüleyici bilgiler yatmaktadır. Tiverton'un meselesinde, iki değirmeni ve yüzlerce nüfusu ile yerel öneme sahip hareketli bir kasabayı ortaya çıkarmaktadır. Bu tür kayıtların bize zapt öncesi İngiltere, Guillaume'un

11 C. Lewis, 'Audacity and Ambition in Early Norman England and the Big Stuff of the Conquest', *Anglo-Norman Studies* 40 (2018), 25–51, 37–8, 49–51.

12 hides, başlangıçta bir haneyi geçindirmeye yetecek arazi miktarını temsil etmesi amaçlanan bir İngiliz arazi ölçüm birimiydi. Geleneksel olarak 120 akre (49 hektar) olarak kabul edilirdi, ancak aslında gıda kirası (feorm), köprü ve surların bakım ve onarımı, ordu için insan gücü (fyrd) ve (nihayetinde) geld arazi vergisi yükümlülüklerini içeren bir değer ve vergi değerlendirme ölçüsüydü. Normanların İngiltere'yi zaptını takiben, hide değerlendirmeleri 1086 tarihli Domesday Kitabı'nda kaydedilmiş ve yılda 1 sterlin gelir getiren arazilerin 1 hide olarak değerlendirilmesi eğilimi ortaya çıkmıştır. Norman kralları 12. yüzyılın sonuna kadar vergi değerlendirmelerinde bu birimi kullanmaya devam etmiştir. (ç.n.)

13 bordar, efendisinin iradesine bağlı olarak bir eve ve genellikle birkaç dönümlük bir araziye sahip olan feodal kiracıdır ve hizmetkârlık ile yükümlüdür. (ç.n.)

14 TNA E 31/2/2 (Great Domesday Book), fol. 100v.

yönetiminin doğası ve 1066 ile 1086 yılları arasındaki dönüşümler hakkında söyleyecek çok şeyi vardır. Guillaume'un araştırmayı yaptırma nedenleri tartışma konusu olmaya devam etmektedir, ancak toprak sahipliği, lordluk ve krala borçlu olunan vergilerle ilgili derin bir endişe baştan sona açıktır.[15] Küçük ve Büyük Domesday birlikte, sanayi öncesi toplumlara dair günümüze ulaşan en kapsamlı araştırmayı sunmaktadır ve modern tarihçiler için gerçek bir hazine niteliğindedir.

Bizim bakış açımıza göre, araştırmanın ilgisi bu zaptın sunumunda yatmaktadır. Gerçek zapt ve yerleşim süreci hiçbir zaman ayrıntılı olarak anlatılmasa da malzemeye nüfuz etmektedir. Meselelerin çoğunda sahip olunan topraklar TRE ile aynı değildi ve dolayısıyla araştırmaya ihtiyaç duyuldu. Birçok kraliyet ve kilise mülkünde olduğu gibi bunun böyle olduğu durumlarda bile zaptın duracağı yer açıktır. Ancak Guillaume'un diğer resmî belgelerinde olduğu gibi Domesday Araştırması da Harold'un hükümdarlığının gerçekliğini ya da 1066 olaylarını kabul etmekten dikkatle kaçınır ve Guillaume'un doğrudan Edward'ın yerine geçtiği iddiasını sürdürür. Örneğin, Edward, Harold ve Guillaume'a sırayla (belki de şansölye olarak) hizmet eden Regenbald'ın iki mülküne değinirken Büyük Domesday, "Kral Edward zamanında iki adam [bunları] iki malikâne olarak tutuyordu; Kont Harold bunları tek bir malikâne olarak birleştirdi" yorumunu yapar. Kral olarak mülkleri birleştiren ve Regenbald'a veren kişinin Harold olduğu açıktır. Ancak farkında olmayan okuyucu Harold'un sadece Wessex kontu olarak hareket ettiğini düşündüğü için affedilebilir.[16] Bazen harika bir insan bile hata yapabilir: titizlikle kopyalanmış 1.600 sayfadan fazla metinde yazarımız Harold'un hükümdarlığının gerçekliğini sadece iki kez söyler (ve o zaman bile Harold'a gaspçı denir).

---

15 Son olarak bkz. S. Baxter, 'The Domesday Controversy: A Review and a New Interpretation', *Haskins Society Journal* 29 (2018), 225–93, ve 'How and Why was Domesday Made?', *English Historical Review* 135 (2020), 1085–131.

16 TNA E 31/2/2 (Great Domesday Book), fol. 38r.

Bununla birlikte, Harold'u dışarıda bırakmaya yönelik en temel çaba, araştırmanın çerçevesine yansımıştır. Baştan sona referans noktaları Edward'ın ölümü ve şimdiki zamandır (TRE ve TRW), bu da Guillaume'un hükümdarlığının Edward'ınki sona erdiğinde başladığı izlenimini yaratır. Burada söz konusu olan sadece Guillaume'un taht üzerindeki hak iddiası değildi. İngilizlerin topraklarına el konulmasının gerekçesi yeminlerini bozmuş olmaları, yani Guillaume yerine Harold'u kral olarak kabul etmiş olmalarıydı. Poitiersli Guillaume'un İngilizlerin 1051/2'de Edward'ın Guillaume'a veraset teklifine rıza gösterdikleri konusunda bu kadar ısrarcı olmasının nedeni budur; Pişmanlık Yönetmeliği'nde Guillaume'un taç giyme törenine kadar onlara asi muamelesi yapmasının nedeni de budur.

Neredeyse bin yıllık bir perspektiften bakıldığında Guillaume'un iddialarının taraflı doğası açıksa, o dönemde daha da açık olmalıdır. Ancak mesele ikna etmek değil, iddia etmekti. Yeterince sağlam bir şekilde ileri sürüldüğü zaman, siyasi yalanlar yavaş yavaş yasal gerçekler haline geldi. Modern propagandanın ortaya çıkışından çok önce Guillaume, eğer bir yalan söylenecekse büyük bir yalan söylemeniz gerektiğini anlamıştı. Sorun şu idi, tarihi allayıp pulladığınız zaman durmanız pek mümkün değildi.

7

Bayeux İşlemesi: Süslenmiş Tarih, 1066-97

Bayeux'u yazın en yoğun zamanında ziyaret ettiğinizde kalabalıkla karşılaşırsınız. Kasaba sadece 14.000 kişiye ev sahipliği yapıyor olabilir, ancak her yaz bu sayının kat kat üzerinde ziyaretçi almaktadır. Bazıları iyi korunmuş Gotik katedral için, bazıları ise Normandiya Savaşı Müzesi için geliyor. Ancak en büyük cazibe, şehrin kalbinde yer alan Musée de la Tapisserie'deki loş ama iyi bölünmüş bir odada bulunuyor. Burada kalabalık yoğundur ve erken gelmeniz tavsiye edilir. Giriş ücretinizi ödeyin, uzayan kuyruğa katılın ve çok geçmeden herhangi bir el yazması, savaş anıtı ya da katedralden çok daha büyük bir hazineyle karşı karşıya kalacaksınız.

Bu elbette ki Bayeux İşlemesi'dir. Dönemle çağdaş ismine rağmen İşleme, 1066'daki etkileyici olayları anmak için 11. yüzyılın son üçte birlik zaman diliminde üretilmiştir. 1066'nın açık ara en ikonik anıtı olan İşleme, kravatlardan tebrik kartlarına kadar dünyanın dört bir yanındaki nesneleri süslemektedir. Aynı zamanda her yıl binlerce okul çocuğunun Guillaume ve Norman zaptı hakkında bilgi edindiği bir araçtır. Bilinçli ya da bilinçsiz, İşleme hepimizin bu olaylar hakkında düşünme şeklini çerçeveliyor. Bu nedenle, kendini bu işe adamış tarihçilerden edebiyat eleştirmenlerine ve sanat tarihçilerine kadar yüzlerce akademisyenin ilgisini çekmiştir. Yeni bir yorumun getirilmediği herhangi bir yıl neredeyse hiç yoktur.

Ancak tüm şöhretine rağmen İşleme'nin erken dönemli tarihi hakkında oldukça az şey biliyoruz. İşleme'nin varlığına dair ilk kayıt 1476 yılında Bayeux'da yapılan bir envanterden gelmektedir. Bu tarihte İşleme her yıl Kutsal Emanetler Bayramı'ndan (5 Kasım) önce sekiz gün boyunca (octave) katedralde sergilenmekteydi ve bu gelenek 1728'e kadar devam etmişti. Bundan sonra İşleme oldukça çalkantılı bir yaşam sürmüştü. Fransız Devrimi sırasında yok olmaktan kıl payı kurtuldu ve İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler tarafından neredeyse Berlin'e götürülüyordu. Neyse ki bu badirelerden (büyük ölçüde) zarar görmemiş, 1983 yılında Musée de la Tapisserie'deki günümüzdeki evini bulmuş ve burada 14 milyondan fazla ziyaretçiyi ağırlamıştır.[1]

Orta Çağ Avrupası'nda duvar dokumaları ve işlemeler son derece popülerdi. Şatoların ve soylu konutların duvarlarını süslüyor, geçmişteki başarıları anıyor ve gelecektekilere ilham veriyorlardı. Ancak Bayeux İşlemesi, ölçek ve hırs bakımından dönemin günümüze ulaşan diğer tüm dokuma ürünlerini aşmaktadır. Bugünkü haliyle 68 m (ya da 224 feet) uzunluğundadır. Sonlara doğru bazı sahneler kaybolduğu için bir zamanlar bundan daha fazla uzunlukta olmalıdır. Bu işe başlamanın ölçeği göz önüne alındığında, ilgilenenlerin onu dokuma bir duvar halısı yerine işleme olarak üretmeyi seçmeleri pek de şaşırtıcı değildir. İşlemeler doğrudan bir zemin üzerine dikilir, bu da doğru ellerde pek zarif olmasa da üretimlerini çok daha hızlı hale getirir.

İşleme hakkındaki bilgilerimiz, kendisi gibi parçalar halinde olduğudur. Sorunun bir kısmı erken döneminin tarihi hakkında çok az şey bilmemizdir. Neredeyse kesin olarak İngiltere'de

1 C. Hicks, *The Bayeux Tapestry: The Life Story of a Masterpiece* (Londra: Chatto & Windus, 2006). Tapestry'de en iyi yeni rehberler şunlardır P. Bouet ve F. Neveux, *La Tapisserie de Bayeux: révélation et mystères d'une broderie du Moyen Âge* (Rennes: Ouest-France, 2013); L. Provero, *Dalla guerra alla pace: L'Arazzo di Bayeux e la conquista normanna dell'Inghilterra (secolo XI)* (Floransa: Firenze University Press, 2020); D. Musgrove ve M. Lewis, *The Story of the Bayeux Tapestry: Unravelling the Norman Conquest* (Londra: Thames & Hudson, 2021).

üretilmiştir ancak 1476'dan beri hemen hemen sürekli olarak Bayeux'dadır. Muhtemelen Fatih Guillaume döneminde (ve kesinlikle Normandiya'nın 1204'te Kral John tarafından kaybedilmesinden önce) oraya ulaştığı varsayılmaktadır. İşleme'nin katedrale ulaşması için akla gelebilecek pek çok yol vardır, ancak en olası aracı Guillaume'un üvey kardeşi ve en yakınındakilerden birisi olan Piskopos Eudes'tir.

Eudes'ün katılımına dair en önemli kanıt İşleme'nin kendisinden gelmektedir. Sanat eseri Canterbury'deki el yazması tezhiple yakın ilişkiler ortaya koymaktadır ve en muhtemel üretim yeri (ya da en azından sanatsal ilham kaynağı) buradaki St. Augustine manastırıdır.[2] Dolayısıyla Eudes'ün Kentli kontluğunda üretilen, zaptı kutlayan ve katedralinde korunan bir sanat eseriyle karşı karşıyayız. Son zamanlarda yapılan çalışmalar, İşleme'nin orijinal boyutlarının Bayeux'daki yeni 11. yüzyıl katedral kilisesinin nefine, koro perdesinin hemen arkasına mükemmel bir şekilde sığacağını göstermektedir.[3] Muhtemelen katedralin boyutlarını iyi bilen biri tarafından orada sergilenmek üzere tasarlanmıştı. Eudes'ün St. Augustine rahipleriyle -sürekli karşı karşıya geldikleri Christ Church'ün komşu katedral kanonlarının aksine- iyi ilişkilere sahip olduğunu biliyoruz, bu da onun himayesini kesinleştirmektedir.

İşleme'nin içinde sunulan anlatı da bir o kadar önemlidir. Eudes burada zaptın diğer anlatımlarında olduğundan çok daha fazla öne çıkmaktadır. Sadece İşleme, Eudes'ün istila hazırlıklarında başrol oynadığını gösterir ve Harold'un Fatih Guillaume'a Bayeux'da yemin ettirilmesiyle de benzersizdir (diğer kaynaklar

2 R. Gameson, 'The Origins, Art, and Message of the Bayeux Tapestry', *The Study of the Bayeux Tapestry*, haz. R. Gameson (Woodbridge: Boydell Press, 1997), 157–211, 161–74; C. Hart, 'The Bayeux Tapestry and Schools of Illumination at Canterbury', *Anglo-Norman Studies* 22 (2000), 117–67.

3 C. Norton, 'Viewing the Bayeux Tapestry, Now and Then', *Journal of the British Archaeological Association* 172 (2019), 52–89. Daha fazlası için: C. Norton, 'The Helmet and the Crown: The Bayeux Tapestry, Bishop Odo and William the Conqueror', *Anglo-Norman Studies* 43 (2021), 123–49.

bunu Bonneville-sur Touques veya Rouen'e yerleştirir). İşleme, ilk Norman süvari hücumunun püskürtüldüğü belirleyici anda safları düzenlemeye yardım ettiği Hastings Savaşı'nda Eudes'ün katılımını tasvir etmede de aynı şekilde benzersizdir. Bu da yetmezmiş gibi Eudes'ün üç vasalından da metinde ismen bahsedilmektedir: Turold, Wadard ve Vitalis. Gizemli Ælfgyva (Ælfgifu), bu isimler sadece küçük figürlerdir.[4]

İşleme'nin üretimi Hastings Savaşı'ndan sonra olmalı ve muhtemelen Eudes'ün siyasi olarak gözden düşeceği 1082 yılından önceye denk gelmektedir. Bayeux'da sergilenmek üzere tasarlanmış olma ihtimali göz önüne alındığında muhtemelen 1077'de oradaki yeni katedralin kutsanmasından kısa bir süre önce veya sonra üretilmiştir. Bu dönem, manastırın ilk Norman başrahibi olan Scotland'ın Canterbury-St. Augustine'deki başrahiplik dönemine (1072-87) denk gelmektedir. Scotland daha önce Mont-Saint-Michel'de keşişlik yapmıştır, bu manastırın sanat ve elyazması tezhip geleneği vardır ve uzun zamandır kompozisyonun arkasındaki olası sanatsal vizyon olarak tanımlanmaktadır.[5]

İşleme birçok açıdan 1066'nın övgü dolu bir anlatımıdır ve Amiensli Gui ile (özellikle) Poitiersli Guillaume'un anlatılarıyla karşılaştırılabilecek bir propaganda eseridir. Harold'un yaklaşık 1064'teki Norman seferiyle başlayan ve (muhtemelen) Guillaume'un 1066 Noel Günü'ndeki taç giyme töreniyle sona

4 N. Brooks, H. E. Walker ile birlikte, 'The Authority and Interpretation of the Bayeux Tapestry', *Anglo-Norman Studies* 1 (1979), 1–34, 191–9; S. Lewis, *The Rhetoric of Power in the Bayeux Tapestry* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 116–31; H. M. Thomas, 'Turold, Wadard and Vitalis: Why are They on the Bayeux Tapestry?', *Anglo-Norman Studies* 28 (2016), 181–97. (Geniş anlamda) Daha uzak okuma literatürü arasında değerli bakış açılatı özellikle şurada bulunabilir: D. J. Bernstein, *The Mystery of the Bayeux Tapestry* (Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1986); H. E. J. Cowdrey, 'Towards an Interpretation of the Bayeux Tapestry', *Anglo-Norman Studies* 10 (1988), 49–65; Gameson, 'Origins, Art and Message'; L. Ashe, *Fiction and History in England, 1066–1200* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 35–49; Bouet ve Neveux, *Tapisserie de Bayeux*; Musgrove and Lewis, *Story of the Bayeux Tapestry*.

5 Gameson, 'Origins, Art and Message', 172–4.

eren tasvir ettiği olayları anmak için tasarlandığı açıktır. Bazı noktalarda, Harold'u erken bir tarihte Guillaume'a yemin ederken (Bayeux'da!) ve tartışmalı Stigand'ı Harold'un daha sonraki taç giyme törenine başkanlık ederken göstererek olaylarda 'Norman' çizgisini benimser. Diğer ayrıntılar da Norman sempatisini aktarmaktadır. Guillaume baştan sona yüceltilmiş ifadelerle sunulur; dükün süvarilerin kaçışını durdurma çabaları ve miğferini kaldırıp adamlarına seslenişi, Guillaume'un Norman övgü yazarlarının anlatılarını yakından hatırlatır.

Ancak diğer noktalarda İşleme daha fazla 'İngiliz' sempatisi ortaya koymaktadır. Guillaume işlemede baş aktör olabilir ama en azından günümüze ulaşan bölümlerde odak noktası büyük ölçüde Harold'dur: İşleme kontun Normandiya seferiyle başlar ve ardından Harold'u Edward'ın yanına kadar takip eder, Normandiya'ya ancak Harold'un tahta çıkmasından sonra geri döner. Harold'un kendisi de diğer Norman anlatılarına tamamen aykırı bir sempati ile tasvir edilmiştir. Breton seferinde Guillaume'un adamlarından birini kahramanca kurtarır ve dükün elinden şövalyelik unvanı alır, bu ayrıntılar ne Poitiersli Guillaume ne de Jumiègesli Guillaume tarafından kaydedilmiştir. Daha da önemlisi, sanatçılar ve tasarımcılar Harold'un *bona fide* bir kral olduğuna dair hiçbir şüphe bırakmazlar. Edward son saatlerinde eşi ve önde gelen adamlarıyla görüşürken gösterilir, ardından uzanıp Harold'un eline dokunur ve bu görünüşe göre bir devir teslim eylemidir. Bu, Kraliçe Edith (Harold'un kız kardeşi) tarafından yazdırılan ve zaptı takip eden yıllarda tamamlanan İtirafçı Edward'ın *Hayatı*'ndaki anlatımı yakından hatırlatmaktadır. (Hatta o kadar yakın ki, buna dayanıyor olabilir.) Stigand'ın taç giyme törenindeki varlığı bu eylemin altını inceden inceye oysa da Harold'a baştan sona tam kraliyet unvanı (Latince: *rex*) verilmiştir.

Aslında, İşleme'nin en etkileyici yanı iki anlamlılığı üzerinedir. Bu kısmen içerikten kaynaklanan bir unsurdur. Görsel bir betimleme olarak yalnızca minimal bir anlatımla donatıldığından

yoruma açıktır. Harold'un meşhur yeminini ele alalım. Düklük sarayında anlatılan hikâyelere aşina olanlar bunu olayların Norman versiyonunun teyidi olarak görecektir: Harold burada Guillaume'a İngiliz tahtını vaat etmektedir. Ancak İşleme aslında bunu söylememektedir ve beraberindeki metin sadece 'Harold'un bir yemin ettiğini' belirtmektedir (ama neyle ilgili?). İşleme böylece her iki yöne de bakmaktadır. Bu durum Edward'ın ölümü ve Harold'un kutsanması sahnesinde de görülebilir. Norman bir bakış açısı bunu Harold tarafından gerçekleştirilen bir *coup* olarak okumakta gecikmeyecektir, bunun korkunç sonuçları Halley Kuyruklu Yıldızı'nın ortaya çıkışıyla önceden haber verilmiştir.[6] Ancak İngiliz bir bakış açısı, Edward'ın Harold'u belirlemesini ve Harold'un talihsiz (ama tamamen yasal) tahta çıkışını basitçe görebilir.

İşleme, 1066'ya dair tüm anlatılar arasında muhtemelen en önemlisi ve kesinlikle en ilgi çekici olanıdır. Açık olarak görsel biçimi nedeniyle, hiçbir yazılı anlatının veremeyeceği ayrıntıları verir. Bu sayede İngilizlerin uzun bıyık bırakma geleneğini, Normanların saçın alt kısmını ve boynun hemen üstünü tıraş etme tercihlerini biliyoruz. İşleme ayrıca Westminster'daki erken dönem Romanesk manastıra dair de değerli kanıtlar sunmaktadır. En ünlü (ve tartışmalı) sahne Harold'un ölüm sahnesidir. Buradaki zorluk, belirleyici anda iki figürün gösterilmesidir: birincisi, ayakta duran ve gözünde ok gibi görünen bir şeyi tutan bir adam, ikincisi ise, atlı bir süvari tarafından öldürülmek üzere olan bir adam. İlkinin üzerinde 'Harold' ismi, ikincisinin üzerinde ise 'öldürüldü' (Latince: *interfectus est*) kelimeleri yazılıdır. Normalde, diğer kaynakların burada bize yardım etmesini bekleyebiliriz. Ancak onlar da Harold'un ölümünün niteliği konusunda bölünmüşlerdir. En eski anlatıya göre (*Şarkı*'da yer alan) dük tarafından yönetilen ve Guillaume'un önde gelenlerinden oluşan bir grup tarafından öldürülmüştür. Daha sonra ayrıntılı bilgi veren Monte Cassinolu Amatus'un (1080 civarı) meşhur

6 Cowdrey, 'Towards an Interpretation'.

gözünden oklanma hikâyesi vardır. Daha da kötüsü, İşleme'nin bu bölümü büyük ölçüde restore edilmiştir. İlk figürün gözünde (oktan ziyade) bir mızrak ya da cirit olduğu düşünülebilir, ama eğer öyleyse neden bu kadar çok erken dönemli yazılı kaynağın bir oktan bahsettiğini açıklamak zordur.

Yaygın bir çözüm, her iki durumu da kabul etmek ve birleştirmek olmuştur. Harold önce gözünden bir okla vurulmuş, ardından dükün önderliğindeki bir süvari hücumuyla öldürülmüştür. Ancak hiçbir yazılı kaynak iki aşamalı bir ölüm sahnesi bildirmemektedir ve İşleme'yi dokuyanların da aklından geçenin bu olduğundan şüphe etmek için nedenler vardır. Bariz olanla başlamak gerekirse ölmekte olan iki figür çok farklı tasvir edilmiştir. Düşen adamın çorapları, gözüne ok saplanan figürün çoraplarından farklı renktedir ve birincisi bir kalkan ve mızrak taşırken, ikincisi bir baltayı elinden düşürmektedir. Savaşın ortasında bir gardırop ve silah değişikliği hayal etmediğimiz sürece, bunların gerçekten de aynı kişi olduğuna inanmak zor. Bu ikisinden hangisinin Harold olduğu ise elbette bir milyon sterlinlik bir soru. Kesinlik mümkün olmasa da gözünde ok olan adam lehine güçlü bir durum var. Metinde Harold ismini kesintiye uğratan onun başıdır ve Guillaume'un kendi kızı Adèle için yazan Bourgueilli Baudri de dâhil olmak üzere en fazla sayıda erken dönemli kaynakta bildirilen kaderi yansıtan da odur.[7]

Tek bir çözüm arayışı her durumda yanlış yönlendirilebilir. Orta Çağ savaşları kaotik olaylardı ve Hastings'te bulunanlardan çok azı, kendi görüş alanlarının dışında neler olup bittiğine dair hiçbir fikre sahip değildi. Harold'un ölümünden kimin sorumlu olduğunu veya nasıl olduğunu kimsenin bilmemesi tamamen mümkündür.[8] Ancak bu, savaşın belirleyici anı olduğu için bu

7 Baudri of Bourgueil (Baldricus Burgulianus), *Carmina*, l. 463, Editiones Heidelbergenses 19, haz. K. Hilbert (Heidelberg: Universitatsverlag Winter, 1979).

8 Karş. N. Marafioti, *The King's Body: Burial and Succession in Late Anglo-Sakson England* (Toronto: University of Toronto Press, 2014), 232–9.

boşluğu doldurmak üzere kısa sürede birbiriyle rekabet eden hikâyeler ortaya çıktı.

İşleme'nin 1066'daki olaylar hakkında bize anlatacak çok şeyi varsa, hamisi Eudes'ün kariyeri ve hırsları hakkında söyleyecek daha da çok şeyi vardır. Daha önce de belirtildiği gibi Eudes, Guillaume'un üvey kardeşiydi ve muhtemelen Herleva'nın Conteville Vikontu Herluin ile evliliğinden doğan ilk çocuktu. Herluin ve Herleva'nın bağımsız varlıklara sahip kişiler olduğu açıktır ve Guillaume hükümdarlığı boyunca onların ve çocuklarının (üvey kardeşleri) sunduğu destekten kolayca yararlanmıştır. Eudes'ün 1049'da Bayeux'un stratejik piskoposluğuna atanması bir ilk güven oylamasıydı ve Eudes sonraki otuz yıl boyunca Guillaume'un en güvenilir destekçilerinden biri olarak kaldı.

Piskoposluk makamına erken bir tarihte yükselişinin de gösterdiği gibi, Eudes dünyadan çekinen bir piskopos değildi. O bir saray piskoposuydu, laik ve dinî çevrelerde eşit derecede rahat bir adamdı. Bu onun dindar olmadığı anlamına gelmez: Kilise'ye cömertçe bağışlarda bulunmuş ve Bayeux'da etkileyici bir inşa programını yönetmiştir. Ancak daha sonraki reformcuların rahatsız olacağı bir şekilde dinî ve dünyevi görevleri birleştirdi. Guillaume için bu bir nimetti. Eudes, Bessin'de düklük otoritesini sağlamaya yardımcı olmak için atanmıştı, en başından beri katedral avlularının ötesinde aktif olmak onun işiydi.

Eudes'ün erken dönemli faaliyetleri hakkında çok az şey biliyoruz, ancak tüm göstergeler görevlerini iyi bir şekilde yerine getirdiği yönündedir. Orderic Vitalis, 1054 yılında Le Talou, Bray ve Pays de Caux'nun ele geçirilmesi sırasında onun ve Ponthieulu Gui'nin ordunun başında olduğunu bildirir.[9] Eudes ise Hastings seferi sırasında daha net bir şekilde ortaya çıkmaya başlar. İşleme buradaki rolünü abartıyor olabilir, ancak diğer kaynaklar onun önemli bir rol oynadığını doğrulamaktadır. Düklük imtiyazlarında Eudes'ün 1066 baharı ve yazı boyunca Guillaume'a

9 Orderic Vitalis, *Historia ecclesiastica*, VII.15.

düzenli olarak eşlik ettiği ve genellikle küçük kardeşi Mortainli Robert'in yanında yer aldığı belirtilmektedir.[10] Bu noktada Guillaume'a sağlanan gemilerin listesi, Robert ve Eudes'ün sırasıyla 120 ve 100 gemi sağladığını kaydeder ki bu sayı diğer tüm Norman ileri gelenlerinin sağladığı gemi miktarından daha fazladır. (Karşılaştırmak gerekirse, Guillaume'un en uzun süreli müttefiklerinden ikisi olan Roger de Montgomery ve Roger de Beaumont sadece altmışar gemi sağlamıştır).[11]

Eudes, orduyla birlikte yürüyen iki Norman piskopostan biriydi, diğeri ise Coutanceslı Godefroy idi. Birlikte, sefer sırasında Guillaume'un ruhani danışmanlığını yapmışlardır. İşleme'de Eudes, ordunun İngiltere'ye vardığında yediği ilk yemeği kutsarken gösterilir. Poitiersli Guillaume da Eudes ve Godefroy'nın kader savaşının sabahında ayini birlikte kutladıklarını bildirmektedir. Ancak Eudes'ün katılımının ruhani alanın ötesine geçip geçmediği daha az nettir. İşleme, Eudes'ü Guillaume'un yanında, ilk süvari hücumu tereddüt ettiğinde safları sabitlerken göstermektedir. Kilisenin din adamlarının savaşması ve kan dökmesi konusundaki kısıtlamalarını aşmak için burada bir tören asası kullandığı sık sık öne sürülmüştür. Ancak İşleme, Eudes'ü çatışmanın bir parçası olarak göstermemeye özen gösterir ve beraberindeki metinde sadece 'gençleri teselli ettiği' söylenir, bu bir savaş değil, cesaretlendirme hareketidir. Dahası, Eudes'ün salladığı nesne bir topuz değil, piskoposluk otoritesinin geleneksel sembolü olan bir asadır (ya da en azından metnin iddiasına göre). Ancak Eudes savaşın ortasında değilse bile kesinlikle zırh ve miğfer giymektedir, aslında burada uyarılması gerekir çünkü onun ayırt edici keşiş tıraşını göremiyoruz. Aynı türden bir asa (ya da belki de topuz?) savaşın bazı noktalarında Fatih Guillaume

10 *Recueil des actes des ducs*, haz. Fauroux, no 227 (Odo), 229 (Odo ve Robert), 230 (Robert), 231 (Odo).

11 van Houts, 'Ship List'. Ayrıca bkz. C. W. Hollister, 'The Greater Domesday Tenants-in-Chief', *Domesday Studies*, haz. J. C. Holt (Woodbridge: Boydell Press, 1987), 219–48, 221–2, 243.

tarafından da kullanıldığından üzerinde çalışılmış bir belirsizlik unsuru olabilir. Bunlar piskoposun ilk askerî manevraları olmadığı gibi sonuncusu da olmayacaktı.[12]

Zaptın ardından Eudes, hizmetleri için cömertçe ödüllendirildi. Domesday Araştırması'na göre Guillaume'dan sonra İngiltere'nin en zenginiydi. Kent kontu olarak, huzursuz Kont Eustache'ın evi Boulogne'a giden ve deniz geçidine bakan stratejik Dover Kalesi'ni kontrol ediyordu.[13] *Kronikler*'in D versiyonu Eudes'ü 1067'de dük Normandiya'ya döndüğünde Guillaume'un *de facto* naiplerinden biri olarak sunar.

Büyük üvey kardeşi gibi Eudes de İngiltere'de kazandığı servetin çoğunu memleketi Normandiya'ya gönderdi. Muhtemelen Bayeux'daki iddialı inşa projesine yola çıkmadan önce başlamıştı, ancak yeni katedral ancak 1066'yı takip eden yıllarda şekillenmeye başladı. Guillaume ile ilişkiler güçlü kalmaya devam etti ve 1080 yazında Eudes, kral adına Tees ve Tyne arasındaki bölgeyi yakıp yıkmak için bir kuvvete liderlik etti.

İşbirliğinin devam ettiğine dair bu tür kanıtlar Eudes'ün 1082'deki ani düşüşünü daha da şaşırtıcı kılmaktadır. Bu yılda piskoposun Kent'teki kontluğundan azledildiği, İngiliz topraklarından mahrum bırakıldığı ve düklüğün başkenti Rouen'de hapsedildiği söylenir. Görünüşe göre Eudes'ün ihaneti, Papalık tahtı üzerindeki kendi hırslarının peşinden gitmek için Guillaume'un hizmetindeki adamlardan para toplamaktan ibaretti. Bu haberlere itibar etmek zordur. Ancak olaylara en yakın kaynakların hepsi hemfikir. Nogentli Guibert tarafından sunulan tek alternatif açıklama ise daha da az inandırıcıdır, Guibert'e göre Guillaume

---

12 C. M. Nakashian, *Warrior Churchmen of Medieval England, 1000–1250: Theory and Reality* (Woodbridge: Boydell Press, 2016), 125–57; D. M. G. Gerrard, *The Church at War: The Military Activities of Bishops, Abbots and other Clergy in England, c.900–1200* (Londra: Routledge, 2017), 35–40.

13 William of Poitiers, *Gesta Guillelmi*, II.14, 37. Daha fazlası için: D. R. Bates, 'The Character and Career of Odo, Bishop of Bayeux (1049/50–1097)', *Speculum* 50 (1975), 1–20.

kendisini taçtan mahrum bırakmaya çalıştığı için Eudes'ü görevinden azletmiştir.[14] Ancak tüm bu anlatıları birbirine bağlayan şey Eudes'ün kendi gururu tarafından alaşağı edilmesidir.

Guillaume gibi Eudes de alışılmadık derecede hırslı bir adamdı, şöhret ve servet için her şeyi riske atmaya hazırdı. Eudes, yurttaşlarının son yıllarda Güney İtalya'ya doğru ilerlediğinin farkındaydı ve muhtemel papalığı için bu çevrelerden destek bulmayı ummuş olabilirdi. Daha da önemlisi, İngiltere'de onun için endişe verici işaretler vardı. 1082 yılına gelindiğinde Guillaume yaşlı bir adamdı ve oğullarının etrafında hizipler oluşmaya başlamıştı. Eudes bunların en büyüğü olan Robert Courteheuse'un yandaşıydı. Ancak Robert sadece Guillaume'un Normandiya'daki halefi olacaktı ve bu durum Eudes'ü İngiltere'deki zengin topraklardan ve makamlardan mahrum bırakma riski taşıyordu. Daha bir önceki yıl (1081), Mathilde İngiltere'de Guillaume'a vekâlet etmişti ki bu görev daha önce Eudes tarafından yerine getirilmişti. Buna Eudes'ün Canterbury'nin reform yanlısı başpiskoposu Lanfranc ile olan gergin ilişkileri de eklenince işler iyice sarpa sarmıştı.

Eudes sonraki beş yılını hapiste geçirecekti. Guillaume ancak ölüm döşeğindeyken üvey kardeşini serbest bırakacak ve onu eski saygın konumuna geri getirecekti. Ama Eudes artık çok az dostu olan bir adamdı. Ertesi yıl, I. Guillaume'un İngiliz topraklarının başına geçen Guillaume le Roux'ya (William Rufus) karşı isyancıların yanında yer aldı. Plan, le Roux'nun yerine ağabeyi Courteheuse'u getirmekti. Ancak isyan başarısızlıkla sonuçlandı ve Eudes kısa süre sonra Bayeux'a çok daha gücü azalmış birisi olarak geri döndü. Yine de tamamen tükenmiş bir güç değildi. Birkaç yıl sonra (1096) Birinci Haçlı Seferi ilan edildiğinde Eudes yeni yağma ve kazanım umutlarının cazibesine kapılarak Dük

14 Orderic Vitalis, *Historia ecclesiastica*, VII.8; William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.277; Guibert of Nogent, *Dei gesta per Francos*, VII.15, haz. R. B. C. Huygens, Corpus Christianorum: Continuatio Medievalis 127A (Turnhout: Brepols, 1996). Bkz. Bates, *William*, 441–5.

Robert'le birlikte haçı kabul etti. Ancak bu noktada Eudes altmışlı yaşlarındaydı ve yolculuk ona ağır gelmeye başlamıştı. Norman akrabalarıyla birlikte Sicilya'da kışı geçirirken, Kutsal Topraklara ulaşamadan 1097 yılının başlarında öldü. Sonuna kadar maceraperest olan Eudes, son istirahatini Palermo katedralinde buldu.

Eudes hakkındaki çağdaş görüşler bölünmüş durumdaydı. 1082 yılına kadar sadakatinden ödün vermemiş, zekâsı ve cömertliği efsanelere konu olmuştu. Ama eski bir atasözünü unuttu: fazla özgüven başarısızlık getirirdi. Bununla birlikte, kardeşine karşı isyan ederken yalnız değildi. İngilizler 1066'yı takip eden yıllarda yeni hükümdarlarına karşı defalarca isyan edeceklerdi.

8

İngilizlerin Kaderi: Zaferden Yerleşime, 1066-84

1068 baharında, Guillaume rahatsız edici haberler aldı. 1066'dan zarar görmeden ayakta kalmayı başaran tek İngiliz kontları Edwin ve Morcar, Batı Midlands'da ve kuzeyde isyana kalkışmışlardı. Yerel halk bu isyana akın etti ve kısa süre sonra Gwynedd (Kuzey Galler'de) ve İskoçya'nın yöneticileri de onlara katıldılar. Ayrıca, Danimarka istilası söylentileri de ortada dolaşmaktaydı. Guillaume'un tüm düşmanları birleşiyordu ve Prens Edgar bile kısa bir süre için onların saflarına katılmış olabilirdi.

Guillaume tipik sert kararlılığı ile karşılık verdi ve isyanın haberini alır almaz doğruca Warwick'e yürüdü. Çabukluğu, isyancıları hazırlıksız yakalayıp Galli müttefikleriyle bağlantı kurmalarını engelledi. İlk zaferini kazanan Guillaume, stratejik olduğu kadar sembolik anlama da sahip bir kale inşa etmeye başladı. Devir şimdiden dönmeye başlıyordu. Bu noktada -eğer daha önce değilse- Prens Edgar İskoçya'da III. Máel Coluim'in sarayında sürgüne gitmişti. Köşeye sıkıştırılan Edwin ve Morcar şimdi anlaşma şartları arıyorlardı. 1066'da olduğu gibi af karşılığında krala boyun eğdiler. Guillaume, daha ilerideki isyancı toprakları güvence altına alıp Nottingham ve York'ta kaleler inşa ederek kuzeye yöneldi. Güneye dönüş yolunda Lincoln, Cambridge ve Huntingdon'da da aynısını yaptı. Yavaş ama emin adımlarla kale, Norman üstünlüğünün sembolü ve yeni bir bölgeyi kontrol

etmenin anahtarı haline geliyordu. Çünkü kaleler bir avuç talimli adam tarafından tutulabiliyordu, bu da az sayıda Norman elit sınıfının çok daha büyük bir İngiliz nüfusuna nispeten kolaylıkla hükmetmesine olanak tanıyordu.

Guillaume güçlükle de olsa tehdidin üstesinden gelmişti. Daha fazla beklese, Edwin ve Morcar Galli müttefikleriyle buluşsa ve Danimarka filosu daha erken gelseydi sonuç çok farklı olabilirdi. Guillaume'un zaptı hâlâ pamuk ipliğine bağlıydı. Onun da fark ettiği gibi, kılıçla kazanılan topraklar yine kılıç ile kolayca kaybedilebilirdi.

Guillaume'un idaresinin bu ilk yıllarda sağlam olmaktan çok uzak olduğu, Edgar ve diğer İngiliz ileri gelenlerine karşı tutumundan anlaşılmaktadır. Bu adamlar Aralık 1066'da Berkhamsted'de teslim olmuştu. Ertesi bahar Guillaume Normandiya'ya döndüğünde onları *en masse* olarak yanında götürdü. Tahta layık bir aday ortalıkta dolaşırken İngilizlerin Guillaume'un yanında yer almayacağından korkuluyordu ki bu korku kısa sürede haklılığını gösterdi. Aslında asıl sürpriz Guillaume'un Edgar, Edwin ve Morcar'ı denetimi altında tutması değil, onların yaşamasına izin vermesidir. Knútr İngiltere'yi zapt ettiğinde, Æthelred'in oğlunu (Eadwig Ætheling) süratle ortadan kaldırmış ve İngiliz ileri gelenlerine de aynısını uygulamıştı. Norman dükü ise çok farklı bir yol izledi.

Guillaume'un bunu yapması, anakara Avrupa'da şövalyelik ile ilgili gelişen fikirleri yansıtmaktadır. Zapt öncesi İngiltere'de -erken dönem Orta Çağ Avrupası'nın çoğunda olduğu gibi- isyancıları ve savaşta yakalanan muhalifleri öldürme veya köleleştirme bir kuraldı. Bununla birlikte 11. yüzyılın ortalarında kıtadaki gelenekler değişmeye başlamıştı. Soylular artık savaşta birbirlerini bağışlamayı ve para karşılığı serbest bırakılmayı tercih ediyorlardı (ancak bu tür nezaketler aristokrat olmayan savaşçıları

kapsamıyordu).[1] Bu açıdan bakıldığında Guillaume'un Edgar'ı soğukkanlı bir şekilde öldürmesi son derece onur kırıcı bir durum olurdu. Ayrıca meselelerine yardımcı olmak için de fazla bir şey yapmazdı. Guillaume, adamlarına İngiltere'de zenginlik sözü vermiş olabilir ancak en azından başlangıçta yerel güçlerle iş birliği yapmak zorundaydı. Guillaume'un iddialarının mahiyeti de Edgar'ın idam edilmesine karşı çıkıyordu. Knútr'ın aksine, Guillaume kendini İngiliz selefi Edward'ın meşru varisi olarak göstermişti, Edgar'ı idam etmek 'kral çıplak!' demeyi kabul etmek anlamına geliyordu. Çağdaş kaynaklar, Guillaume'un gelenekleri ihmal ettiğinin gayet iyi farkındaydı ve onun övgü yazarı Poitiersli Guillaume, Guillaume'un bu müsamahasının Knútr'ın gaddarlığı ile çeliştiğinin altını çiziyor.[2]

Guillaume, başlangıçta Edgar'ın tehdidini etkisiz hale getirmeyi başardıysa da daha yakınındaki muhalefeti bastıramadı. Ayrılışından kısa bir süre sonra Boulogne Kontu Eustache, Kent kıyılarındaki Dover'a saldırma fırsatını yakaladı. Eustache, Norman değildi ve bugüne kadar Guillaume ile karışık ilişkilere sahip olmuştu. Hastings seferinde önemli bir rol oynamış ve bu bağlamda Amiensli Gui'den övgüler almıştı, savaşın ardından teklif edilen ödüller onu hayal kırıklığına uğratmış olabilir. Eustache'ın tahtı ele geçirmek için kendi beklentilerini göz önünde bulundurduğu da düşünülebilir. (İtirafçı Edward'ın kız kardeşi olan Godgifu'nun ikinci eşi sıfatıyla, en az Guillaume kadar güçlü bir hanedan iddiasına sahipti.) Ancak gerekçesi ne olursa olsun Eustache'in girişimi Bayeuxlu Eudes'ün (Kent'in yeni kontu) gösterdiği sert muhalefet sebebiyle başarısız oldu ve İngiltere'deki haklarından mahrum edildi. Fakat 1071'de Guillaume'un yanında savaşmaya

1 J. Gillingham, *The English in the Twelfth Century: Imperialism, National Identity and Political Values* (Woodbridge: Boydell Press, 2000), 209-31; M. Strickland, *War and Chivalry: The Conduct and Perception of War in England and Normandy, 1066-1217* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

2 William of Poitiers, *Gesta Guillelmi*, II, 32.

geri döndü ve Domesday Araştırması'na göre İngiltere'nin en zengin ileri gelenlerinden birisiydi.[3]

Kısa bir süre sonra İngilizlerin içinden daha büyük bir tehdit ortaya çıktı. 1067'nin sonlarına doğru Batı Ülkesi'nde bir isyan yükselmeye başladı. Harold'un annesi Gytha, Winchester'in güneyi ve batısındaki en önemli kasaba olan Exeter'de varlıklı bir toprak sahibiydi. Guillaume'un yokluğunda o ve müttefikleri, Kuzey Devon kıyılarından sadece kısa bir tekne yolculuğu mesafesindeki İrlanda'ya sürgüne gitmiş Harold'un oğullarının veraset haklarını savunmaya başladılar. Bu, Guillaume'un görmezden gelemeyeceği bir tehditti. Büyüyen isyanın haberini aldığı an, Manş geçişini ve kışın ortasında bir askerî harekât tehlikesini göze alarak sefere çıktı.

Guillaume, aralık ayı başlarında İngiltere'ye dönmüştü ve kısa süre sonra Exeter'e doğru harekete geçti. Fakat Gytha, kuşatma başladığında kaçmayı başardı. Guillaume şimdi şehri korkutarak boyun eğdirmeye, çevredeki kırsal bölgeyi harap etmeye ve duvarların görüş alanı içinde bir İngiliz tutsağı kör etmeye çalıştı. Ancak Exeter üstesinden gelinmesi zor bir şehirdi ve kuşatma üç hafta daha sürdü. Şehir nihayet teslim olduğunda bunu bir şarta bağladı.[4] Exeter halkı, vergi ve giderlerin zapt öncesi düzeyde kalacağına dair anlaşma üzerine Guillaume'a sadakat yemini etmeyi kabul etti. Şehir halkının şartları zorla kabul ettirmesi, Guillaume'un pozisyonunun hâlâ ne kadar kırılgan olduğunu ortaya koyuyor. Gytha'nın kaçak bir durumda olması ve Harold'un oğullarının geri dönme ihtimaliyle Guillaume, güneybatının ana şehrini (ve kilit kalesini) gücendirmeyi göze alamazdı. Hükümdar ve şehir arasındaki bu uzlaşma, ertesi yıl Exeter Piskoposluğu için

---

3 H. J. Tanner, 'The Expansion of the Power and Influence of the Counts of Boulogne under Eustace II', *Anglo-Norman Studies* 14 (1992), 251-86, özellikle 272-4. Karş. R. Fleming, *Kings and Lords in Conquest England* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), 217-26.

4 R. Higham, 'William the Conqueror's Siege of Exeter in 1068', *Transactions of the Devonshire Association*, 146 (2014), 93-132.

düzenlenen bir imtiyazda karşılık buldu. İlk bakışta bu, İtirafçı'nın imtiyazlarından biriyle neredeyse aynı görünüyor, zaten amaç da buydu. Guillaume bu imtiyazda her yönüyle Edward'ın varisidir. Ancak bu görünürdeki sürekliliğin altında önemli farklılıklar yatmaktadır: Mortain Kontu Robert'in kontların arasında ilk sırada tasdik edilmesi ve Eudes'ün tanık listesinde yerli İngiliz piskoposlarından herhangi birinin üzerinde görünmesi ile kraliyet maiyeti artık büyük ölçüde Norman'dır. Domesday Kitabı'nda olduğu gibi bu, durağanlık kılığına giren bir değişimdir.[5]

Guillaume toprak kaybetmiş olabilirdi ama bu önemli bir stratejik zaferdi. Exeter'in desteğini sağlamıştı ve buradan güneybatının geri kalanı üzerindeki kontrolünü genişletmeyi umabilirdi. Süreci hızlandırmak için eski şehir surları içinde bir kale inşasına başladı. Daha sonra Guillaume, Paskalyayı kutlamak üzere Winchester'a dönmeden önce -kraliyet ziyaretlerine alışık olmayan bölgede gösterişli bir gövde gösterisi niteliğindeki- Cornwall'a yürüdü. Ardından Guillaume, Pentekost (Whitsun) için eşi Mathilde'nin resmen kraliçe olarak taç giydiği Londra'ya gitti.

Ancak yönetimine yönelik tehdit henüz geçmemişti. Yaz aylarında Severn Halici'nden Bristol'a doğru hareket eden Harold'un oğulları bir çıkarma girişiminde bulundu. Oradaki şehir halkı tarafından geri püskürtüldükten sonra, yeni yönetimle aynı safta yer alıp küçük ama önemli sayıdaki İngiliz aristokratından birisi olan Staller[6] Eadnoth tarafından kararlı bir şekilde yenilgiye uğratılmadan önce Kuzey Somerset sahilini yakıp yıkmaya devam ettiler.[7]

---

5 Exeter, D.C. 2528, *Regesta*, haz. Bates, no. 138. Daha fazlası için: T. Gale, J. Langdon and N. Leishman, 'Piety and Political Accommodation in Norman England: The Case of the South-West', *Haskins Society Journal 18* (2007), 110–31. İtirafçı'nın imtiyazlarını güçlü bir şekilde yansıtan benzer bir imtiyaz dizisi, 1068'deki kuşatmadan kısa bir süre sonra yayınlandı: *Regesta*, haz. Bates, no 181, 286, S. Keynes ile, 'Regenbald the Chancellor (sic)', *Anglo-Norman Studies* 10 (1988), 185–222, 218–20'de.

6 staller, 11. yüzyıl boyunca kraliyetin çeşitli üst düzey yetkilileri tarafından kullanılan bir Anglo-Sakson unvanıdır. 1070'lerde kullanımı sona ermiştir. (ç.n.)

7 Eadnoth ve ailesi hakkında: A. Williams, *The English and the Norman Conquest* (Woodbridge: Boydell Press, 1995), 119–22.

Ancak yeni Norman derebeyleri, zaptın gerçekliği üzerine kâğıt üzerinde çok az şey yapabilirdi. Gördüğümüz gibi Edwin ve Morcar'ın kısa süre içinde sıcak bir şekilde karşılandığı Midlands ve kuzeyde sorunlar baş göstermeye başlamıştı. Guillaume için sorun, Prens Edgar ve İngiliz ileri gelenlerini sonsuza dek kilit altında tutamayacağıydı. Neredeyse kendi hallerine bırakılır bırakılmaz anlaşmazlıkları kışkırtmaya başladılar. Sorunun elebaşları Edwin ve Morcar kardeşlerdi. İkisi de bir önceki yılın mecburi Norman coşkusuna sıcak bakmamıştı. Memnun olmamaları için şu anki nedenler, eski bölgelerine bir dizi yeni Norman kontu ve yöneticinin atanmasıydı. Edwin ve Morcar ismen kont olarak kaldılar ama hareket alanları kesin olarak sınırlanmıştı.[8]

Edwin ve Morcar yeni lordlarına direnmeye karar verdiğinde isyan hızla yayıldı. West Midlands'ın ileri gelenlerinden Vahşi Eadric (Eadric *the Wild*) 1067'de daha küçük bir isyan çıkarmış olduğu için mevcut durumdan faydalanabiliyorlardı. Hem Eadric hem de Gwynedd'in Galli hükümdarı Bleddyn ap Cynfyn (Eadric'in eski müttefiki) isyana katıldı, kısa süre sonra tüm West Midlands ve Kuzey silahlandı. Bu isyan Eadric veya Godwin'in isyanlarından çok daha büyüktü, özellikle de Edgar'ın yılın bir zamanında sarayına sığındığı İskoç Kralı III. Máel Coluim'in desteğini sağladığı için (ne yazık ki isyandan öncesinde mi sonrasında mı olduğunu bilemiyoruz) Guillaume'un yönetimine doğrudan bir tehdit oluşturuyordu.[9] Ancak tehlikenin farkında olan Guillaume, Warwick'e isyancılardan önce varmak için düzenlediği hızlı bir yürüyüş sonucunda isyanı büyümeden bastırmayı başardı.

8 Morris, *Norman Conquest*, 217–18.

9 Orderic Vitalis, *Historia Ecclesiastica*, IV.214–18. Edgar'ın hareketlerini bir araya getirmek zordur. William'ın Pentecost sarayında verdiği imtiyazları (hem Edwin hem de Morcar'ın göründüğü) tasdik etmez, bu nedenle genellikle Máel Coluim'in sarayına sığındığı öne sürülür: *Regesta*, haz. Bates, no 181, 286, N. Hooper ile, 'Edgar the Ætheling: Anglo-Sakson Prince, Rebel and Crusader', *Anglo-Sakson England* 14 (1985), 197–214, 204. Ancak Edgar, İtirafçı'nın imtiyazlarını hiçbir zaman onaylamamıştı, bu yüzden neden birdenbire Guillaume'un imtiyazlarını tasdik etmesi gerektiği açık değildir.

Bir kez daha, kararlı hareket etmek mevcut düzende dengeyi sağlamıştı. Ancak durum istikrarlı görünse ve Guillaume ile Mathilde 1068 sonbaharında Normandiya'ya dönecek kadar kendilerini güvende hissetseler de bu hayaller çok geçmeden suya düştü. Yılın sonlarına doğru Guillaume, Gospatric'in yerine Northumbria kontu olması için Flaman Robert de Comines'i kuzeye gönderdi. Gospatric bir önceki yılda çıkan isyanın bir parçasıydı ve şimdi Edgar'la birlikte İskoç sarayında sürgündeydi. İsyanın sonunu getirmesi beklenen durum, isyanın yeniden çıkmasına yol açtı. Çünkü gelişinden kısa bir süre sonra Robert, 31 Ocak'ta Durham'da öldürüldü. Bundan sonra yaşananlar bir önceki yılın isyanının tekrarı oldu. Guillaume'un Maine'deki otoritesine karşı çıkan başka bir isyanla zaten kötü olan durum daha da kötüleşti. Guillaume mantıklı bir şekilde enerjisini İngiltere'deki ödülü daha büyük isyana (ve daha büyük tehdide) odaklamaya karar verdi. Yine hızlı hareket ederek şubat ayında, bölgesel Norman yöneticisinin kendisini önceki yaz inşa edilen kaleye sığındığı York'a vardı. Kuşatmacıları gafil avlayan Guillaume, şehri yağmalamaya başlamadan önce isyancıları büyük bir yenilgiye uğrattı ve bu süreçte katedralin kutsallığına saygısızlık ettiği bildirildi. Bir yıl önce Exeter'deki bağışlayıcı davranışıyla çelişmesi dikkat çekicidir. Guillaume İngilizlere karşı tahammülünü kaybediyordu.

Guillaume kuzeydeki isyanı bir şekilde bastırmış olabilir. Ancak siyasi durum istikrarsızlığını koruyordu. Bu muhtemelen Guillaume'un isyan yazının üstesinden gelmek için dikkatini verdiğinde Mathilde'nin dönüşünü ve Paskalyada Normandiya'nın göreceli sakinliğini açıklamaktadır. Harold'un oğulları ikinci yıl üst üste geri döndüler. Bristol Kanalı'ndan yelken açtılar, muhtemelen Northam yakınlarında Guillaume'un adamları tarafından yenilgiye uğratılmadan önce Kuzey Devon'da karaya çıktılar. Batı Midlands'daki İngiliz isyancılar bir kez daha sınırın ötesinden destek istediklerinden Galler sınırında da karışıklıklar

vardı.[10] Guillaume'un yönetimi kesinlikle sallantıda görünüyordu ve pek çok kişi onu devirmenin getireceği kazanımlardan faydalanmaya hazırdı.

Yaz boyunca büyük bir Danimarka filosunun gelmesiyle durum daha da karmaşık bir hal aldı. İngiliz isyancılar bir süredir Danimarka Kralı Sveinn'den destek istiyorlardı. Knútr'ın soyundan gelen Sveinn'in İngiliz tahtı üzerinde hak iddiaları vardı. Artık Danimarka tehdidi en sonunda gerçekleşmiş ve Sveinn'in kardeşi Asbjørn ve iki (ya da muhtemelen üç) oğlu tarafından komuta edilen büyük bir filo İngiliz kıyılarında dolaşmaya başlamıştı. Kuzeye yelken açmadan önce ilk olarak Dover, Sandwich, Ipswich ve Norwich'e saldırdılar. Burada önceki yıllardaki isyancılarla birleştiler ve birleşik güç York'a yürüdü, garnizon savaşı başlattı ama büyük bir yenilgiye uğradı.

Daha önce olduğu gibi Guillaume kararlı bir şekilde karşılık vererek kuzeye yürüdü. Onun tüm gücüyle karşı karşıya kalan istilacılar, ihtiyatlı davranmanın cesaretin daha iyi bir parçası olduğuna karar verdiler ve York şehrinden geri çekildiler. Bu, kuzeyde art arda çıkan üçüncü isyandı ve Guillaume artık otoritesini bölgeye damgalamaya kararlıydı. Adamlarının York'u yakıp yıkmasına izin verdi ve yılın başındakinden daha büyük zararlar verdi (Domesday Araştırması, buradaki konutların üçte ikisinin hala oturulamaz durumda olduğunu bildirmektedir). Üç yıl önce Westminster'da zaferle kutsanmasının yıldönümü olan Noel'de Guillaume, şehrin enkazında zaferle taktığını hayal edebileceğimiz tacını istedi. Bu bir kaba kuvvet gösterisiydi.

Bu kış aylarında Guillaume kendisine en kötü şöhreti getirecek eylemini gerçekleştirdi: Kuzey'in Yağmalanması (*Harrying of the North*). Bu kısmen isyanın ardından düşmanlarını avlama çabasıydı. Ama aynı zamanda sembolik bir güç gösterisiydi.

---

10 ASC D 1069; Orderic Vitalis, *Historia ecclesiastica*, IV.228. Daha fazlası için: N. Arnold, 'The Defeat of the Sons of Harold in 1069', *Transactions of the Devonshire Association* 145 (2013), 33–56.

Guillaume'un adamları sistematik bir şekilde çevredeki kırsal bölgeleri harap ederek maksimum zararı vermeye çalıştılar. Kralın taraftarları bile ortaya çıkan yıkım karşısında dehşete düştüler. Yarım yüzyıl sonra yazan Malmesburyli William, birçok bölgede toprağın çorak kaldığını bildirir.[11] Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere can ve hayvan kaybının yanı sıra (ki bu oldukça fazlaydı) önemli olan bölgenin ekolojisine verilen zarardı. Norman şövalyelerinin kılıçlarına hedef olanlardan çok daha fazlası açlıktan öldü. Bu bir korku politikasıydı ve direnme iradesini ortadan kaldırmaya yönelik planlanmış bir çabaydı.[12] Aynı zamanda da stratejik bir hamleydi. Orta Çağ orduları gıda ve beslenmeye bağlıydı, bu sebeple Guillaume isyancıların kuzeyde yiyecek bulamamasını sağlıyordu. Siyasi açıdan, Yağmalama istenen etkiyi yarattı. İsyancıların çoğu yeni yılın başlarında teslim oldu ve kuzey bir daha isyan etmedi. İnsani açıdan ise bölgenin on yıllar sonra bile hala toparlanmaya çalıştığı bir felaketti.

İngilizlerin boyun eğmesine rağmen Danimarka filosu yeni yıla kadar bir bütün olarak kaldı. Guillaume başlangıçta asıl enerjisinin İngiliz isyancılara odaklandığı aralık ayında onları rüşvetle satın almıştı. Ancak bu sadece geçici bir erteleme sağladı ve Sveinn kısa süre sonra filoya katılmak üzere Danimarka'dan yelken açtı. Ancak yerel destek olmadan Danimarka kralının beklentileri artık zayıftı. Fenlands çevresinde toplanmaya başlayan kalan isyancı unsurlarla bağlantı kurmaya çalıştı. Daha sonraki birçok efsaneye ilham kaynağı olan Uyanık Hereward (Hereward *the Wake*) burada Peterborough manastırına karşı kışkırtıcılık yapıyordu. Bir önceki yıl Guillaume, Başrahip Brand'ı görevinden uzaklaştırmıştı ve Brand'ın Prens Edgar tarafından atanmasının intikamını almak için yapılan bir eylemdi. Brand'ın yerine şimdi bir Norman olan Fécamplı Turold atanacaktı. Ancak bu hamle hiç kimseyi memnun

11 William of Malmesbury, *Gesta Pontificum*, III.99.

12 Bates, *William*, 313–21. Karş. D. M. Palliser, 'Domesday Book and the "Harrying of the North', *Northern History* 29 (1993), 1–23.

etmedi ve buna karşılık olarak Hereward ve adamları yeni başrahip gelmeden önce manastırı yağmalamaya başladılar.

Sveinn bu isyancılarla birleşmek için Asbjørn'ü güneye, kısa sürede isyancıların ana üssü haline gelen Ely'ye gönderdi. Ancak Hereward ve küçük isyancı çetesi, Danimarkalıların faaliyet gösterebileceği yeterli bir kamp alanı sağlayamadı. Guillaume daha sonra Sveinn'e şartlar sunduğunda (ki bu şartlar arasında para da olabilirdi) Sveinn bunu seve seve kabul etti. Guillaume'un kendine güveni o kadar tamdı ki Noel için Normandiya'ya döndü. İngiltere'de neredeyse iki yıl kaldıktan sonra – Guillaume'un bölgede kaldığı en uzun süre- eve dönmeye hazırdı.

Ancak Ely'de isyan devam ediyordu. Kolayca savunulabilir konumu sayesinde -o zamanlar hala bataklıklarda bir adaydı- Normanların baş belası olduğunu kanıtladı ve kısa süre sonra isyanın devam etmesi için bir hedef noktası haline geldi. 1070/1 kışında Edwin ve Morcar son isyanları olacak olan ayaklanmayı gerçekleştirdiler. Bu girişim başarısız olunca, Edward kuzeye doğru İskoçya'ya, Morcar ise doğuya Hereward'ın Ely'deki kuvvetlerine katılmak üzere kaçtı. Yolda Edwin üç adamı tarafından ihanete uğradı ve öldürüldü, Morcar ise başarılı bir şekilde Fenland isyancılarına katıldı. Bunu yapan tek kişi o değildi. Daha önceki kuzey isyanlarına karışmış olan Durham Piskoposu Æthelwine de İskoç sarayındaki sürgünden güneye doğru yola çıkmıştı. Bölgesel bir isyan olarak başlayan şey çok daha büyük bir şeye dönüşme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu nedenle Guillaume 1071'de İngiltere'ye döndü ve Ely Adası'na başarılı bir saldırı düzenledi. Æthelwine ve Morcar teslim oldular ve hayatlarının geri kalanını hapiste geçirdiler. İsyancıların hepsi bu kadar iyi durumda değildi. Bazılarının -halktan olanların- elleri kesilmiş ve gözleri oyulmuştu. York'ta olduğu gibi Guillaume, davranışları ile ne düşündüğünü gösteriyordu.

Guillaume bu çatışmalardan gücünü önemli ölçüde artırmış olarak çıktı. Fenlands'daki isyanın son isyan olacağını bilmenin

hiçbir yolu yoktu. Ancak gidişatın yönü artık belliydi. Daha sonraki ayaklanmaların hiçbiri 1068'dekiyle boy ölçüşememişti ve Sveinn'in de devreden çıkmasıyla Guillaume'a yönelik yakın bir tehdit kalmamıştı. Guillaume'un sonraki yılları sorunlardan tamamen arınmış olmayacaktı -kalan birkaç İngiliz kontundan biri olan Waltheof 1075'te isyan planları yaptı ve Eudes görünüşe göre 1082'de Guillaume'un yönetimini baltalamaktan suçluydu- ama Guillaume'un İngiltere üzerindeki kontrolü bir daha asla sorgulanmayacaktı. Norman dükünün her şeye rağmen 1066'da kazandığı taç onun olarak kalacaktı. Ancak Guillaume'un yönetimi büyük ölçüde zarar görmeden ayakta kaldıysa da bu durum onun yaşananlardan etkilenmediği anlamına gelmez. Guillaume'un 1069 ve 1070 yıllarındaki hareketlerinde daha önceki yılların soğukkanlı mantığına uymayan hissedilir bir öfke ve hayal kırıklığı vardır, söz konusu hisler bu dönemdeki diğer gelişmeleri de açıklamaktadır.

Bu yıllarda İngiliz yönetici elitinin yerini almak için sürekli çabalar görmeye başlarız. Bu bir dereceye kadar zaptın doğal seyrini temsil etmektedir. Guillaume, 1066 Noel'inde kutsanması ile ertesi Mart'ta Normandiya'ya gidişi arasındaki üç ay içinde asi İngilizlerin tüm topraklarını yeniden tahsis etmeyi umamazdı. Daha fazla el koymanın kapıda olduğu açıktı. Bununla birlikte, Norman yerleşiminin kapsamlı niteliği Guillaume'un 1067-1070 yılları arasındaki deneyimlerine çok şey borçludur. 1070 yılına gelindiğinde bütün İngiliz kontları taraf değiştirmişti ve daha az tanınmış pek çok kişi de bunu yapmıştı. Guillaume'un neden şimdi bu adamları Normanlar ve Flamanlarla değiştirmeye çalıştığını anlamak zor değil. Bunu yaparak bir taşla iki kuş vurmuş, kendisine sadık olanları ödüllendirirken, yönetimini tehdit etmeye devam edenleri de cezalandırmış oluyordu. Ancak Guillaume'un 1067'nin sonlarındaki ilk dönüşünden sonra kraliyet makamlarının orta ve alt kademelerindeki İngilizlerin yerini Normanların aldığını görmeye başladık ve bu süreç ilerleyen

yıllarda daha da yoğunlaştığını görmüştük.[13] Zaptın temel gerekçelerinden biri İngilizlerin ahlaksız davranışlarıydı, bundan dolayı şimdi temiz bir sayfa açmak ise çok kolaydı.

İngiliz direnişi ve Norman yerleşimi böylece bir arada devam etti. Yerli aristokrasi isyan ettikçe Guillaume onu ortadan kaldırmaya daha da kararlı hale geldi. Sonuç, Britanya tarihinde bir yönetici elitin en kapsamlı şekilde değiştirilmesi oldu. Sonuçlar Domesday Araştırması'nda görülebilir. 1086 yılına gelindiğinde, toprakların %8'inden daha azı (en fazla) yerlilerin elindeydi ve şaşırtıcı bir dönüşümdü. Ancak bu sadece benzerini bir başka benzeri ile değiştirme meselesi değildi, bu süreçte toprak sahipliğinin doğası ve dağılımı da değişti. Tüm toprakların krala ait olduğu kurgusu doğdu. Artık toprakları ve makamları adamlarına dağıtan (ya da daha nadiren İngilizlerin elinde olduğunu teyit eden) Guillaume idi. Bundan böyle o herkesin efendisi olacaktı. Talep edilen askerlik hizmeti biçimleri de benzer şekilde yeniydi. Kralın ordusunda hizmet etme zorunluluğu İngiltere'de uzun bir geçmişe sahip olsa da şimdi bu Normanların ağır süvari ihtiyacını karşılamak için (şövalye hizmeti olarak bilinen şekilde) yeniden şekillendirildi. Kraliyet topraklarının mülkiyeti önemli ölçüde artırıldı. Guillaume adamlarını cömertçe ödüllendirirken, kimsenin kendisine rakip olamayacağından emin oldu. Gerçekten de artık daha fazla servet yönetici elitin elinde toplanmış ancak sayıları artmıştı, bu nedenle ortalama olarak Norman kontları ortalama olarak İngiliz atalarından biraz daha azına sahipti. Artık Godwin ve Harold gibi süper zenginler olmayacaktı. Genel olarak zenginler daha zengin, yoksullar ve orta derecede varlıklılar daha yoksul olmuştu. Artık son iki gruba düşmüş olan İngilizler için bu gerçekten çok kötü bir haberdi.

---

13 Bates, *William*, 297, 350–1. Daha fazlası için: Williams, *English and the Norman Conquest*; H. M. Thomas, 'The Significance and Fate of the Native English Landholders of 1086', *English Historical Review* 118 (2003), 303–34.

Domesday Araştırması'nın retorik çerçevesi süreklilik iddiasında bulunsa da içeriği kazanımın ve yerleşimin sert gerçekliğini ortaya koymaktadır. Pratikte bu, kırsal kesimde açıkça görüldüğü gibi kaba kuvvetle başarılmıştır. Guillaume'un İtirafçı'nın gerçek varisi (ve Harold'un yeminini bozan bir asi) olduğunu iddia eden her Norman ileri geleni ya da papaz için topraklarını zapt hakkı ile kazandıklarına inanan çok daha fazlası vardı. Avrupa'nın yönetici elit gruplarının içine dağılmış birçok Norman ailesinden biri olan Warenneler'in görüşü kesinlikle buydu. 13. yüzyılın sonlarında John de Warenne'e toprak iddialarının temeli sorulduğunda, ünlü bir şekilde paslı eski bir kılıç çıkardı ve şöyle haykırdı: "Bakın lordlarım, işte benim teminatım. Atalarım Gayrimeşru Guillaume (William *the Bastard*) ile birlikte geldiler ve topraklarını kılıçla zapt ettiler; ben de onları ele geçirmek isteyenlere karşı kılıçla savunacağım!"[14] John'un mesajı basitti, ganimetler galiplerindir. Nihayetinde Guillaume'un durumu da öyleydi. 1066 Noeli'nde Westminster'da Edward'ın varisi rolünü oynadıysa da -İngilizlerden daha İngiliz görünerek- üç yıl sonra York'ta çok farklı bir tablo çizdi. Etrafı acımasız bir yıkımla çevriliyken, Anglo-Sakson şehrinin enkazında gururlu bir meydan okumayla giyebilmek için tacını istedi. Zaptın doğasını daha iyi özetleyen çok az görüntü vardır. York Minster için için yanan bir harabeden başka bir şey değilken, İngiliz Kilisesi'nin geri kalanı artık nefesini tutmuş kaderini bekliyordu.

---

14 *The Chronicle of Walter of Guisborough*, haz. H. Rothwell (Londra: Offices of the Royal Historical Society, 1957), 216, M. Clanchy ile birlikte, *From Memory to Written Record: England, 1066–1307* (Chichester: Wiley-Blackwell, 3. Bs., 2012), 41–5. Daha genel anlamda: N. Vincent, 'More Tales of the Conquest', *Normandy and its Neighbours*, haz. Crouch ve Thompson, 271–301, 290–9.

9

Ele Geçirilen İngiltere'de Kilise ve Devlet: Taşı Romantize Etmek, 1066-87

Bir ülkenin tarihini inşa edilmiş çevresinden daha iyi ortaya koyan çok az özellik vardır ve çok az bina bu konuda dinî yapılar kadar etkileyicidir. Kuzey Fransa, Paris'teki devasa Notre-Dame, yakındaki Sainte-Chappelle'in parlayan ışıltısı ve Chartres'in heybetinde somutlaşan süslü Gotik mimarisiyle öne çıkar. Buna karşın İtalya, Avusturya ve Güney Almanya, Roma'daki Aziz Petrus Bazilikası, Passau'daki Aziz Stephen ve Salzburg Katedrali ile örneklenen Barok mimariyi benimsemeleriyle dikkat çekmektedir. Burada Protestanlığın artan etkisine karşı Reform karşıtı savunmaları görüyoruz. Bunun aksine İngiltere, 9. ve 10. yüzyıllarda Kıta Avrupa'sında geliştirilen ve kalın duvarları ve büyük, yuvarlak kemerleri ile karakterize edilen bir mimari tarz olan Romanesk'in zarif sadeliği ile karakterize edilir. St Paul's hariç -1666'daki Büyük Yangın'ın ardından yeniden inşa edilmiştir- İngiltere'nin büyük katedrallerinin neredeyse tamamı Romanesk özellikler taşır ve birçoğu baştan aşağı Romanesk'tir. Bunların hepsi zaptı takip eden kısa yıllar içinde inşa edilmiştir ve kurumsal Kilise'deki daha geniş bir dizi değişikliğin parçasıdırlar. 1066'da on dört İngiliz piskoposundan sadece dördü kıtadan geliyordu, Guillaume'un ölümüyle birlikte bu sayı on beş piskopostan on dördü şeklinde oldu.

Çağdaş bakış açılarına göre zapt ve yerleşim, askerî güç ve siyasi zekâ eylemleri gibi görünebilir. Ancak kilise ve devletin birbirinden ayrılmasından önceki bir çağda zapt kaçınılmaz olarak

ahlaki bir meseleydi, ayrıca siyasi olduğu kadar dinî bir süreçti. Bu durum 1066'dan sonra İngiltere için iki misli daha doğruydu. Guillaume başından beri işgali için Papalığın desteğini sağlamaya hevesliydi, kral olarak ilk icraatlarından biri de Battle'da (adından da anlaşılacağı üzere, Ekim 1066'daki katliamın yapıldığı yer) bir manastır kurmak oldu. Bu sonuncusu kısmen bir teşekkür ve uzlaşma jestiydi ama aynı zamanda zapt sırasında işlenen günahların kefaretini ödeme girişimiydi.

Bu tür hareketler daha geniş bir dinî dönüşüm programının parçasıydı. Tıpkı Guillaume ve adamlarının kırsal kesimde bir toprak devrimi başlatması gibi onlar da Kilise içinde değişimin baş aktörleriydi. Bu kısmen Guillaume'un işgal olayının mantığını yansıtmaktadır. Bunun temel unsurlarından biri İngilizlerin ve kiliselerinin rüşvet yiyen, düzensiz ve hizipçi olduğu iddiasıydı. Bu tür resmedişler haksız olsa da İngiltere'deki Kilise yapıları ile kıta komşuları arasındaki gerçek farklılıkları istismar ediyorlardı. İngiliz piskoposlarının birden fazla piskoposluk makamına sahip olması yaygındı (Stigand'ın yaptığı gibi), bu uygulama kanon hukukuna aykırı olduğu için başka yerlerde uzun zamandır terk edilmişti. İngiliz piskoposluklarının az sayıda ve düzensiz dağılımı da Avrupa perspektifinden bakıldığında alışılmadık bir durumdu.[1] Batı Avrupa'da kilise yaşamıyla ilgili daha katı fikirlerin zemin kazandığı bir dönemde bu farklılıkların bir noktada sorun haline gelmesi kaçınılmazdı ve Guillaume bu süreci hızlandırmaktan çok mutluydu. Kendisini İngiliz Kilisesi'ni temizlemek için gereken birisi olarak konumlandırmıştı.

Guillaume'un meselesi, 1066'dan önceki yıllarda Papalık ile geliştirdiği ilişkiler sayesinde güçlenmişti. Dükün uzaktan akrabası olan Mathilde ile evliliği Roma'da kısa süreliğine tepkilere yol açmış olsa da Guillaume, Kilise'nin ve Papa'nın sıkı bir

1 F. Barlow, *The English Church 1000–1066: A History of the Later Anglo-Sakson Church* (Londra: Longman, 1979). Ayrıca bkz. M. F. Giandrea, *Episcopal Culture in Late Anglo-Sakson England* (Woodbridge: Boydell Press, 2007).

destekçisi olmuştu.[2] Roma yolunu açan Norman Kilisesi içindeki güçlü İtalyan unsuru ona yardımcı oldu. Bir başka önemli temas noktası da Papa IX. Leo tarafından 1049 ve 1050 yıllarında Fransa ve Almanya'da düzenlenen konsillerdi. Bunlar yeni reformist fikirlerin yayılmasında önemli bir rol oynadı. Normandiya'daki en görünür sonuç 1050'lerin başında başlayan benzer konsiller (daha küçük ölçekte) oldu. Bunlar, Norman piskoposluğunun artık ortadan kaldırmak için Papa'nın yanında durduğu hatalar olan ruhban evliliği ve dinî makamın satın alınması (simony) ile ilgiliydi.

Guillaume İngiltere'ye yerleştikten sonra benzer girişimlerin başlatılması an meselesiydi. Stigand'ın yerini almak her zaman planlanmış olmalıydı ve Kilise'de daha kapsamlı bir reform açıkça nihai hedefti. Guillaume'un başlangıçtaki temkinliliği taç giyme töreninde kendini gösterdi. York Başpiskoposu Ealdred, Harold'un durumunda olduğu gibi taç giyme törenini yönetmiş olsa da Stigand da törende hazır bulunmuş ve daha sonraki kaynakların belirttiğinden daha aktif bir rol oynamış olabilir. Ancak Guillaume'un başpiskoposa güvenmediği açıktır ve bunun da haklı sebepleri vardır. Stigand, Harold'un (ve Godwin'in) kuklasıydı, Guillaume'u gönülden desteklemesi beklenemezdi. Hastings'teki felaketten sonra Stigand başlangıçta Edgar'ı desteklemiş ve ancak tehlike çanları çaldığında Guillaume'a boyun eğmişti. Devamlılık adına, Guillaume artık Stigand'ın varlığına tahammül ediyordu. Ancak İngiliz isyanları yayıldıkça, başpiskoposun konumu savunulamaz hale geldi. Guillaume'un kendi propagandası sayesinde Papa II. Alexander, Stigand'ın görevden alınmasını istiyordu. Kral da bunu memnuniyetle yerine getirdi.[3]

2 H. E. J. Cowdrey, *Lanfranc: Scholar, Monk, and Archbishop* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 29–45.

3 Alexander'ın Guillaume'a yazdığı mektup ile krş.: *PL*, cxlvi, col. 1413, H. E. J. Cowdrey ile birlikte, 'Lanfranc, the Papacy and Canterbury' (1993), yeniden basılmış ve şurada alıntılanmıştır: H. E. J. Cowdrey, *Popes and Church Reform in the 11th Century* (Aldershot: Routledge, 2000), no. X, 449–56.

Bu fırsat 1070 yılında Papalık elçilerinin ziyaretiyle ortaya çıktı. Amaçları Guillaume'un yeni krallığındaki durumu incelemek ve İngiliz Kilisesi'nin sözde yanlışlarını düzeltmeye başlamaktı. Bu kötülüklerin önde gelen sembolü olarak Stigand'ın gitmesi gerekiyordu. Paskalyada Winchester'da düzenlenen önemli bir konsilde başpiskopos, katılan elçiler ve diğer piskoposlar tarafından resmen görevden alındı. Bunu Pentekost'ta Windsor'da yapılan ikinci bir konsil izledi.[4] Stigand bu gelişmelerden zarar gören tek kişi değildi. Papa'nın desteğiyle -aslında Papa'nın isteğiyle- Guillaume artık İngiliz piskoposluk makamında, krallığın laik aristokrasisinde olduğu kadar acımasız bir ayıklama yürütüyordu. Stigand'ın yanı sıra, başpiskoposun kardeşi Elmham Piskoposu Æthelmær (Doğu Anglia'da) ve üç isimsiz başrahip (biri muhtemelen Brand) bu toplantıların ilkinde görevden alındı. Lichfield'den Leofwine de bu vesileyle ruhban evliliği suçlamalarını yanıtlamaya çağrıldı ve gelmeyi reddedince aforoz edilerek başka bir piskoposluk makamı boş kaldı. Yine bu dönemde Durham'ın eski piskoposu Æthelric hapse atılmış, Æthelric'in kardeşi (ve halefi) Æthelwine ise kanun kaçağı ilan edilmiştir. İkinci konsil Selseyli Æthelric'i usulsüz atama suçlamasıyla görevden aldığında piskoposluğun üçte birinden fazlası zorla görevden alınmıştı. Buna 1066'dan beri doğal nedenlerle ölen iki İngiliz piskoposunu (Yorklu Ealdred ve Dorchesterlı Wulfwig) da eklersek, krallığın yarısı sadece dört yıl içinde el değiştirmişti. Her durumda, İngiliz piskoposlar kıtasal (genellikle Norman) olanlarla değiştirildi. Bu dinî olduğu kadar siyasi de bir hamleydi.

Açıkça görüldüğü üzere, Avrupa anakarasında mevcut olan en iyi modeller temelinde yeni bir başlangıç yapmaya kararlıydılar. Bu bağlamda hayatta kalan yedi piskopostan birinin zaten Norman olması (Londralı William) ve dördünün Alman İmparatorluğu'nun batı sınırlarındaki Lotharinya'nın Fransızca

4 İlgili kaynaklar için (tartışma ile birlikte): *Councils and Synods*, haz. Whitelock, Brett ve Brooke, ii, 563–81.

konuşan bölgesinden (Exeterli Leofric, Sherbornelu Herman, Herefordlu Walter ve Wellsli Giso) gelmesi (ya da eğitimlerini bu bölgede almış olmaları) tesadüf değildir. Diğer ikisi Worcesterli Wulfstan ve Rochesterli Siward'dı. Sonuncusu önemsiz bir papazlıktan sorumlu yaşlı bir adamken, ilki aziz ününden dolayı hayatta kalmış gibi görünmektedir.

Ancak dikkatimizi çekmesi gereken şey sadece görevden almalar değildir. 1070 yılındaki konsiller bir dizi daha temel değişikliği harekete geçirmiştir. Muhtemelen birçok İngiliz kilisesinin yerinin değiştirilmesi olasılığı ilk kez bu toplantılarda gündeme gelmiştir. Winchester konsilinin ilk iki kanonu, birden fazla piskoposluğa sahip olmayı (çoğulculuk) ve yakın zamanda görevden alınan piskoposların suçlandığı dinsel makamları satın alma atamalarını da yasaklar. Geriye kalan kanonlar, kilise tarafından atanma, ondalık vergilerin ödenmesi ve piskoposluk sinodlarının (her bir piskoposluk düzeyinde daha küçük toplantılar) düzenli olarak toplanması gibi diğer reformist konulara değinmeye devam eder. Konseyler ve sinodlar Anglo-Sakson dönemi boyunca biliniyor olsa da -ve muhtemelen kaynaklarımızın gösterdiğinden daha yaygın olsa da- düzenli yerel ve ulusal toplantılar en azından 9. yüzyılın başlarından beri yaygın değildi.[5]

1070'lerin başından itibaren, Norman mevkidaşlarına benzer bir dizi konuyla yüzleşmeyi amaçlayan bir dizi konsil ve sinod gözlemlenebilir. Papalık elçilerinin bulunduğu konseylerinin hedefleri kısa sürede gerçekleşti. Bu çabaların öncüsü Canterbury'nin yeni başpiskoposu Lanfranc'tı. Lanfranc bir süredir Norman Kilisesi'nin önde gelen isimlerinden biriydi. Doğuştan İtalyan ama tercihen Norman olan Lanfranc, Güneybatı Roumois'de yeni kurulan Bec manastırında adını duyurmuştu. Buraya 1042 yılında yerleşmiş ve kısa sürede Kuzey

5 H. Vollrath, *Die Synoden Englands bis 1066* (Paderborn: Ferdinand Schoningh, 1986), 193–290. Ayrıca bkz. C. Cubitt, 'Bishops and Councils in Late Sakson England: The Intersection of Secular and Ecclesiastical Law', *Recht und Gericht in Kirche und Welt um 900*, haz. W. Hartmann (Münih: Oldenbourg, 2007), 151–67.

Fransa'nın önde gelen öğretici ve entelektüellerinden biri olarak ün kazanmıştır. Düklük içindeki erken reform çabalarında önemli bir rol oynadı. Lanfranc'ın ünü kısa sürede düklük sarayına kadar ulaştı. Guillaume, Caen'deki gözdesi Saint-Etienne vakfı için bir başrahip seçmeye geldiğinde -dükün eşinin La Trinité'sinin muadili- seçim doğal olarak Lanfranc'a düştü.[6]

Hem dükle hem de papayla arası iyi olan Lanfranc -ya da bir arkadaşı- muhtemelen Guillaume'un 1066'daki işgali için II. Alexander'ın desteğini sağlamaktan sorumluydu.[7] Bu nedenle İngiliz Kilisesi'nin dönüştürülmesine öncülük etmesi mantıklı geliyordu: Papa'yı İngilizlerin günahları konusunda ikna ettikten sonra, bunları düzeltmek Lanfranc'a düşüyordu. Lanfranc'ın atanması 1070 Winchester ve Windsor konseylerinde açıkça gündeme gelmişti. Stigand'ın görevden alınması İngiliz kilise hiyerarşisinin tepesinde bir boşluk yaratmıştı ve bu boşluğu doldurmak Guillaume ve Alexander'ın çıkarınaydı. Lanfranc bunu yapmak için ideal bir figürdü.

Tek sorun Lanfranc'ı bu görevi kabul etmeye ikna etmekti. Guillaume 1067'de Lanfranc'ı Normandiya'daki en üst düzey dinî görev olan Rouen Başpiskoposu yapmaya çalışmış ama başarılı olamamıştı. Şimdi bir kez daha, bilgili başrahip manastırda yalnız kalma arzusunu dile getirerek bu tür sorumluluklardan kaçınmaya çalıştı. Ancak bu kez Guillaume'un yanında Papa vardı. Lanfranc'ın mektuplarına göre, Alexander'ın elçisi Sionlu Erminfrid ve Hubert adında Romalı bir din adamı, nihayet onu -papanın adına- görevi kabul etmeye ikna etti.[8]

Lanfranc'ın 1070 yazında İngiltere'ye gelişi ihtişam ve törenle karşılandı. Meryem'in Göğe Alınışı Yortusu'nda (15 Ağustos) resmen atandı ve iki hafta sonra Vaftizci Yahya'nın Başının

6 Cowdrey, *Lanfranc*, 1–28.

7 Garnett, *Conquered England*, 33–44.

8 *The Letters of Lanfranc, Archbishop of Canterbury*, haz. H. Clover ve M. Gibson (Oxford: Oxford University Press, 1979), no. 1.

Kesilmesi (ya da Kellesinin Alınması) Yortusu'nda (29 Ağustos) takdis edildi. Bu son olaya İngiliz piskoposluğunun gerçek bir kimliği tanıklık etmiştir: Londra'nın uzun süreli Norman piskoposu olan William; Stigand'ın Winchester'daki Norman halefi Vauquelin; İngiliz piskoposu Wulfwig'in 1067'de ölümü üzerine Dorchester piskoposluğuna atanan Fécamp keşişi Rémi; Rochester'ın yaşlı İngiliz piskoposu Siward; Herfast, Elmham'da Æthelmær'in Norman halefi; Stigand, Selsey Piskoposu yapılan Norman düklük papazı (gözden düşmüş İngiliz başpiskoposuyla aynı adı paylaşan); Herman, Sherborne'un uzun süredir devam eden Lotharinyalı piskoposu ve Herman ile yurttaş olan Wellsli Giso bu olayda hazır bulunuyordu.[9]

Lanfranc işe iyi hazırlanmış bir şekilde geldi. Kral ve Papa ile iyi ilişkiler içindeydi ve Normandiya'da daha önce reform girişimlerinde bulunmuştu. Aynı zamanda deneyimli bir kilise yöneticisiydi ve zengin Saint Etienne vakfında beş yıldan fazla bir süre başrahiplik yapmıştı. Lanfranc bu görevdeyken, 1077'de Normandiya'ya yaptığı nadir bir ziyaret sırasında kutsanmasına nezaret edeceği devasa yeni kilisenin inşasını başlatmıştı. Fakat Lanfranc, Canterbury'de bir dizi zorlukla karşılaştı. Atandığı sırada Orta Çağ standartlarına göre yaşlı bir adamdı (muhtemelen altmışın üzerinde) ve İngiliz Kilisesi ya da toplumu hakkında daha önce hiçbir deneyimi yoktu. Ayrıca neredeyse kesinlikle tek kelime İngilizce bilmiyordu.

Başpiskopos olarak Lanfranc'ın üç önceliği vardı: Canterbury'nin kilise hiyerarşisinin başındaki konumunu netleştirmek, başpiskoposluğun toprak varlıklarını güvence altına almak ve Winchester ve Windsor konseylerinde ana hatlarıyla belirtildiği gibi dinî makamları para ile satın almaya, ruhban evliliğine ve İngiliz Kilisesi'nin diğer başarısızlıklarına karşı girişimleri ilerletmek. Bunların üçü de reform şemsiyesi altında toplanabilir.

---

9 *Acta Lanfranci*, haz. J. Bately, *The Anglo-Sakson Chronicle: MS A* (Cambridge: D. S. Brewer, 1986), 84.

Lanfranc'ın restorasyon olarak tasarladığı şey, pratikte yerel gelenekleri Avrupa anakarasının (ve özellikle Normandiya'nın) gelenekleriyle daha uyumlu hale getirmeye yönelik bir çalışmaydı.

Dönüşen sadece İngiliz kilisesinin kişisel idari yapıları değildi. Guillaume'un yeni Norman piskoposluğu, uygulamalarda reform yapmakla ilgilendikleri kadar ülkenin kiliselerini yeniden inşa etmekle de ilgilendiklerini kanıtladılar. Sonuç olarak, zaptı takip eden yetmiş beş yıl kilise inşasında eşi benzeri görülmemiş bir patlamaya tanık oldu. Bu, 9. ve 10. yüzyıllarda Avrupa anakarasında geliştirilmiş olan Romanesk tarzın en parlak dönemiydi. Daha önceki İngiliz kilise mimarisinin değiştirilmesi neredeyse tamamlanmıştı: 1130 yılına gelindiğinde, her katedral yeniden inşa edilmiş ya da taşınmıştı (bazen ikisi birden ve birden fazla kez). Ortaya çıkan yapıların hiçbiri Anglo-Sakson öncülüne konumu ve yöneliminden daha fazlasını borçlu değildir ve birçoğu tamamen yeni yaratımlardır. Çoğu durumda Norman kilisesi, genellikle bu yıllarda ilk inşa edildiği haliyle hala ayaktadır. İngiliz ruhani ve seküler elitinin yer değiştirmesine, yerel mimarinin de aynı ölçüde kapsamlı bir şekilde silinmesi eşlik etmiştir. Modern turistler bir Anglo-Sakson kilisesi bulmak için yollarından sapmak zorunda kalsalar da İngiltere'nin büyük Romanesk şaheserlerinden birini (veya daha fazlasını) görmekten kaçamazlar.

Bir kilise inşa etmek elbette bir başrahip ya da piskoposu değiştirmekten çok daha uzun bir süreçti. Ancak yine de kilise alanının bu şekilde yeniden yapılandırılmasının hızı şaşırtıcıdır. Guillaume'un ölümüne kadar Canterbury'deki Christ Church ve St. Augustine's, York Minster, Winchester'daki Old Minster, Rochester, Salisbury (Old Sarum), Worcester, Lincoln, St. Albans, Glastonbury, Abingdon, Ely, Bury St. Edmunds, Evesham ve Battle'da inşalar başlamış (ve bazı durumlarda tamamlanmış) durumdaydı. Guillaume le Roux'nun 1100'deki ölümüne kadar bunlara St. Paul's (Londra), Chichester, Durham, Norwich, Gloucester, Bath, Pershore, Crowland ve

Tewkesbury de katıldı, Canterbury'deki ikinci ve daha büyük bir Christ Church Katedrali'nden bahsetmeye gerek bile yok.[10] Bu inşa patlaması yeniydi. İtirafçı'nın Westminster'daki vakfı dışında -kendisi de Norman modellerinden esinlenmişti- 1066'dan önceki yarım yüzyıl İngiltere'de oldukça az kilise inşasına tanık olmuştu. Güney ve Doğu İngiltere'de dinî evleri yeniden kuran 10. yüzyılın sonlarındaki manastır reformcularının faaliyetlerine geri dönsek bile, ölçek ve hırs açısından buna yaklaşan hiçbir şey bulamayız. 1066'da neredeyse tüm İngiliz katedralleri ve büyük manastır kiliseleri yüzyıllıktı, elli yıl sonra ise yeni yapılmışlardı.

Bu kısmen Normandiya'daki gelişmelerin bir uzantısıydı. Düklük, 1066'dan önce Jumièges, Rouen ve Caen'de büyük inşa girişimlerine tanık olmuştu. Sonuncusunda, Guillaume ve Mathilde'nin Saint-Etienne ve La Trinité'deki ortak kurumları erken dönem Norman Romaneski'nin özellikle güzel (ancak tamamen zıt) örneklerini sunar.[11] Bu aynı zamanda, 1040'larda Raoul Glaber tarafından manzarayı kaplayan yeni bir 'beyaz kilise örtüsü' olarak tanımlanan daha geniş bir Avrupa eğiliminin parçasıydı.[12] Ancak zapt sonrası İngiltere'de kilise inşasının ölçeği ve hızı, Fransa ve Almanya'nın çoğunda görülen organik büyüme değildi, coşkulu ve hevesliydi. Canterbury'deki Christ Church, Battle'ı (her ikisi de 1070 civarı) büyüklük bakımından geçmiş, ardından St. Augustine's (yine 1070 civarı) onu aşmış, Lincoln (1072x1075 civarı) St. Augustine's ile aynı seviyeye ulaşmış, kısa süre sonra ise St. Albans (1077 civarı) Lincoln'u geçmiş ve son olarak Winchester (1079 civarı) hepsini geride bırakmayı

10 Temel kılavuz olmaya devam ediyor: Fernie, *Architecture of Norman England*, 89–193. Ayrıca bkz. Garnett, *Norman Conquest*, 91–114; R. Gem, *Studies in English Pre-Romanesque and Romanesque Architecture* (Londra: Pindar Press, 2003).

11 Fernie, *Architecture*, 98–102.

12 Raoul Glaber, *Historiarum libri quinque*, III.13, haz. ve çev. J. France, *Rodulfus Glaber Opera* (Oxford: Oxford University Press, 1989). Bkz. J. Howe, *Before the Gregorian Reform: The Latin Church at the Turn of the First Millennium* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2016), 86–111.

başarmıştır.[13] Geleneksel olarak komşu Canterbury'ye bağımlı, küçük ve yoksul bir kilise olan Rochester (y.1077) hariç, her yeni kilise normalden veya bir öncekinden daha uzundu ve ortaya çıkan yapılar Guillaume'un Normandiyası'ndaki örneklerden çok daha büyüktü, gerçekten de Batı Hıristiyan âleminin en büyükleri arasındaydılar.

Ancak daha büyük olan her zaman daha iyi değildi. Eski Anglo-Norman kiliselerinin birçoğu, zanaatkârlarının ve mimarlarının yeteneklerinin sınırlarında çalıştıklarına dair işaretler göstermektedir. Piskopos Vauquelin'in Winchester'daki yeni katedrali boyut olarak etkileyici olabilir (tamamlandığında Batı Avrupa'nın en uzun katedraliydi) ancak bu, taş işçiliğinin çoğunun kalitesizliğini gizleyemez. Benzer şekilde, Ely'deki çalışmaların iki aşaması arasında uygulama kalitesinde belirgin bir iyileşme vardır: 1093'te bir manastır boşluğundan önce üstlenilen sağlam ama heyecan verici değildir, o zamanlar Normandiya'da popüler olan süslü pervazlardan yoksundur. 1100'den sonraki ikinci aşama, Avrupa'nın başka herhangi bir yerinde görülen kaliteyle eşleşir. Fakat sorunlar sadece estetik değildi. Old Sarum'daki çan kulesi, 1092'de kutsanmasından sadece beş gün sonra bir fırtına tarafından yıkıldı. Daha dramatik olanı ise Winchester keşişlerinin yaşadıklarıydı. 1107 yılında, tamamlanmasından sadece birkaç on yıl sonra mağara gibi olan yeni katedralleri yerle bir oldu. Benzer deneyimler Abingdon, Gloucester, Ely, Evesham ve Lincoln'de de yaşanmış ve hepsinin kuleleri bu yüzyıllarda yıkılmıştır.[14]

Ancak tüm mimari ve taş işçiliği bu kadar kalitesiz değildi ve bunu sadece Norman Romaneski'nin bir uzantısı olarak görmek de doğru olmazdı. İngiltere'deki mimarlar Rhineland ve Kuzey

13 Fernie, *Architecture*, 121. Daha fazlası için: Lewis, 'Audacity and Ambition', 28–30; E. Fernie, '1066 and Ecclesiastical Architecture', *1066 in Perspective*, haz. Bates, 187–203, 194–7; R. Plant, 'Ecclesiastical Architecture, *c.*1050 to *c.*1200', *A Companion to the Anglo-Norman World*, haz. C. Harper-Bill ve E. van Houts (Woodbridge: Boydell Press, 2003), 215–53, 229–30.

14 Garnett, *Norman Conquest*, 103–4. Ayrıca bkz. Fernie, *Architecture*, 292, 294.

Fransa'dan fikirler ve yaklaşımlar ödünç almış ve bunları yerel geleneklerle birleştirmişlerdir. Anglo-Norman kilise mimarisi en kötü haliyle kaba ve geçici olsa da en iyi haliyle Avrupa'nın geri kalanı için standartlar belirlemiştir. Erken dönemdeki en iyi başarılar arasında St. Albans ve Bury St. Edmunds'daki yenilikçi yapılar sayılabilir. Ancak İngiltere'nin Romanesk tacındaki mücevheri Durham Katedrali'dir. Buradaki inşa 1093 yılında başlamış ve 12. yüzyıla kadar uzanmıştır. Durham Yarımadası'nı taçlandıran ve her iki tarafı da kıvrımlı Wear Nehri ile çevrili olan konumu nedeniyle katedral, ölçek olarak asla en büyük İngiliz, Fransız veya Alman muadillerine rakip olamazdı. Ancak Durham, büyüklüğünün eksikliğini yetenekleriyle fazlasıyla telafi etmektedir.

Yeni katedral kilisesi eşsiz ortamından en iyi şekilde yararlanmıştır. Üzerinde durduğu doğal yükseltinin izin verdiği ölçüde uzun olan kilise, Wear'ın üzerinde yükselmektedir. Yerleşim düzeni, batıdan doğuya doğru uzanan bir haç şeklini alarak yerleşik normlara yakından uymaktadır. Küçük apsis ve ana sunak, batıdaki uzun neften kuzey-güney yönünde uzanan bir yan kol ile ayrılmıştır. Buradaki nihai model Saint-Etienne'dir, ancak bu muhtemelen St. Albans ve Bury St. Edmunds üzerinden aktarılmıştır. Kemerler nef ve apsisi çevreleyerek ana iç mekânı tanımlamaya hizmet eder. Bunlar, İngiltere'de türünün ilk örneği olan karmaşık pervazlarla tamamlanmıştır. Doğu kolunun (ve belki de kolların ve nefin) üzerinde desteklenmiş tonoz kullanılması da aynı derecede yenilikçidir ve yine Britanya Adaları'ndaki ilk örneklerden biridir (aslında Avrupa'nın herhangi bir yerindeki en eski örneklerden biridir). Benzer şekilde kemerler, sütunlar ve payeler (kare veya dikdörtgen sütunlar olarak bilinir) üzerindeki özenli süslemeler de kendi türlerinin ilk (ve en iyi) örnekleri arasındadır.[15] Her şeyden

15 Fernie, *Architecture*, 131–40. Ayrıca bkz. M. Thurlby, 'The Roles of the Patron and the Master Mason in the First Design of the Romanesque Cathedral of Durham', *Anglo-Norman Durham: 1093–1193*, haz. D. Rollason, M. Harvey ve M. Prestwich (Woodbridge: Boydell Press, 1994), 161–84.

önce, etkileyici olan uygulamanın tutarlılığıdır ve Durham (oldukça haklı olarak) 'İngiltere'deki Norman Romanesk ekolünün doruk noktası' olarak adlandırılmıştır.[16]

Romanesk kilisenin yanı sıra kale, Normanların İngiliz mimarisine yaptığı en çarpıcı (ve kalıcı) katkıdır. İster basit ahşap motte ve bailey, ister daha nadir (ama daha sağlam) taş kale olsun, bu tahkimatlar çevreyi Normanlaştırma'nın önemli bir parçasıydı. Büyük ölçüde işlevseldi. Yeni dayatılan bir aristokrasinin kaçış deliklerine ihtiyacı vardı ve kaleler bunları bolca sağlıyordu. Ancak aynı zamanda semboliktiler. Genellikle bölgeler (şiddetle ya da başka bir şekilde) zapt edildikten *sonra* inşa edilen kaleler, kraliyet ve lordluk gücünün *par excellence* şeklinde izdüşümleriydi.[17] Guillaume'un hükümdarlığı hakkında az sayıdaki İngiliz yazardan biri olan Peterborough kronik yazarı, kral için şiirsel bir mezar yazısı yazmaya geldiğinde tahkimat ve tahakküm temalarıyla başladı: 'O [Guillaume] kaleler inşa ettirdi / ve zavallı insanları büyük ölçüde ezdi.'[18] Guillaume'un araya girmesinin yeniliği, şair-kronikçi'nin kelime seçimiyle vurgulanır, burada yerli İngilizce *burig* ("tahkimat") yerine yeni Fransız-Norman dilinden geçmiş *castelas*'ı ("kale[ler]") kullanır. Bu yeni bir kavram olduğu kadar yeni bir yapıydı da.

Daha sonraki Anglo-Sakson görkemli kuleleri Anglo-Norman kalesini önemli açılardan örnek alarak yapılsa da bu da temelde yeni bir olguydu.[19] Ortaya çıkan yapıların en ünlüsü, günümüzde Kraliyet Mücevherlerinin bulunduğu Londra Kulesi'dir. Ancak Exeter'den Durham'a, Cambridge'den Galler'e

16 J. Bilson, 'Durham Cathedral, the Chronology of its Vaults', *Archaeological Journal* 2. Seri, 29 (1922), 101–60, 101.

17 O. H. Creighton, '1066 and the Landscape', *1066 in Perspective*, haz. Bates, 213–37, 219–23.

18 *ASC* E 1086.

19 Karş. M. G. Shapland, *Anglo-Sakson Towers of Lordship* (Oxford: Oxford University Press, 2019); D. Roffe, 'Castle Construction, Conquest and Compensation', *Anglo-Norman Studies*, 41 (2019), 175–92.

kadar ahşaptan inşa edilen daha sıradan kaleler çok daha önemliydi. Çok az insan en yakın kaleye yarım günlük yürüyüş mesafesinden daha uzakta olurdu ve yüzyılın başında İngiltere ve Galler'de 600'den fazla kale inşa edildiği tahmin edilmektedir.[20] Norman aristokrasisinin İngiliz kırsalı üzerindeki etkisi bundan daha açık olamazdı. Ancak kazanım için iştahlarını kabartan Normanlar, İngiltere'nin sınırlarında gerçekten duracak mıydı?

20 R. Eales, 'Royal Power and Castles in Norman England', *Medieval Knighthood* 3 (1990), 49–78, 54–7.

10

Güneye Yerleşim: Demir-Kol İtalya'da, 1030-45 Dolayları

11. yüzyılın ortalarında, Guillaume'un yurttaşı Robert Guiscard İtalya'da adını duyurmuştu. Bir dizi cesur askerî girişim sayesinde yarımadanın güney yarısının büyük bir kısmının kontrolünü ele geçirmiş ve Norman başarısının simgesi haline gelmişti. Malmesburyli William'a göre Fatih Guillaume bu başarıları kıskanıyor, güç ve cesarette kendisinden daha aşağı soydan gelen bir adam tarafından geçilmesinin utanç verici olacağını söylüyordu.[1] Guillaume'un kıskançlığı yersiz değildi. Robert ve kardeşleri Cotentin'deki nispeten mütevazı kökenlerinden İtalya'daki geniş toprak parçalarını kontrol etmeye başladılar. Başarıları 1030'ların sonlarında başladı ve Malmesbury'nin ima ettiği gibi Guillaume'un 1066'daki kendi kaderini belirleyen girişime ilham kaynağı olmuş olabilirler. Kurdukları bağımsız Sicilya Krallığı ise 1860'larda İtalya'nın birleşmesine kadar devam ederek benzer şekilde uzun bir süre etkisi sürecekti.

Robert, kariyerinin ilk dönemlerinde kendisinden yaşça büyük üvey kardeşlerine karşı ikinci planda kalmıştır, bunların başında Kont 'Demir-Kol' Guillaume ("*Ironarm*") gelmektedir. Guillaume, Tancrède de Hauteville'in birbirini izleyen iki eşinden olan on iki oğlunun en büyüğüydü. Tancrède, Normandiya'da orta halli birisiydi ve Cotentin'de yerel bir soyluydu, ancak

1 William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.262.

alıştıkları şekilde bu kadar çok oğlunu destekleyebilecek bir adam değildi. En büyükleri olan Guillaume, içinde bulunduğu sıkıntılı durumun farkındaydı. Norman Düklüğü'nde mirastan pay almak bir kuraldı ve Guillaume evde yoksulluk ile servetini yurtdışında aramak arasında keskin bir seçimle karşı karşıyaydı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde ikincisini seçti.

Guillaume de Hauteville'in deneyimlerinin de gösterdiği gibi nüfus baskısı bu yıllarda Norman yayılmasını tetikleyen faktörlerden biriydi. Düklüğün nüfusu istikrarlı bir şekilde artıyordu ve Güney İtalya'nın daha seyrek nüfuslu bölgeleri -son çatışmaların zarar verdiği- zengin beklentiler sunuyordu. Ancak anlatılarımız bu faktöre önemli ölçüde vurgu yapsa da Normanların topraklları dışındaki girişimleri için başlıca teşvik unsuru olması pek olası değildir. Aşırı nüfus, Orta Çağ tarihçileri arasında göç ve yerleşimi açıklamak için rutin olarak başvurulan yaygın bir motiftir. Normandiya'da nüfus artarken aynı durum Fransa'nın (ve Batı Avrupa'nın) neredeyse her yerinde geçerliydi, ancak sadece Normandiya'da böyle bir göç yaşandı. Bir diğer önemli faktör de hac ziyaretlerine artan rağbetti. Birçok kaynak ilk Normanların güneye hacılar olarak geldiklerini bildirir ve Kuzey Apulia'daki Monte Gargano'nun (Monte Sant'Angelo) önde gelen tapınağı olan Başmelek Mikail (*Michael the Archangel*) kültüne özellikle güçlü bir Norman ilgisi olduğuna dair işaretler vardır. Ancak bu gelişmeler Normandiya'ya özgü değildi -Anjou Kontu Foulques Nerra Kutsal Topraklara dört kez hacca gitti- ve Başmelek kültü başka yerlerde de popülerdi, bu yüzden Norman yerleşimini açıklamak için daha uzaklara bakmalıyız.

Belirleyici faktör neredeyse kesinlikle Normandiya'daki siyasi durumdu.[2] Güneydeki Norman faaliyetleri 1030'lar ve 1040'larda, Dük Robert'in saltanatının ve (özellikle) Dük I. Guillaume'un yaşının henüz küçük olduğu sıkıntılı yıllarda ivme kazandı. Bazı

2 G. A. Loud, *The Age of Robert Guiscard: Southern Italy and the Norman Conquest* (Londra: Longman, 2000), 81–91.

anlatılara göre ilk yerleşimciler arasında siyasi sürgünler de vardır ve bu yıllarda bu tür isimlerin sayısı hiç de az değildir. Hauteville kardeşler gibi başkalarının da bu dönemi servetlerini yerelde aramayı talihsiz bir dönem olarak görüp daha uzaklara bakmış olmaları muhtemeldir. Güney İtalya burada mükemmel fırsatlar sunuyordu. Zengin ama siyasi olarak bölünmüş bir bölgeydi ve Norman paralı askerlerden oluşan küçük gruplar birkaç on yıldır bölgede ticaret yapıyordu.

Guillaume'un Güney İtalya'ya hangi noktada geldiği tam olarak belli değildir. Elimizdeki en ayrıntılı anlatı, 1090'ların sonunda Sicilya'da yazan Norman keşiş Geoffroi Malaterra'ya[3] aittir.[4] Geoffroi, yaşça büyük Hauteville kardeşlerin paralı asker olarak servetlerini aramaya karar verdiklerini ve bunun üzerine Tanrı'nın onları İtalya'ya yönlendirdiğini belirtir. Burada ilk olarak Capua'nın Lombard prensinin hizmetine girmişler, ardından da Capua'nın güneyindeki Salerno prensine katılmaya karar vermişlerdir.[5] Geoffroi, kardeşleri güneye çeken şeyin ne olduğu hakkında (Tanrı'nın yol göstericiliği dışında) hiçbir şey söylemez ve bu sessizliği önemlidir. Çünkü Geoffroi'nın eseri, Robert ve küçük kardeşi Roger (Geoffroi'nın hikâyesinin gerçek kahramanı) tarafından Apulia, Calabria ve Sicilya'nın ele geçirilmesi ile sonuçlanan Hauteville ailesi üzerine bir methiyedir. Diğer

3 Metinde yazar, 'Geoffrey of Malaterra' şeklinde bir kullanım seçerek onun Malaterralı olduğuna işaret etmektedir. Ancak Geoffroi'nın doğum yeri bilinememektedir. Geoffroi, *De Rebus Gestis Rogerii Calabriae et Siciliae Comitis et Roberti Guiscardi Ducis fratris eius* adlı eserinde, kendisinin "dağların diğer tarafındaki bir bölgeden geldiğini" (Alpler) söylemektedir. Dolayısıyla çeviride, doğum yeri tam bilinemeyen bu isim için Malaterralı Geoffroi kullanımı yerine yaygın bir şekilde kullanılan şeklinin (Geoffrey Malaterrra) Fransızcası olan 'Geoffroi Malaterra' kullanımı tercih edildi. (ç.n.)

4 F. Panarelli, 'Goffredo Malaterra', *Dizionario biografico degli Italiani*, 57 (2001), 541–5. Karş. K. B. Wolf, *Making History: The Normans and Their Historians in Eleventh-Century Italy* (Philadelphia, PA: University of Philadelphia Press, 1995), 143–71.

5 Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis Rogerii Calabriae et Siciliae comitis et Roberti Guiscardi ducis fratris eius*, I.5–6, haz. E. Pontieri (Bologna: N. Zanichelli, 2. Bs., 1927–8).

kaynaklardan da bildiğimiz gibi Hauteville'ler Güney İtalya'ya gelen ilk Normanlar değildir. Ancak Geoffroi bu tür emsalleri sessizce geçerek Guillaume ve kardeşlerini İtalya'daki Norman yerleşiminin kurucuları olarak sunabilmiştir.

Diğer kaynaklar bu tabloyu tamamlamaya yardımcı olsa da bilgilerimizdeki boşluklar hala büyüktür. Sorun şu ki, Rollo'nun Normandiyası'nda olduğu gibi, Normanların ortaya çıkışı ancak yıllar sonra tam anlamıyla önem kazandı. İlk gelen Normanların zenginleşmek şöyle dursun, kalacaklarına inanmak için hiçbir neden yoktu. Fakat geldikten sonra da bunun açıklanması gerekti. Modern tarihçiler için asıl zorluk, erken dönem kaynaklarımızın hiçbirinin diğeriyle uyuşmaması ve birçok noktada birbirleriyle çelişmeleridir. Geleneksel olarak en eski anlatımızı sağlayan Monte Cassinolu Amatus'a büyük bir yer verilir. Yaklaşık 1080 yılında yazan Amatus'a göre, Normanlar bölgeye 1000 yılından kısa bir süre önce (*avan mille puis que Christ*) gelmişlerdir. İlk gelenler Kutsal Topraklardan evlerine dönmekte olan bir grup hacıydı. Kara yoluyla mı yoksa deniz yoluyla mı seyahat ettikleri belli değildir ancak her iki durumda da Müslümanlar tarafından kuşatılmış buldukları Salerno'da mola vermişlerdir. Durumun ciddiyetini kavrayan hacılar, yerel prens III. Guaimario'dan silah ve at istediler (hacı olarak silahsız seyahat ediyorlardı). Ardından Müslüman kuvvetleri kaçmaya zorladılar. Guaimario ve halkı o kadar etkilenmişlerdi ki Normanlara kalmaları için yalvardılar. Hacılar kibarca reddedince, Salerno halkı onları zengin hediyelerle ve daha fazla yurttaşı güneye göndermeleri ricasıyla gönderdiler. Norman Dükü (II. Richard), Gilbert adında bir adamı sürgüne gönderdiğinde bu istek kısa sürede yerine geldi ve Gilbert dört kardeşiyle birlikte güneye doğru yola çıktı. Bölgedeki ilk kalıcı Norman varlığını oluşturdular ve kısa bir süre içinde 1017'deki Bizans Apuliası'nda yerel Lombard nüfusunun Bizans'tan bağımsızlığını elde etmeyi amaçlayan Melus'un isyanına katıldılar.[6]

---

6 Amatus of Montecassino, *Ystoire de li Normant*, I.16–21.

Bir sonraki anlatımımız 1090'larda Latince bir şiir olarak yazan Apulialı Guillaume'a aittir. Normanların gelişini sadece Melus'un isyanı bağlamına yerleştirir. Burada da Monte Gargano'daki Başmelek Mikail Tapınağı'na giden hacılar olarak gelirler. Vardıklarında (oldukça mantıksız bir şekilde) isyancı Melus ile karşılaşırlar ve Melus onları kendi isyanına katılmaya ikna eder.[7] Ayrıntılardaki farklılıklara rağmen Amatus ve Guillaume Normanların İtalya'ya erken dönemli bir tarihte (en geç 1017'de), başlangıçta hacı olarak geldikleri konusunda hemfikirdirler. Ancak daha önceki iki anlatının, Chabannesli Adémar ve Alplerin kuzeyinde yazan Raoul Glaber'in anlattıklarına göre Normanlar Roma'da tanıştıkları Papa'nın emriyle güneye inmişlerdir. Daha sonra da Melus'un ayaklanmasına katılmışlardır.[8]

Bu anlatılarda ihtiyatlı kurguları desteklemek için yeterince tekrar eden özellik vardır. 10. yüzyılın sonları ve 11. yüzyılın başlarında hac ziyaretleri giderek daha popüler hale gelmekteydi ve Normanların bu ziyaretlere katılımı iyi bir şekilde kanıtlanmıştır. Normanların Güney İtalya'yı ilk kez hacılar olarak tanımış olmaları oldukça muhtemeldir ve Başmelek Mikail Tapınağı, Kutsal Topraklara gidiş yolunda sıkça uğranılan bir durak konumundaydı. Aynı şekilde bu gelenlerin kısa süre içinde, belki de Papalığın onayıyla (hatta Papalığın talimatıyla) Melus'un isyanına karıştıkları açıktır. Amatus'un Salerno'daki daha önceki Norman faaliyetleri hakkındaki sözlerinden ne anlam çıkarılacağını bilmek daha zordur. Bir yandan Amatus bundan bahsetmekle benzersizdir, diğer yandan ise Amatus bir Salernolu olarak konuşmaktadır ve Salerno daha sonraki yıllarda büyük bir Norman paralı asker gücüne sahip olmuştur. Aslında, -bazıları diğerlerinden daha yanlış olan- bir dizi başka İtalyan kaynağı,

7 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, I, ll. 11–57, haz. M. Mathieu (Palermo: Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici, 1961).

8 Adémar of Chabannes, *Chronicon*, III.55, haz. P. Bourgain, R. Landes ve G. Pon ile birlikte, Corpus Christianorum: Continuatio Medievalis 129 (Turnhout; Brepols, 1999); Raoul Glaber, *Historiae*, III.3–4.

1000 yılından hemen önce (veya sonra) bir Norman gelişine dair gelenekleri kaydetmektedir, bu nedenle bunun tamamen bir uydurma olması pek olası değildir.[9]

Sonuç olarak, Norman yerleşiminin tek bir temel unsurunu aramak yanlış olacaktır. İngiltere'nin aksine, İtalya'nın ele geçirilmesi ve yerleşimi parça parça gerçekleşmiştir. İlk Normanlar paralı asker olarak gelmiş, ancak yavaş yavaş kök salmışlardır ve neredeyse her zaman aynı anda birden fazla grup aktif olmuştur. Bu yerleşme süreci, Adémar ve Glaber gibi dış gözlemcilerin not almaya başladığı 1030'lar ve 1040'larda iyice yoluna girmişti. Hauteville'lerin de bu dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu anlamda Geoffroi Malaterra, kardeşleri anlatısının başına yerleştirmekte haklıdır. Hauteville'ler bölgeye gelen ilk Normanlar olmayabilir, ancak gelişleri Norman faaliyetlerinin doğasında niteliksel bir değişime işaret eder. Artık gelenler ara sıra gelen paralı askerler olmaktan çıkıp kendi başlarına birer lord ve yerleşimci olmaya başlamışlardı.

Normanlar Kuzey Fransa'dakinden çok farklı bir sosyal ve siyasi düzenle karşılaştılar. Güney İtalya, güneydoğu ve güneybatıdaki (Apulia ve Calabria) Bizans valilerinden kuzey ve batıdaki (Campania) Lombard prenslerine ve Sicilya'nın Müslüman emirlerine kadar karmaşık bir siyasi aktörler ağından oluşuyordu. Normanların durumuna yerel sosyal ve siyasi gelişmeler yardımcı oldu. Capua ve Salerno'daki Lombard prensliklerinin gücü, toprak sahibi aristokrasinin lehine azalıyordu.[10] Bizans İmparatorluğu, Küçük Asya'nın (eski imparatorluk toprakları) büyük bir bölümünün Selçuklu Türklerine kaybedilmesiyle

9 H. Hoffmann, 'Die Anfange der Normannen in Suditalien', *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, 49 (1969), 95–144; Loud, *Age of Robert Guiscard*, 61–6. Karş. J. France, 'The Occasion of the Coming of the Normans to Southern Italy', *Journal of Medieval History* 17 (1991), 185–205.

10 G. A. Loud, 'Southern Italy in the Tenth Century', *The New Cambridge Medieval History*, ii, *c.900–1024*, haz. T. Reuter (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 624–45, 636–41.

gerileme dönemine girmekteydi.[11] Sonuç olarak İtalya'nın yerel valileri (ya da katepanlar) genellikle yalnız ve yetersiz kaynakla baş başa kalıyordu. Sicilya'da da benzer süreçler yaşanıyordu. Bu tür bölünmeler Normanların işine yaradı. Sadece savaş becerileri için hazır bir pazar sağlamakla kalmadılar (Normanlar hala her şeyden önce paralı askerlerdi), aynı zamanda kendilerine karşı yapılacak herhangi bir koordineli müdahaleyi de zorlaştırdılar.

Ancak İtalya'daki erken dönem Norman yerleşiminin önemini abartmamak önemlidir. Norman paralı askerler 1017/18'de Melus'un kuvvetlerinin ancak küçük bir kısmını oluşturuyordu ve daha sonra Lombard hizmetine girdiklerinde bile bunu yardımcı kuvvetler olarak yaptılar. İlk kalıcı üs ancak 1030 yılında, yerel Lombard prensi IV. Guaimario'nun himayesinde Rainulf tarafından Aversa'da kurulmuştur. Daha sonraki Norman saldırıları, 1040'ların başında Bizans otoritesine karşı yeni bir isyan dalgasıyla mümkün oldu. Bunların liderlerinden biri olan ve daha önce Bizans ordusunda Norman paralı askerlere komuta etmiş olan Arduino adlı muhalif bir Lombard subayı, imparatorluk güçlerini bir dizi büyük yenilgiye uğrattı. Normanlar onun ordusundaki unsurlardan sadece biriydi ama Melus'un isyanında olduğundan daha önemliydi. Arduino komutasındaki ilk zaferlerden sonra Normanlar bağlılıklarını önce Lombard lordu Atenolfo'ya, sonra da Melus'un oğlu Argyros'a sundular. Argyrus kısa süre sonra belki de Normanların eski Bizanslı derebeylerinden daha büyük bir tehdit oluşturduğunu fark ederek taraf değiştirdi. Bunun üzerine Normanlar artık tek başlarına hareket etmeye karar vererek, daha sonra 'Demir-Kol' olarak bilinen Guillaume de Hauteville'i liderleri olarak seçtiler. Artık Lombard lordlarına ve Bizanslı asilere hizmet etmeyeceklerdi, Normanlar artık kendilerinin efendileriydi.

11 P. Frankopan, *The First Crusade: The Call from the East* (Londra: Bodley Head, 2012), 57–70; A. Kaldellis, *Streams of Gold, Rivers of Blood: The Rise and Fall of Byzantium, 955 A.D. to the First Crusade* (Oxford: Oxford University Press, 2017), 231–79.

Bu noktadan önce Guillaume ve kardeşleri hakkında çok az şey biliyoruz. Malaterra, 1030'larda Capua ve Salerno'daki Lombard prenslerinin emrinde hizmet ettiklerini bildirmektedir. Neredeyse kesin olarak Rainulf'un Aversa'daki yerleşimine katıldılar ve 1038'de Sicilya'yı giderek parçalanan Müslümanlardan geri almak için Bizans seferine katılan Aversa Normanları'nın bir soyunun parçasıydılar.[12] (Hauteville'ler, birkaç yıl sonra onları Bizanslılara karşı isyana sürükleyecek olan Arduino ile burada karşılaştılar). Guillaume de Hauteville böylece Norman saflarında yer edinmişti ve Malaterra'nın (kuşkusuz övgü dolu) anlatısına göre, Sicilya'daki faaliyetleriyle hatırı sayılır bir beğeni kazanmıştı. 1042'de bir lider seçme zamanı geldiğinde ise Guillaume'un seçilmesi gayet doğal olmuştu.

Aversa Normanları'nın birçoğunun kendi topraklarına sahip olmak için can attığı açıktır, Rainulf da 1038'de ve yine 1041'in başlarında Hauteville'lerin ve adamlarının desteğini görmekten çok memnundu. Ancak bu tür eylemlerin ortaya koyduğu gibi, İtalyan Normanlar hâlâ birlikten uzaktı. Zaptın tek bir irade tarafından planlanıp yönetildiği İngiltere'nin aksine İtalya'da kazanım yavaş ve organik bir şekilde, birbiriyle gevşek bir şekilde bağlantılı bir dizi girişimden ortaya çıktı. Bazıları hacı, bazıları paralı asker olarak gelmişti; bazıları toprak istiyordu, bazıları ise (o dönem için) maddi ödülle yetinmekten memnundu. Kimse güneyi ele geçirmek için yola çıkmamıştı ve bu sonuca yol açan sadece öngörülemeyen koşulların bir araya gelmesiydi.

Guillaume'un 1042'de seçilmesi bu yolda atılmış önemli bir adımdı. Apulia'da Bizans otoritesine karşı ayaklanmalara katılmış olan Normanlar için bağımsızlığa doğru giden yolda ilk geçici hamleyi işaret ediyordu. Hâlâ bazı konularda Aversalı Rainulf'a boyun eğiyorlardı. Ama artık gerekirse Rainulf'a ve eski Salernolu müttefiklerine karşı kendi çıkarlarının peşinden

12 Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, I.7.

gidecekleri açıktı. Hırsları açıkça artıyordu ve Hauteville'ler de içlerinde en hırslı olanıydı.

Ancak kontun eşitler arasında birinci olmaktan öteye gitmediği seçilme biçimine de yansımıştır. Amatus'un belirttiği gibi bu çok daha geniş bir bölgesel yerleşimin parçasıydı. Bu bağlamda, her biri bir şehir ya da bölge üzerinde yetki sahibi olan on iki diğer önde gelen Norman baronundan bahsedilmektedir. Bunlar, Venosa'nın (Guillaume'un gelecekteki istirahat yeri) verildiği Guillaume'un küçük kardeşi Drogon'dan, Hauteville ailesinin gelecekteki rakibi olacak olan ve kendisine Trani şehri verilen Amicus'un oğlu Pierre'e kadar uzanıyordu. Paylaşımın kendisi bir zapt programından ziyade sadık hizmetlerin ödüllendirilmesi meselesiydi çünkü bu noktada birçok lordluk Normanların elinde değildi.

Dolayısıyla bu olaylar Norman zaptının başlangıcını oluşturmaktadır. Sonraki yıllarda ilk ilerleme yavaş oldu. Normanlar 1040'ların başında ele geçirdikleri diğer şehirlerin yanı sıra Melfi'deki üslerini de ellerinde tuttular ama buna çok az şey daha ekleyebildiler. 1044'te Guillaume tutumunu değiştirmeye karar vererek Calabria'ya bir sefer düzenledi ve Scribla'da yeni bir üs kurdu. Ertesi yıl Drogon'un Bovino'yu ele geçirerek Orta ve Doğu Apulia'daki Capitanata'ya giden yolu açtığı bildirilmektedir. Artık batıdaki Lombard prensliği Benevento'ya da saldırılar yapılmaya başlanmıştı.

Ancak 1045 yılının sonlarında Guillaume hastalandı ve kış aylarında öldü. Ölümü Hauteville ailesi için büyük bir darbe oldu, ancak Norman zaptı ve yerleşiminin gidişatı üzerinde fark edilebilir çok az etki yarattı. Guillaume'un son dört yıldaki gözetimi büyük ölçüde göstermelikti, bu yüzden lider değişikliği endişe yaratacak bir şey değildi. Üstelik Guillaume'un kardeşi Drogon'da bariz bir halefi vardı. Drogon, 1030'larda Guillaume ile birlikte İtalya'ya gelmişti ve 1042 yerleşimi sırasında Normanların önde gelen isimlerinden biriydi. Artık kardeşinin

mirasını devralabilecek durumdaydı. Fakat durum hala kırılgandı. Normanlar sadece Apulia'nın bir kısmını ve Calabria'da küçük bir bölgeyi ellerinde tutuyorlardı, Bizans'ın yeniden canlanması hâlâ ihtimal dâhilindeydi. Lombard prenslerinin yarattığı tehlike de göz ardı edilemezdi. Apulia Normanları görünürde Salerno Prensi IV. Guaimario'nun otoritesi altında kalmaya devam ediyordu ve henüz güçlerini göstermemişlerdi. Ancak Guillaume'un başarıları da kayda değerdi. Normanları birleştirmiş ve onlara bir amaç vermişti. Tek soru, kardeşlerinin Guillaume'un mirasına layık olup olmayacağıydı.

11

Robert Guiscard: Kurnaz Bir Kont, 1040-85 Dolayları

Melfi'nin yaklaşık 20 km (12 mil) güneydoğusunda mütevazı bir Apulia kasabası olan Venosa'daki Santissima Trinità ("En Kutsal Üçlü") Manastırı'nda Hauteville aile mezarı bulunmaktadır. 16. yüzyıl Barok tarzının görkemli bir anıtı olan bu mezar, Demir-Kol Guillaume, kardeşleri Drogon (ö. 1051) ve Onfroi (ö. yaklaşık 1057) ile küçük üvey kardeşleri Robert Guiscard (ö. 1085) ve bir başka Guillaume'un (ö. 1080) kalıntılarını bir araya getirmektedir. Mezarın yapımından sorumlu erken modern dönem heykeltıraşı Agostino Barba, Güney İtalya'daki Norman yerleşiminin Hauteville'ler tarafından yönetilen ve denetlenen ailevi bir mesele olduğunun altını çizmek istemiştir. Ayrıca ailenin gözde manastırı Venosa'nın bu çabadaki rolünü de vurgulamak istemiştir. Ancak Barba bunu yaparken ortaya çıkardığı kadar gizlemiştir de. Çünkü 11. yüzyılda Hauteville'ler müttefik oldukları kadar aynı zamanda rakiptiler ve Normanların güneyde genişlemesini sağlayan da büyük ölçüde kardeşçe rekabetti.

Modern tarihçiler için sinir bozucu bir şekilde, Barba'nın müdahaleleri orijinal Hauteville mezarlarına dair neredeyse tüm kanıtları yok etmiştir. Santissima Trinità'nın Orta Çağ'da gerçekten de bir aile türbesi olduğunu biliyoruz. Ancak her bir kardeş, farklı ilgi alanları ve kariyerlerine uygun olarak ayrı ayrı gömülmüştür. Sadece Robert Guiscard'ın ilk eşi Alberada'nın mezarı

(yeni mezarın karşısındaki sol koridorda) Barba'nın 'iyileştirmelerinden' kurtulmuştur. Neyse ki Guillaume'un güneyli yurttaşlarının başarılarına duyduğu kıskanç ilgi, bu kayıp mezarların en önemlisi olan rakibi Guiscard'ın mezarının bazı detaylarının kaybolmamasını sağlamıştır. Malmesburyli William, Guillaume'un Guiscard ile olan rekabetini anlatırken Guiscard'ın mezarında aşağıdaki yazıtın bulunduğunu bildirir:

> Burada Guiscard yatıyor, dünyanın korkulu rüyası.
> Liguryalıların,[1] Romalıların ve Germenlerin kralını Şehir'den [Roma'dan] kovdu.
> Ne Partlar,[2] ne Araplar ne de Makedon ordusu Aleksios'u kurtarabilirdi,
> sadece kaçabilirdi, ve ne kaçmak ne de deniz Venedik'i kurtarabilirdi.[3]

Bu bir methiyedir ve doğal olarak bir dereceye kadar şiirselliğe izin vermeliyiz. Fakat duygular yersiz değildir. Tüm Hauteville ailesi içinde Robert, güneyde Norman egemenliğini kurmak için en çok çaba sarf eden kişiydi ve çoğu kez düşmanları onun karşısında gerçekten de titremeye başlamıştı.

1040'larda Hauteville'ler İtalya'da öne çıkmaya başlamıştı. Melfi'de önemli bir yer edinmişlerdi ve on yıllık bir sürenin ortalarında aile ve ona bağlı olanlar Apulia'nın daha da geniş bölgelerinde kontrolü ele geçirmişlerdi. Burada kardeşlerin ikincisi olan Drogon (1042'de kendisine Venosa şehri tahsis edilmişti), Demir-Kol Guillaume'un bıraktığı yerden devam etti. Guillaume 1042'de Apulia Normanlarını yönetmek için kişisel bir yetki almıştı ancak kardeşinin halefliğini kabul edecekleri kesin değildi. Drogon'un son kazanımlara katılmış olması kesinlikle yardımcı olmuştu.

1 Cenevizliler. (ç.n.)

2 Burada Türkler kast edilmektedir. Orta Çağ Avrupa kaynakları çoğu zaman Türklerden bahsederken Partlar, Persler gibi kavramları kullanmışlardır. (ç.n.)

3 William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, III.262. (Çeviri bana ait olup Thomson ve Winterbottom'ın çevirisinden uyarlanmıştır.)

Ancak aynı derecede güçlü referanslara sahip pek çok kişi daha vardı. Bunların başında 1042'de belirlenen lordların en güçlülerinden biri olan Amicus'un oğlu Pierre geliyordu. Pierre, Hauteville'leri giderek kendi çıkarları için bir tehdit olarak görüyordu ve Apulialı Guillaume, Demir-Kol'un ölümünden kısa bir süre sonra Pierre ile Drogon arasında çatışma çıktığını bildirmektedir. Ancak Drogon galip gelse de yeni Norman yönetimi içindeki merkezden uzak hareket etme eğilimleri azalmadan kalmaya devam etti.

Drogon'un başlarında bulunduğu yaklaşık beş yıl boyunca Normanlar Apulia'da istikrarlı ama çarpıcı olmayan bir ilerleme kaydettiler. Calabria'daki yeni gelişmeler daha önemliydi. Çünkü bu dönemde Drogon'un küçük üvey kardeşi Robert sahneye çıktı. Malaterra, Robert'in büyük kardeşlerinin kahramanlık hikâyeleri tarafından güneye doğru cezbedildiğini yeterince makul bir şekilde aktarmaktadır. Robert, Tancrède'in ikinci eşinden olan oğullarının en büyüğüydü. Kendisinden küçük altı erkek kardeşi olan Robert, miras konusunda Guillaume ya da Drogon'dan çok daha fazlasını bekleyemezdi, dolayısıyla bu tür girişimlerin onun için cazip olması şaşırtıcı değildi.

Ancak Robert sıcak bir karşılama beklediyse de kısa süre sonra hayal kırıklığına uğradı. Bu durum kısmen aile içi dinamiklerle ilgili bir meseleydi. Guillaume, Drogon ve Onfroi - Onfroi, Guillaume ve Drogon'un küçük kardeşiydi- birlikte büyümüş ve bir takım olarak güneye gelmişlerdi. Birbirlerine sıkı sıkıya bağlı bir gruptular. Buna karşılık Robert on yıl kadar daha gençti. Üvey kardeşleriyle çok az çocukluk deneyimi paylaşmış olabilirdi ve dahası Tancrède'in ikinci eşinin oğlu olarak Robert hem potansiyel bir rakip hem de müttefikti.

Robert'in zamanlaması durumuna yardımcı olamayacak kadar kötüydü. Apulia'ya Guillaume'un ölümünden kısa bir süre sonra (muhtemelen 1046-7 civarı), Drogon'un konumu güvende olmaktan çok uzak iken geldi. Drogon küçük üvey kardeşine toprak ve unvan vermek istese bile -ki muhtemelen istememiştir- bunu

yapabilecek durumda değildi. Bu yüzden başlangıçta Robert'in kardeşçe ricaları geri çevrildi. Kısa süre sonra da Calabria'ya gönderildi. Guillaume ve Drogon son yıllarda buraya girmeye başlamışlardı. Robert için sorun şuydu ki toprak olmadan önemli bir maiyet oluşturamazdı, adam olmadan da toprak elde etme şansı çok azdı. Robert, Apulia'da kendi işini kendisi gören (ve her halükârda Robert'in niyetlerine karşı temkinli olan) Drogon'dan çok az yardım bekleyebilirdi. Robert'in bu çıkmazdan dolayı hayal kırıklığına uğradığı anlaşılıyordu. Amatus'a göre, kısa süre sonra Drogon'a geri döndü ve ona yoksulluğundan bahsederek destek için yalvardı. Ancak Drogon ve beraberindekiler Robert'a açıkça sırt çevirdi.[4]

Daha sonraki yıllarda Robert'in Calabria'daki maceraları efsane haline geldi. Amatus, dönüm noktasının Robert'in Bisignano kasabasının önde gelen isimlerinden Petrone ile bir buluşma ayarlamasıyla geldiğini bildirmektedir. O sırada Robert'in üssü, Kuzey Calabria'daki Crati Vadisi'nin hemen batısında yüksek bir yer olan S. Marco Argentano'ydu. Bisignano güneyde ve doğuda, Crati'den yaklaşık eşit uzaklıkta bulunuyordu. İkisi nehrin doğu kıyısında, yerleşime biraz daha yakın bir yerde buluştular. Petrone'yi kasabanın surlarından uzaklaştıran Robert, şimdi onu atından sürükledi ve fidye istemek üzere zorla S. Marco'ya geri götürdü. Sonuç, nakit sıkıntısı çeken genç Hauteville'in faaliyetlerini önemli ölçüde genişletmesini sağlayan önemli bir beklenmedik kazanç oldu.[5]

Maddi ödüller kadar önemli olan bir şey de Robert'in kazanmaya başladığı itibardı. Bir sonraki sefer Drogon'dan kuvvet talep

---

4 Amatus, *Ystoire de li Normant*, III.9.

5 a.g.e., IV.18. Karş. Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, I.16–17. Tartışma için: G. A. Loud, 'Anna Komnena and her Sources for the Normans of Southern Italy' (1991). G. A. Loud, *Conquerors and Churchmen in Norman Italy* (Aldershot: Routledge, 1999), no. XIII, 54–6; H. Taviani-Carozzi, *La Terreur du monde: Robert Guiscard et la conque te normande en Italie, mythe et histoire* (Paris: Fayard, 1996), 184–92'de tekrar basılmıştır.

etmeye geldiğinde, üvey kardeşi Robert'ı desteklemeye daha önce olduğundan daha meyilli değildi ancak diğerleri artık Robert'in bayrağı altına toplanıyorlardı. Bunların başında, Benevento'nun yaklaşık 30 km (20 mil) kuzeybatısındaki Telese'de (Terme Telese) yerleşmiş olan bir grup Norman'ın lideri Buonalbergolu Gerard geliyordu. Gerard yanında 200 kadar şövalye getirmişti ve bu sayı muhtemelen Robert'in gücünün iki katından fazlaydı. Gerard sadık bir müttefik olduğunu kanıtlayacaktı ve Robert, Gerard'ın halası Alberada'yı (Gerard'ın babasının küçük kız kardeşi) eşi olarak aldığında Drogon'un gönülsüzce razı olduğu bir birliktelikle evlilik resmileşti. Amatus'a göre, Robert'in Bisignano'daki başarılarını duyduğunda ona 'kurnaz' ya da 'hilekâr' anlamına gelen meşhur "Guiscard" lakabını veren kişi Gerard'dı.[6]

Uygun şekilde takviye edilen Robert daha fazla ilerleme kaydetmeye başladı. Ancak tam işler yoluna girmişken tehlike işaretleri de belirmeye başladı. Yerel Lombardların çoğu yeni Norman derebeylerine karşı olmaya başlarken, Roma'daki Papalar da giderek artan bir dehşetle onları izliyordu. Papalığın, topraklarına sınır olan güneydeki Lombard prensliklerine uzun süredir ilgisi vardı. 1040'lara gelindiğinde Normanlar bir tehdit haline gelmeye başlamıştı. Artık Bizans Apuliası'ndan toprak koparmakla yetinmeyip, kendilerini zamanında paralı asker olarak kiralayan Campania'daki eski Lombard liderlerini de tehdit etmeye başlamışlardı. Belirleyici an 1051 baharında Benevento sakinlerinin kendi prenslerini kovup Normanlara karşı daha iyi koruma sağlayabileceği umuduyla Papa IX. Leo'ya boyun eğmeleriyle geldi.

Leo temmuz ayında Benevento bölgesine geldi ve burada Drogon ve Salerno Prensi IV. Guaimario ile karşılaştı. Her ikisi de Benevento sakinlerinin topraklarına yapılan saldırıların durdurulacağı konusunda anlaştı. Ancak bu tür vaatleri uygulamak gerçekten ellerinde değildi. Henüz sağlam temellere oturmamış derebeyliği başından beri tartışmalı olan Drogon'un durumunda

6 Amatus, *Ystoire de li Normant*, III.11.

bu tür vaatleri yerine getirme girişimleri önemsizdi. Bu nedenle Apulia'dan gelen saldırılar hız kesmeden devam etti. Son Norman saldırısından endişe duyanlar sadece Leo ve Benevento halkı değildi. Bir zamanlar Normanları kurtarıcı olarak karşılayan Apulia'nın yerel Lombard halkı, şimdi onları eski Bizans valilerinden daha uygun bulmuyordu. Drogon'un kendisi de 1051 yazında Monte Ilaro'da (Bovino yakınlarında) kalmaya geldiğinde bu kızgınlığın tüm şiddetini hissedecekti. Drogon 10 Ağustos sabahı, âdeti olduğu üzere kiliseye dua etmeye gitti. Ancak sözde sadık yoldaşlarından biri olan Riso, şüphelenmeyen kontu pusuya yatmış bekliyordu. Drogon kiliseye girdiğinde, Riso onu vurarak öldürdü. Drogon'un birçok adamı da pusuda öldürüldü.[7] Bu, üst düzey Normanlara yönelik bir dizi suikasttan yalnızca biriydi.

Norman karşıtı geniş bir ittifak ortaya çıkıyordu. Bizans imparatorları uzun zamandır kuzeyli istilacılara karşı uygun müttefikler arıyorlardı. Papa Leo'nun artık Lombard prenslerinin yanında yer almasıyla (ve Doğu'daki Bizans Kilisesi'yle köprüler kurmaya hevesli olmasıyla) daha geniş bir koalisyon kurma şansı doğdu. Apulia Normanlarıyla hâlâ yakın bağları olan IV. Guaimario'nun katılmakta tereddüt etmesi nedeniyle bu süreç biraz zaman aldı. Ancak Guaimario ve kardeşinin 1052'de öldürülmesi, Normanlara karşı büyük bir ittifakın önünü açtı. 1053 başlarında Alman İmparatoru III. Heinrich, Papa Leo, Capua ve Benevento'nun Lombard prensleri ve Bizans İmparatoru da bu ittifaka katılmıştı. İşler Normanlar için kötü görünmeye başlıyordu.

Kendilerine karşı kurulan ittifakın zorlaması ile Normanlar savaşmayı seçtiler. Çeşitli Norman kuvvetleri, 1051'de Apulia kontu olarak Drogon'un yerine geçen, Hauteville'lerin eski kolunun en genci Onfroi'nın bayrağı altında birleşmişti. Norman stratejisi açıktı: Papalık ordusunun güneydoğudaki Bizans seferinin güçleri ile birleşmesini engellemek. Apulialı Guillaume, Onfroi'nın

7 Malaterra, *De rebus gestis*, I.13; William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, II, II. 78–80. Karş. Amatus, *Ystoire de li Normant*, III.15–19.

Normanlarının daha küçük bir piyade grubuyla desteklenen 3.000 şövalyeden oluştuğunu bildirir. Eğer bu rakamlara inanılacak olursa -ki kulağa makul geliyorlar- bu hatırı sayılır bir güçtü. Ancak bu Leo'nun ordusundan çok daha küçüktü. Çünkü Alman desteği çok az olsa da -Svabya'dan birkaç yüz piyade III. Heinrich'in ayırabildiği tek şeydi- Papa, son yıllarda Normanlardan bir hayli zarar görmüş olan Lombard prensliklerinden etkileyici bir ordu toplamıştı. Leo şimdi bunu bizzat yönetiyordu.

Papalık ve Norman orduları, Fortore Nehri'ne bakan küçük bir kasaba olan Civitate yakınlarında karşılaştı. Sayıca az olduklarını fark eden Normanlar başta anlaşmaya çalıştılar. Topraklarını Benevento sakinlerinin yaptığı gibi Papa'ya bağlı olarak ellerinde tutmayı teklif ettiler. Ancak Leo'yu yatıştırma çabaları başarısız oldu ve çok az hareket alanı kalan Normanlar savaşmayı seçti. Bu fazlaca riskli fakat mantıklı bir stratejiydi. Normanların erzak sıkıntısı vardı ve zaman Leo'nun yanındaydı. Ne kadar uzun süre beklerlerse Papalık ve Bizans güçlerinin birleşme ihtimali de o kadar artıyordu. Buna karşılık savaş, kararlı bir gücün üstün sayılara karşı galip gelebileceği öngörülemez bir olaydı.

Bu durum Civitate'de kanıtlandı. Norman ordusu sol kanatta Onfroi ve Apulia Normanları, sağ kanatta ise Richard (Aversalı Rainulf'un kuzeni) ve şövalyeleri olacak şekilde düzenlenmişti. İlki Leo'nun Svabyalı piyadeleri tarafından sert bir direnişle karşılaştı, ancak Richard Lombardları kaçırtmayı başardı, ardından Almanlara arkadan saldırmak için etraflarından dolaştı.[8] Sonuç imha ve Hastings'teki kadar eksiksiz bir zaferdi. Sonuçları da önemsiz değildi. Papa Leo Normanların eline düştü. Avantajlarını hemen kullanmasalar da ittifakı yeniden canlandırma çabaları Bizans tarafındaki iç bölünmeler ve Leo'nun kısa süre sonra ölmesiyle engellendi.

---

8 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, II, ll. 82–266; Amatus, *Ystoire de li Normant*, III.39–41, C. Guzzo ile birlikte, 'La battaglia di Civitate: un rilettura', *Archivio normanno-svevo* 5 (2017), 69–83.

Zaferin ardından Normanların ilerleyişi süratli oldu ve hiçbir yerde Calabria'da olduğu kadar hızlı olmadı.[9] İtalya'daki Bizans gücünün kalbi, karşı kıyıda yer alan Apulia'da, Yunanistan'ın imparatorluk merkezlerine en yakın bölgelerde yatıyordu. Burada direniş şiddetini koruyordu. Buna karşılık Sicilya'ya açılan kapı olan Calabria savunmasız kalmıştı. 1056 yılına gelindiğinde Robert, Crati'nin kuzeyindeki eyaletin tamamını güvenli bir şekilde kontrol ediyordu, ayrıca Bisignano, Martirano ve Cosenza gibi daha güneydeki önemli merkezlerden haraç alıyordu. Ertesi yıl Onfroi öldü ve Robert, Apulia Normanları'nın genel liderliği üzerindeki iddiasını gerçekleştirebildi.

Elindeki yeni kaynaklarla Robert, Calabria'nın geri kalanını hızla ele geçirmeyi başardı. Daha 1057 yazının başlarında Squillace'ye kadar cesur bir saldırı bile düzenlemişti. Daha sonra doğu kıyısı boyunca ilerleyerek Bizans'ın bölgedeki başkenti Reggio'ya kadar ilerledi. Amicus'un oğlu olan Pierre'in isyanı Robert'in yazın geri kalanında Apulia'ya dönmesini gerektirdi. Ancak 1057 sonbaharında Robert, Reggio'ya başarısız bir saldırı başlattığı Calabria'ya geri döndü.

Bu noktada, Norman ilerleyişi bir kez daha bölünmeye başladı. Robert'a kısa süre önce küçük kardeşi Roger katılmış ve Calabria'da ona vekâlet etmeye başlamıştı. Ancak Robert'in kendi deneyimlerinin bir tekrarı olarak Roger, teklif edilen ödüllerin eksikliğinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştı. Malaterra bu şikâyetler için tek kaynağımızdır ve Roger'nin daha sonraki Sicilya sarayının bakış açısından yazar. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Guiscard'ı kıskançlık ve cimrilikle suçlar. Ancak kendisinden önceki Drogon gibi Robert'in de verecek çok az şeyi vardı. Calabria'da önemli kazanımlar elde edilmişti ama durum son derece istikrarsızdı. Robert ayrıca Bizanslıların direnmeye devam ettiği ve Amicus'un oğlu Pierre'in kısa süre önce otoritesine meydan okuduğu Apulia'daki çıkarlarını da dengelemek zorundaydı.

9 Bu ve bunu izleyen konular için: Loud, *Age of Robert Guiscard*, 119–30.

Bu bölünmeler Calabria'daki ciddi bir kıtlıkla birleşince Norman ilerleyişi durma noktasına geldi. 1058 yılının sonlarında bir çözüm bulundu. Robert, Roger'ye Calabria'nın yarısını vermeyi vaat etti, ancak yarısı hâlâ Bizans kontrolü altındaydı. Bu, kontun kendi kaynaklarında herhangi bir azalmayı önlerken, Roger'ye gelecekteki kazanımlarda aktif bir pay veriyordu. Robert ayrıca Lombard prensesi Sichelgaita ile evlendi. Prenses, Aversa'daki ilk Norman ileri karakolunun kurulmasından sorumlu olan Prens IV. Guaimario'nun kızıydı.[10] Salerno kısmen Guaimario'nun sağlam liderliği sayesinde 11. yüzyılın başlarındaki fırtınayı komşularının çoğundan daha iyi atlatmıştı. Ancak Guaimario'nun ölümü ve Civitate Savaşı'nın ardından prenslik hızlı bir gerileme evresine girmişti. Capua ve Benevento'da olduğu gibi, nihai nedenler iç işleri ile ilgiliydi, ancak Normanların yükselişi de bu durumun düzelmesine fayda sağlamadı.

Bir evlilik ittifakının burada her iki tarafa da sunacağı çok şey vardı. Salerno halkı için güneyin yeni lordlarından destek ve güvenlik sağlıyordu. Robert içinse son kazanımlarını meşrulaştırmaya ve onu yerel aristokratik sahne ile bütünleştirmeye yarıyordu (tıpkı Knútr'ın Emma ile evliliğinin İngiltere'deki Danimarkalıların yararına olduğu gibi). Bu evliliğin önemi, Robert'in bunu başarmak için ilk eşi Alberada'yı bırakmaya istekli olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Alberada hâlâ hayatta ve sağlıklıydı, ayrıca Robert'a Tarantolu Bohemond adında bir varis doğurmuştu. Hem de Robert'in en yakın müttefiklerinden biri olan Gerard'ın teyzesiydi. Belli ki Sichelgaita'nın gücü için büyük bir riske girmeye değerdi.[11]

---

10 Aslında Normanlara Aversa'nın tahsis edilmesi Salerno Prensi IV. Guaimario'dan ziyade Napoli Dükü IV. Sergius (1002-1036) ile ilgilidir. IV. Sergius, Napoli'yi ele geçiren IV. Pandulf'a karşı Normanlara başvurmuş ve şehrin geri alınışındaki yardımlarına karşılık Aversa'yı Güney İtalya'ya ilk gelen Normanlar arasında yer alan Rainulf Drengot'a vermişti. (ç.n.)

11 P. Skinner, '"Halt! Be Men!": Sikelgaita of Salerno, Gender and the Norman Conquest of Southern Italy', *Gender and History* 12 (2000), 622–41.

İç meselelerin halledilmesiyle Robert ve Roger Calabria'da hızlı bir ilerleme kaydedebildiler.[12] Bir Bizans saldırısı 1059 başlarında Roger tarafından püskürtüldü ve 1060 başlarında Reggio, iki kardeşin ortak saldırısıyla ele geçirildi. Bizans direnişi artık çökmüştü ve Squillace'de kalan son garnizon da Roger'nin yaklaşması üzerine kaçmıştı. Başka yerlerde de benzer kazanımlar elde ediliyordu. En önemlisi, Aversalı Richard Capua'yı ele geçirmiş ve bu ismi taşıyan Lombard prensliğinin kontrolünü sağlamıştı.

Bu başarılar, bu yıllardaki bir başka önemli gelişmeyi açıklar: Papa ile uzlaşma.[13] IX. Leo ve halefleri 1053'teki Norman karşıtı ittifakı yeniden canlandırmaya çalışmış olsalar da Bizans'ın zayıflığı ve Almanların ilgisizliği karşısında çabaları başarısız oldu. Roma'daki reform partisi II. Nicholas'ı desteklerken şehir aristokrasisi X. Benedictus'u tahta çıkarmaya çalışmıştı, bu yüzden 1058'de bir Papalık bölünmesi baş gösterdi.[14] Papa güneyde herhangi bir nüfuzunu korumak istiyorsa bölgenin yeni liderleri ile iş birliği yapmak zorunda kalacaktı. Dahası, eğer müttefik istiyorsa -II. Nicholas kesinlikle istiyordu- başvurabileceği çok az yer bulunuyordu.

Belirleyici an 1059'da geldi. O yılın baharında, Papalık Başdiyakozu Hildebrand-başdiyakoz Papa'nın vekilidir- yeni ele geçirilen Capua'ya gitti ve burada II. Nicholas'ın Roma'daki eski konumuna geri gelmesine yardım etmek için kuzeye 300 şövalye gönderen Richard'ın desteğini sağladı. Karşılığında Hildebrand, Richard'ı Capua'nın meşru prensi olarak tanıdı ve onun Papa

12 C. Hervé-Cummereuc, 'La Calabre dans l'etat normand d'Italie du sud (XIe–XIIe siecles)', *Annales de Normandie* 45 (1995), 2–25. Ayrıca bkz. Taviani-Carozzi, *Terreur du mond*, 255–9.

13 G. M. Cantarella, 'Liaisons dangereuses: il papato e i Normanni', *Il papato e i Normanni: temporale e spirituale in eta normanna*, haz. E. D'Angelo (Floransa: SISMEL edizioni del Galluzzo, 2011), 45–58.

14 Alman müdahalesi hakkında: G. A. Loud, 'German Emperors and Southern Italy during the Tenth and Eleventh Centuries', *"Quei maledetti Normanni": studi offerti a Errico Cuozzo per i suoi settant'anni da Colleghi, Allievi, Amici*, haz. J.-M. Martin ve R. Alaggio (Napoli: Centro Europea di Studi Normanni, 2016), 583–605.

adına sadakat yeminini kabul etti. Bu yeni ilişki her iki taraf için de önemli faydalar sağladı.[15] Nicholas çok ihtiyaç duyduğu askerî desteği kazanırken, Richard da Capua Prensi olarak statüsünün Papalık tarafından resmen tanınmasını sağladı. İttifak o kadar başarılıydı ki Nicholas kısa süre sonra Robert ile temasa geçti. Ağustos 1059'da Papa bizzat güneye giderek Melfi'de önemli bir konsey topladı. Robert burada Nicholas'a sadakat yemini ettikten sonra 'Tanrı'nın ve Aziz Peter'in lütfuyla Apulia, Calabria ve gelecekte her ikisinin de yardımıyla Sicilya'nın Dükü' olarak resmen tanındı.[16]

Bu yüce unvanın da gösterdiği gibi anlaşma sadece Robert'in kazanımlarını onaylama meselesi değildi, Nicholas artık gelecekteki kazanımlar için Papalık onayı da sağlıyordu. Sicilya o tarihlerde hâlâ Müslüman toprağı olarak kalmaya devam ediyordu ve Nicholas belli ki Robert ve Roger'nin burayı Batı Hıristiyan âlemi için geri kazanmaya yardım edeceğini umuyordu. Robert Calabria'yı ele geçireli çok olmamıştı ki Sicilya için planlar yapılmaya başlandı. Unvanın tek kurgusal unsuru bu değildi. Nicholas, Robert'e açıkça 'Apulia ve Calabria Dükü' unvanını vermiş olsa da Apulia'nın önemli bir kısmı hâlâ Bizans'ın elindeydi, Calabria'da ise son dönemde elde edilen kazanımlar henüz sağlamlaştırılmamıştı. Tıpkı 1042'deki ilk anlaşmada olduğu gibi Melfi yeminleri de Robert'a artık çoğu zaman mızrak ucunda savunmak zorunda kalacağı haklar veriyordu.

Her ne olursa olsun bu anlaşma, Normanların İtalya'yı zaptında bir dönüm noktasıydı. Robert ve adamlarının burada kalıcı olduğunu kabul ediyor ve onlara Capua ile Aversa'nın güneyinde tam yetki veriyordu. Ayrıca bize Robert'in hırsları hakkında da

15 H. E. J. Cowdrey, *The Age of Abbot Desiderius: Montecassino, the Papacy, and the Normans in the Eleventh and Early Twelfth Centuries* (Oxford: Clarendon Press, 1983), 107–76.

16 *Le Liber censuum de l'eglise romaine*, haz. P. Fabre ve L. Duchesne (Paris: Bibliothe que des e coles franc aises d'Athenes et de Rome, 1889–1952), i, 421–2. Karş. William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, II, ll. 400–5.

çok şey anlatır. Robert, Reggio ve Squillace'deki son Bizans ileri karakollarının ancak ertesi yıl düşeceği Calabria'nın ötesini düşünmeye başlamıştı bile. Otoritesini Sicilya'nın güneyine doğru genişletmek için şüphesiz pragmatik sebepler vardı, bunlardan en önemlisi de küçük kardeşi Roger'yi ödüllendirmek için toprakları güvence altına alma ihtiyacıydı. Ancak bu ilginin daha derin bir nedeni olduğundan şüpheleniliyor. Apulia, Calabria ve Sicilya, İtalya'daki Bizans otoritesinin geleneksel bölgelerini oluşturuyordu ve Robert, Doğu Roma İmparatorluğu'nu kendi suretinde yeniden yaratmaya giderek daha fazla kararlı görünüyordu.

1050'lerin sonundaki etkileyici başarılardan sonra, 1060'larda Norman ilerleyişi bir kez daha yavaşladı. Normanların hareketleri büyük ölçüde Melfi yeminleri tarafından belirlenmişti. Reggio 1060 başlarında ele geçirildikten sonra Robert ve Roger tahmin edebileceğimiz gibi Sicilya için planlar yapmaya başladılar. Adada bir asırdan fazla bir süre önce kurulmuş olan Kelbî Emirliği bir süredir çözülmekteydi. Ortaya çıkan kargaşadan İbnü'l-Havvâs ve İbnü's-Sümne olmak üzere iki ana grup ortaya çıkmıştı. Birincisi son zamanlarda üstünlüğü ele geçirmeye başlamıştı ve 1061'in başlarında İbnü's-Sümne (üssü doğuda, anakaraya en yakın yerdeydi) yardım için Robert ve Roger'ye başvurdu. Hauteville kardeşler bunu seve seve yerine getirdiler. O yılın mayıs ayında tam bir istila başlatıldı. Bu sayede adanın kuzeydoğusundaki en önemli şehir olan Messina kısa sürede ele geçirildi. Ancak bundan sonra ilerleme durdu.

Robert'in sorunları önceki yıllarda olduğu gibiydi. Savaşması gereken iki cephe vardı -Sicilya ve Apulia- ancak aynı anda yalnızca birine ayırabileceği kaynakları mevcuttu. Üstelik Norman tarafının kendisi de derin bir bölünmüşlük içindeydi. Buradaki sorun Robert ve Roger arasındaki ilişkiden çok -bu ilişki zaman zaman gergin olsa da- Hauteville'ler ve diğer Apulia Normanları arasındaki ilişkiydi. Robert, liderlik görevini üstlenen dördüncü kardeş olabilirdi ama ailenin yükselişi yeni bir gelişme olarak

kaldı ve diğerleri tarafından hâlâ kızgınlıkla karşılanıyordu. Bu sorunların ikisi de 1067'de Apulia'da isyan patlak verdiğinde bir araya geldi. Robert'in kendi yeğenlerinin de içerisinde olduğu isyan, Normanları kışkırtmaya hevesli olan Bizanslılar tarafından finanse edildi. Tehdit oldukça büyüktü ve 1067'nin sonları ile 1068'in başlarının büyük bir kısmı bu tehdidi bastırmakla geçti. İsyan 1072'de tekrar patlak verecek ve Robert'in anakaranın kontrolünü sağlamlaştırma ve Sicilya'daki faaliyetleri destekleme çabalarını daha da baltalayacaktı.

Ancak ayaklanmaların arasında faaliyetler olabildiğince mümkün olmaya devam etti. Güneyin zaptı 1059'da tahmin edilebileceğinden daha uzun sürdüyse de isyanlar ve direniş kaçınılmaz olanı büyük ölçüde geciktirdi. Bari'nin 1068 sonbaharında başlayan uzun ve zorlu kuşatması önemli bir dönüm noktası oldu. Apulia'nın doğu kıyısında kalabalık ve sağlam biçimde takviye edilmiş bir şehir olan Bari, Bizans'ın bölgedeki etkinliklerinin merkeziydi. Normanlar geçmişte iyi savunulan şehirleri almakta defalarca zorlanmışlardı, bu yüzden Bari gerçek bir sınavdı. Tek zorluk bu değildi. Bir liman olarak Bari'ye deniz yoluyla ikmal yapılabiliyordu. Şehri almak için tek başına gücün yeterli olmayacağı anlaşıldığında Robert bir abluka düşünmek zorunda kaldı. Normanlar denizde kuşatma araçlarını kullanmaktan daha az deneyimliydiler. Ancak Robert, Calabria'da gemiler topladı ve ardından uzun bir abluka için bekleyişe geçti.

Bizans İmparatorluğu çaresiz bir durumla karşı karşıyaydı. Türk başkısı imparatorluğun doğu sınırında artıyor, akınlar artık Anadolu'nun derinliklerine kadar nüfuz ediyordu. Savunma çabaları ise Norman paralı asker Robert (Roger) Crispin ve adamlarının başını çektiği büyük bir isyanla sekteye uğramıştı. Bu Norman bağlantısı sayesinde -Crispin Bizans hizmetine girmeden önce Sicilya'da Roger'nin emrinde hizmet etmişti- Guiscard bu sorunları neredeyse kesinlikle biliyordu. Sonuç olarak Bizans açısından Apulia için çok az kaynak (ve daha da az

asker) ayrılabilirdi. Bari'deki insanlar kendi başlarının çaresine bakmak zorundaydı.

Onlar da öyle yaptılar. Zorluklara rağmen iki buçuk yıldan fazla bir süre direnmişlerdir. Bizanslı haberciler erkenden kaçmayı başardılar, 1069'da ablukayı kaldırma girişimi kısmen başarılı oldu ve çok ihtiyaç duyulan malzemelerin savunuculara ulaşmasını sağladı. İkinci bir girişim 1071'in başlarında yapıldı ve bu noktada şehir boyun eğmişti. Bu girişim, 1067'deki Norman isyancılardan biri olan ve siyasi sürgün olarak doğuya, Konstantinopolis'e kaçan Molfettalı Josselin tarafından yönetildi. Ancak sonunda son gülen kurnaz kont oldu. Josselin gece karanlığında ablukadan kaçmaya çalıştı. Ancak kısa süre önce Sicilya'dan donanma takviyesi getirmiş olan Roger tarafından durduruldu. Sonuç, Josselin'in kendisinin de yakalandığı bir bozgun oldu. Tüm erzak ve yardım beklentileri kaybolan şehir kısa sürede teslim oldu. Bu zaferin önemi Bari'nin kaderinin ötesine geçmiştir. Yerleşik bir deniz gücünü sahada (ya da daha doğrusu kendi sahasında) yenmek büyük bir başarıydı ve Normanların denizcilik kabiliyetlerine yeni bir güven aşılamıştı. Apulialı Guillaume'un belirttiği gibi, 'Norman halkı o zamana kadar deniz savaşı hakkında hiçbir şey bilmiyordu.'[17]

Calabria'daki Reggio örneğinde olduğu gibi Apulia eyalet başkentinin ele geçirilmesi de direnişin çökmesine yol açtı. Bizans'ın diğer bir ileri karakolu olan Brindisi de bundan kısa bir süre önce ele geçirilmişti. Capua ve Salerno'daki Lombard prenslikleri (ilki artık Aversalı Richard'ın kontrolü altındaydı) ve küçük Amalfi şehir devleti dışında, güneyin tamamı artık Robert'in ellerindeydi.

Robert bu durumdan faydalanmakta gecikmedi ve donanmasını Sicilya'ya taşıdı. Robert'in yokluğunda Roger burada yavaş ama istikrarlı bir ilerleme kaydetmişti. Cerami (1063) ve

17 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, III, ll. 132–8. Bkz. C. D. Stanton, *Norman Naval Operations in the Mediterranean* (Woodbridge: Boydell Press, 2011), özellikle bkz. 40–4, ve 'The Norman Kingdom of Sicily: Projecting Power by Sea', *Warfare in the Norman Mediterranean*, haz. G. Theotokis (Woodbridge: Boydell Press, 2020), 177–94.

Msilmeri'de (1068) çok önemli savaşlar kazanmıştı. Kuzeydoğu artık güvenli bir şekilde Normanların elindeydi, Palermo'ya kadar olan kuzey kıyısı da öyleydi. Ancak Bari gibi Palermo da üstesinden gelinmesi zor bir şehir olduğunu kanıtlıyordu. Daha önceki tarihlerde şehre yönelik bir girişim 1064'te başarısızlıkla sonuçlanmıştı. O zamandan beri Roger daha yoğun bir çabanın temellerini atıyordu. Zaferden yeni çıkmış ve donanması hazır durumdayken, ikinci bir kuşatmanın zamanı gelmişti.

Bari Nisan ayında teslim oldu ve yaz sonunda Robert ve Roger Palermo'ya saldıracak duruma geldiler. Kuşatma yine uzun sürdü ama Bari'dekinden çok daha hızlı sonuçlandı. Robert ve Roger'nin birleşik deniz ve kara kuvvetleri, Sicilya ve Kuzey Afrika gemilerinin en az bir yardım girişimini geri püskürterek etkili bir abluka kurmayı başardı. Abluka kısa sürede etkisini gösterdi ve Ocak 1072'de Robert ve Roger şehre doğru riskli bir saldırı düzenlemeye karar verdiler. Roger, surlara karadan saldırmayı amaçlayan ana kuvvetin başındaydı. Ancak bu bir tuzaktı ve savunmacıların dikkatini Robert'in deniz tarafından surlara doğru ilerleyen daha küçük bir kuvvetten uzaklaştırmayı amaçlıyordu. Tuzak işe yaradı. Roger geri püskürtüldü ama savunmacılar onun kuvvetleriyle meşgulken Robert ve adamları surlara tırmanmayı ve kapıları açmayı başardılar. Savunmacılar daha sonra şehrin iç surlarına (Eski Şehir ya da el-Kazar surları) çekildiler. Ancak her şeyin bittiğini anlayarak ertesi gün Robert'a teslim oldular, hayatlarının bağışlanması ve Müslüman inancını uygulamaya devam etmelerine izin verilmesi konusunda anlaştılar.

Kısa bir süre sonra Robert büyük bir ihtişamla şehrin tarihî kısmına girdi. Adamları ana camiden İslâm inancına dair tüm ayırt edici özellikleri kaldırdı ve cami (tekrar) bir Hıristiyan katedraline dönüştürüldü, bu sembolik bir yönetim değişikliği eylemiydi. Yönetici elit bundan böyle Hıristiyan olacaktı, dolayısıyla ana ibadet yeri de Hıristiyan olacaktı. Ancak nüfusun büyük bir kısmı Müslüman olarak kaldı ve inançlarını uygulamaya

devam etmekte özgürdü. Robert ve Roger'nin pragmatizmini bundan daha iyi hiçbir şey vurgulayamaz. İşlerine geldiğinde Hıristiyan kimliklerini göstermekten mutluluk duyuyorlardı (ve yeni Papalık müttefikleri başarılarını kesinlikle alkışlıyordu) ancak bu kutsal bir savaş değildi. Fatih Guillaume'un İngiltere'yi ele geçirmesi gibi, Papalık izni altında fırsatçı bir toprak gaspıydı. Apulialı Guillaume ve (özellikle) Geoffroi Malaterra daha sonra bu çatışmalarda dinî unsuru öne çıkarmışlarsa bunun nedeni Birinci Haçlı Seferi başlatıldıktan sonra yazıyor olmalarıdır.[18] Kutsal savaş artık çok revaçtaydı, bu yüzden Robert ve Roger'nin kazanımlarını bu terimlerle yeniden anlatmak doğaldı.

Palermo'dan sonra Normanların adanın geri kalanını ele geçirmesi an meselesiydi. Fakat Apulia'da olduğu gibi süreç uzadı.[19] Zorluklar benzerdi, Normanların sayısal üstünlüğü hâlâ zayıftı ve Robert'in dikkati artık kendi topraklarının bulunduğu anakaraya kaymıştı. Sicilya her zaman Roger'nin bir ödülü olmuştu ve artık adanın (eninde sonunda) ele geçirileceği belli olduğundan Robert'in daha fazla çatışmadan kazanacağı çok az şey vardı. Roger'nin kendi çabaları, anakarada devam eden karışıklıklar nedeniyle karmaşıklaşmıştı. Roger 1075'te, Onfroi'nın oğlu olarak kendisini yeni kurulan düklükteki iktidar çevrelerinin (ve veraset sırasının) dışında bulduğu için hayal kırıklığına uğrayan kuzeni Abelard'ın isyanını bastırmaya yardım etmek üzere geri çağrıldı.

Roger 1076'da Sicilya'ya döndüğünde daha iyi ilerleme kaydetmeyi başardı. 1077'de Trapani'yi ve adanın batısının kontrolünü ele geçirdi. Bunu 1078'de, son yıllarda Roger'nin baş belası

18 Taviani-Carozzi, *Terreur du mond*, 373–8; Loud, *Age of Robert Guiscard*, 163–5; J. C. Birk, *Norman Kings of Sicily and the Rise of the Anti-Islamic Critique: Baptized Sultans* (Londra: Palgrave Macmillan, 2016), 33–138; M. King, 'Holy War in the Central Mediterranean: The Case of the Zîrîds and the Normans', *The Normans in the Mediterranean*, haz. E. A. Winkler ve L. Fitzgerald (Turnhout: Brepols, 2021), 229–47. Karş. P. E. Chevedden, "A Crusade from the Start": The Norman Conquest of Islamic Sicily, 1060–91', *Al-Masāq* 22 (2010), 191–225.

19 Taviani-Carozzi, *Terreur du mond*, 349–88; Loud, *Age of Robert Guiscard*, 165–85; Metcalfe, *Muslims*, 99–108.

olan Castronovo'daki (adanın merkezinde) kale izledi. Bu ilerleme ertesi yıl da devam etti ve Taormina altı aylık bir kuşatmanın ardından teslim oldu. Taormina, Sicilya'nın doğu kıyısında, Messina'nın yaklaşık 50 km (30 mil) güneyinde yer alıyordu. Onunla birlikte Etna'nın kuzeyindeki bölgenin ele geçirilmesi tamamlandı. Trapani ve Taormina'da Norman donanması kuşatma harekâtlarında önemli bir rol oynadı ve Roger'nin deniz harekâtlarına olan güveninin arttığını gösterdi. Ancak tam her şey Roger'nin istediği gibi gidiyor gibi görünürken başka yerlerdeki olaylar yine Roger'nin ilerleyişini yavaşlatmıştı. 1079 yılı adanın batısında büyük bir Müslüman isyanına sahne olmuş, bu da Roger'yi Taormina'daki başarısının ardından meşgul etmişti. Bunun üzerine Roger, 1080 yılında, Guiscard Balkanlar'da şansını denerken kaleyi elde tutmaya yardım etmesi için anakaraya geri çağrıldı. Roger 1084'te bir kez daha kardeşini korumak için geri dönmek zorunda kaldı. O da Robert'in karşılaştığı sorunlardan bazılarını yaşamaya başladı. Roger'nin 1084 ve 1085'te adada bulunmadığı sırada kendi oğlu, görünüşe göre kendisine teklif edilen sınırlı mükâfatlar karşısında hayal kırıklığına uğrayarak isyan etti.[20]

Robert'in 1085'teki ölümü, artık onun oğlu Roger Borsa'nın yönetiminde anakaradaki düklük yönetimini güçlendirmeye yardım eden Roger'nin Sicilya'da uzun bir süre bulunamamasına yol açtı. Roger ancak 1086'da dikkatini tamamen Sicilya'ya odaklayabildi ve 1070'lerin sonlarındaki saldırılarına yeniden başladı. Şimdi ilk hamlesi, Müslümanların elindeki en büyük şehirlerden biri olan güneydoğu sahilindeki Siraküza'ya saldırmaktı. Daha önce de olduğu gibi, Roger'nin filosu harekât için çok önemli olduğunu kanıtladı ve İslâm emirinin donanmasını uzaklaştırdı. Dört ay sonra şehir teslim oldu. Bir sonraki bahar, güney kıyısındaki bir diğer önemli merkez olan Agrigento'nun düşüşüne tanık oldu. Bu da adanın merkezinde iyi tahkim edilmiş bir şehir olan Castrogiovanni'nin (bugünkü Enna) teslim olmasının yolunu açtı.

20 Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, III.31, 36.

Müslüman direnişi dağılmaya başlamıştı. Sadece güneydoğu köşesi hâlâ güvenli bir şekilde Müslümanların elindeydi ve bu da tehdit altındaydı. Roger 1088'deki sefer döneminin çoğunu anakarada geçirdi ve Guiscard'ın Alberada'dan olan oğlu Bohemond'un isyanının bastırılmasında Roger Borsa'ya yardım etti. Ancak ertesi yıl adanın güneybatısındaki kıyıya yakın Butera'yı ele geçirmeyi başardı. Geriye kalan Müslüman yerleşim bölgeleri artık yoğun bir baskı altındaydı. Nihayet, Siraküza'nın yaklaşık 30 km (20 mil) güneyinde, doğu sahilinin hemen iç kesimlerindeki son ileri karakol olan Noto, 1091 başlarında teslim oldu.

Hauteville'ler artık güneyi güvence altına almışlardı. Roger Sicilya'da meşgulken, Robert anakarada son bir kazanım daha gerçekleştirdi: Salerno. Robert bir süredir nüfuzunu prensliğe doğru genişletmekteydi ve 1058'de Sichelgaita ile yaptığı evlilik bu mükâfat için yapılmıştı. 1068'de Bari'de kazandığı zaferden sonra Robert başlangıçta isyanları bastırmakla meşguldü. Ancak 1076'da yeniden sefere çıkabilecek duruma geldiğinde ilk hedefi Salerno oldu.

Daha sonraki kronik yazarları Robert'in prensliği işgalini haklı göstermek için büyük çaba sarf eder ve yerel prens II. Gisolfo'nun (kendi kayınbiraderi) daha önceki saldırılarına karşılık verdiğini iddia ederler. Gerçekte bu açık bir saldırganlık eylemiydi. Amalfi şehir devleti 1073'te Robert'e boyun eğmişti, dolayısıyla Salerno artık izole edilmiş durumdaydı. Kuşatmaya cesurca direndi ama 12/13 Aralık 1076 gecesi şehirden ihanet eden birisi kapıları açtı. Uyandıklarında surların bir bölümünün Guiscard'ın elinde olduğunu gören halk en sonunda teslim oldu. Tancrède de Hauteville'in oğulları güneyi ele geçirmişti.

Bu yavaş ve parça parça ilerleyen bir süreçti ama Hauteville ailesinin başarısını küçümsememeliyiz. Neredeyse yarım bin yıldır ilk kez tüm Güney İtalya tek bir bayrak altında toplanmıştı. Ancak Hauteville ailesinin başarıları bununla sınırlı değildi. Çünkü Norman etkisi Akdeniz'in diğer bölgelerinde de hissediliyordu.

12

Bizans Bayrağı Altında: Anadolu'ya Doğru, 1038-77

Avrupa Orta Çağı'nın tüm imparatorlukları arasında Bizans şüphesiz en görkemlisiydi. Roma İmparatorluğu'nun doğrudan soyundan gelen bu imparatorluk, rakipleriyle kıyaslanamayacak kadar eski olduğunu iddia edebilirdi. Burada gerçekten ebedî bir imparatorluk vardı, ya da sakinleri böyle düşünmekten hoşlanıyordu. Hükümdarlar kendilerini 'Romalıların imparatoru' olarak adlandırıyor ve toprakları "Romania," yani Romalıların ülkesi olarak biliniyordu. (günümüzdeki Doğu Avrupa devleti ile karıştırılmamalıdır, gerçi o da ismini Antik Roma'dan almıştır). En önemlisi Doğu imparatorları, 4. yüzyılın başlarında Büyük Konstantin tarafından kurulan ve geç dönem Roma şehirlerinin en büyüğü olan Konstantinopolis'te (bugünkü İstanbul) kalmaya devam ettiler. Antik çağa yönelik ideolojik ve maddi iddialar böylece Bizans'ın yaşanılan ortamında buluştu.[1]

Bizans sarayının ihtişamı efsanelere konu olmuştur. Burası özenli görgü kurallarının ve çarpıcı bir tüketimin olduğu bir yerdi. Hepsinden önemlisi, Bizanslı yöneticilerin komşularını etkileyen muazzam zenginlikleriydi. Burada hâlâ Roma modelinde işleyen, büyük vergi gelirleri elde edebilen ve bunları sadık hizmetkârlara ve müttefiklere yeniden dağıtabilen bir devlet vardı.

1 A. Kaldellis, *Romanland: Ethnicity and Empire in Byzantium* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019); P. Sarris, *Byzantium: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2015), özellikle bkz. 19–40, 94–113.

Bu durum göz önüne alındığında Bizans, gıpta ile bakılan değerli bir imparatorluktu. Konstantinopolis; Sâsânî Persleri (626), Emevî halifeleri (654, 674-8, 717-18), Slav Bulgarlar (813) ve Kiev Rusları (860, 907, 941) tarafından art arda yapılan kuşatmalardan bazen kıl payı kurtuldu.

Guiscard'ın Güney İtalya'ya gelişinden önceki yüzyıl Bizans tarihinin en başarılı yüzyıllarından biri olmuştu. İmparatorluk tüm cephelerde genişlemiş, Küçük Asya'yı sağlama almış ve Orta Doğu'nun derinliklerine doğru ilerlemişti.[2] İmparatorluğun 1038'de Sicilya'yı geri alma girişimine ilham veren de bu iyimserlikti; Bizanslı general Georgios Maniakes için paralı asker olarak savaşan Demir-Kol Guillaume ve kardeşleri ilk kez takdir kazandılar. Ancak yüzyılın ortalarına geldiğimizde imparatorluk yönetimindeki çatlaklar ortaya çıkmaya başlar. Bunlardan bazıları, güç ve nüfuz için yoğun bir iç rekabetle karakterize edilen Bizans yönetimi içindeki yapısal gerilimlerin sonucuydu. Ancak en büyük sorunlar sınırın ötesinde yatıyordu. Selçuklu Türklerinin gelişi, 1030'ların sonlarından başlayarak Orta Doğu'nun istikrarını bozmuştu. 1060'lara gelindiğinde Türk grupları Anadolu'nun içlerine doğru akınlar düzenliyordu. 1071'de İmparator IV. Romanos Diogenes'in kendisi Malazgirt'te yenildi ve esir düştü.[3] İmparatorluk artık keskin bir gerileme dönemine girmişti, tek soru bunun bir son olup olmayacağıydı.

İşte bu bağlamda Normanlar Bizans'ı devirmeye çok yaklaştılar. Güney İtalya'ya ilk başta Bizanslıların düşmanı olarak gelmiş olsalar da Normanlar neredeyse en başından itibaren kendilerini hem onlar için hem de onlara karşı savaşırken buldular. Yeni gelenlerde gördüklerinden etkilenen yerel Bizanslı generaller

2 Kaldellis, *Streams of Gold*, 21–228.

3 A. D. Beihammer, *Byzantium and the Emergence of Muslim-Turkish Anatolia, ca. 1040–1130* (Abingdon: Routledge, 2017), özellikle bkz. 49–168. Ayrıca bkz. S. Vryonis, *Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh Through the Fifteenth Century* (Berkeley, CA: University of California Press, 1971), 69–142.

Normanları kendi saflarına kattılar. Bunun kayıtlara geçen ilk örneği 1038'de Sicilya'yı yeniden ele geçirme girişimidir. Bu girişim, Kelbî Emirliği'nin parçalanmaya başladığı bir döneme denk gelmişti. Georgios Maniakes önemli kaynaklara sahip deneyimli bir generaldi, özellikle de büyük bir paralı asker grubuna. Bunlar Lombard generali Arduino'nun gözetiminde 300 ila 500 Norman'dan, korkunç Haraldr Harðráði'nin liderliğinden (Viking paralı askerleri) ve kuzeyden gelen başka Lombard kuvvetlerinden oluşuyordu.

Normanlar arasında önlerinde parlak gelecekleri olan hırslı genç adamlar Demir-Kol Guillaume ve Drogon (ve belki de Onfroi) vardı. Onların başarıları, daha sonraki büyüklüklerinin işaretlerini görmeye hevesli olan Monte Cassinolu Amatus ve Geoffroi Malaterra tarafından şüphesiz abartılmıştır. Ancak Bizans kaynaklarından bildiğimiz kadarıyla istila kesinlikle iyi gitmiştir ve Normanların kendi ağırlıklarını koyduklarından emin olabiliriz.[4] Maniakes Rometta (1038) ve Troina'da (1040) kesin zaferler kazandı. Ordusu stratejik Siraküza şehrini ele geçirmeyi başardı ve adanın geri kalanını almaya hazır görünüyordu. Ancak Maniakes'in seferi paralı askerlere güvenmenin tehlikeleri konusunda bir ders niteliğindedir. Çünkü bu savaşların ikincisinden sonra Normanlar ganimetten kendilerine düşen paydan memnun değillerdi. Arduino konuyu Maniakes'e açtığında, general onu kampta dövdürerek herkesin gözü önünde küçük düşürdü (Maniakes'in intikamcı sadizmine dair tek anlatı bu değildir). Bunun üzerine Normanlar öfkelenerek anakaraya doğru yola çıktılar ve orada Arduino ile birlikte isyanı çıkarmaya başladılar.

Bunun Bizans İtalyası için sonun başlangıcı olduğu pek öngörülemezdi. Maniakes'in Norman paralı askerlerinin sayısı 500'ü geçmiyordu ve bunların hepsinin Bizans saflarından

4 Kaldellis, *Streams of Gold*, 171–3; J. Shepard, 'Byzantium's Last Sicilian Expedition: Scylitzes' Testimony', *Rivista di studi bizantini e neoellenici*, yeni dizi, 14–16 (1977–9), 145–59.

ayrılmadığından şüphelenmek için nedenler vardır. Zira seferle ilgili ana Bizans kaynağımız olan Ioannes Skylitzes, grubun tamamının ayrıldığını söylese de daha sonra Norman liderlerden en az birinin, Hervé'nin hizmet etmeye devam ettiğinden bahseder. Dahası, Maniakatoi olarak bilinen ve adını Maniakes'ten alan bir Norman paralı asker birliğinin 1070'lere kadar imparatorluk hizmetinde olduğu belgelenmiştir.[5] Bu da Normanların bir kısmının (belki de çoğunun) sadık kaldığını kuvvetle düşündürmektedir. Maniakes de kendi adına bu durumdan fazla rahatsız olmamıştı. Aslında seferini durduran sebep, imparatorluk başkentindeki entrikalardı. Maniakes'in sadakatsiz olduğuna dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı ve çok geçmeden zincire vurularak Konstantinopolis'e geri getirilmesi emri geldi. Maniakes'in yokluğunda imparatorluk ilerleyişi durakladı.

Sicilya seferi tam bir başarıya ulaşmamış olsa da Normanlar değerlerini kanıtlamışlardı. Görünüşe göre Maniakatoi, belki de Lombard generali Argyros'un 1046'da üst düzey bir göreve atanmasıyla bağlantılı olarak Konstantinopolis'e yeniden konuşlandırılmıştı. Norman paralı askerlerin ertesi yıl orada Leo Tornikios'un (Bizanslı bir general) isyanının bastırılmasında rol aldıkları kesindir.[6] Bundan sonra da Bizans orduları arasında düzenli bir varlık göstermişlerdir.

Bizans kaynaklarında her zaman Franklar olarak adlandırılan Normanlar kısa sürede cesaretleri ve vahşilikleriyle ün kazandılar. Saray tarihçisi Mikhail Psellos, saldırılarında hızlı ve baskın olduklarını bildirir ve bu görüşler, babasının yaşamı ve dönemiyle

5 John Skylitzes, *Synopsis Historiarum*, XXIII.4, haz. J. Thurn (Berlin: De Gruyter, 1973); Anna Komnena, *Alexias*, I.5, haz. D. R. Reinsch ve A. Kambylis, (Berlin: De Gruyter, 2001); *Skylitzes Continuatus*, VI.21, haz. ve çev. E. McGeer, *Byzantium in the Time of Troubles: The Continuation of the Chronicle of John Skylitzes (1057–1079)* (Leiden: Brill, 2020). Ayrıca bkz. J. Shepard, 'The Uses of Franks in Eleventh-Century Byzantium', *Anglo-Norman Studies* 15 (1993), 275–305, 283–4.

6 G. Theotokis, 'Rus, Varangian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th-11th C.)', *Byzantina Symmeikta* 22 (2012), 126–56, 142. Ayrıca bkz. Shepard, 'Uses of Franks', 285–7.

ilgili tarihi 11. yüzyılın sonlarına dair en ayrıntılı (eğilimli olsa da) anlatımızı sağlayan Bizans prensesi Anna Komnena tarafından da yinelenmiştir.[7] Bu anlatılardan da anlaşılacağı üzere Normanlar ağır süvari olarak değer görmüşlerdi ve izleyenleri en çok etkileyen şey saldırılarının gücüydü. Anna isteksiz bir hayranlıkla, yaya olarak daha kolay hedef olsalar da hücumda yenilmez olduklarını belirtir. Psellos da benzer şekilde, saldırılarının vahşiliği bakımından benzersiz olmasına rağmen bu durum atlatılabilse bile dayanıklılıklarının kısa sürede kaybolduğunu gözlemler. Belli ki 11. yüzyılın sonlarına doğru Normanlar, Bizans ordularında bu tür klişeleri hak edecek kadar yer edinmişlerdi.

Bu anlatılar Norman kuvvetlerinin konuşlanmasını açıklamaya yardımcı olur. Bunların çoğu, Türklerin artan baskısı altındaki bölgeler olan Orta ve Doğu Anadolu'da konuşlanmıştı. İkincisi, daha hafif ve çevik kuvvetlerin bir parçası olsa da at sırtında da savaşıyordu, Normanlar burada doğal bir denge unsuru oluşturuyordu. Normanların artan itibarının en açık işareti Bizans'ın onlardan daha fazla asker toplama çabalarından gelmektedir. Apulialı Guillaume, dört yıl önce Konstantinopolis'teki Norman birliklerine liderlik ettiği kaydedilen Lombard generali Argyros'un 1051'de İtalya'ya asker toplamaya gönderildiğini bildirir. Burada 'Perslere karşı' (yani Türklere) hizmet karşılığında büyük zenginlikler teklif etmiştir. Guillaume bu yolculuğu Apulia'daki Norman güçlerini zayıflatmak için bir oyun olarak görür. Ancak Küçük Asya'da artan askerî sıkıntı (ve kuzeydeki Peçenek tehdidi) göz önüne alındığında Bizans'ın ihtiyacı gerçekti. Nitekim Poitiersli Guillaume, Bizanslıların bu yıllarda Normandiya Dükü Guillaume'dan destek almaya çalıştıklarını bile iddia eder.[8]

7 Michael Psellos, *Chronographia*, VII.24, haz. S. Impellizzeri (Milan: Fondazione Lorenzo Valla, 1984); Anna Komnena, *Alexias*, V.6.

8 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, II. ll. 46–74; William of Poitiers, *Gesta Guillelmi*, I.59.

Rağbet görmelerine karşın Norman askerleri, Anadolu'da Sicilya'daki olduklarından daha güvenilir olmadıklarını kanıtladılar. Bir paralı askerin ilk sadakati efendisine olur. Normanlar düzenli imparatorluk kuvvetlerine karşı faydalı bir denge unsuru olsalar da mevcut duruma bir dereceye kadar ilave istikrarsızlık kattılar. Bunu ilk Norman liderlerinden biri olan Hervé'nin izlediği yoldan görebiliriz. Hervé 1038'de Sicilya'ya saldırmak için toplanan ilk kuvvetin bir parçasıydı. Ancak 1040'larda Hauteville'lerin peşinden isyana gitmemiş ve daha sonra imparatorluk yönetimi içinde güvenilir bir konum elde ederek birbirini izleyen hükümdarlara hizmet etmiştir. 1049/50'de, Karadeniz'in kuzey ve batı kıyılarında yaşayan bir bozkır halkı olan Peçeneklere karşı yapılan bir savaşta "Roma falanksının" (görünüşe göre Norman süvarilerinden oluşuyordu) sol kanadına komuta etti. Savaş felaketle sonuçlanır ve Hervé'nin kariyerine dair ana kaynağımız olan Skylitzes, Hervé'yi ordunun kaçmasını kışkırtmakla suçlar, bu suçlama muhtemelen Hervé'nin daha sonraki sadakatsizliğine dair bilgiden kaynaklanmaktadır. Elbette, Hervé şimdilik imparatorluk hizmetine devam etti ve hayatı görünüşe göre bu yenilgiden etkilenmedi.[9]

Ancak 1057'de Hervé, imparatorun Paskalya Yortusu ödül töreninde küçümsenen birkaç kişiden biriydi. Yüksek (ama büyük ölçüde onursal) bir unvan olan *magistros* statüsüne yükseltilmesini talep etmişti. Reddedildiği zaman Hervé, Bizans imparatoruna karşı silaha sarıldı. Bu isyan diğer iki Bizans generalinin, Isaakios

9 Skylitzes, *Synopsis Historiarum*, XXIII.4. Hervé'nin kariyerine dair: J.-C. Cheynet, 'Le Role des Occidentaux dans l'armee byzantine avant la Première Croisade', *Byzanz und das Abendland im 10. und 11. Jahrhundert*, haz. E. Konstantinou (Köln: Bohlau, 1997), 111–28, 119–21. W. Seibt, 'Ubernahm der französische Normanne Hervé (Erbebios Phrangopolos) nach der Katastrophe von Manzikert das Kommando uber) die verbliebene Ostarmee?', *Studies in Byzantine Sigillography* 10 (2006), 89–96. Urfalı Mateos (Matt'ēos Uṙhayec'i), IX. Konstantin Dukas'ın emriyle boğulduğuna dair alternatif bir gelenek kaydeder: T. L. Andrews, *Matt'ēos Uṙhayec'i and His Chronicle: History as Apocalypse in a Crossroads of Cultures* (Leiden: Brill, 2016), 93–4.

Komnenos ve Katakalon Kekaumenos'un (benzer şikâyetleri vardı) isyanıyla aynı zamanda gerçekleşti. Ancak Hervé iş birliğini düşünmemiş gibi görünmektedir, bunun yerine Türk lider Samuk ile ortak bir neden oluşturmayı seçmiştir. Plan, Doğu Anadolu'dan imparatorluk topraklarına akınlar düzenlemekti. Ancak kısa süre sonra Hervé ile Samuk arasında anlaşmazlıklar ortaya çıktı ve Samuk'u savaşta yenmesine rağmen Hervé kendisini Chliat'ın (bugünkü Ahlat) Türk emiri tarafından hapsedilmiş olarak buldu.

Skylitzes meseleyi burada bıraksa da bu Norman paralı asker için yolun sonu değildi. Elimizde Hervé adına iki mühür bulunmaktadır ve bu mühürler onun sonraki kariyerine daha fazla ışık tutmaktadır. Bunlardan en iyi bilineni Hervé'nin adını Grekçe haliyle Erbebios Frangopoulos ("Frank oğlu Hervé") olarak verir, ayrıca ona *magistros*, *vestēs* ve *stratēlatēs* (son ikisi *magistros*'a benzer onursal unvanlardır) saygınlık unvanlarını da vermiştir. Hervé burada *magistros* olarak adlandırıldığına göre mühür bu makama yükselmek istemesinin reddedildiği 1057'den öncesine ait olamaz. Görünüşe göre Hervé daha sonraki bir tarihte Bizans hizmetine geri dönmüş ve daha önce reddedildiği bu unvanları kazanmıştır. Bunun teyidi Hervé'nin adındaki diğer mühürden gelmektedir. Bu mühür ona daha da yüce bir unvan olan *proedros* unvanını verir, ayrıca doğudaki tüm Bizans kuvvetlerini denetlemekle (büyük olasılıkla geçici olarak) görevlendirildiğini belirtir. Bu gerçekten de aşırı bir yükseliş olurdu ve 1071'deki feci Malazgirt Savaşı makul bir bağlam sunar. Bu savaşın ardından İmparator IV. Romanos hapsedilmiş ve doğu ordusu darmadağın olmuştu, Hervé bu durumda devreye girmek için çok uygun bir konumdaydı.[10]

Diğer iki Norman lider 1060'lar ve 1070'lerdeki Bizans siyasetinde öne çıkmaktadır: Robert Crispin ve bir başka paralı asker Roussel de Bailleul. Hervé'nin aksine, bu isimlerin her ikisinden

10 Michael Attaleiates, *Historia*, böl. 18, haz. I. Perez Martin ve çev. A. Kaldellis ve D. Krallis (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2012). Ayrıca bkz. Kaldellis, *Streams of Gold*, 243

de Amatus bahseder ve onları doğudaki Norman faaliyetleri üzerine bir kenara dâhil eder.[11] 1070'lerin sonunda yazan Mikhail Attaleiates, Crispin adında 'İtalya'dan gelen Latin bir adamın' Romanos'un 1069'daki doğu seferinden kısa bir süre önce imparatorluk hizmetine girdiğini bildirir. Çoğu Norman acemi asker gibi Robert da Türk tehdidinin en büyük olduğu doğu cephesine gönderildi. Ancak Robert oraya varır varmaz sorun çıkarmaya başladı. İmparator tarafından yeterince ödüllendirilmediğine inanarak yerel vergi tahsildarlarını taciz etmeye başlamıştı. Romanos bunu öğrendiğinde, kendine çok güvenen bu paralı askere karşı bir saldırı emri verdi. Yerel güçlerin ilk saldırısı yenilgiyle sonuçlanınca Romanos, Robert'in hakkından gelmeleri için beş batılı *tagmata* (*tagma*, imparatorluk ordusunun çekirdeğini oluşturan bir tür profesyonel birlik) gönderdi. Tanrı'dan korkan Robert ve adamlarının o gün istirahatte olacaklarını bildikleri için pazar günü sürpriz bir saldırı girişiminde bulundular. Ancak Attaleiates'e göre Norman çadırlarına takılarak hileyi ellerine yüzlerine bulaştırdılar ve kısa süre sonra kendilerini geri püskürtülmüş buldular. Normanlar atlarına binip yeniden toplanmayı başardıklarında, imparatorluk *tagmata*'sı bozguna uğratıldı. Bu artık yerel bir vergi isyanı değil, imparatorluk otoritesine yönelik doğrudan bir tehditti. Buna karşılık Romanos, ana Bizans ordusunun toplanmaya başladığı Dorylaion'a (Şarhöyük) yürüdü. Tehlikeyi sezen Robert, af karşılığında teslim olmaya karar verdi. Ancak bunu yaptıktan kısa süre sonra, daha başka komplo iddiaları ile suçlu bulundu. Bunu duyan Robert'in olay sırasında geride kalmış olan birliklerinin büyük kısmı saldırıya geçti.[12]

---

11 Amatus, *Ystoire de li Normant*, I.5–8. 'Roma süvarilerinin komutanı' hakkında: J. F. O'Callaghan, *Reconquest and Crusade in Medieval Spain* (Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 2004), 26 (dn. 13 ile birlikte).

12 Attaleiates, *Historia*, böl. 21. Karş. Psellos, *Chronographia*, VII.39. Tartışma için: Shepard, 'Uses of Franks', 297–8. İmparatorluk kuvvetlerinin (ve özellikle *tagmata*'nın) büyüklüğü için: J. F. Haldon, *Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565–1204* (Londra: Routledge, 1999), 103–4.

Robert'in isyanı Hervé'nin isyanı ile pek çok benzerlik taşımaktadır. Temel meseleler yine saygınlık ve hizmetlerinin karşılıklarının ödenmesiydi. Robert'in umudu da tıpkı Hervé'nin yaptığı gibi imparatorla anlaşmaktı. Gerçekten de Romanos döneminde uzlaşmanın imkânsız olduğu kanıtlanmış olsa da Robert kısa süre sonra eski haline döndü. 1071'de sürgünden dönerek Bizanslı generallerin önderlik ettiği bir başka isyana katıldı ve ardından gaspçı VII. Mikhail Dukas'ın yönetiminde onurlu bir yer kazandı.[13] Ancak Robert'in Romanos'a karşı ilk isyanı, Norman sorun yaratıcılığının önemli bir yükselişini temsil eder. Hervé'nin kuvvetleri sadece birkaç yüz kişiydi ve isyanı doğrudan imparatorluk müdahalesi olmadan sona erdi. Buna karşın Robert'in isyanı, Romanos'un kontrolünden önemli miktarda toprak kopararak imparatorluk vergilerini alt üst etti. Ayrıca muhtemelen binlerce kişiden oluşan bir misilleme seferini de yenilgiye uğrattı.[14] Nihayetinde, onu dize getirmek için imparatorun kendi müdahalesi gerekmişti.

Crispin'in isyanı yeterince kendini beğenen bir Norman komutanı bekleyen umutları ortaya çıkardıysa, bunlar birkaç yıl sonra Roussel de Bailleul tarafından tam olarak gerçekleştirildi. Amatus, Roussel'den Robert ile aynı söyleyişle bahseder ve çağdaşlarının onu Crispin'in halefi olarak gördüğü açıktır. Belli ki Normanların Anadolu'ya ilgisi artık İtalya'da da dikkat çekmeye başlamıştı. Amatus'a güvenilecek olursa Roussel imparatora ilk olarak "Slavonia"da hizmet etmişti. Bu muhtemelen 1071 Bulgar isyanının bastırılmasında görev aldığı anlamına gelir, ayrıca bölgeyi Peçeneklere karşı korumakla da görevlendirilmiş olabilir.[15]

13 Amatus, *Ystoire de li Normant*, I.9.

14 İsyanla ilgili ana kaynaklarımız şunlardır: Attaleiates, *Historia*, böl. 23; ve Nikephoros Bryennios, *Historiarum libri quattuor*, II.4, 14–24, haz. P. Gautier (Brüksel: Byzantion, 1975). Daha fazlası için: Kaldellis, *Streams of Gold*, 256-61; Beihammer, *Emergence of Muslim-Turkish Anatolia*, 208–13.

15 L. Neville, *Heroes and Romans in Twelfth-Century Byzantium: The Material for History of Nikephoros Bryennios* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 46–59.

Robert'in ölümünün (1073 civarı) ardından Roussel, Anadolu'nun kuzeydoğusundaki adamlarının (şüphesiz Roussel'in kendi adamlarıyla takviye edilmiş) komutasını devralmış gibi görünmektedir.

Bu, imparatorluk için son derece zor bir dönemdi. Malazgirt yenilgisi sadece Türklerin Anadolu'ya girmesinin yolunu açmakla kalmamış, aynı zamanda büyük bir ideolojik darbeyi de temsil etmişti. İmparatorluk neredeyse bir asır boyunca Balkanlar ve Orta Doğu'daki sınırlarını güvence altına alıp genişleterek ön saflarda yer almıştı. Bu son yenilgi bir güven bunalımı yarattı ve Romanos'un Türk lider Alp Arslan tarafından esir alınmasıyla imparatorluk tahtında fiilî bir boşluk ortaya çıktı. Bu gibi sorunlar en içinden çıkılmaz olanlarıydı ve sonraki yıllar birbirini izleyen iç isyan ve ayaklanma dalgalarına sahne oldu. Bunlardan ilki (ve en başarılısı) VII. Mikhail Dukas'ı (Crispin'in yardımıyla) tahta getirdi. Ancak VII. Mikhail, eski Bulgar devletini yeniden diriltmek için çaba sarf edilen Balkanlar'da daha fazla karışıklıkla karşı karşıya kaldı.

Mikhail ancak 1073 yılında doğu sınırlarıyla ilgilenebilecek duruma gelmişti. Artık amaç son kayıpları geri almaktı. Bu bağlamda, Isaakios Komnenos küçük kardeşi Aleksios ile birlikte büyük bir sefer kuvvetinin başına getirildi. Bunların arasında Roussel'in başında bulunduğu ve 400 kadar ağır zırhlı şövalyeden oluştuğu söylenen Norman müfrezesi de vardı. Dört yıl önce olduğu gibi, paralı askerler ile ana imparatorluk kuvvetleri arasında kısa süre içinde gerginlikler ortaya çıktı. Bu kez sebep, Isaakios tarafından bir yerliye kötü davranmakla suçlanan Roussel'in adamlarından birine yapılan muameleydi. Ana kaynağımız olan Nikephoros Bryennios'a göre -ki muhtemelen VII. Mikhail'in kardeşi hakkında (ya da onun tarafından) kayıp bir tarihî anlatıya dayanmaktadır- Roussel bir süredir isyan etmek istiyordu, dolayısıyla bu bir bahaneden fazlası olmayabilirdi. Her halükârda, Normanlar artık kendi başlarına hareket ederek Melitene'de (Malatya) ya da belki Sebasteia'da (Sivas) küçük bir

Türk kuvvetini yendiler. Bu arada Isaakios ve tükenmiş ana ordu, Orta Anadolu platosundaki Kaisareia'da (Kayseri) Türkler tarafından yenilgiye uğratıldı.

Isaakios'un yenilgisi Roussel'e altın bir fırsat sundu. İmparatorluk kargaşa içindeyken, Anadolu'nun orta kesimleri ele geçirilmeye hazırdı. Kendisinden önceki Hauteville kardeşler gibi Roussel de bu fırsatı değerlendirmekte gecikmedi. Hemen kendini imparatorluk yönetimine bir alternatif olarak göstermeye başladı ve Küçük Asya'nın uzun süredir acı çeken halkına ödeme karşılığında koruma teklif etti. Bu bir haraç toplamadan biraz daha iyi olabilirdi ancak imparatorluk yönetiminden çok da farklı değildi, tek içerdiği şey vergilerin Konstantinopolis'ten Roussel'e yönlendirilmesiydi. Yerel bir gözle bakıldığında, bu düzenlemenin tek avantajı Roussel'in yakın ve gerektiğinde yardıma hazır durumda olmasıydı, ayrıca daha az vergi talep etmiş olabilirdi. Kuşkusuz bu teklif çok sayıda alıcı buldu ve imparatorluğun doğu bölgelerinde bir Norman devleti ortaya çıkmaya başladı.

Roussel'in yönetiminin doğası hakkında çok az şey biliyoruz, ancak tehdit Konstantinopolis'te ciddiye alınmıştı. 1074 yılının başlarında, Anadolu'da kalan son imparatorluk kuvvetleri isyanı bastırmak için toplandı. Bunlara Vareg ve "Frank" (yani Norman) paralı askerler de katıldı ve imparatorun kardeşi Ioannes Dukas'ın genel komutası altına verildi (Bryennios'un kaynağı). Tüm ordu muhtemelen sadece birkaç bin kişiydi, bu da imparatorluğun içinde bulunduğu dar boğazın bir işaretiydi. Bu ordu Konstantinopolis'in güneydoğusundaki Dorylaion'dan geçerek Zombou'daki köprüye doğru ilerledi. Burası Kuzeybatı Anadolu'yu yarımadanın geri kalanından ayıran Sangarios (Sakarya) Nehri üzerinde stratejik bir geçiş noktasıydı. Ioannes'in ilerleyişinden haberdar olan Roussel ve adamları, yeni ilhak ettikleri topraklara doğru daha fazla ilerlemeyi önlemek için karşı kıyıyı hızla emniyete aldılar. Taraflar artık savaş için hatlarını belirlemeye başlamıştı. Bu noktada, ordunun sol kanadını oluşturan

Ioannes'in Normanları, yurttaşlarına katılarak kendi çıkarlarına daha iyi hizmet edeceklerine karar verdiler. Çoğu zaman olduğu gibi, bir tabiiyet diğerine yol açtı. Ioannes'in artçı birliklerinin komutanı Nikephoros Botaneiates de savaş imparatorluk güçlerinin aleyhine dönmeye başlar başlamaz geri çekilmeye karar verdi. Sonuç, kuşatıcı ve aşağılayıcı bir yenilgi oldu. Ioannes ve oğlu Andronikos esir alındı, aynı zamanda da ağır yaralandı.

Ioannes'in yenilgisi, Sangarios'un doğusundaki Bizans otoritesinin fiilen sona erdiğine işaret ediyordu. Üç yıl önce Malazgirt'te başlayan Anadolu'nun kaybı neredeyse tamamlanmıştı. Buna karşılık Roussel gücünün zirvesindeydi. Başkentle arasında aktif bir ordu olmadığı için Konstantinopolis üzerine yürüdü. Boğaz'ın Anadolu yakasında, başkentin tam karşısındaki Chrysopolis'te (Üsküdar) kamp kurdu. Roussel, şehrin surlarının gözleri önünde burayı gösterişli bir şekilde yerle bir etti. Kendisi artık neredeyse tüm Norman paralı askerlerini kendi hizmetine kazanmıştı ve toplam gücü belki de 2.000 ila 3.000 ağır silahlı adam arasındaydı. Bu bir sıçrama yapmak için yeterliydi ve mevcut imparatorluk ordularından çok daha büyüktü. Ancak başkenti ele geçirecek kadar güçlü değildi. Roussel bunu biliyordu ve görünüşe göre iç bölünmelerin VII. Mikhail'i alaşağı edeceğini umuyordu. Ancak yanlış hesaplamıştı.

Şehri ele geçiremeyen Roussel doğaçlama yapmak zorunda kaldı. Şimdi esir aldığı Ioannes Dukas'ı imparator ilan ederek kukla bir imparatorluk hükümeti kurmaya çalışıyordu. Roussel'in Mikhail'in yerine geçmeye kararlı olduğu, imparatorun cömert hediyeler ve Roussel ve adamlarının boyun eğmesi halinde *kouropalates* (kelimenin tam anlamıyla 'saraydan sorumlu') unvanı teklifine verdiği sert yanıtla ortaya çıkar. Ancak Roussel fazla ileri gitmişti. Anadolu'nun kalbinde Norman liderliğindeki bir yönetim uygulanabilir bir ihtimal olabilirdi. Fakat Roussel, Bizans devletini karşısına alarak herhangi bir orta yol bulmayı imkânsız hale getirdi. Normanların artık imparatorluk için en büyük tehdit

olduğunu hisseden Mikhail, eski rakipleri olan Türklere başvurdu. Norman kuvvetlerinin işini çabucak bitirecek olan tanınmış bir Türk generali ile anlaştı. Türkler hem Roussel'i hem de Ioannes'i esir aldılar ama Roussel'i fidye karşılığında eşine ve adamlarına geri vermekten memnun oldular. Zayıflamış ve kesinlikle küçülmüş olan Roussel, güçlü bir kuvvet olarak kalmaya devam etti.

Mikhail şimdi de kayınbiraderi Gürcistan Kralı II. Giorgi'den destek istedi. Giorgi, imparatorun seçilmiş generali Nikephoros Palaiologos'un hizmetine 6.000 adam verdi. Nikephoros bunlarla birlikte batıya (Gürcistan'dan), kuzey Türk kıyısındaki Pontos'a yürüdü. Ancak çok geçmeden Nikephoros'un parası tükendi ve birlikleri firar etmeye başladı. Bunun üzerine Roussel kalanları ortadan kaldırabildi. Çaresiz kalan ve adamları tükenen İmparator, Roussel'i alaşağı etme görevini en sonunda kardeşi Isaakios ile birlikte 1073'teki sefer kuvvetini yönetmiş olan ve gelecek vaat eden genç Aleksios Komnenos'a verdi. Aleksios'un gelecekteki kariyeri göz önüne alındığında -Aleksios Mikhail'in tek halefi olacaktır- daha sonraki yazarların Aleksios'un Roussel'i ele geçirmesini göz kamaştırıcı bir şekilde anlatmaları şaşırtıcı değildir. Onu, çekirdek bir kuvvetle zorluklara karşı cesur bir gerilla savaşı yürütürken sunarlar.

Ancak gerçek daha sıradandı. Aleksios kılıcın yapacağı işi altınla halletmeye çalıştı ve Anadolu Türkleri arasında Roussel'in başına ödül koydu. Çok geçmeden, o güne kadar çiçeği burnunda Norman devletinin müttefiki olan Tutak hainlik etti ve Roussel'i bir şölende tutukladı. Ardından Roussel'i Kuzey Anadolu'daki Amaseia'da (Amasya) Aleksios'a teslim etti. Bryennios ilginç bir şekilde, yerel halkın Bizans yönetimine geri dönme ihtimalinden o kadar rahatsız olduğunu kaydeder ki Aleksios oradan sağ salim bir şekilde ayrılmak için Roussel'i kör etmiş -onu yönetmeye elverişsiz hale getirerek- gibi yapmak zorunda kalır. Hikâyenin efsanevi bir havası vardır -Bryennios, Aleksios'un kızı Anna Komnena ile evliydi- ancak bir gerçeklik payı da mevcuttur.

Roussel güvenilir bir koruyucu olduğunu kanıtlamıştı ve pek çok kişi Konstantinopolis'ten yönetime dönme ihtimalinden hoşnut değildi.

Normanların devlet inşası Küçük Asya'da başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da bıraktığı miras kayda değerdi. Bölgenin kaybı Malazgirt'ten beri belliydi ama Zombou Köprüsü'nde kesinleşti. Bundan sonraki iki yıl boyunca Anadolu'nun büyük bir kısmı Normanların hâkimiyeti altında kaldı. Her ne kadar gelecek nesil Norman paralı askerler daha uysal -Roussel'den çok Hervé'ye yatkın- olacaklarsa da batılılar imparatorluk güçleri içinde yıkıcı bir unsur olmaya devam ettiler. Gerçekten de Roussel'i dize getirdiği için takdir toplayan Aleksios, daha sonra batılı 'Frankların' gücünü kendi amaçları için kullanmaya çalışacaktı.

13

Bohemond ve Balkanlar: 'Görülmeye Değer Bir Mucize', 1081-5

Bizanslı prenses ve tarihçi Anna Komnena, Guiscard'ın en büyük oğlu Bohemond hakkında yazmaya başladığında korkuyla karışık ve isteksiz bir saygı duyuyordu. Görünüşü hayranlık uyandıran ve adı düşmanlarına dehşet saçan bir adam olan Bohemond 'görülmeye değer bir mucize' idi. Geniş omuzları ve geniş göğsüyle diğerlerinin üzerinde yükseliyordu. Elleri büyük, boynu ve sırtı sıkıydı. Kaba bir çekiciliğe sahip olmasına rağmen, tavırlarında vahşi bir yan vardı. Gülüşü bile neşeye davetten çok bir tehdit gibiydi. Aynı zamanda kibirli ve kurnazdı, kelimeleri belirsizlikleri için özenle seçilmişti. Bohemond'un dengi sadece imparatorun kendisiydi.[1]

Bohemond birçok açıdan Anna'nın eserinin olumsuz kahramanı, Anna'nın babası İmparator Aleksios Komnenos'un ise karşıtıdır. Bohemond'a eserde bu kadar geniş yer verilmesi tesadüf değildir. Çünkü Aleksios'un 37 yıllık hükümdarlığı boyunca hiç kimse onu Bohemond kadar devamlı (ya da bu kadar ciddi) rahatsız etmemiştir. Roussel de Bailleul tehdidinin sona ermesi Anadolu'daki Norman devlet inşasının sonunu getirmiş olabilir, ancak bu sadece Hauteville'lerden gelecek daha ciddi tehditlerin başlangıcıydı. Bari 1071'de ele geçirildikten sonra Sicilya'nın sorumluluğu Roger'ye devredildi. Guiscard yaklaşık on yılını

1 Anna Komnena, *Alexias*, XIII.10.

isyanları bastırmakla ve Apulia'nın ele geçirilmesinden beri uzlaşmacı tavrı sertleşen Papa ile güç ve nüfuz mücadelesi vermekle geçirdi. Ancak çok geçmeden Robert dikkatini daha cesur girişimlere yöneltmeye başladı.

Açık hedef Bizans İmparatorluğu'ydu. Bizanslılar uzun zamandır Robert'in başlıca rakipleriydi. İmparatorluğun çekirdek eyaletleri Adriyatik'i kısa bir tekne yolculuğuyla geçebilecekleri Yunanistan ve İlirya'da bulunuyordu. İmparatorun dikkati doğu sınırındaki Türk tehdidine her zamankinden daha sıkı bir şekilde odaklandığından bu bölgeler kolay bir hedef teşkil ediyordu. Ancak Robert bir ya da iki Bizans eyaletini daha ele geçirmekten daha fazlasını yapmayı bekleyebilirdi. Doğru adımlar atarsa, imparatoru tamamen değiştirme şansı vardı. Malazgirt Savaşı ve Roussel'in isyanı sonrasında imparatorluk çöküşün eşiğine gelmişti. Onu yıkmak için gereken tek şey hafif bir dokunuştu (ya da öyle görünüyordu).

Robert'in Yunanistan ve Balkanlar'da topraklar elde etmek istemesi için daha az muğlak olan başka bir nedeni daha vardı. Guiscard iki kez evlenmişti, önce Norman olan Alberada sonra da Salerno prensesi Sichelgaita. İkinci evlilik daha soylu bir evlilikti ve muhtemelen bu evlilikten doğacak oğulların Robert'in başlıca varisleri olacağı her zaman öngörülmüştü. Ancak bu durumda Alberada'dan olan oğlu Bohemond'a ne olacağı sorusu ortaya çıkıyordu. Sichelgaita'dan olan üç küçük oğluyla birlikte Robert'in İtalya'da sunabileceği çok az şey vardı. Ancak onu memnun edemezse, Bohemond'un bu meseleyi kendi başına çözme riski vardı. Sichelgaita bu tehdidin farkındaydı. Robert 1073'ün başlarında ağır bir şekilde hastalandığında, aceleyle bir kurul topladı ve burada en büyük oğlu Roger Borsa'nın veliahtlığı için destek sağladı.[2] Yunanistan ve Adriyatik'teki yeni kazanımlar bu düğümlü sorunu çözmeyi vaat ediyordu, bu bölgeler

2 Amatus, *Ystoire de li Normant*, VII.7–8, 20, Taviani-Carozzi ile birlikte, *Terreur du monde*, 317–21.

Bohemond'a bırakılabilir ve Robert'in İtalya'daki toprakları küçük oğullarının eline geçebilirdi.

Robert 1070'lerin büyük bölümünde Bizanslı komşularını kışkırtmaktan kaçındı. Bari'nin düşmesinden sonra IV. Romanos, doğuda yeni tehditlerin (bazıları Norman kaynaklı) ortaya çıktığı bir dönemde batı sınırını güvence altına almak umuduyla Guiscard'a ulaşmıştı. İlk girişimler başarısız olsa da Ağustos 1074'te Romanos'un halefi VII. Mikhail Dukas, Robert ile resmî bir antlaşma yaptı. Bu anlaşma bir hanedan birliği ile mühürlenecekti ve Robert'in kızlarından birisi ile VII. Mikhail'in genç oğlu arasında bir evlilik sözü verilmişti. Evlilik hiçbir zaman gerçekleşmedi ama sadece nişan bile yeni doğan Hauteville hanedanına büyük bir övgü getirdi. Anlaşmanın başka bir yönü de vardı. Robert'e Bizans kraliyet ailesine mensup olmayanlar için mevcut olan en yüksek saray rütbesi olan *nobilissimus* (kelimenin tam anlamıyla 'en asil') rütbesi verildi; Robert'in oğullarından birine ve birçok yandaşına da benzer yüksek rütbeler teklif edildi. Prestijin yanı sıra, bu rütbeler büyük yıllık maaşlarla birlikte geliyordu. Bunun başka bir adı haraçtı ve Robert ile adamları yılda 200 pounddan fazla altın kazanıyordu.[3] Bunu neden heba etmek istemedikleri anlaşılabilir.

Ancak 1080'lerin başında durum değişmeye başlamıştı. VII. Mikhail, 1078 yılında III. Nikephoros Botaneiates tarafından tahttan indirildi ve yerine üç yıl sonra I. Aleksios Komnenos geçti. Bu durum, ittifakın fiilen sona ermesi anlamına geliyordu. Aynı zamanda Boğaz'da Robert'in faydalanmayı umabileceği siyasi bir istikrarsızlık yarattı. Cevap vermesi uzun sürmedi. Robert, ülkesindeki bir isyanı bastırır bastırmaz planlar yapmaya başladı. Onun çıkarları, Doğu Kilisesi ile yeniden temas kurmaya hevesli olan Papa'nın çıkarlarıyla örtüşüyordu ve şimdi doğuya bir saldırı için ortak plan yapmaya başlamışlardı.

---

3 H. Bibicou, 'Une Page d'histoire diplomatique de Byzanze au XIe siecle: Michel VII Doukas, Robert Guiscard et la pension de dignitaires', *Byzantion* 29/30 (1959–60), 43–74. Ayrıca bkz. Amatus, *Ystoire de li Normant*, VII.26.

Ancak yaklaşan seferlerin kilit ismi Bohemond'un kendisiydi. Bohemond, yaşadığı dönemde bir efsane haline gelecekti. Ona verilen isim Mark'tı, belki de Robert'in Calabria'daki ilk üssü olan San Marco Argentano'da doğduğu için verilmişti. Mark'ın kendisi bir Norman ismi değil, bir Grek-İtalyan ismidir ve genç çocuğun ailesi belli ki onun geleceğini güneyde görmüştür. Ancak verilen isim kadar önemli olan bir başka şey de Mark'ın hangi isimle anıldığıdır: Bohemond. Bu aslında Robert'in bir ziyafet sırasında hakkında bir şeyler duyduğu bir devin adıydı. Bu efsanevi figür ile kendi dev gibi oğlu arasındaki benzerlikten etkilenen Robert, bundan böyle genç prensi Bohemond olarak adlandırmaya başladı.

Bu isim ona uygun bir şekilde yapıştı ve devam etti. Çünkü Bohemond neredeyse her açıdan çağdaşlarının üzerindeydi. Anna Komnena onun en uzun boylu erkeklerden bir arşın (yaklaşık 1,5 fit veya 0,44 m) daha uzun olduğunu belirtmektedir. Ayrıca mükemmel bir orantıya sahipti (Anna böyle devam ediyor) ve soluk teni ile açık renk saçları (belki de İskandinav mirasının bir ürünü) nedeniyle göze çarpıyordu.[4] Bohemond'un kesin doğum tarihini bilmiyoruz. Robert 1050'de Alberada ile evlenmiş ve 1058'de ondan ayrılmıştır, dolayısıyla 1050'lerin başı ya da ortası gibi bir tarih muhtemeldir. Bu da onun 1070'lerin başında, Robert'in hastalığının Sichelgaita'nın veraset planlarını altüst etme tehdidinde bulunduğu sıralarda reşit olacağı anlamına gelir. Bohemond ilk savaş deneyimini bu yıllarda, belki de 1079'daki isyanla bağlantılı olarak yaşamıştır.[5] Kuşkusuz Robert dikkatini Bizans İliryası'na çevirmeye başladığında, ilk çocuğunun yeteneklerine büyük ölçüde güveniyordu.

1080 yılının başlarında, bir Grek keşiş Güney İtalya'ya geldi ve kendisini Robert ile arasının çok iyi olduğu, tahttan

---

4 Anna Komnena, *Alexias*, XIII.10.

5 Bohemond hakkında: L. Russo, *Boemondo: figlio del Guiscardo e Principe di Antiochia* (Avellino: Sellino, 2008); G. Theotokis, *Bohemond of Taranto: Crusader and Conqueror* (Barnsley: Pen & Sword, 2021).

indirilmiş VII. Mikhail olduğunu iddia etti. Eski ve Orta Çağ dünyasında taht iddiacıları yaygın bir olguydu. Kitle iletişim araçlarının ve hızlı ulaşımın olmadığı bir çağda asil bir soydan geldiğini iddia etmek kolaydı.[6] Bu durumda güvenilirliği askıya almak Robert'in yararınaydı. Gerçekte ise VII. Mikhail, tahttan indirildikten sonra bir manastıra girmişti. Eski konumuna gelmeyi istemek bir yana Mikhail dinî yaşamı coşkuyla benimsemiş ve en sonunda Bizans Kilisesi'nin en üst düzey makamlarından biri olan Efes metropolitliğine kadar yükselmişti. Robert tüm bunları biliyor olmalıydı ve insan onun bir dereceye kadar planlı bir şüphecilik içinde olduğundan çekiniyor. Gerçekten de daha sonraki kaynaklar dükün sahte Mikhail'i bu göreve getirdiğini öne sürmektedir ve bunda doğruluk payı olabilir. Her halükârda Robert ve Bohemond, 'Mikhail' ile birlikte kendilerini eski dostları ve müttefikleri olan meşru imparatoru tahtına geri getirenler olarak konumlandırabilirlerdi.

Mart 1081'de Robert, Bohemond'un emrine bir filo vererek Korfu'ya saldırma ve mümkünse anakarada üsler ele geçirme talimatı verdi. Sonraki iki ay boyunca Robert daha fazla kuvvet topladı. Papa artık bu girişim hakkında kuşku duymaya başlamıştı. Ama Robert planlarına devam etti. Roger Borsa'yı veliaht tayin ettirdikten sonra Korfu'ya gitti. Mayıs ayında Korfu'ya vardı ve Bohemond ile birlikte kısa sürede adanın ana şehrini ele geçirdi. Daha sonra anakaraya geçerek bugünkü Arnavutluk'un güneyindeki Buthrotum'da (Butrint) bir üs kurdu. Buradan kuzeye, Valona'ya (Vlorë) yöneldiler. Hedefleri, bölgenin en önemli idari merkezi (ve günümüzde Arnavutluk'un ikinci şehri) olan Dyrrachion (Draç) idi. Ancak Robert ve Bohemond şehre girmeden önce 'Mikhail'e taç giydirerek imparatorluk üzerindeki

6 Y.-M. Berce, *Le Roi cache: sauveurs et imposteurs: mythes politiques populaires dans l'Europe modern* (Paris: Fayard, 1990); R. Bartlett, *Blood Royal: Dynastic Politics in Medieval Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 2020), 360–78.

hak iddialarını uygun bir törenle ortaya koydular. Kuşatma 17 Haziran'da başlamıştı.[7]

Bu olaylarla ilgili ana Bizans kaynağımız olan Anna Komnena'nın babası için yazdığı methiye (*Alexiad*), Robert'in tüm doğu imparatorluğunu ele geçirmeye çalıştığını iddia eder. Anna'nın ifadeleri ihtiyatla ele alınmalıdır. Anna olaylardan onlarca yıl sonra, açıkça Bizans yanlısı (ve Komnenos yanlısı) bir bakış açısıyla yazmıştır. Aleksios tahtı yeni ele geçirmişti ve babasının nihai başarısını daha da dikkat çekici kılmak için Norman tehdidini abartmak onun çıkarınaydı.[8] Ancak Anna bu iddiada yalnız değildir. Amatus da Robert'in Konstantinopolis'i ele geçirmeyi hayal ettiğini bildirir. Bu gerçekten de cesur bir hamle olurdu. Ancak 1080'lerin başlarının bağlamında, imkânsız olmaktan çok uzaktı. Önceki on yıl boyunca askerî başarısızlıklar hizipsel bölünmelere yol açmış ve X. Konstantin Dukas'tan (hükümdarlığı 1059-67) beri her imparator şiddet kullanılarak tahttan indirilmişti. Her şeye rağmen Güney İtalya'yı ele geçirmiş olan Robert şansının yüksek olduğunu düşünüyor olmalıydı. Tüm imparatorluğu ele geçiremese bile Kuzey Yunanistan ve Adriyatik'te değerli topraklar elde etmeyi umabilirdi.

Dyrrachion kuşatması uzun sürdü. Şehir iyi savunuluyordu ve Normanların çabaları kuşatmayı kaldırmak için tekrarlanan girişimlerle engelleniyordu. Aleksios burada, güneylerinde yeni bir deniz gücünün ortaya çıkmasından endişe duymak için her türlü nedeni olan Venedikli müttefikleriyle temas kurdu. Venedikliler denizden ve Aleksios karadan yaklaşacak şekilde Normanları kuşatmayı planladılar. Ancak güçleri koordine etmek en iyi zamanlarda bile zor bir meseleydi. Venedik kuvvetleri bir miktar başarı

7 G. Theotokis, *The Norman Campaigns in the Balkans, 1081–1108* (Woodbridge: Boydell Press, 2014), 137–84. Daha fazlası için: Loud, *Age of Robert Guiscard*, 213–23; Taviani-Carozzi, *Terreur du monde*, 424–49, 468–85; Russo, *Boemondo*, 20–8; Theotokis, *Bohemond*, 19–61.

8 Anna Komnena, *Alexias*, III.9.

elde etmiş olsa da imparator Ekim ortasında ortaya çıktığında bu başarıdan eser kalmamıştı. Aleksios 18 Ekim'de Robert'le savaşa tutuştu ama kesin bir yenilgiye uğradı. Ancak kuşatma kış boyunca sürdü. Nihayetinde Dyrrachion, kulelerden birine komuta eden Dominic adında Venedikli bir soyluya şehre ihanet etmesi için rüşvet verilmesi sonucu güçten ziyade hile yoluyla ele geçirildi.[9]

Robert ve Bohemond avantajlarını kullanacak durumda değillerdi. Dyrrachion şubat ayında, Balkanlar'da sefer yapmayı zorlaştıran kış aylarının tam .ortasında ele geçirilmişti. İlkbaharda, başlangıçta Diabolis (Devoli) Vadisi boyunca ilerleyerek Kuzey Yunanistan'daki Kastoria'yı alarak iç bölgelere doğru ilerlediler. Bu, Dyrrachion'dan Konstantinopolis'e giden ana yol olan Via Egnatia'dan bir sapmaydı ve Aleksios'u hazırlıksız yakalamayı amaçlamış olabilir. Robert ve Bohemond artık (her şey düşünüldüğünde) iyi ilerliyordu ve Geoffroi Malaterra başkenttekilerin titremeye başladığını bildirir. Bir dereceye kadar abartıdan şüphelenebiliriz, ancak Bizans kaynakları da artan tedirginlikten bahseder. Yunanistan'ın büyük bir kısmı kesinlikle Normanların eline geçecek gibi görünüyordu. Ancak sefer tam hız kazanmışken Robert'a rahatsız edici bir haber ulaştı. Alman Kralı IV. Heinrich Roma üzerine yürümeye hazırlanıyordu, bu sadece Robert'in Papalık müttefiklerini tehdit etmekle kalmıyor aynı zamanda Güney İtalya'daki kendi topraklarını da tehlikeye atıyordu. Daha da rahatsız edici olanı Apulia'da, belki de Aleksios'un casusları tarafından teşvik edilen yeni bir isyan haberiydi.[10]

---

9 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, IV, ll. 270–505; Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, III.26–8.

10 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, IV, ll. 506–26; Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, III.33–4. Bu bağlamda Bizans'ın endişeleri üzerine: A. Kolia-Dermitrazi, 'The Norman Factor in the Gradual Alienation of East and West', *The Fourth Crusade Revisited*, haz. P. Piatti (Vatikan: Liberia editrice vaticana, 2008), 32–53, 41–2.

Bu çifte tehdit karşısında Robert İtalya'ya döndü. Ancak Balkanlar'dan vazgeçmiş değildi. Bohemond, Konstantinopolis'e doğru ilerleme talimatıyla ana kuvvetle birlikte geride bırakıldı. Robert'in ayrılmasından kısa bir süre sonra Bohemond, Yanya yakınlarında Aleksios tarafından yönetilen bir karşı saldırıyı kararlı bir şekilde geri püskürttü. Bohemond zaferin ardından kuzeye ve doğuya, Via Egnatia boyunca geri döndü. Burada Aleksios'u ikinci kez mağlup etti. Ancak Normanlar savaşta Bizanslılara üstün gelseler de çok düzgün ve etkin bir şekilde işleyen Bizans Devleti'ne karşı daha fazla ilerlemekte zorlandılar. Bohemond stratejik Lychnidos (Ohri) şehrini ele geçirmeyi başardı, ancak kale direnerek Via Egnatia boyunca daha fazla geçişi engelledi. Bunun üzerine bir kez daha güneye yönelerek Teselya'ya saldırdı. Niyet muhtemelen Konstantinopolis'e giden alternatif bir yolu zorlamaktı, ancak Boeotia, Euboea ve Peloponez'de daha fazla kazanım beklentisi de çekici olabilirdi.

Salvarias Vadisi'nden aşağı doğru yönelen Bohemond, Triakkala'yı (Tırhala) ele geçirdikten sonra Ege Denizi'nden çok uzak olmayan Larissa'ya yöneldi. Ancak Bizanslılar savaştan kaçınarak Bohemond'u bir başka uzun kuşatma ihtimaliyle baş başa bıraktılar. Normanların erzakları artık tükenmeye başlamıştı ve Aleksios yeni bir orduyla yaklaştı ve tekrardan savaş başlattı. Ama bu seferki bir tuzaktı. Aleksios Bohemond'un adamlarının önüne geçti, ancak daha küçük bir kuvvet arkadan gizlice gelip kamplarını yağmaladı. Fakat buna rağmen ertesi gün Normanlar kesin bir yenilgiye uğramamışlardı. Düşman topraklarının derinliklerinde sıkışıp kalan ve morali bozulan (ayrıca erzakları azalan) Bohemond geri çekilmek zorunda kaldı. Onun yokluğunda Venedikliler Dyrrachion'u ele geçirerek onu Adriyatik'teki ana harekât üssünden mahrum bırakmışlardı. Normanlar bu nedenle Valona'ya geri döndüler. Ancak kısa süre sonra Kastoria'nın kaybedilmesi Bohemond'un konumunu

savunulamaz hale getirdi. Böylece Bohemond, bu sefer Apulia'ya kadar bir kez daha geri çekildi.[11]

Robert 1082 ve 1083 yıllarının büyük bir kısmında Apulia isyanıyla meşgul olmuştu. Tam Bohemond ile yeniden bir araya gelmeyi ümit ederken kuzeydeki acil konular dikkatini çekmişti. Çünkü 1084'ün başlarında IV. Heinrich kesin olarak Roma'yı ele geçirmişti. Robert şimdiye kadar Papa'nın yardım çağrılarına kulak asmamıştı. Ama artık harekete geçme zamanı gelmişti. Robert kuzeye yürüdü ve mayıs sonunda terk edilmiş bir Roma buldu. Burada, Orta Çağ şehrinin hemen dışındaki Castel Sant'Angelo'da uzun süre alıkoyulan Papa'yı kurtarmayı başardı. Ancak zaferin bedeli ağır oldu. Şehrin büyük bir kısmı Guiscard'ın adamları tarafından ateşe verildi ve Papa'nın kent aristokrasisi asla toparlanamadı.

Robert ancak Ekim ayında dikkatini bir kez daha Adriyatik'e çevirebilecek duruma geldi ve Bohemond ile birlikte zaman olarak gecikmiş bir saldırı başlattı. Ancak Robert'in ilk seferi imparatorluk için gerçek bir tehdit oluşturduysa da ikincisi asla oluşturmadı. Aleksios artık Konstantinopolis'e iyice yerleşmişti, ayrıca imparator da Normanlar ile başa çıkmakta ustalaşmaya başlamıştı. Robert bu kez küçük oğullarını da içeren büyük bir kuvvetle geldi. Başlangıçta Roger Borsa ve kardeşi Guido, Bohemond'un 1081'de yaptığı gibi Valona'yı ele geçirmek için bir keşif gücüyle gönderildi. Robert daha sonra ana orduyu takip ederek Valona ve Buthrotum arasında onlara katıldı. Roger'nin varlığı önemlidir. Bu, Guiscard'ın artık Güney İtalya'daki topraklarında kendini daha güvende hissettiğini ve oğlunu geride bırakma ihtiyacı duymadığını göstermektedir, ayrıca Bohemond için kazanılan toprakların Roger'nin himayesi altında tutulacağının da bir işaretidir.

11 Daha önce atıfta bulunulan çalışmalara ek olarak: M Angold, *The Byzantine Empire, 1025–1204*, (Londra: Longman, 2. Bs., 1997), 129–31; P. Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier: A Political Study of the Northern Balkans, 900–1204* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 165–72.

Sonbahar istilaları her zaman riskli işlerdir, ancak bu durumda risk işe yaramadı. Amaç, Mayıs 1081'den beri Korfu Kalesi'nde direnen ilk sefer kuvvetini kurtarmaktı. Ancak fırtınalar, karaya çıktıktan sonraki ilk iki ay boyunca harekâtları engelledi. Hava nihayet düzelip geçişe izin verdiğinde ise Robert, Venedik ve Bizans deniz kuvvetlerinin muhalefetiyle karşılaştı. Daha önce olduğu gibi, Robert rakiplerini alt etmeyi başardı. Ancak zaferin bedeli ağır olmuştu (Roger'nin yaralandığı söylenir). Robert daha sonra şehri geri alarak Korfu kuşatmasına son verdi. Ancak ufukta daha sert hava koşulları göründüğünden zaferden faydalanmanın pek bir yolu yoktu. Bu yüzden Robert donanmayı kış için Acheron'da bıraktı ve ana kuvvetle birlikte güneydeki Vonitsa'da karargâh kurdu. Güneye doğru yapılan bu hamle Bohemond'un 1083'teki taktiklerini anımsatır. Robert'in iyi korunan Via Egnatia'yı terk edip imparatorluğun zayıf Grek kısmına saldıracağı gelecek yılın stratejisine işaret eder.[12]

Plan ne olursa olsun, kısa süre sonra yaşanan olaylar tarafından geride bırakıldı. Büyük orduları düşman topraklarında güvenli bir şekilde kampta tutmak her zaman zorlu bir iştir. Bu durumda da veba salgını baş gösterdi. Ortaya çıkan tablo, insan gücü kaybı kadar önemli olan bunun temsil ettiği psikolojik darbeydi. Normanların düşman kuvvetleri giderek güçlenirken, kendi orduları eriyip gidiyordu. Özellikle Bohemond o kadar hastalanmıştı ki tedavi için Salerno'ya dönmek zorunda kalmıştı.

Görünüşe göre yılmayan Robert, yaz aylarında güneye doğru ilerledi. İlk mükâfat, Korint Körfezi'ne giden yolu açacak olan Kefalonya olacaktı. Roger ve Sichelgaita komutasındaki bir öncü kuvvet adanın başkentini çoktan ele geçirmişti. Ancak Robert onlarla karşılaştığında kendisi de ağır hastaydı, belki kış aylarında adamlarını vuran vebadan, belki de sıtmadan (Akdeniz'in

12 William of Apulia, *Gesta Roberti Wiscardi*, V, ll. 143–228. Ayrıca bkz. Anna Komnena, *Alexias*, VI.5–6.

geleneksel yaz hastalığı) dolayıydı. Sebep ne olursa olsun, Robert adaya varışından kısa bir süre sonra, 17 Temmuz'da öldü.

Robert'in ölümü, bir nesil boyunca Yunanistan ve İllirya'daki İtalyan-Norman maceralarının sonunu getirdi. Apulia ve Calabria'da Roger ile Sichelgaita'nın doldurmak için acele ettiği bir güç boşluğu ortaya çıktı. Ancak Robert'in doğu imparatorluğu hayali en büyük oğlunda yaşamaya devam edecekti. Aleksios ilk savaşları kazanmış olabilirdi ama Bohemond meseleyi burada bırakacak değildi.

14

Birinci Haçlı Seferi: Doğu Vaatleri, 1096-1108

Orta Çağ'da, 15 Temmuz 1099'da Kudüs'e yapılan saldırıdan daha iyi bilinen çok az olay vardır. Papa II. Urbanus'un vaazlarından esinlenen ve farklı coğrafyalardan gelen karışık bir grup, üç yıl önce Hıristiyanlığın en kutsal şehrini Müslümanların elinden kurtarma vaadiyle haçı kabul etmişlerdi. Sayılarının dört kat azalmasına neden olan yıllarca süren zahmetten sonra, şimdi düşünülemez olanı başarmışlardı. Başarıları Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da şok dalgaları yaratacak ve bugün bile hissedilen bir miras bırakacaktı.

Bu iyi bir hikâyedir ve modern tarihçiler tarafından düzenli olarak zafer ya da eleştiri tonlarında anlatılmaktadır.[1] Ancak burada sıklıkla unutulan şey Birinci Haçlı Seferi'nin özellikle Norman boyutudur. Çünkü Haçlıların büyük bir kısmı Normandiya ve Güney İtalya'dan gelmekle kalmamış, aynı zamanda bu girişimin kendisi de daha önceki Norman faaliyetlerinden beslenmiştir.

1 Faydalı genel bakışlar şurada bulunabilir J. France, *Victory in the East: A Military History of the First Crusade* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994); T. Asbridge, *The First Crusade: A New History* (Oxford: Oxford University Press, 2004); C. Tyerman, *God's War: A History of the Crusades* (Londra: Allen Lane, 2006), 27–164. Yeni bakış açıları şu kişiler tarafından sunulmaktadır: J. Rubenstein, *Armies of Heaven: The First Crusade and the Quest for Apocalypse* (New York: Basic Books, 2011); P. Frankopan, *Call from the East*; M. Wittow, 'Pirenne, Muhammad, and Bohemond: Before Orientalism', *Crusading Europe: Essays in Honour of Christopher Tyerman*, haz. G. E. M. Lippiatt ve J. L. Bird (Turnhout: Brepols, 2019), 17–49; Kaldellis, *Streams of Gold*, 280–301.

I. Guillaume ve Robert Guiscard'ın başarıları, Batı Avrupa aristokrasisine yabancı topraklarda riskli girişimlerle neler başarılabileceğini ilk kez göstermişti. Genellikle bu erken dönemli Norman kazanımları ile Birinci Haçlı Seferi arasında doğrudan bir bağlantı kurulabilir.[2] Haçlıların en önde gelenlerinden birisi, burada kahramanlıkları ön plana çıkan Tarantolu Bohemond'dur. İtalya ve Adriyatik'te kendisine göre bir mirasa sahip olamayan Bohemond, şöhret ve servet arayışıyla doğuya yönelmekten çok mutluydu.

Ancak Norman katkısı Bohemond ve adamlarının çok ötesine uzandı. Önde gelen bir diğer isim de Bohemond'un kuzeni Sicilyalı Matilda ile evli olan Güney Fransız kontu Saint-Gillesli Raymond idi. Raymond, Hauteville ailesinin başarılarını kıskançlıkla izliyordu ve Haçlı seferleri bu başarıları yakalamak için bir fırsat sunuyordu. Normandiya Düklüğü ile bağlantıları olan katılımcılar da aynı derecede öne çıkmaktadır. Bunların başında I. Guillaume'un en büyük oğlu Robert Courteheuse ve Bayeuxlu Eudes gelmektedir. Robert'in kuzeni Flandreli II. Robert de bir diğer önemli isimdi. Bu sonuncu Robert, kız kardeşi Roger Borsa ile evlendiği için Hauteville'ler ile kendi bağlarına sahipti. Diğer iki önemli Haçlı, Godefroy ve Baudoin kardeşler ise Boulognelu Eustache'ın küçük oğullarıydı. Son olarak, sefere katılan prenslerin belki de en büyüğü olan Bloisli Étienne, Guillaume'un kızı Adèle ile evliydi.

Daha önceki Norman başarıları böylece Birinci Haçlı Seferi için bir model oluşturmuştur. Bu, hareketin kabaca maddiyatçı olduğu anlamına gelmez. Çoğu katılımcı için dinî gayret ve maddi kazanç (şan ve şereften bahsetmiyorum bile) aynı madalyonun iki yüzü gibiydi.[3] Bu girişimi bu kadar cazip kılan da buydu, şövalyelerin ve soyluların servetlerini Tanrı adına aramalarına izin veriyordu. Guillaume, İngiltere'yi işgali için zaten Papa'nın

2 L. Kjaer, 'Conquests, Family Traditions and the First Crusade', *Journal of Medieval History* 45 (2019), 553–79. Ayrıca bkz. Kaldellis, *Streams of Gold*, 283–7.

3 Tyerman, *God's War*, 110–11.

onayını almıştı ve Guiscard ve Roger de Sicilya seferlerini benzer şekilde inancın savunulması ve yayılması açısından çerçevelemişlerdi. Haçlı seferleri, Papalık onayının artık belirleyici bir rol üstlendiği bu tür uygulamaların bir gelişimini temsil eder.

Ancak kutsal savaşla ilgili fikirler Avrupa'da bir süredir dolaşımda olsa da Haçlı Seferi için asıl itici güç doğudan, özellikle de Aleksios'un Bizansı'ndan geldi. Papa VII. Gregorius 1070'lerde imparatoru kurtarmak için Papalık onaylı bir ordu göndermeyi çoktan düşünmüştü. Durum 1090'ların başında daha da kritik bir hal aldı. Bu noktada, göçebe Peçeneklerden gelen bir saldırı dalgası Aleksios'un dikkatini batı vilayetlerine çekmeye yaradı.[4] Buna karşılık Ebu'l-Kâsım ve Selçuklu Türkleri, İznik'teki üslerinin kuzey ve batısındaki zengin imparatorluk topraklarına saldırdılar. Zayıflık hisseden diğer Türk grupları Anadolu'nun geri kalan vilayetlerinin derinliklerine akınlar düzenlemeye başladı. Bağdat merkezli Sultan Melikşah'ın öldüğü 1092 yılının sonlarında işler kötüden daha kötüye gitti. Aleksios, Melikşah ile iyi ilişkilere sahipti ancak ardından gelen veraset anlaşmazlığı, Anadolu'nun giderek bağımsızlaşan Türk yöneticilerinin kullanmaktan mutluluk duyacağı önemli bir istikrarsızlık yarattı.

Başarısızlık başka bir başarısızlığı takip ettikçe başkentteki hava da karardı. Huzursuzluk 1090'ların başında zaten görülüyordu ve 1094'te komplocuların Aleksios'u görevden alıp yerine yeğeni Ioannes Komnenos'u getirmeyi planlamaya başlamasıyla doruğa ulaştı. Aleksios giderek seleflerinin yolundan gidecekmiş gibi görünüyordu. Bu bağlamda imparator, yardım

4 Frankopan, *Call from the East*, 57–70. VII. Gregorius'un planları hakkında: H. E. J. Cowdrey, 'Pope Gregory VII's "Crusading" Plans of 1074' (1982), şurada yeniden basıldı: H. E. J Cowdrey, *Popes, Monks and Crusaders* (Londra: Hambledon Continuum, 1984), no. X; Avrupa'daki Haçlı seferlerinin daha derin nedenleri üzerine: C. Erdmann, *The Origin of the Idea of Crusade*, çev. M. W. Baldwin ve W. Goffart (Princeton: NJ: Princeton University Press, 1977); M. Bull, *Knightly Piety and the Lay Response to the First Crusade: The Limousin and Gascony c. 970–c. 1130* (Oxford: Clarendon Press, 1993); Tyerman, *God's War*, 27–57.

için Papa II. Urbanus'a başvurmasıyla can alıcı kararını verdi.[5] Bu bir anlamda Norman şövalyeleri ve Anglo-İskandinav Varegleri'ni yıllarca doğudaki Türklere karşı başarıyla savaştıran Bizans İmparatorlarının uzun süredir uyguladığı taktiklerin bir uzantısıydı. Ancak sonuçlar gerçekten de çok farklı olacaktı. Ne Aleksios ne de Urbanus çağrılarının nasıl bir coşkuyla karşılanacağını tahmin edebilirdi, ne de eylemlerinin uzun vadeli sonuçlarını hayal edebilirlerdi.

Aleksios'un talebi Mart 1095'in başlarında Piacenza'daki büyük bir kilise konseyine ulaştı. Urbanus ilk ricaya olumlu yanıt verdi ve yaza doğru memleketi Fransa'da bir sefer için destek toplamaya başladı. Bu çabalar, yılın ilerleyen günlerinde Urbanus'un hazır bulunanları Kutsal Toprakları kurtarmak için doğuya yürümeye çağırdığı heyecan verici bir konuşma yaptığı Clermont Konsili ile taçlandırıldı.[6] Papa'nın bu seferi desteklemek için iyi nedenleri vardı. Dikkatleri kendisi ve Alman imparatoru arasındaki bitmek bilmeyen çatışmalardan (Atama Tartışması[7*]) uzaklaştırmayı vaat ediyordu. Ayrıca uzun zamandır Papalığın arzusu olan doğu ve batı kiliseleri arasında bir yakınlaşma ihtimali de sunuyordu. Hac ziyaretlerinin artan rağbet ortamının ortasında, Anadolu'daki karışıklıklar artık Hıristiyanlığın en kutsal şehrini en dindar ibadet edenlerden koparmakla tehdit ettiğinden doğu meseleleri daha da önemli hale geldi.

Urbanus'un çağrısı yaygınlaştığı için Haçlı kuvvetlerinin toplanması zaman aldı. Ancak herkes beklemeye istekli değildi. Keşiş Pierre (Peter *the Hermit*) adında birisinin kıyamet vaazlarından esinlenen bir grup küçük asilzade 1096'da Halkın

---

5 Frankopan, *Call from the East*, 71–86; Kaldellis, *Streams of Gold*, 287–9.

6 H. E. J. Cowdrey, 'Pope Urban II's Preaching of the First Crusade' (1970), şurada yeniden basıldı: Cowdrey, *Popes, Monks and Crusaders*, no. XVI.

7 Atama Tartışması veya Kavgası (Investiture Contest), Orta Çağ Avrupası'nda Kilise ve Devlet arasındaki (özellikle Kutsal Roma İmparatorluğu ve Papalık) piskoposları ve manastır başrahiplerini Papa'nın kendisinin seçme hakkı üzerinde bir mücadeleydi. (ç.n.)

Haçlı Seferi olarak adlandırılan seferde ana ordulardan önce yola çıktı. Bu gruplar Avrupa'dan ayrılmadan önce bir dizi korkunç Yahudi katliamı gerçekleştirdiler, bu da dinî gayret ve bağnazlık arasındaki her zaman ince olan çizgiyi hatırlattı.[8] Macaristan'da Hıristiyan kardeşleriyle çatışmalarına rağmen ağustos ayı başlarında Konstantinopolis'e ulaştılar ve Boğaz'dan geçirildiler. Ancak kısa bir süre sonra çok farklı kişilerden oluşan bu ordu İznik dışında Türk kuvvetleri tarafından bozguna uğratıldı. Pek çoğu öldü ya da köleleştirildi. Hayatta kalanlardan bazıları artık ana kuvvetin gelişini beklemeyi tercih etti.

Ardından gelen dört prenslik ordusundan üçü Fransa ve Aşağı Ülkeler'den geliyordu. Bunlardan biri -Robert Courteheuse'un ordusu- baştan aşağı Norman'dı ve diğer orduları oluşturan Haçlıların çoğu Norman katılımından memnundu. Ancak belki de en önemli Norman katkısı, yerinde duramayan Bohemond'un suretinde Güney İtalya'dan gelecekti. Courteheuse gibi Bohemond da hanedan veraseti konusunda kaybetmişti ve bu yüzden seferden çok şey kazanacaktı. Bohemond'un yakınındaki anonim birisi tarafından kaleme alınan ve Haçlı seferini anlatan "Frankların İşleri" (*Gesta Francorum*), Norman prensinin hareketten ilk kez 1096 yazının başlarında lordu (ve üvey kardeşi) Roger Borsa ile birlikte Amalfi'yi kuşatırken haberdar olduğunu bildirir. Bu haberden ilham alan Bohemond hemen harekete katılma sözü vermiş ve pelerinini keserek kendisine katılmak için akın eden insanlara haç şeklini vermiştir. Modern tarihçiler uzun zamandır bu etkileyici *coup de théâtre*'nın önceden planlandığından şüphelenmektedir. Ancak çok da kötümser olmamalıyız. Anonim anlatı, Bohemond ordusunun büyük bir kısmını başka yöne çektiği için Roger'nin kuşatmayı terk etmek zorunda kaldığını söyleyen

8 J. Flori, *Pierre l'Ermite et la première croisade* (Paris: Fayard, 1999); R. Chazan, *In the Year 1096: The First Crusade and the Jews* (Philadelphia, PA: Jewish Publication Society, 1996). Ayrıca bkz. R. Chazan, "Let Not a Remnant or a Residue Escape": Millenarian Enthusiasm in the First Crusade', *Speculum* 84 (2009), 289–313.

Geoffroi Malaterra'nın anlatısıyla desteklenir. Geoffroi, iyi bilgilendirilmiş bir gözlemciydi (ve Bohemond'un hayranı değildi). Dahası, Bohemond'un seferi finanse etmek için toprak varlıklarını tasfiye ettiğini bu yılın ağustos ayına kadar görmüyoruz.[9] Urbanus'un Haçlı seferini destekleyen vaazları Fransa'ya odaklanmıştı, bu nedenle tüm ayrıntıların Güney İtalya'ya ulaşması 1096 ilkbaharını ya da yazını bulmuş olabilir.

Roger Borsa, Amalfi önlerinde kardeşinin yardım için geri döndüğünü görmekten mutlu olmuş olsa da koşullar onu memnun etmiş olamaz. Anonim tarihçi ikilinin iyi şartlarda ayrıldığını iddia etse de Geoffroi, dükün (ve amcası I. Roger'nin) hayal kırıklığını kaydeder. Bohemond'un ordunun büyük bir kısmını toplaması sürpriz olmamalıdır. İtalyan-Norman aristokratları ülke dışındaki girişimlerden kazanılacak zenginlik ve itibarı çok iyi biliyorlardı. Sicilya'nın ele geçirilmesi tamamlandığına göre İtalya'da daha fazla kazanım elde etme ihtimali çok azdı. Şöhret ve servet artık doğuda kazanılacaktı.

Bohemond'un aklında muhtemelen Kutsal Toprakları kurtarmaktan daha fazlası vardı. 1080'lerdeki Balkan seferlerinin başarısızlığından sonra Aleksios ile yarım kalan bir işi vardı. Geoffroi, Bohemond'un sefere tam da uzun zamandır doğu imparatorluğu (Bizans geleneğine uygun olarak Geoffroi'nın deyimiyle *Romania*) üzerinde emelleri olduğu için çıktığını bildirir. İmparatorluk

9 *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum*, I.4, haz. R. Hill (Oxford: Oxford University Press, 1962); Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, IV.24; *Codice diplomatico barese*, v.1, *Le pergamene di S. Nicola di Bari (1075–1194)*, haz. F. Nitti di Vito (Bari: Commissione provinciale di archaeologia e storia patri, 1902), no. 22, Russo ile birlikte, *Boemondo*, 59–62. Şüpheler için: France, *Victory in the East*, 82; Tyerman, *God's War*, 76–7; Frankopan, *Call from the East*, 109–10. Ayrıca bkz. L. Russo, 'Norman Participation in the First Crusade: A Re-examination', *Warfare in the Norman Mediterranean*, haz. G. Theotokis (Woodbridge: Boydell Press, 2020), 195–209; A. V. Murray, 'The Enemy Within: Bohemond, Byzantium and the Subversion of the First Crusade', *Crusading and Pilgrimage in the Norman World*, haz. K. Hurlock ve P. Oldfield (Woodbridge: Boydell Press, 2015), 32–47, 35–7, (Russo gibi) burada anonim olana güvenmeye istekli.

hizmetine girmek, imparatorluğu yıkmak için alışılmadık bir yol gibi görünebilir. Ancak Bohemond 11. yüzyıl Bizansı'nın değişken dünyasında kurtların nasıl kuzuya dönüşebileceğini biliyordu.

Haçlı seferine katılma kararı anında verilmiş olsa da Bohemond, önündeki ayları sefere hazırlanmak için geçirecek kadar mantıklıydı. Kuzeyli mevkidaşlarına göre daha az yol kat etmesi gerekiyordu ve güzergâhı iyi biliyordu, bu yüzden acelesi yoktu. Bohemond Ekim 1096'da Brindisi'den ayrıldı ve 1080'lerdeki seferlerin çarpıcı bir tekrarı olarak İlirya kıyısındaki Valona yakınlarında karaya çıktı. Bunu yaparken, İtalya'dan geçen diğer Haçlı gruplarıyla yollarını ayırdı. Hepsi doğruca Dyrrachion'a yelken açtı ve burada imparatorluk güçleriyle buluşup Via Egnatia'dan geçtiler. Bohemond'un sapması, özellikle Geoffroi'nın ifadeleri ışığında önemlidir. İmparatora karşı bir saldırı planlıyor olabilir. Bir rivayete göre Bohemond, Bouillonlu Godefroy'dan (Eustache'ın oğlu) Aleksios ile dostluk kurmamasını, aksine başkente karşı harekete geçerken ona katılmasını istemiştir. Anna Komnena da benzer şekilde Aleksios'un Bohemond ve Godefroy'nın entrikalar çevirdiğine dair şüphelerini hatırlatır.[10] Bohemond barışçıl niyetlerini henüz açıklamadıysa -üstelik bunu taahhüt etmediyse- bu durum adamlarının Via Egnatia'ya ilk katıldıklarında imparatorun Peçenek yardımcı birlikleri ile neden çatıştıklarını da açıklar.

En sonunda Bohemond, Urbanus'un planına sadık kalmaya karar verdi. Godefroy'nın dikkati başka yöne çekilemezse, Aleksios'u ortadan kaldırmak için çok az umut vardı. Ancak imparator Bohemond'un niyetinden şüphelenmekte haklıydı. Bohemond bu korkuları yatıştırmak için adamlarını yeğeni Tancred'in ellerine bıraktı ve doğruca başkente gitti. Hem Bohemond'un hem de Aleksios'un temkinli olmak için sebepleri vardı ancak ikisinin de birbirine ihtiyacı vardı. İmparator, ustaca bir diplomasiyle

10 Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana*, II.14, haz. ve çev. S. B. Edgington (Oxford: Oxford University Press, 2007); Anna Komnena, *Alexias*, X.9, Kaldellis ile birlikte, *Streams of Gold*, 291–2.

Bohemond'u iş birliği yapmanın her ikisinin de çıkarına olduğuna ikna etti, Bohemond da kendi adına Bizans davasına bağlılık yemini etti. Söylendiğine göre bu yemin herhangi bir geleneksel Bizans toprağı ele geçirildiğinde Aleksios'a geri verilecekti, ancak Bohemond Antakya'nın ötesinde kendisine ait topraklar almayı ümit edebilirdi.

Aleksios için bu tür vaatler çok önemliydi. Onun bakış açısına göre, Haçlı seferi her şeyden önce imparatorluğu kurtarma görevi olarak kalmıştı. Beklediğinden daha fazla adam gelmiş olabilirdi -son varış noktaları olarak Kudüs için daha fazla yaygara koparılmıştı- ama batılılar hâlâ Hervé, Robert Crispin ve Roussel de Bailleul'un mirasçıları olan soylu yardımcı birliklerdi. Bu nedenle, ele geçirecekleri eski Bizans topraklarını geri vereceklerine dair sadakat yemini etmeleri konusunda ısrarcıydı. Yeni gelenlerden idealist olanlar için Aleksios'un beklentileri rahatsız ediciydi (ve genellikle karşı çıkılıyordu). Godefroy, Bohemond'un ettiğine benzer yeminleri ancak baskı altında kabul ederken, Saint-Gillesli Raymond açıkça yemin etmeyi reddetti. Ancak Bohemond farklı bir oyun oynuyordu. Aleksios'a boyun eğmekten korkmuyordu. Önceki Norman liderler de benzer yeminler etmişlerdi, hatta Guiscard bile 1074'te *nobilissimus* olduğunda (sözde) Bizans hizmetine girmişti. Dolayısıyla Bohemond yemin etmekten kaçınmak yerine, bunu yapmak için mümkün olan en büyük tavizleri koparmaya çalıştı. Başlangıçta doğudaki imparatorluk ordusu birliklerinin en tepesine getirilme olasılığını gündeme getirmiş olabilir. Nihayetinde, Antakya'nın ötesinde önemli topraklar alacağı sözünü almış gibi görünüyor. Burada Bohemond'un amaçlarını en saf haliyle görüyoruz: Haçlı seferi onun için amaca ulaşmak için bir araçtı.[11]

---

11 J. Shepard, 'When Greek meets Greek: Alexius Comnenus and Bohemond in 1097–98', *Byzantine and Modern Greek Studies* 12 (1988), 185–277. Ayrıca bkz. J. H. Pryor, 'The Oaths of the Leaders of the First Crusade to Emperor Alexius I Comnenus: Fealty, Homage – *πίστις, δουλεία*', *Parergon* 2 (1984), 111–41.

Yeminlerin edilmesiyle (ya da Raymond söz konusu olduğunda edilmemesiyle) devasa Haçlı ordusu harekete geçmeye hazırdı. İlk hedefleri İznik'ti (Nicaea). Şehir 1080'lerin başında Türklere kaybedilmişti. Son yıllarda Aleksios'un baş belası olmuş, Batı Anadolu kıyılarında kalan Bizans topraklarının derinliklerine saldırılar düzenlenmesine olanak sağlamıştı. Fakat bu hamlenin yapılmasını zorlayan sadece Aleksios'un çıkarları değildi. Haçlı kuvvetleri önümüzdeki aylarda Konstantinopolis'ten erzak alacaklarsa, şehri kontrol etmeleri gerekecekti. İznik, Küçük Asya'nın anahtarıydı.

İznik büyük ve önemli bir merkezdi, o dönemde Kılıç Arslan'ın Anadolu Selçuklu Devleti'nin (Melikşah'ın devasa imparatorluğunun birçok parçasından biri) başkentiydi. Kılıç Arslan'ın kuvvetleri bir önceki yıl Halkın Haçlı Seferi'ni püskürtmüştü ama ana kuvvet çok daha ciddi bir meydan okumayla karşı karşıyaydı. Haçlılar geldiğinde sultan Doğu'daki Dânişmendlilere karşı seferdeydi. Ancak kısa süre sonra geri döndü ve 16 Mayıs'ta şehri kurtarmaya çalıştı. Bu girişim geri püskürtüldü. Ancak İznik'in teslim olması için bir ay daha geçmesi gerekti. Aleksios tüm planı dikkatlice yönetti. İznik'in teslim olması önceden kararlaştırılmıştı, ancak imparatorluk güçlerinin surları aşmasına izin verilerek Bizanslıların kazandığı izlenimi yaratıldı. Batılı birliklerin, özellikle de zorlu bir kuşatmadan sonra şehrin sakinlerine (çoğu eski Bizans tebaasıydı) sunulan cömert şartlara içerlemesinden endişe ediliyordu.

İznik'teki zafer çok önemliydi. Anadolu platosunu Haçlılara açtı, aynı zamanda Bizans topraklarının bir kuşak sonra ilk önemli genişlemesine işaret etti. Aleksios için bu, Haçlı seferinin kontrolünü sağlamlaştırmak için bir fırsattı. Havuç ve sopa siyasetinin ustası olan Aleksios ordunun liderlerini cömertçe ödüllendirerek daha önce kaçan ya da direnenlerin çoğundan yemin etmelerini sağladı. Bu grubun içinde Bohemond'un yeğeni Tancred de bulunuyordu, kardeşi başkente doğru yola çıktığında

ana İtalyan-Norman gücüyle birlikte kalmıştı.[12]

Ordu iç kesimlere doğru ilerledikçe ikiye bölündü. Haçlı kuvvetleri dönemin Batı ve Bizans ordularının çoğundan çok daha büyüktü ve parçalara ayrılırsa ikmali daha kolay olacaktı. Ancak bölünme risksiz değildi. Daha küçük kuvvetler saldırıya uğrama riski taşıyordu. Kılıç Arslan çok geçmeden bu durumdan faydalanmak istedi ve Dorylaion (Şarhöyük) yakınlarında Bohemond önderliğindeki küçük öncü birliğe saldırdı. Müthiş Norman hücumu başlangıçta Türk saldırısını kontrol altına alsa da ikinci (daha büyük) kuvvetten gelen takviye kuvvetler en sonunda gidişatı değiştirdi. Savaş özellikle Bohemond ve adamları için kıl payı atlatılmıştı. Ancak zafer, Haçlılara Orta Anadolu'da karşı konulamayacak bir şekilde ilerleme özgürlüğü verdi.

Aleksios'un şansı tutmuştu, ya da öyle görünüyordu. Bizans'ın baş düşmanı Kılıç Arslan kesin bir yenilgiye uğratılmıştı, İznik kazanılmıştı ve Anadolu platosunun geri kalanı da yakında onu takip edecekti. Ancak toprak kazanımlarıyla birlikte sorunlar da ortaya çıktı. Ele geçirilen kasaba ve şehirler, daha önceki yeminler ve anlaşmalar uyarınca Bizans kontrolüne geri döndü. Ancak Haçlıların çoğu ganimet eksikliğinden dolayı hayal kırıklığına uğramaya başladı. Buradaki ana güçle yollarını ilk ayıran Eustache'ın en küçük oğlu Boulognelu Baudoin oldu. Baudoin, başlangıçta şehri güvence altına alan Tancred'in isteklerine karşı Tarsos'un Aleksios için güvence altına alınmasına yardım etti. Kısa bir süre sonra Baudoin, Urfa'yı ele geçirdiğinde karşılığını aldı. Baudoin başlangıçta Aleksios'un gevşek derebeyliğini kabul etmiş olsa da gözünü daha büyük şeylere dikmişti ve Urfa kısa süre sonra özerk bir yönetim -Ortadoğu'daki ilk Haçlı devleti- haline gelecekti.[13] Baudoin'in seferi bu kadar erken terk etmesi tuhaf görünebilir. Ancak burada Kudüs'ü kurtarmanın

12 Anna Komnena, *Alexias*, XI.3.

13 S. B. Edgington, *Baldwin I of Jerusalem, 1100–1118* (Londra: Routledge, 2019), 38–58. Karş. Frankopan, *Call from the East*, 150–3.

Haçlı seferinin amaçlarından sadece biri olduğunu unutmamalıyız, bu ancak 1099 perspektifinden bakıldığında seferin belirleyici hedefi haline geldi. Urbanus'u harekete geçiren Aleksios'un ricası olmuştu ve Baudoin Anadolu'daki Hıristiyanların özgürlüğüne kavuşmasında kilit bir rol oynamıştı. Hıristiyan davasına buradan en iyi şekilde hizmet edebileceğine inanmış olabilir.

Aleksios'un gelişmelerde aktif bir isim olarak kaldığı açıktır. Çünkü Haçlılar Anadolu platosunu yıkıp geçerken kendi kuvvetleri de batı ve güney kıyılarını güvence altına alıyordu. Bu, Küçük Asya'nın neredeyse tamamını imparatorluk bayrağı altına geri getiren dikkatle koordine edilmiş bir harekâttı. Ancak Bohemond'un (kısmi) istisnası dışında, Haçlılar imparatorluk piyonu olmak için imza atmamışlardı. Baudoin'in kendi kazanımları, safları bozmak isteyenler için bir model oluşturdu.

Bu gerginlikler Antakya'nın uzun süren kuşatması sırasında doruğa ulaştı. Antik kent, Konstantinopolis ile Kudüs arasında yer alıyordu. Ayrıca Anadolu ile Orta Doğu arasındaki dayanak noktasının hemen güneyinde ve Haçlı ordusunun doğuya doğru uzun yürüyüşünün ardından güneye yöneldiği yerde bulunuyordu. 1097'de istikrarlı bir ilerleme kaydeden ordu, Ekim ayında şehir surlarının dışına ulaştı. Antakya, Orta Çağ'ın en büyük ve en iyi tahkim edilmiş şehirlerinden biriydi ve devasa Haçlı ordusu bile tüm çevreyi aynı anda kuşatamazdı. Bu nedenle savunmacılara erzak akmaya devam etti. Haçlıların önündeki tek seçenek saldırı riskini göze almak, düşmandan bir hain çıkmasını ummak ya da teslim olmayı beklemekti.

Sonuç, Birinci Haçlı Seferi'nin en uzun ve en zorlu bölümü olan bir yıpratma savaşıydı. Haçlılar için sorun, artık Aleksios'un ikmal hatlarının çok ötesinde olmalarıydı. Bu ise, savunmacıların düzenli olarak iaşe almaya devam edip Haçlıların alamadığı anlamına geliyordu. Yeni yılda Şam'dan gelen büyük bir yardım kuvvetini geri püskürttüler ama yine de açlıkla karşı karşıya kaldılar. Hayatta kalanlar atlarını yemeye başladı ve bunlar bittiğinde,

kaynakların bildirdiğine göre ölen arkadaşlarına yöneldiler. Pek çoğu öldü. Aralarında I. Guillaume'un damadı Bloisli Étienne'in de bulunduğu daha pek çok kişi firar etti.

Aleksios ile ilişkiler sonunda bu bağlamda bozuldu. Bizans'ın müttefikleri için erzak temin etme çabaları defalarca başarısızlığa uğradı, bunu denemekten mi yoksa tamamen zorluktan mı kaynaklandığı belli değildi. Ocak 1098'de Aleksios'un temsilcisi Tatikios bir daha dönmemek üzere ordudan ayrıldı. Bohemond bu durumdan faydalanmakta gecikmedi.[14] Tatikios'un yokluğunda Bohemond, Aleksios'u bir hain olarak ilan etti ve ordunun içinde bulunduğu durumdan (tamamen sebepsiz değil) onu sorumlu tuttu. Bohemond, Aleksios pazarlığın kendisine düşen kısmını yerine getirmediği için Haçlıların artık yeminlerine bağlı olmadıklarını ileri sürdü. Bu Bohemond'un amaçları için çok önemliydi, çünkü artık gözünü Aleksios'a geri vermeyi taahhüt ettiği Antakya'ya dikmişti.

İmparatorun otoritesini sarsan Bohemond, surların bir kısmının komutanı olan Fîrûz adlı bir Ermeni ile temasa geçti ve o da Haçlıları içeri almayı kabul etti. Bohemond daha sonra lider arkadaşlarına içlerinden hangisi şehri ele geçirebilirse ödül olarak onu almasını önerdi. Bazı isimler haklı olarak temkinli davranıyordu. Bohemond güvenilecek bir adam değildi. Ama kuşatmanın çıkmaza giren durumunu kırmak için nihayetinde çaresizce razı oldular.

Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra Bohemond planını uygulamaya koydu. Kendisi ve adamları 2/3 Haziran gecesi surların Fîrûz'a ait bölümünden şehre girdiler ve ardından Haçlı dostlarına kapıları açtılar. Sonuç, bir sonraki yaz Kudüs'te tanık olunan katliamdan sonra ikinci bir katliam oldu. Ancak Haçlılar şehre girdikten sonra kendilerini kuşatma altında bulma ihtimaliyle karşı karşıya kaldılar. Çünkü Kürboğa komutasındaki büyük bir kuvvet hızla Antakya'ya yaklaşıyordu. Kürboğa doğudaki Musul'un valisiydi (ya da atabeg) ve ordunun başlangıçta

14 Frankopan, *Call from the East*, 157–72; Murray, 'Enemy Within', 41–7.

kuşatmayı hafifletmesi planlanmıştı. Bu ordu, tükenmiş olan Haçlı kuvvetlerinden çok daha büyüktü. Dahası, yorgun değildi ve iyi teçhiz edilmişti. Haçlılar başlangıçta surları savunmaya çalıştılar. Ancak erzakları son derece yetersizdi ve Kürboğa onları açlıktan öldürmeye terk etmekten çok memnundu.

Seçenekleri tükenen Haçlılar, savaş kararı alarak her şeylerini riske atmaya karar verdiler. Çarmıhta iken İsa'nın böğrünü delen mızrak olan Kutsal Mızrak'ın bulunmasıyla moralleri yükseldi. Herkes kutsal emanetin gerçekliğine ikna olmamıştı (Alman ve Bizans imparatorlarının her ikisi de Kutsal Mızrak'a sahip olduklarını iddia ediyorlardı). Ancak bir mucizeye ihtiyaç duyan bir ordu için oldukça ihtiyaç duyulan cesareti sağladı. Haçlılar üç gün boyunca yalınayak şehir içinde kiliseden kiliseye geçerek ilahi yardım için yalvardılar. Manevi olarak hazırlandıktan sonra 28 Haziran'da mızrakla birlikte yola çıktılar. Başlangıçta şaşkınlığa uğrayan Kürboğa güçlerini topladı ve saldırdı fakat Haçlıların cesareti kırılmadı. Beklediklerinden daha şiddetli bir direnişle karşılaşan Türkler paniğe kapıldılar ve çok geçmeden safları bozarak meydanı kararlı batılılara bıraktılar. Batılılar sayıca çok üstündü, durum belki de bire iki oranındaydı. Ancak ilahi müdahale sayesinde -ya da öyle görünüyordu- bütün olanaksızlıklara rağmen zafer kazanmışlardı.[15]

Haçlılar sıkıntılarında birleşmiş olsalar da zaferin ardından bölünmüşlerdi. Çünkü Bohemond, son saldırıdan önce verilen sözlere uygun olarak Antakya'nın kendisine teslim edilmesinde ısrar ediyordu. Ancak başta Saint-Gillesli Raymond olmak üzere

15 Savaş hakkında: France, *Victory in the East*, 260–96; Kutsal Mızrak hakkında: J. Riley-Smith, *The First Crusade and the Idea of Crusading* (Londra: Athlone Press, 1986), 95–8; T. Asbridge, 'The Holy Lance of Antioch: Power, Devotion and Memory on the First Crusade', *Reading Medieval Studies* 33 (2007), 3–36; Kutsal Mızrağın zafere etkisi üzerine: Rubenstein, *Armies of Heaven*, 205–27; A. D. Buck, '"Weighed by Such a Great Calamity, They were Cleansed for their Sins": Remembering the Siege and Capture of Antioch', *Remembering the Crusades in Medieval Texts and Songs*, haz. A. D. Buck ve T. W. Smith (Cardiff: University of Wales Press, 2019), 1–16.

kuvvetin diğer üyeleri -ki anlaşmaya taraf olmamış olabilirler- bunların Aleksios'a daha önce edilen yeminler tarafından uygulanamayacağını iddia ettiler. Ordu bir süre daha çıkmaza girmişti. Ancak Bohemond geri adım atmayı reddedince Raymond nihayetinde kaçınılmaz olanı kabul etti ve diğer prenslerle birlikte yoluna devam etti.

Bir önceki yıl Baudoin'de olduğu gibi Bohemond'un eylemlerini haçlı seferine ihanet olarak yorumlama konusunda dikkatli olmalıyız. Haçlı Seferi, başından beri toprak ve nüfuz elde etmenin bir yolu olmuştu. O da Baudoin gibi, Hıristiyan kardeşleri için üzerine düşeni yaptığını düşünmüş olabilir. Anadolu güvenli bir şekilde tekrar Bizans'ın eline geçmişti. Bohemond artık Antakya'yı elinde tutacak ve Kudüs'ün alınması durumunda kuzey ve batıdaki Hıristiyan müttefikleriyle bağlantısının kesilmemesini sağlayacaktı. Bohemond'un kuvvetlerinin önemli bir kısmı yeni lordluklar kurarak yanında kaldı. Böylece ortaya çıkan Antakya Prensliği, Haçlı devletleri arasında en 'Norman' olanı olacak ve 1268'de Memlükler tarafından fethedilene kadar yöneticileri Bohemond'un soyundan gelmeye devam edecekti.[16]

Ancak Bohemond'un yönetiminin Norman karakterini abartmamalıyız, ne de diğer Haçlı devletlerinin karakterlerini küçümsemeliyiz. Haçlı kuvvetleri son derece değişkendi ve askerler sefer sırasında birçok noktada lordlar ve bölükler arasında geçiş yapıyordu. Bohemond'un adamlarının çoğu 1098'e gelindiğinde Güney İtalya'dan gelmiyordu, onunla birlikte doğuya gidenlerin önemli bir kısmı ise başkalarına katılmış olabilirdi. Aslında, Bohemond'un güneyindeki Kudüs'ün daha sonraki Haçlı Krallığı'nda önemli ölçüde Norman etkisi tespit edilebilir.

---

16 T. S. Asbridge, *The Creation of the Principality of Antioch, 1098–1130* (Woodbridge: Boydell Press, 2000), 129–54, 163–80; A. V. Murray, 'The Nobility of the Principality of Antioch, 1098–1187: Names, Origins and Identity', *Normans and the 'Norman Edge*, haz. Stringer ve Jotischky, 162–90; A. D. Buck, *The Principality of Antioch and its Frontiers in the Twelfth Century* (Woodbridge: Boydell Press, 2017), 62–85.

Bunun büyük bir kısmı Courteheuse ve adamlarının bölgenin zaptı ve yerleşiminde oynadıkları role bağlanabilir. Ancak bir kısmı Tancred, Bohemond ve destekçilerine, bir kısmı da daha sonra gelenlere atfedilmelidir.[17] Antakya'nın adının ötesinde – Bohemond'un Güney İtalya'dan tanıdığı Lombard devletleri gibi prenslik olarak adlandırılan tek Haçlı devletiydi- İtalyan-Normanların Haçlı devletlerine katkısı bir paradoks oluşturmaktadır. İlk ya da iki kuşak boyunca yerleşim açıkça önemliydi. Ancak daha sonra bağlantı koptu ve Sicilya Krallığı daha sonraki Haçlı seferlerinde belirgin bir şekilde yetersiz temsil edildi. Bu kararsızlık, hem bir rastlantı hem de bir planın sonucuydu.[18] Haçlı hareketi geliştikçe, Haçlı seferleri güçlü bir şekilde ailesel bir mesele haline geldi ve aynı hanedandan nesilden nesile sık sık katılım gerçekleşti.[19] Fransa ve Aşağı Ülkeler'in çoğunda bu durum katılımı teşvik ederken, Güney İtalya'da tam tersi bir etki yarattı. Bohemond burada Hauteville ailesinin yüz karasıydı, dolayısıyla ne Roger Borsa'nın ne de II. Roger'nin (Borsa'nın halefi) onun mirasını yüceltmek için bir nedeni vardı. Dahası, Bohemond'un adamlarının çoğu onunla birlikte Orta Doğu'ya yerleşti ve onların izinden gidecek çok az İtalyan varis bıraktı. Sicilya'daki önemli Müslüman azınlık, meseleleri daha da karmaşık hale getirdi. Roger ve halefleri bu gruplarla ilişkiler söz konusu olduğunda oldukça esnek ve pragmatik bir yaklaşım benimsediler ve bu durum Haçlı hevesini azaltmaya hizmet etmiş olabilirdi.

---

17 A. V. Murray, 'Norman Settlement in the Latin Kingdom of Jerusalem, 1099–1131', *Archivio normanno-svevo* 1 (2008), 61–86.

18 G. A. Loud, 'Norman Italy and the Holy Land' (1992), şurada yeniden basıldı: Loud, *Conquerors and Churchmen*, no. XIV; L. Russo, 'Bad Crusaders? The Normans of Southern Italy and the Crusading Movement in the Twelfth Century', *Anglo-Norman Studies* 38 (2016), 169–80; P. Z. Hailstone, *Recalcitrant Crusaders? The Relationship Between Southern Italy and Sicily, Crusading and the Crusader States, c.1060–1198* (Abingdon: Routledge, 2020).

19 N. Paul, *To Follow in Their Footsteps: The Crusades and Family Memory in the High Middle Ages* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2012).

Siyasi gelişmeler de aynı derecede önemliydi. 1113 yılında Kudüslü Baudoin -kariyerine Urfa kontu olarak başlayan Baudoin ile aynı- Sicilya'nın dul kontesi Adelaide del Vasto (I. Roger'nin eşi, II. Roger'nin annesi) ile evlenecekti. Baudoin uzun zamandır Normanlarla iyi ilişkiler içindeydi. Boulognelu Eustache'ın oğluydu ve ilk eşi Godevere de Tosny düklükten geliyordu. Bu evlilik, bu ilişkileri İtalya'daki Normanlara da yayma sözü veriyordu. Evliliğin bir şartı da Adelaide'nin Baudoin ile evliliğinden olan çocuklarının onun yerine kral olmasıydı; aksi takdirde taht Adelaide'nin yetişkin oğlu Sicilyalı II. Roger'ye geçecekti. Bu son ayrıntı çok önemliydi. Adelaide o sırada genç bir kadın değildi -en azından otuzlu yaşlarının sonlarında olmalıydı- ve Baudoin'in kendi çocuğu yoktu, bu nedenle Kudüs tahtının yakında boş kalma ihtimali yüksekti.

Ancak Kutsal Topraklardaki İtalyan etkisi kısa sürecekti. 1116/17 kışında Baudoin ağır bir şekilde hastalandı. Tahtın boş kalması ihtimaliyle karşı karşıya kalan yerel ileri gelenler, II. Roger'nin yerine Baudoin'in ağabeyi Boulognelu III. Eustache'ın (kendisi de bir zamanlar haçlı olan) geçmesini engellemek için bir araya geldiler. Baudoin'in kendisi de bu plana yatkın görünüyordu (Adelaide ile ilişkileri gergindi). İyileştikten kısa bir süre sonra Baudoin, Adelaide'yi zengin çeyizinden mahrum bırakarak kaba bir şekilde geri gönderdi. Surlu William, II. Roger'nin daha sonra 'krallığa ve sakinlerine karşı ölümsüz bir nefret beslediğini' ve bu nefretin varisleri arasında da sürdüğünü bildirir.[20] Avrupa'nın bazı bölgelerinde Haçlı coşkusu ailevi bir özellik haline geldiyse de Sicilya'da Haçlılara güvensizlik benzer şekilde kalıtsal olduğunu kanıtladı.

Antakya'daki gelişmeler de aynı derecede önemliydi. Burada Bohemond'un oğlu ve nihai varisi II. Bohemond'un 1130'da

20 William of Tyre, *Chronicon*, XI.29, haz. R. B. C. Huygens (Turnhout: Brepols, 1986), Murray ile birlikte, 'Norman Settlement', 75–80. Ayrıca bkz. Edgington, *Baldwin I*, 182–5.

ölümü önemli bir belirsizlik yarattı. Genç prens yirmili yaşlarının başındaydı ve varis olarak sadece iki yaşındaki kızı Constance'ı bırakmıştı. Durumu istikrara kavuşturmak için Constance, Saint-Gillesli Raymond'un büyük yeğeni Poitiersli Raymond ile evlendirildi ve prensliğin siyasi yönelimini önemli ölçüde değiştirdi. Constance ve Raymond'un, Bohemond'un ve oğlunun özenle koruduğu orijinal Apulia mirası olan Taranto üzerindeki hak iddialarından vazgeçmeleri bu değişimin bir göstergesidir. Ancak erken dönem Norman etkisini abartmamamız gerektiği gibi, uzun ömürlülüğünü de küçümsememeliyiz. İlk yerleşimcilerin çoğu hem Antakya'da hem de Kudüs'te yerlerinde kalmıştır ve bazen Raymond ile ilişkilendirilen Poitevin bölgesinden yeni gelenler dalgasına dair çok az kanıt vardır. Gerçekten de evlilik Raymond'u Hauteville, Constance'ı Poitevin yapmıştır ve en büyük oğullarının belirgin bir şekilde İtalyan-Norman ismi olan Bohemond'u taşıması anlamlıdır.[21]

Normanların Kutsal Topraklara yaptığı katkıyı tam olarak ölçmek hâlâ zordur. En azından 10. yüzyılın sonlarından itibaren, Norman ve Fransız kimlikleri birbirlerinden ayrılmıyordu. Leeds'de yaşayan modern bir insanın gururlu bir Yorkshireli ve İngiliz olabilmesi gibi, hem Norman hem de Fransız (ya da Frank) olmak mümkündü. Bizans kaynakları Normanları her zaman Frank olarak adlandırmıştı (tıpkı İngiliz kaynaklarının onları Fransız olarak adlandırması gibi), şimdi Arap kaynakları da aynı şeyi yapıyordu. Haçlılar da kendilerini Frank olarak tanımlıyorlardı. Birçoğu Fransa'dan geliyordu, gelmeyenler ise çoğunlukla Frank soyundan geldiklerini iddia eden Roman dilini konuşanlardı. Bu bağlamda, Robert Courteheuse'yu Boulognelu Baudoin'den ya da Norman'ı Fransız (hatta İtalyan) etkisinden ayıracak çok az şey vardı.

21 Daha fazlası için: Buck, *Principality of Antioch*, 69–77, 88–101.

Tahmin edebileceğimiz gibi, Bohemond'un kendi kariyeri Antakya'nın ele geçirilmesi ile sona ermedi. Entrikaları ona büyük bir ödül ama aynı zamanda azılı bir düşman da kazanmıştı. Antakya daha 1078'de Bizans'ın eline geçmişti ve Aleksios, Norman döneklere boyun eğecek gibi değildi. Bohemond'un ise doğu imparatorluğuyla ilgili kendi hırsları devam ediyordu. 1098'den hemen sonraki yıllar mevcut durumu sağlamlaştırma yıllarıydı. Ancak Ağustos 1100'de Bohemond beklenmedik bir şekilde Dânişmend Türkleri tarafından yenilgiye uğratıldı ve esir alındı. Serbest bırakılması için pek çok çekişme yaşandı ve bu sırada Tancred Antakya'daki kaleyi ustalıkla korudu. Bohemond 1103'te geri döndüğünde topraklarını genişletme konusunda çok az ilerleme kaydedebildi. 1104 yazında Türkler tarafından tekrar yenilgiye uğratıldıktan sonra, tutumunu değiştirmeye karar verdi.

Bohemond şimdi Fransa'ya doğru yola çıktı ve burada Aleksios'a karşı bir 'Haçlı seferi' için kuvvet toplamaya başladı. Bu kısmen imparatorluğun, Bohemond'un yeni prensliğine yöneltti̇ği meydan okumaya bir yanıttı. Aleksios, Bohemond'un batıdaki en yakın komşusuydu ve (sebepsiz yere değil) haklı olarak kendisine ait gördüğü Antakya'nın iadesi için uğraşıyordu. Bohemond'un hamlesi aynı zamanda uzun vadeli hırslarını da yansıtıyordu. O ve babası 1080'lerin başında Konstantinopolis'i almaya teşebbüs etmişlerdi, 1096/7'de ise Aleksios'a karşı bir saldırı daha düzenlemişti. Şimdi Bohemond doğu imparatorunu devirmek için son bir teşebbüste bulundu. Başarılı Haçlılar Avrupa'ya döndüklerinde hayranlık ve saygıyla karşılanırlardı ve Bohemond da bir istisna değildi. Haçlı seferi onun (zaten müthiş olan) ününü pekiştirmişti ve asker toplama çabaları önemli ölçüde başarıya ulaşmıştı. Bohemond ayrıca Fransız Kralı I. Phillippe'in kızı Constance'ın da gönlünü kazanmayı başardı.[22]

---

22 L. Russo, 'Il viaggio di Boemondo d'Altavilla in Francia (1106): un riesame', *Archivio storico italiano* 163 (2005), 3–42; J. Rubenstein, *Nebuchadnezzar's Dream: The Crusades, Apocalyptic Prophecy, and the End of History* (Oxford: Oxford University Press, 2019), 7–20.

1107 yılına gelindiğinde Bohemond harekete geçmeye hazırdı. Aleksios ile yarım kalmış bir işi bulunuyordu. Antakya'ya dönüp kuzeyindeki ve batısındaki komşu Bizans topraklarına saldırmak yerine, tıpkı çeyrek asır önce yaptığı gibi Adriyatik üzerinden imparatorluğa saldırdı. O zaman olduğu gibi, Bohemond bu kez de IV. Romanos Diogenes'in oğlu olduğu iddia edilen gerçek Bizans imparatoru adına hareket ettiğini iddia ediyordu. Bohemond'un ordusu bu sefer muhtemelen daha büyüktü ama şansı daha iyi değildi.[23] Çünkü 1082'nin aksine Aleksios şimdi güçlü bir konumdaydı. Bohemond saldırısını Ekim başında Brindisi'den başlattı ve Aulon'a indi. Kırsal bölgeyi yakıp yıktıktan sonra Dyrrachion'u kuşatmaya hazırlandı. Ancak mevsimin geç olması, kuşatma harekâtlarının ancak bir sonraki baharda ciddi bir şekilde başlayabileceği anlamına geliyordu. Bu noktada Aleksios'un savunmasını hazırlamak için bolca zamanı olmuştu. İmparator şimdi Selanik'ten büyük bir kuvvetle batıya yürüdü. Ancak Aleksios savaşmak yerine Normanları ordusu ile surlar arasında ablukaya aldı. Avcı şimdi av olmuştu.

Aleksios belli ki önceki karşılaşmalardan ders almıştı. Normanları savaşta yenmek zordu ama hile yapmak yeterince kolaydı. Bohemond ve adamları için durum kısa sürede umutsuz bir hal aldı. Yaz sonunda barış istemek zorunda kaldı. Bunun sonucunda imzalanan Diabolis Antlaşması ile Bohemond, Aleksios'un neredeyse tüm taleplerini kabul ederek Antakya'daki Bizans derebeyliğini tanımayı ve Kilikya'daki ihtilaflı bölgeleri geri vermeyi kabul etti. Gururlu Hauteville için bu bir aşağılanmaydı. Bu nedenle Antakya'ya dönüp şehrin Bizanslıların eline geçtiğini görmektense, üç yıl sonra öleceği Güney İtalya'ya geri döndü. Bu Aleksios'a yapılan son bir hakaretti ve antlaşmanın şartlarının

23 B. Whalen, 'God's Will or Not? Bohemond's Campaign Against the Byzantine Empire (1105–1108)', *Crusades: Medieval Worlds in Conflict*, haz. T. F. Madden vd. (Farnham: Ashgate, 2010), 111–26. Ayrıca bkz. Russo, *Boemondo*, 177–95; Theotokis, *Norman Campaigns*, 200–14; J. Harris, *Byzantium and the Crusades* (Londra: Bloomsbury, 2. Bs., 2014), 80–5.

asla uygulanmamasını sağladı. Antakya'da Bohemond'un yeğeni Tancred onun yerine hüküm sürmeye devam etti ve en sonunda kendi oğlu II. Bohemond dizginleri ele alacaktı. Bohemond başarısız bir şekilde ölmüş olsa da mirası böylece yaşamaya devam etti. Antakya, 13. yüzyılın sonlarına kadar Orta Doğu'nun siyasetini ve toplumunu etkileyerek Haçlı devletlerinin en uzun ömürlülerinden biri oldu. Bohemond'un ailesi Hauteville'ler ise Orta Akdeniz'de güçlü bir kuvvet olmaya devam etti. Tek soru, bundan sonra nereye saldıracaklarıydı?

15

Ulaşılması Güç Bir Hedef mi?
Kuzey Afrika, 1142-59

Roger de Hauteville Sicilya'nın ele geçirilmesini tamamlarken, denizci şehir devletleri Ceneviz ve Pisa'dan gelen elçiler onu Mehdiye'ye karşı bir saldırıda kendilerine katılmaya davet ediyordu. Dönemin Tunus kıyısındaki kalabalık Mehdiye şehri, Kuzey Afrika'nın Zîrî hükümdarlarının başkentiydi. Saldırı dinî terimlerle, İslâm güçlerine karşı bir saldırı -bir çeşit proto-haçlı seferi- olarak çerçevelendi. Ancak tek neden dinî heves değildi. Pisa ve Ceneviz, Batı ve Doğu Akdeniz arasındaki kârlı ticaretten pay almak istiyordu. Roger'nin artan şöhreti ve denizcilikte gelişen ustalığı göz önüne alındığında müttefik olarak seçileceği aşikârdı.

Roger'nin danışmanları bu fırsattan menfaat sağlamaya hevesliydi. Ya da daha sonraki dönemlerdeki Arap tarihçi İbnü'l-Esîr bizi buna inandırır. Onun anlattığına göre, kurnaz Hauteville umursamaz bir tavır takınmıştı. Kalçasını kaldırıp gürültülü bir şekilde yellenmiş, ardından da böylesi bir hareketin neden saraydaki bilge kişilerin önerdiklerinden daha iyi bir öğüt olduğunu açıklamaya koyulmuştur. Roger'nin de gözlemlediği gibi, eğer Normanlar bu maceraya katılırlarsa kısa süre içinde kendilerini olabilecek dünyaların en kötüsünde bulacaklardı. Başarılı olurlarsa kâr kuzeyli müttefiklerine gidecek, başarısızlık durumunda ise Normanlar bunun yükünü taşıyacaktı. Dahası, seferin tedarik faturasının büyük kısmını da onlar ödeyecekti. Roger kısa süre

önce Zîrî hükümdarı Temîm b. Mu'iz ile bir barış imzalamıştı, bunu tehlikeli bir girişim için riske atmayacaktı.

İbnü'l-Esîr'in anlatısı bu olaylardan neredeyse bir buçuk asır sonra yazılmıştır ve bazı ayrıntıları karıştırmaktadır. Planın arkasındaki itici güç olarak Pisa ve Ceneviz şehir devletlerini değil, Kudüs'ün ikinci hükümdarı Urfalı Baudoin'i gösterir ve Roger'yi ağabeyi Guiscard'ın (ne kadar göstermelik olsa da) bir temsilcisi olarak değil, bağımsız bir hükümdar olduğunu düşünüyor gibidir. Roger'nin davranışlarını tasvir ederken Sicilya'nın yeni Norman lordlarının barbarlığını vurgulamak istediği açıktır. Ancak el-Esîr bu hikâyeyi sıfırdan icat etmemiştir. Genellikle yüksek nitelikli olan önceki kaynaklardan yararlanır. Mehdiye'ye yapılan saldırı gerçekti ve Birinci Haçlı Seferi'nin önemli bir habercisiydi. Diğer kaynaklardan Roger'nin saldırıya katılma davetini reddettiğini biliyoruz. Dolayısıyla anlattıklarının özüne inanmak için her türlü neden vardır.[1]

El-Esîr'in dünyevi portresinin ortaya koyduğu şey Roger ve Robert'in, Kuzey Afrika hükümdarlarının önde gelen aktörler olduğu Akdeniz'in karmaşık siyasi dünyasına ne derece itildiğidir. İbnü'l-Esîr kapsamlı bir tarih yazmaya çalışmıştır ki bu da onun bakış açısına göre İslâm dünyasına temas eden her şeyi içermek anlamına gelmektedir.[2] 1080'lere gelindiğinde, bu açıkça Roger'yi de içeriyordu. İlerleyen yıllarda Roger ve aynı zamanda oğlu ile halefi olacak II. Roger, Kuzey Afrika siyasetinde daha da belirgin bir şekilde yer alacaktı.

Sicilya ve Kuzey Afrika büyük bir stratejik ve ticari öneme sahipti. 5. ve 6. yüzyıllarda Batı Roma İmparatorluğu'nun

1 *Biblioteca Arabo-Sicula*, haz. ve çev. (İtalyanca'ya) M. Amari (Turin, 1880), i, 450–2; Geoffrey of Malaterra, *De rebus gestis*, IV.3. Ne yazık ki tek İngilizce çeviri eksik olup, Birinci Haçlı Seferi yıllarından başlamaktadır: *The Chronicle of Ibn al-Athīr for the Crusading Period*, çev. D. S. Richards (Farnham: Ashgate, 2006–8). Sefer hakkında: H. E. J. Cowdrey, 'The Mahdia Campaign of 1087' (1977), şurada yeniden basıldı: Cowdrey, *Popes, Monks and Crusaders*, no. XII.

2 F. Micheau, 'Le *Kitāb al-kāmil fī l-tārīkh* d'Ibn al-Athīr: entre chronique et histoire', *Studia Islamica* 104/5 (2007), 81–101.

çöküşünün yol açtığı karışıklığa rağmen Akdeniz; Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu arasında önemli bir ticaret (ve bilgi) kanalı olmaya devam etti. 11. yüzyıla gelindiğinde bu ticaretin hacmi (ve değeri) hızla artıyordu. Pisa ve Ceneviz gibi İtalyan şehir devletleri artık Kuzeybatı Akdeniz'deki ticareti kontrol etmeye çalışırken Bizanslılar, Venedikliler ve Fatımîler doğudaki pazarı ele geçirmişlerdi.[3] Sicilya ve (bugünkü Tunus'un yanı sıra Cezayir ve Libya'nın bazı bölgelerini de kapsayan) İfrîkıye İslâm vilayetinin önemi, bu iki alan arasındaki konumlarında yatıyordu. Buraları kim kontrol edebilirse, düzenli bir gelir elde edecekti.

Uzun yıllar süren İslâmî yönetim sayesinde, Sicilya ve Kuzey Afrika birbirlerine çok yakındı. Sicilya'nın başkenti Palermo, Mehdiye'ye Roma'dan daha yakın bir konumdaydı. Sicilya artık Kuzey Afrika'ya tahıl sağlıyor, giderek daha sık kuraklık çeken bir eyalete hayati bir can damarı sağlıyordu. Roger Sicilya üzerindeki kontrolünü sıkılaştırmaya başladığında doğal olarak bu ticaretin nasıl etkileneceği sorusu ortaya çıktı.[4] Cenevizlilere ve Pisalılara verdiği yanıtta olduğu gibi Roger, konuya tipik pragmatizmi ile yaklaştı. Kazanılacak bir getiri varsa, mevcut durumu bozacak biri değildi. Gerçekten de hem kendisi hem de oğlu, hâkimiyet alanları içindeki ve dışındaki Müslüman ve Bizans topluluklarıyla uzlaşmaya çalıştı. Hıristiyanları Müslümanlara (ve Latin ayinini Grek ayinine) tercih ettiler, ancak her kökenden insanı memnuniyetle karşıladılar ve onlarla temaslarını sürdürdüler. Roger'nin

3 D. Abulafia, *The Great Sea: A Human History of the Mediterranean* (Londra: Allen Lane, 2011), 241–369. Ayrıca bkz. M. McCormick, *Origins of the European Economy: Communications and Commerce AD 300–900* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

4 D. Abulafia, 'The Norman Kingdom of Africa and Norman Expeditions to Majorca and the Muslim Mediterranean', *Anglo-Norman Studies* 7 (1985), 26–49, 26–30. Daha fazlası için: D. Abulafia, 'The Crown and the Economy under Roger II and His Successors', *Dumbarton Oaks Papers* 37 (1983), 1–14, özellikle bkz. 3–5; C. Dalli, 'Bridging Europe and Africa: Norman Sicily's Other Kingdom', *Bridging the Gaps: Sources, Methodology and Approaches to Religion in History*, haz. J. Carvalho (Pisa: Pisa University Press, 2008), 77–94, 80–4.

önde gelen danışmanlarından biri, daha önce İfrîkıye'nin Zîrî hükümdarlarına hizmet etmiş olan Suriyeli Hıristiyan Antakyalı Georgios idi, bir diğeri ise Georgios'un yerine amir/amiral (Latince: *amiratus*) makamına geçen Mehdiyeli Phillippos idi.[5] Bu tür isimler Roger'nin "saray sarazenleri" olarak bilinirdi. Din değiştirme resmî olarak hizmet için bir gereklilikti, ancak bu genellikle derinin altında olabilirdi. Roger'nin sarayında sadakat dinî inancın, çıkar da yerliliğin önüne geçmişti.

Norman egemenliği daha sağlam bir şekilde yerleştikçe Sicilya hükümdarları Akdeniz'de kendilerini göstermeye başladılar. I. Roger 1091 yılında Malta'yı ele geçirmişti. Norman kontrolü kısa süre sonra ortadan kalktı, ancak 1127'de II. Roger tarafından yeniden tesis edildi.[6] Malta'nın Sicilya ve İfrîkıye arasındaki konumu onu Kuzey Afrika'daki bu bölgelere doğal bir geçiş noktası haline getirmişti. Ancak Roger bu başarıyı geliştiremeden dikkatini İtalya anakarasındaki işlere çevirmek zorunda kaldı.

Kuzey Afrika'ya karşı bağımsız bir Norman saldırısının düşünülebilir olması bile geçen yarım yüzyılda ne kadar çok şeyin değiştiğini ortaya koymaktadır. 1080'lerde I. Roger hâlâ Sicilya'nın güvenliğini sağlamakla meşguldü. Daha fazla Norman zaptının, Guiscard ve Bohemond'un artık yoğun bir şekilde faaliyet yürüttüğü Adriyatik'te gerçekleşmesi muhtemel görünüyordu. Roger sadece güçlü bir deniz koalisyonunun parçası olarak Mehdiye'ye saldırmayı düşünmüş ve kısa süre sonra bu fikirden vazgeçmişti. O zamandan beri Güney İtalya'daki Norman toprakları içindeki güç dengesi kesin olarak değişmişti. Guiscard'ın 1085'teki ölümünün

5 J. Johns, *Arabic Administration in Norman Sicily: The Royal Dīwān* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 80–90, 215–18, 282–3; B. A. Catlos, 'Who was Philip of Mahdia and Why Did He Have to Die? Confessional Identity and Political Power in the Twelfth-Century Mediterranean', *Mediterranean Chronicle* 1 (2011), 73–103; Birk, *Norman Kings of Sicily*, 139–71. Daha genel olarak: C. D. Stanton, 'Roger de Hauteville, Amir of Sicily', *Mediterranean Historical Review* 25 (2010), 113–32.

6 Stanton, *Norman Naval Operations*, 61–2, 65–6, 75.

ardından Roger desteğini yeğeni Roger Borsa'ya (Robert'in atanmış varisi) verdi. Ancak yeğeni hiçbir zaman babası kadar saygı görmedi. Guiscard zaten Apulia'da bir dizi ciddi isyanla karşı karşıya kalmıştı; genç ve nispeten tecrübesiz Borsa'nın veliaht olması ise sadece olayları körükledi.

Roger Borsa nihayetinde konumunu sağlamlaştırdı, ancak amcasına büyük ölçüde bağımlı kaldı. I. Roger'nin ölümü, genç oğulları Simone ve ardından II. Roger'nin tahta geçmesi bu ilişkiyi pek değiştirmedi. Son ikisinin annesi Adelaide del Vasto -geleceğin Kudüs Kraliçesi- başarılı bir naiplik dönemi geçirerek Simone ve Roger'nin topraklarının sağlam kalmasını sağladı. 1111 yılında Borsa öldü ve düklük tahtını genç II. William'a bıraktı. II. Roger ve II. William aşağı yukarı aynı yaştaydılar, ancak Roger kısa sürede daha güçlü bir siyasi güç olarak ortaya çıktı. William dük olarak önceliğe sahipti, ancak bu giderek sembolik bir hale geldi. William 1127'de öldüğünde Roger, ilkbaharda meşru bir şekilde Calabria ve Apulia'ya giderek kendisini onun varisi ilan etti.[7]

Bu gelişmelerin etkisi, İtalyan-Norman Krallığı'ndaki gücün güneye ve batıya, Bari, Brindisi ve Venosa'dan Salerno ve Palermo'ya kayması oldu. Guiscard Adriyatik'ten Balkanlar'a bakmışsa, yeğeni de Akdeniz'in güneyinden Kuzey Afrika'ya bakıyordu. Ancak Roger'nin etki alanının genişlemesi önemli sorunları da beraberinde getirdi. Anakara düklüğüne halef olması, özellikle de Melfi anlaşmalarından beri düke yetki verme hakkını talep eden Papa tarafından şiddetle tartışılıyordu. Roger'nin 1130'da kraliyet statüsü talep etme kararıyla durum daha da şiddetlendi. Düklük otoritesini ele geçirmesi küstahça olsa da Roger'nin krallık iddiası zaten kötü olan mevcut durumu daha da kötüleştirmek olarak görülüyordu.

İtalya dışındaki diğer devletler de bu gelişmelerden rahatsızdı. Güney İtalya üzerinde hak iddia etmeye devam eden Bizans

7 H. Houben, *Roger II of Sicily: A Ruler between East and West*, çev. G. A. Loud ve D. Milburn (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 8–50.

imparatorlarının, Roger'nin özellikle denizcilik alanında artan gücünden korkmak için her türlü nedeni vardı. Alman yöneticiler de onların endişelerini paylaşıyordu. İmparatorluk unvanı nedeniyle onların da güneyde çıkarları vardı. Kısa süre içinde Papa ile iki imparator arasında bir ittifak kurulması için harekete geçildi, tıpkı IX. Leo'nun 1050'lerdeki eski ittifakının yeniden canlandırılması gibiydi. Bu durum, Palermo'dan yönetilmeye herkesin sıcak bakmadığı Apulia'daki muhalefeti harekete geçirmeye yardımcı oldu.

Sonuç olarak, II. Roger 1130'ların çoğunu hem iç hem de dış tehditleri savuşturmakla geçirdi.[8] Ancak diğer çıkarlarını da asla gözden kaçırmadı. Kont olarak Roger, İfrîkıye'nin Zîrî yöneticileriyle ticaret hakları konusunda tartışmış ve 1123'te Mehdiye'ye karşı başarısız bir saldırı emri vermişti. 1135'te vilayet içindeki iç mücadeleler ona daha fazla müdahale için bahane sağladı. Yerel Zîrî emiri el-Hasan, komşu Buğye'nin Hammâdî hükümdarına karşı Roger'den yardım istedi. Roger'nin filosu gerekli korumayı sağlayabildi. Ama aynı zamanda Kuzey Afrika kıyılarının hemen açığındaki stratejik Cerbe adasını ele geçirme fırsatını da değerlendirdiler. Bu bir amacın ortaya çıkarılmasının ifadesiydi ve önemi Roger'nin kuzeyli mevkidaşları tarafından da anlaşılmıştı. Merseburg'da düzenlenen bir toplantıda, Bizans ve Venedik elçileri -biraz da abartarak- Sicilyalı kendini beğenmişin tüm Afrika'yı, yani 'dünyanın üçüncü kısmını' ele geçirdiğini bildirdiler.[9]

İtalyan anakarasındaki baskılar başlangıçta Roger'nin Kuzey Afrika'ya yönelmesini engelledi. Ancak 1140'ların dönem daha müsaitti. Geleneksel Zîrî emîrlerini batılarındaki Hammâdî Berberileriyle karşı karşıya getiren bölünmeler İfrîkıye'yi sarsmaya devam ediyordu. Kuraklıklar da el-Hasan'ı Sicilya'nın tahıl kaynaklarına giderek daha bağımlı hale getirdi. Roger bu

8 a.g.e., 60–75.

9 *Annales Erphesfurtenses*, 1135 yılı, haz. O. Holder-Egger, *Monumenta Erphesfurtensia saec. XII. XIII. XIV.* (Hanover: Hahn, 1899).

durumdan yararlanarak 1141/2'de emirin kendisine itaatini sağlamayı başardı. Ertesi yıl, Batı ve Doğu İfrîkıye'nin kıyı kasabalarına bir dizi deniz saldırısı başlattı. Bunlar el-Hasan'ın yönetimini destekleme girişimleri olarak çerçevelendi. Ancak çok geçmeden Roger, Zîrî müttefiklerini desteklemekten onların yerine geçmeye yöneldi. Haziran 1143'te Sicilya kuvvetleri, kendisini Zîrî yönetiminden uzaklaştırmaya çalışan Trablus'a saldırdı. Saldırı başarısız olsa da bugünkü Cezayir'de bulunan ve yağmalanan Cidcelli'de (Jījiil) daha büyük bir başarı elde edildi. Ertesi yıl da benzer başarılar elde edilmiş, batıda Baraşt (Bresk) doğuda ise Kerkenna Adası ele geçirilmişti.

Trablus 1146'da ele geçirildiğinde Roger adına bir Kuzey Afrika Krallığı'nın temelleri atılmış oldu. O zamana kadar bu seferler fırsatçı korsanlık eylemlerinden biraz daha fazlasıydı. Artık Roger aralıklı saldırılardan kalıcı kazanımlara geçiş yapmaya başlamıştı.[10] Amacına, önemli dönüm noktalarında rakiplerini zayıflatan sürekli kıtlıklar yardımcı oldu. Babasının Sicilya'da yaptığı gibi Roger de yerel İslâm nüfusuyla uzlaşmaya özen gösterdi. Ek bir vergi ödemeye zorlansalar da Müslümanlar daha önce olduğu gibi ibadet etmeye devam etmekte özgür olacaklardı. Böyle bir muamele Hıristiyan yönetiminin yükünü hafifletti. Çok geçmeden, Zîrî yönetiminin diğer bölgelerindeki muhalif unsurlar Roger'ye yaklaşmaya başladı.

Zirîler için son darbe 1148'de büyük bir Sicilya filosunun Mehdiye açıklarında belirmesiyle geldi. Direnmenin beyhude olduğunu anlayan el-Hasan artık iç bölgelere kaçtı. Hıristiyan egemenliği ihtimalinden korkan halkın çoğu da onu takip etti. Ancak Roger'nin yerel halka eşit davrandığını duyduklarında çoğu geri döndü. Rüzgâr artık kesin olarak Roger'nin yanındaydı ve kuvvetleri kısa süre içinde Mehdiye'nin güneyindeki stratejik

10 Metcalfe, *Muslims*, 160–80. Ayrıca bkz. M. King, 'The Norman Kingdom of Africa and the Medieval Mediterranean' (Doktora Tezi, University of Minnesota, 2018), 102–35.

liman şehirleri olan Sousse (Susa) ve Sfax'ı ele geçirdi. Başka yerlerde ise Tunus vergi veren bir bölge statüsüne indirildi ve Gabès (Qābis) Roger'nin hükümdarlığını kabul etti. Bu ilerlemeden etkilenen Papa III. Eugenius yeni bir "Afrika Başpiskoposu" (yani İfrîkıye) atadı. Diğer İslâmî güçlerin aksine Hıristiyan azınlıklara hoşgörü göstermeyen radikal Muvahhidlerin hâkimiyet alanları son zamanlarda Kuzeybatı Afrika'da genişliyordu. Roger'nin krallığı şimdi onlara karşı bir siper vaat ediyordu.

Sicilyalı Normanlar durdurulamaz görünüyordu ve İbnü'l-Esîr, eğer Roger'nin Bizans'la olan çatışmalar yüzünden dikkati dağılmasaydı tüm Afrika'yı zapt edeceğini iddia ediyordu.[11] Bu bir abartıdır. Roger en fazla birkaç kıyı şehrini daha hâkimiyetine katabilirdi. Yine de el-Esîr'in anlatısı Zîrî çevrelerindeki hissiyat hakkında bir fikir vermektedir. Roger'nin adamları bölgeyle yoğun bir şekilde ilgileniyordu; Roger'nin 1147 ve 1148'de Bizans'a karşı saldırdığı İkinci Haçlı Seferi, bölge için hoş karşılanmış bir rahatlama olmalıdır.

Roger'nin bu kazanımlardan duyduğu gurur açıktır. Kuzey Afrika'da sikke bastırmış ve özellikle Arapça belgelerde kendi adına 'Afrika/İfrîkıye Kralı' unvanını kullanmayı denemiş gibi görünmektedir.[12] (Roger'nin üç dilli ülkesinde belgeler Latince, Grekçe ve Arapça olarak düzenleniyordu). Ancak Guiscard'ın Adriyatik'teki kazanımlarında olduğu gibi, Roger'nin Afrika'daki kazanımları tehlikeleri de beraberinde getirmişti. Hemen batıda, Hıristiyan bir komşuya uzun süre tahammül etmesi pek mümkün olmayan Muvahhidler bulunuyordu. Doğuda ise Zîrîlerin sözde derebeyleri olan Fatımîlerin toprakları bulunuyordu. Bu sonuncular Roger ile iyi ilişkiler içindeydi ve Roger Kuzey Afrika'daki yerleşkesini onların üstü kapalı onayıyla kurmuştu. Ancak Roger kendi ayakları üzerinde durmaya başladıkça bu ilişkide çatlaklar

11 Ibn al-Athīr, *Chronicle*, 544 yılı (=A.D. 1149–50), çev. D. S. Richards, ii, 32.

12 J. Johns, '*Malik Ifrīqiya*: The Norman Kingdom of Africa and the Fāṭimids', *Libyan Studies* 18 (1987), 89–101. Ayrıca bkz. M. King, 'The Norman Kings of Africa?', *Haskins Society Journal* 28 (2016), 143–66.

oluşmaya başladı. Zayıf Zîrîler, Fatımîler için pek faydalı olmamıştı ama hızla genişleyen Normanlar şimdi oldukça farklı bir sorun teşkil ediyordu.

1153 baharında Roger tarafından desteklenen büyük bir Arap koalisyonu, günümüz Cezayir'deki Sétif'te Muvahhidler tarafından kesin bir yenilgiye uğratıldı. Buna karşılık Roger, bir tampon bölge oluşturma umuduyla Bône limanını (bugünkü Annāba) almak için Mehdiyeli Philip komutasında bir filo gönderdi. Yeni Afrika eyaleti için uzun vadeli beklentiler artık sıkıntılı görünmeye başlamıştı. Onun kaderini belirleyen şey, Roger'nin 1154 başlarında ölmesiydi. Takip eden yıllarda Roger'nin varisi I. William kendini kabul ettirmeye çalışırken önemli bir istikrarsızlık yaşandı. William'ın önceliği Sicilya ve İtalya'daki ana topraklarını güvence altına almaktı. Ancak bu başarıldıktan sonra dikkatini Kuzey Afrika'daki duruma yöneltebilirdi.

O zamana kadar artık çok geçti. Yerli yöneticiler bağımsızlıklarını yeniden tesis etmeye çalışırken 1150'lerin ortalarından sonlarına kadar Sicilya-Norman yönetimine karşı bir dizi büyük isyan yaşandı. İsyanlara, devam eden Muvahhid tehdidi de yardımcı oluyordu. Nihayetinde belirleyici olan da bu oldu. 1159'da büyük bir Muvahhid kuvveti, bölgedeki Norman otoritesinin dayanak noktası olan kıyı şehirlerine karşı harekete geçti. Tunus kısa sürede teslim oldu; onu Trablus, Sfax ve Gafsa izledi. Normanların surlarla çevrili şehirde saklandıkları Mehdiye'de daha büyük bir direniş gösterildi. Durumdan haberdar olan William, Murâbıtlar'ın elindeki Ibiza'yı yağmalamaktan henüz dönmüş olan filosunu kuşatmayı kırmak için yeniden yönlendirdi. Bu çabalar başarısız olsa da şehir altı ay daha dayandı.[13]

Sicilya sarayındaki bazı kişiler William'ın yeterince çaba göstermediğini düşünüyordu ve burada doğruluk payı olabilir.[14]

---

13 Metcalfe, *Muslims*, 172–8; King, 'Norman Kingdom', 135–45.

14 Hugo Falcandus, *Liber de regno Sicilie*, haz. G. B. Siragusa (Roma, 1897), 27–8. Daha fazlası için: G. A. Loud, 'William the Bad or William the Unlucky? Kingship in Sicily 1154–1166', *Haskins Society Journal* 8 (1996), 99–114.

Ancak Muvahhid baskısı artarken, Kuzey Afrika'daki bu istikrarsız dayanağı sürdürmek için zaman, para ve insan gücüne değmezdi. Roger'nin zaptı her zaman Zîrîlerin zayıflığı ve Fatımîlerin göz yummasıyla desteklenen fırsatçı bir olay olmuştu. Sürekli bir direniş karşısında bunu sürdürmenin pek bir anlamı yoktu.

Bu açıdan Roger'nin zaptı, Kuzey Afrika'nın 5. yüzyılın başlarında Vandalların eline geçmesinden bu yana yaşadığı pek çok yönetim değişikliğinden pek farklı olmadı. Yönetimin başı değişmiş olabilir ama Roma ve Bizans imparatorluklarından miras kalan yönetim yapıları olduğu gibi kalmıştır. Muvahhidler bölgeyi ele geçirdiklerinde, neredeyse bin yıldır olduğu gibi yönetmeyi başardılar. Dolayısıyla Roger'nin Afrika'daki hâkimiyetinin ne kadar Norman (hatta Sicilyalı) olduğu sorgulanabilir. En başından beri Norman yönetiminin -ister Kuzey Afrika'da ister Kuzey Fransa'da olsun- temel özelliği uyum sağlama kabiliyetiydi. Normanlar, geniş bir alana yayılan diaspora içerisinde geçirmeye devam ettikleri yerleşim ve kültürleşme süreçlerinin bir ürünüydü. Roger'nin ölümünden sonra, İtalya'daki egemenlikleri Norman olduğu kadar Sicilyalı, Calabrialı ve Apulialı idi. Ancak anavatanla ortak bir kültür duygusu korunmuştur. Roger'nin ortak mirasları nedeniyle Fransız ve Anglo-Norman saray mensuplarını tercih ettiği söylenir.[15] Hauteville'lerin oğulları için seçtikleri isimler de bunu göstermektedir. Robert, Roger ve Guillaume İtalyan isimleri değildir. Yerel gelenekleri benimsemiş olsalar bile Normanlar köklerini unutmadılar.

Afrika'da Norman egemenliğinin sona ermesi hiçbir şekilde kaçınılmaz değildi. İhtimaller her zaman bölgede kalıcı bir varlığa karşı olmuş olabilir. Ancak belirleyici olan sadece üç faktörün -Muvahhid baskısı, Fatımî muhalefeti, Sicilya ve İtalya'daki iç sorunlar (Roger'nin ölümüyle ortaya çıkan)- bir araya gelmesiydi. Roger daha uzun yaşasaydı ya da Fatımîler daha dayanıklı olsalardı, Norman krallığının daha ne kadar ayakta kalabileceğini bilmenin bir yolu yoktu.

15 Hugo Falcandus, *Liber de regno Sicilie*, 6.

Eğer öyle olsaydı, Normanların bölge üzerindeki etkisi şüphesiz çok daha büyük olurdu. İslâmî Sicilya'nın kaderini karşılaştırın. Hauteville yöneticilerinin burada Müslüman idareciler ile beraber hareket etmesi, bilinçli bir çokkültürlülükten ziyade pragmatik bir hoşgörüydü. Üst düzey görevler için Hıristiyanlar tercih edildi, mümkün olan yerlerde Latin Hıristiyanlar seçildi. Sonuç, yavaş ama istikrarlı (ve kümülatif olarak önemli) bir nüfusun İslâm'dan (ve bir dereceye kadar Grek Ortodoks ayininden) uzaklaşması oldu. Anakaradan gelen Lombard yerleşimciler, bu dönüştürme için teşvik edildi. 1160'larda hoşgörü yerini zorlamaya bırakmaya başlamıştı ve bu çabalar bir sonraki yüzyılda daha da hızlandı. Latin Hıristiyanlar kendilerini daha sağlam bir şekilde kabul ettirdikçe dönemin karakteristik özelliği olan şovenizmi sergilemeye başladılar. Kalan Müslüman yerleşim bölgeleri üzerindeki baskı artmış, katliamlar ve sürgünler yaygınlaşmıştır.[16]

1148 yılında İfrîkıye sakinlerini potansiyel olarak tüm bunlar bekliyordu. Neyse ki onlar için Sicilya-Norman egemenliği gerçekten de kısa sürdü. Bu yüzden de Norman zaptı ve yerleşiminin uzun tarihinde ilgi çekici bir dipnottan biraz daha fazlası olarak kaldı. Ancak yanlış başlangıçlar da en az başarılar kadar ilginçtir. Roger'nin kısa ömürlü Afrika Krallığı, Normanların Avrupa, Afrika ve Asya üzerindeki etkisinin daha da büyük olabileceğine dair önemli bir hatırlatmadır.

---

16 D. Abulafia, 'The End of Muslim Sicily', *Muslims under Latin Rule*, haz. J. Powell (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990), 103–33. Ayrıca bkz. Metcalfe, *Muslims*, 181–92; Birk, *Norman Kings*, 265–324.

16

Kuzey Galler: Kurt Postuna Bürünmüş Bir Kurt, 1068-98

Gruffudd ap Cynan 1075 yılında Dublin'den Kuzey Galler'e doğru yelken açtığında, hesaplanmış bir risk alıyordu. Gruffudd'un yanında, Dublin'in güçlü Viking yöneticileri olan annesinin akrabalarının kendisine cömertçe verdiği sadece bir avuç adamı vardı. Onların desteğiyle kendini Gwynedd'in hükümdarı olarak kabul ettirmeyi umuyordu. Bu umut tamamen boşuna değildi. Çünkü Gruffudd'un babası, rakip bir hanedanın üyesi olan Gruffudd ap Llewelyn'in tahtı ele geçirmesiyle 1039'da İrlanda sürgününe zorlanan kraliyet soyundan bir prensti. Şimdi genç Gruffudd ap Cynan babasına kötü muamelenin intikamını almanın peşindeydi.

Kuzey Galler'deki siyasi durum da şansını artırmıştı. Gruffudd ap Llewelyn'in üvey kardeşi ve halefi Bleddyn ap Cynfyn'in ölümünü duyduktan sonra hazırlıklara başlamıştı. Ancak zaman ve uzaklık Gruffudd ap Cynan'ın yanında değildi. Hızlı hareket etse de birkaç ay sonra Anglesey'e vardığında Gruffudd, Bleddyn'in kuzeni Trahaearn'ın onun yerine hükümdar olduğunu gördü. Gruffudd ap Cynan doğuya, Galler'in kuzeyindeki Rhuddlan Kalesi'ne doğru yelken açmadan önce birkaç yerel müttefikle temas kurdu. Burada yerel lord Robert'in desteğini sağladı. Chester'ın yeni Norman kontu Hugues'nin kuzeni olan Rhuddlanlı Robert bir süredir nüfuzunu Kuzey Galler'e doğru genişletmekteydi. O ve Hugues, Gruffudd ap Cynan'ı desteklemekten çok mutlu oldular

ve onların yardımıyla Gruffudd rakiplerini çabucak alt etmeyi başardı. Sonunda Gruffudd ap Cynan, atalarından kalma tahtına oturabildi.[1]

İlk bakışta bu olaylar pek de dikkat çekici görünmeyebilir. Bölgeyi uzun zamandır karakterize eden karmaşık hanedan mücadelelerinden birinde, Gallerli bir yerel yönetici diğerinin yerine geçti. Ancak daha yakından baktığımızda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Gruffudd ap Cynan ancak Robert'in desteğiyle tahta geçebilmişti ve tahta geçtikten sonra hemen Norman destekçilerine karşı harekete geçti. Normanlar artık Galler siyasetinde yeni ve önemli bir güçtü.

Bu noktada Normanlar birkaç yıldır Gwynedd ve güney komşularına saldırılar düzenliyordu. Bu girişimler ile 1066'daki olaylar arasındaki fark, (Galler ile İngiliz sınırı olarak bilinen) sınır bölgelerinin yeni lordlarının inisiyatifleriyle alınan özel girişimler olmasıdır. Kendi adına bir krallığı ve düklüğü olan I. Guillaume'un, doğrudan yönetimini İngiltere'nin batı ve kuzeyindeki yoksul bölgelere doğru genişletmek gibi bir derdi yoktu. Ancak aristokratları için durum farklıydı. İngiltere'nin zaptı, onların iştahını kabartmıştı ve sınırda duracak halleri yoktu. Guillaume kendi adına, adamlarını memnun etmekten mutluydu. Norman nüfuzu kraliyete herhangi bir maliyet getirmeden genişletilebilirse Guillaume da adamları kadar kazançlı çıkacaktı.

Galler'in sınır lordlukları[2] bu süreçler sonucunda yavaş yavaş ortaya çıkmıştır.[3] "March" terimi bir sınır ya da hudut anlamına

---

1 *Vita Giffini filii Conani*, bölüm 10–13, haz. ve çev. P. Russell (Cardiff, 2005).

2 Metinde "*marcher*" olarak geçmektedir. (ç.n.)

3 M. Lieberman, *The March of Wales, 1067–1300: A Borderland of Medieval Britain* (Cardiff: University of Wales Press, 2008). Ayrıca bkz. R. R. Davies, *The Age of Conquest: Wales 1063–1415* (Oxford: Oxford University Press, 1987), 24–110; M. Lieberman, 'The Medieval "Marches" of Normandy and Wales', *English Historical Review* 125 (2010), 1357–81.

gelmektedir (tıpkı Alman *Mark*'ı gibi). Eski İngilizcede, Batı Midlands'ın Mercia halkının isminin verilmesine (kelimenin tam anlamıyla "sınır halkı") yol açmıştı. Dolayısıyla bu bölgeler uzun zamandır bir sınır karakterine sahipti ve 8. yüzyıl Mercia hükümdarı büyük Offa, Galler-İngiltere sınırı boyunca kuzey-güney yönünde uzanan bir hendek inşa ettirmişti. Gruplar arasında düşük seviyeli çatışmalar yaygındı ve bu hendek başlangıçta sığır hırsızlığını önlemek için yapılmış olabilir. Ancak siyasi düzeyde genel olarak istikrar hüküm sürüyordu. İngiliz kralları genellikle Galli komşuları üzerinde bir dereceye kadar derebeylik uyguladılar, ancak onları zapt etmek veya doğrudan yönetmek için çok az çaba sarf ettiler.

1066'dan önceki yıllarda bu değişim görülmeye başlanmıştı. 10. ve 11. yüzyıllarda Galler genel olarak iki krallığa bölünmüştü: kuzeyde Gwynedd (Kuzey-Orta Galler'deki Powys'i de kapsar) ve güneybatıda Deheubarth (kelime anlamı 'güney kısmı'). Bunlar genellikle ortaklaşa yönetiliyordu ve komşu İngilizlerle daha yakın ilişkileri olan güneydoğudaki Morgannwg'den (Glamorgan) ayrı kalıyorlardı.[4] 1055'te kuzeyli hükümdar Gruffudd ap Llywelyn, Deheubarth'ın yanı sıra bu güneydoğu bölgelerinin de kontrolünü ele geçirdi. Artık çok farklı bir tehdit oluşturuyordu ve bu tehdit İngiliz sarayında süregelen hizip çatışmalarıyla daha da şiddetlenmişti. Bu yıllarda Godwinler'in yükselişi, Ælfgar tarafından temsil edilen Mercia kontları tarafından keskin bir şekilde kızgınlıkla karşılandı. Ælfgar kısa sürede batıdaki komşusu Gruffudd ap Llywelyn'in sıkı bir dostu ve müttefiki oldu. 1055'te sürgüne gönderildiğinde Ælfgar'a güvenli bir sığınak sunan Galler kralıydı. İlerleyen yıllarda, ikisi sık sık ortak hedefler edindiler. Gruffudd ap Llywelyn, Ælfgar'ın kızı Edith ile evlendi.

4 T. M. Charles-Edwards, *Wales and the Britons 350–1064* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 552–69; B. Guy, 'The Pattern of English Policy Towards Wales in the Tenth and Eleventh Centuries', *Offa's Dyke Journal* 4 (yakında çıkacak, 2022).

Ælfgar 1058'de ikinci kez sürgüne gönderildiğinde, Gruffudd'un yardımıyla eski konumuna geri getirildi.[5]

Ancak Ælfgar'ın 1062'deki ölümü Gruffudd'u açıkta bıraktı ve Godwinler bu durumdan faydalanmakta gecikmedi. Önleyici bir saldırı için kraliyet onayını alan Harold, Aralık 1063'ün sonlarında Galler'in kuzey kıyısı boyunca ilerledi ve gittiği her yeri yakıp yıktı. Plan Gruffudd'u gafil avlamaktı. Bu plan başarısız olsa da Harold, Gruffudd'un Rhuddlan'daki ikametgâhını ateşe verme fırsatını yakaladı. Ertesi bahar Bristol'da kuvvet topladı ve küçük kardeşi Tostig ile ortak bir kara ve deniz saldırısı başlattı. Gruffudd artık adamlarının kendisine saldırdığı Snowdonia'ya sürülmüştü. Galler kralının kesik başı daha sonra acımasız bir barış teklifi olarak Harold'a gönderildi.

Gruffudd'un ortadan kaldırılmasının sonucu, Harold'un memnuniyetle yararlandığı bir kargaşa oldu. Dee ve Clwyd arasındaki bölgeler artık İngiliz kontrolü altına alınmıştı (ve genişletilmiş bir Cheshire'a ilave edilmişti). Ancak asıl kazanımlar, Gruffudd'un gücünün her zaman en zayıf olduğu güneyde elde edildi. Wessex Kontluğu 1050'lerin başlarından ortalarına kadar Morgannwg'in doğusundaki eski Gwent Krallığı ile sınırı olan Güneybatı Midlands'ı da içine alacak şekilde genişletilmişti. Gruffudd'un devre dışı kalması, Harold'un otoritesini burada genişletmesine ve Portskewett'te bir av köşkü inşa etmesine izin verdi. Ayrıca Gruffudd'un dul eşiyle (Ælfgar'ın kızı Edith) evlendi. Bu kısmen Mercia kontlarıyla ittifak kurmaya yönelik bir hamleydi. Ama aynı zamanda Galler'de yankı uyandıran bir

5 K. L. Maund, 'The Welsh Family Alliances of Kont Alfgar of Mercia and his Family in the mid-Eleventh Century', *Anglo-Norman Studies* 11 (1989), 181–90. Daha fazlası için: K. L. Maund, *Ireland, Wales, and England in the Eleventh Century* (Woodbridge: Boydell Press, 1991), 120–55; Baxter, *Konts of Mercia*, 42, 46–7, 58–9, 86–7; C. P. Lewis, 'The Shape of the Norman Principality of Gwynedd', *Normans and the 'Norman Edge'*, haz. Stringer ve Jotischky, 100–28; R. Thomas, 'The View from Wales: Anglo-Welsh Relations in the Time of England's Conquests', *Conquests in Eleventh-Century England: 1016, 1066*, haz. L. Ashe ve E. J. Ward (Woodbridge: Boydell Press, 2020), 287–306.

hareketti. Avrupa'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi burada da yenilen bir düşmanın dul eşiyle evlenmek yaygındı, Harold sembolik olarak zaferi canlandırıyordu.[6] Bu kesintiye rağmen Gruffudd ve Ælfgar'ın aileleri arasındaki ittifak devam etti. Ælfgar'ın oğulları Edwin ve Morcar 1068'de I. Guillaume'a karşı ayaklandıklarında Gruffudd ap Llewelyn'in halefleri olan üvey kardeşleri Bleddyn ve Rhiwallon tarafından desteklendiler.

Batı Midlands, zapttan önce de önemli bir Norman etkisi görmüştü. Mantesli Ralph'in mütevazi kontluğu burada bulunuyordu ve ilk Norman kaleleri 1050'lerde burada inşa edilmişti. Norman aristokratlarının bölgeye her geçen gün daha fazla sayıda gelmesiyle birlikte 1066'dan sonra sayıları hızla artmış ve Galler sınır bölgeleri kısa süre içinde Britanya Adaları'nın diğer bölgelerine kıyasla daha fazla tahkimat yoğunluğuna sahip olmuştur.[7] Anglo-Sakson hendekleri yerini Norman motte ve bailey'lerine bırakmıştı. Ancak sınır bölgesi yeni lordlarının aklında savunmayı modernize etmekten fazlası vardı. Kale öncelikle bir lordluk aracıydı ve tehlikede olan da buydu: insanlar ve toprak üzerindeki kontrolü simgeliyordu.

Ortaya çıkan bu sınır bölgeleri, özellikle saldırgan bir lord türünü -yüksek risklere ve yüksek kazançlara alışkın adamları- cezbetti (ve yetiştirdi). Bu ruhu Chester'ın ilk kontu olan Hugues d'Avranches'dan daha iyi örnekleyen çok az kişi vardır.[8] Hugues'nin babası 1066'da Guillaume'un İngiltere'yi zaptı filosuna önemli katkılarda bulunmuştu. Hugues katılmak için çok genç olmasına rağmen kısa bir süre sonra Norman egemenliğini pekiştirmeye yardımcı olmak için Manş'ı geçti. Başlangıçta babasının sadakati için Staffordshire'daki Tutbury Kalesi'nin komutasıyla ödüllendirildi. Ancak Hugues daha büyük işler için seçildi ve kısa

6 Karş. D. Stephenson, *Medieval Wales c. 1050–1332: Centuries of Ambiguity* (Cardiff: University of Wales Press, 2019), 48.

7 Davies, *Age of Conquest*, 88–92; Lieberman, *March of Wales*, 18–20.

8 C. P. Lewis, 'Hugh d'Avranches (*d.* 1101)', *Oxford Dictionary of National Biography*, iii, 1–3.

süre sonra stratejik Chester kasabası ve bu isimle yeni oluşturulan kontluk kendisine emanet edildi.[9] Chester, İrlanda Denizi'ndeki ana İngiliz limanlarından biriydi ve Midlands, Galler, İrlanda ve İskoçya arasındaki ticareti kolaylaştırıyordu. Ayrıca Galler ile olan sınırın İngiltere tarafında yer alıyor ve Dee Nehri'ndeki trafiği kontrol ediyordu. Hugues oturduğu yerden uzun zamandır yerli hanedanlar arasında en güçlü (ve tehlikeli) olan Kuzey Galler krallarını takip edebiliyordu. Edwin ve Morcar kısa süre önce 1068'deki ayaklanmaları için Galler'den destek istemişlerdi, Guillaume da buna karşılık olarak sınıra güvenilir bir adam yerleştiriyordu.

Hugues ve onun gibi düşünen diğer lordları bölgeye çeken şey, sınırın sağladığı fırsatlardı. Normanların İngiltere'yi zaptı oldukça hızlı olmuştu. Yeni lordların çoğu 1066'dan sonraki on yıl içinde yerlerini almıştı ve Domesday Araştırması 1086'da oluşturulduğunda süreç neredeyse tamamlanmıştı. Bu, hırsların artık dışarıya, İngiltere'nin batısı ve kuzeyindeki bağımsız krallıklara doğru yönlendirilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Sadece burada yeni topraklar ve lordluklar kazanılacaktı.

Hugues kısa süre içinde bu beklentileri gerçekleştirmeye koyuldu. Görevlendirilmesinden kısa bir süre sonra adamları, Harold'un 1064'te kazandığı Chester'ın batısındaki ve güneyindeki ovalık bölgeleri ele geçirdi. Bunlardan bazıları yeni Norman lordlarına verildi, ancak çoğu Hugues'nin kuzeni (ve sağ kolu) Rhuddlanlı Robert'a ayrıldı. Robert, Hugues'nin himayesi altında Normanların bölgedeki genişlemesini sağlayacaktı. Harold'un izinden gidiyordu ve 1073'te Robert, Gruffudd ap Llewelyn'in Rhuddlan'daki eski ikametgâhına yerleşmişti. Kraliyet emirleri üzerine şimdi burada müthiş bir kale de inşa edilmişti.

Hugues ve Robert, muhtemelen 1070'lerin ortalarında Llŷn'a yapılan bir baskına katılmışlardır. 1078'e gelindiğinde otoritelerini

---

9 C. P. Lewis, 'The Formation of the Honor of Chester', *Journal of the Chester Archaeological Society* 71 (1991), 37–68. Ayrıca bkz. C. P. Lewis, 'The Early Earls of Norman England', *Anglo-Norman Studies* 13 (1990), 207–22, özellikle 219.

Conwy'ye doğru bakan Degannwy'ye kadar genişletmişlerdi. Bu kazanımların çoğu Robert tarafından elde edildi ancak Hugues, 1081'deki bir baskında başı çekerek ve Robert'in ölümü üzerine 1090'ların ortalarında tekrar geri dönerek kritik zaman dilimlerinde bulunmuştu. Domesday Araştırması'nı yapanlar Cheshire'a geldiklerinde Clwyd'e kadar olan tüm bölgeyi araştırmaya dâhil ettiler, onların gözünde burası fiilen İngiltere'ydi. Bunun ötesinde Robert tarafından kurulan lordlukları da göz ardı etmediler. Gwynedd olarak adlandırdıkları Kuzey Galler tam olarak İngiltere olmayabilir, ancak İngiliz yörüngesinde olduğu açıktır. Bu bölgelerden Robert'in yıllık 40 sterlin haraç ödediğini kaydederler, aynı miktar güneybatıdaki Deheubarth'ın Galli hükümdarı için de geçerliydi.[10]

Hugues ve Robert 1090'ların başında Aberlleiniog (Anglesey'de), Caernarfon ve Bangor'da kaleler inşa etmişlerdi; Meirionnydd'deki Tomen y Mur ve Tomen y Bala'da da benzer yapılar olabilirdi. 1092 yılına gelindiğinde eski Gwynedd Krallığı'nın merkezindeki Bangor Piskoposluğu'na bir Norman atayacak konuma gelmişlerdi. İngiltere'de olduğu gibi, dinî, siyasi ve kültürel egemenlik iddiaları bir arada yer aldı.[11] Güney hükümdarı Rhys ap Tewdwr 1093'te ortadan kaldırıldığında yerel tarihçiler tüm Galler'in de onunla birlikte düştüğünü kaydeder. Neden böyle düşündüklerini anlamak kolaydır. Kuzey bir süredir Hugues ve Robert'in elindeydi, şimdi güneydeki Deheubarth da ona katılmıştı. Bu, sınırın diğer tarafında da paylaşılan bir görüştü. Batı Midlands'da Worcesterlı John da aynı şekilde bu noktada 'Galler'de kralların hüküm sürmeyi bıraktığını' bildirir.[12]

10 TNA E 31/2/2 (Great Domesday Book), fol. 269r. Bkz. Lewis, 'Principality of Gwynedd'.

11 Bkz. J. R. Davies, 'Aspects of Church Reform in Wales, *c.*1093–*c.*1223', *Anglo-Norman Studies* 30 (2008), 85–99.

12 *Brut y Tywysogion or the Chronicle of Princes: Peniarth MS 20 Version*, 1090 yılı (=1093), haz. ve çev. T. Jones (Cardiff: University of Wales Press, 1941–52); John of Worcester, *Chronicon*, 1093 yılı.

Norman etkisi her yerdeydi, sadece resmileşmesi an meselesi gibi görünüyordu.

Ancak bu, Norman saldırılarına karşı konulmadığı anlamına gelmiyor. Hugues ve Robert'in başlıca rakiplerinden birisi, bölümde başladığımız Gruffudd ap Cynan'dı. Gruffudd, Orta Çağ'da çağdaş bir biyografisine sahip olduğumuz tek Galli hükümdardır, bu nedenle izlediği yolu alışılmadık ayrıntılarla takip edebiliriz.[13] Başlangıçta Hugues ve Robert, Gruffudd ap Cynan'ı desteklemekten memnundu, şüphesiz bu kendilerine bağlı uysal bir kral yaratma umudu düşüncesiydi. Ancak Gruffudd tahta geçtikten sonra Norman müttefiklerine sırt çevirdi. Fakat talih yeni kraldan yana değildi. Daha 1075 yılı dolmadan Gruffudd, yerine geçtiği Trahaearn ap Caradog tarafından yenilgiye uğratıldı ve sürüldü. Fakat Gruffudd umudunu yitirmedi. 1081 yılında, güney hükümdarı Rhys ap Tewdwr tarafından desteklenen bir güçle geri döndü. İkisi Trahaearn ile Mynydd Carn'da (St Davids'in kuzeyinde bir yer) karşılaştılar ve orada onu mağlup edip öldürdüler.

Gruffudd şimdi tekrar Gwynedd'e yürüdü ve yol boyunca rakiplerinin topraklarına yöneldi. Vardığı zaman tahtı güvence altına aldı. Ancak ikinci saltanatı ilkinden çok daha uzun sürmeyecekti. Bu kez Gruffudd'u devirenler Normanlar oldu. Kont Hugues, Gruffudd'u 1070'lerin ortalarında diğer Kuzey Galli yöneticilere karşı kullanmaktan memnundu, fakat onun kendi bağımsız yönetimini kurmasına izin vermeye pek niyeti yoktu. Bu nedenle Hugues, Gruffudd'u günümüz Corwen'in hemen batısındaki Edeirnion-Rug'da bir toplantıya ikna etti. Burada masum prens eski müttefiki Rhuddlanlı Robert tarafından yakalandı. Gruffudd bir Anglo-Norman zindanında on yıldan fazla bir süre geçirmiştir. Bu yıllar boyunca, Guillaume'un devasa Manş ötesi krallığının Robert Courteheuse ve (II) Guillaume

---

13 *Gruffudd ap Cynan: A Collaborative Biography*, haz. K. L. Maund (Woodbridge: Boydell Press, 1997). Ayrıca bkz. Maund, *Ireland, Wales, and England*, 82–90, 141–55; Thomas, 'View from Wales', 297–305.

le Roux arasında bölünmesi Norman mirasını tehdit ettiğinden Hugues'nin dikkati sık sık başka yerlere çekiliyordu.

Ancak çok geçmeden kont Chester'a dönmek zorunda kaldı. 1093'te Robert bir Galli akıncı grubu tarafından öldürüldü ve Hugues'nin toprakları tehlikeli bir şekilde saldırılara açık bir şekilde kaldı. Ertesi yıl tam anlamıyla bir isyan başlamıştı. Yirmi yıllık istikrarlı ilerleyişin ardından Normanlar artık Galler siyasetinin çalkantılı dünyasının sunduğu zorlukların farkına varmışlardı. Güney İtalya gibi Galler de hızlı kazanımların ve merkezî devletlerin nadir görüldüğü dağlık bir coğrafyaydı. Bu sıralarda Gruffudd'da kaçtı, kendisi gerçekten de Robert'in ölümünden sorumlu olabilirdi (daha sonraki tarihçi Orderic Vitalis bu bağlamda bir 'Galler Kralı Gruffudd'dan bahseder). 1097'de Gruffudd kesin olarak serbestti ve Kuzey Galler mirası üzerindeki hak iddiasını yerine getirmeye çalışıyordu.

1090'lar çekişmeli yıllar oldu. Başlangıçta rüzgâr Galler'deydi. Kuzeyde Normanlara karşı bir ayaklanma başlamıştı ve bu ayaklanma Gruffudd ap Llewellyn'in üvey kardeşi ve halefinin oğlu Cadwgan ap Bleddyn tarafından yönetiliyordu. Ancak isyan yayıldı ve 1094'te Gwynedd, Ceredigion ve Dyfed'de kaleler ele geçirildi. Hugues'nin otoritesi bir daha asla tam olarak geri gelmemek üzere Conwy'nin ötesine itildi. Durum o kadar ciddiydi ki Guillaume le Roux 1095 ve 1097'de iki kez Galler'de göründü. Ancak Galliler savaşın içine çekilmeyi reddetti ve kazanımlar sayıca az oldu.

Nihayetinde Normanlar galip geldi. Ama zaferi elde edenler sınır bölgelerinin lordları olacaktı. 1098'de Hugues, Shrewsbury Kontu Hugues de Montgomery ile güçlerini birleştirdi. Birlikte Galler'in kuzey kıyısı boyunca ilerleyerek Cadwgan ap Bleddyn ve Gruffudd ap Cynan önderliğindeki Gwynedd ve Powys'un adamlarını geri püskürttüler. Bu son ikisi doğal müttefikler değildi. Ancak Menai Boğazı'nın hemen karşısında Normanlar olduğu için iş birliği yapmaya isteklydiler. Yine de ilerleyişi

durdurmak mümkün olmadı ve hem Cadwgan hem de Gruffudd İrlanda Denizi'nin ötesine sürgüne gitmek zorunda kaldılar.

Ancak Norman başarısı kısmi ve geçici olacaktı. Çünkü 1098'de tam bu sırada Norveç'in yerinde duramayan kralı "Yalınayak" Magnus (*Barelegs*) Anglesey kıyılarında belirdi. Magnus, Dublin, Man ve Adalar'daki[14] üslerinden uzun süre İrlanda Denizi'ne hükmetmiş olan kendi Viking atalarının izinden gidiyordu. Norveç'ten yelken açarak önce Man'a yerleşmişti. Oradan, özellikle de son zamanlardaki siyasi istikrarsızlığın ışığında Kuzey Galler doğal bir hedefti. Ancak Magnus'un gemileri karaya yaklaştığında kıyı şeridini koruyan Normanlar ile bir çatışma çıktı. Kaynaklarımız çatışma hakkında çelişkili bilgiler verse de çoğu kaynak Magnus'un Hugues de Montgomery'yi gemisinin güvertesinden attığı bir mızrakla öldürdüğü konusunda hemfikirdir. Bu Normanları kargaşaya sürüklemişti ama Norveçliler avantajlarını kullanacak durumda değillerdi. Magnus'un emrinde sadece altı gemi vardı ve kendisini aşırı zorlamış olabilirdi. Bu nedenle Norveç Kralı Man'a çekilirken, Hugues de Montgomery'nin adamları Shrewsbury'ye dönerek on yedi gün sonra kontu burada toprağa verdiler.

Hugues d'Avranches da aynı şekilde Chester'daki üssüne çekildi. Anglesey, Chester'dan (ya da Rhuddlan'dan) doğrudan zaptı mümkün kılmayacak kadar uzaktı. Buradaki halk yerli lordlarına sadıktı ve 13. yüzyıla kadar da öyle kalacaktı. Bu nedenle Hugues, Gruffudd ile temasa geçerek boyun eğmesi karşılığında onu geri getirmeyi teklif etti. Benzer anlaşmalar başka yerlerde de yapıldı ve Cadwgan, Shrewsbury'nin yeni kontu Robert de Bellême'nin gözetimi altında Powys ve Ceredigion'un bazı bölgelerine yerleştirildi.

Bu düzenlemeler daha önceki yıllardaki hedeflerden önemli bir geri adımdı. Ancak bunları başarısızlık olarak etiketleme

14 Adalar Krallığı (Kingdom of the Isles) olarak bilinen bu bölge, özellikle İskoçya'nın kuzeyi ve batısındaki adaları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu bölgede; başta Hebrid, Man, Orkney ve Shetland Adaları olmak üzere irili ufaklı pek çok ada yer almaktadır. (ç.n.)

konusunda dikkatli olmalıyız. Hugues ve Robert gibi adamlar şöhret ve servet peşindeydiler ve bunları elde etmek için her yolu denemeye hazırdılar. 1093 ayaklanmaları Norman gücünün ve kontrolünün sınırlarını göstermişti. Bir dereceye kadar derebeyliğin sürdürülebilmesi koşuluyla Hugues, kayıplarını azaltmaktan ve meseleleri bu şekilde halletmekten mutluydu.

Ancak Hugues, her halükârda ölmek üzere olan birisiydi. 1100 yılının sonlarında ya da 1101 yılının başlarında hastalandı. Sonunun yaklaştığını hissederek manastır yemini etti. 1130'lar ve 1140'larda Normandiya'daki Saint-Evroult'da yazan Orderic Vitalis, Hugues'un canlı bir portresini verir. Orderic seferde büyümüştü, bu yüzden kontun uğrak yerlerini iyi biliyordu. Ayrıca, Saint-Evroult'da keşiş olan Rhuddlanlı Robert'in kardeşi şeklinde daha doğrudan bir bilgi kaynağına da sahipti. Orderic'e göre Hugues, I. Guillaume'un ülkesinin en önde gelen lorduydu (biraz abartı) ve 'bu dünyanın ve dünyevi ihtişamın aşığıydı' (abartı yok). Kont her zaman cepheden savaşan büyük bir savaşçıydı, olağanüstü cömert ve lüks düşkünü bir adamdı. Burada Norman savaşçı aristokrasisinin ideal özelliklerini görüyoruz: cesaret, cömertlik ve *joie de vivre*.[15] Bu özellikler Hugues'nin kazandığı lakaplara da yansımıştır. Birçokları için o "Şişman Hugues" idi (Hugh *the Fat*), diğerleri içinse "Kurt Hugues" (Hugh *the Wolf*). Fakat ölüm döşeğindeki dönüşümünün de ortaya koyduğu gibi Hugues aynı zamanda dindar bir duruşa da sahipti. Hugues'nin hırsına ancak kuzeni Rhuddlanlı Robert rakip olabilirdi; o da 'gurur ve açgözlülük ile' 'sınırsız yağma ve katliama' sürüklenmişti (ya da Orderic öyle diyordu).[16]

Hugues ve Robert'in kazanımlarına damgasını vuran şey atılgan yapılarıdır. Normanların Kuzey Galler'e yayılmasını sağlayanlar I. Guillaume ve Guillaume le Roux değil, onlardı. I. Guillaume Galler'e sadece bir kez (1081'de) ve o zaman da (sözde) derebeyliğini

15 Orderic Vitalis, *Historia ecclesiastica*, VI.2.
16 a.g.e., VIII.3.

kabul ettirmek için gelmiştir. Guillaume daha düzenli bir şekilde, ancak 1090'ların sonlarındaki kriz yıllarında gelmiştir. Dolayısıyla Galler'deki Norman kazanımları İngiltere'dekilerden çok farklı bir karaktere büründü. Burada kral en fazla uzak bir derebeyi konumundaydı. Bu elbette cazibenin bir parçasıydı. Sınır bölgesi lordları kraliyetin basit birer temsilcisi değil, bağımsız imkânlara sahip kişilerdi. Daha sonra söylendiği gibi, kralın emri sınır bölgesinde geçerli değildi. Bazen, sınır bölgelerindeki lordlar bunu tam anlamıyla yorumluyorlardı. Walter Clifford, 13. yüzyılda hoşuna gitmeyen bir kraliyet mektubu aldığında haberciye sözlerini mürekkep, parşömen ve geri kalanları ile yedirmişti![17]

Zaman içinde bu bağımsızlık resmiyet kazanmıştır. Bunun sonucunda Orta Çağ'ın sınır lordlukları ya da March (büyük M ile) ortaya çıktı.[18] Bunu karakterize eden şey kraliyetten bağımsızlıktı. Çağdaş bir ismin belirttiği gibi, burada her lord kendi bölgesinde 'bir kral gibiydi' (*quasi rex*).[19] Bu sadece adaletin gözetimi değil, aynı zamanda bugün 'dış ilişkiler' olarak adlandırabileceğimiz şeylerin kontrolü anlamına da geliyordu. Sınır bölgesi lordları birbirleriyle ve komşularıyla barış yapmakta ve savaşmakta özgürdü. Bu, lordluğun bir mızrak ucuyla iddia edildiği Orta Çağ Britanyası'nın "vahşi Batısı"ydı. 13. yüzyılın sonlarında İngiltere'deki görevinin kanıtı olarak paslı bir kılıç gösteren John de Warenne'in sınır lordları soyundan gelmesi tesadüf değildir.

Sınır bölgeleri aynı zamanda melez bir karaktere sahipti: bunlar Galler temelleri üzerine kurulmuş Anglo-Norman lordluklarıydı. Yerel uygulamaların ve güç yapılarının unsurları benimsenmişti ve özellikle daha önceki yıllarda Galli yöneticilerle evlilikler

17 Matthew Paris, *Chronica majora*, 1250 yılı, haz. H. R. Luard, (Londra, 1872–80).

18 R. R. Davies, 'Kings, Lords and Liberties in the March of Wales, 1066–1272', *Transactions of the Royal Historical Society*, 5. Seri, 29 (1979), 41–61. Daha fazlası için: Davies, *Age of Conquest*, 82–107, 271–88; Stephenson, *Medieval Wales*, 10–12, 63–83; Lieberman, *March of Wales*.

19 *Cartae et alia munimenta quae ad dominium de Glamorganicia pertinent*, haz. G. T. Clark (Cardiff: University of Wales Press, 1910), ii, 554.

ve ittifaklar yaygındı. Dolayısıyla sınır, İngiltere, Normandiya ve Galler arasında bir temas noktası, iki ve hatta üç dilliliğin yaygın olduğu kültürel ve siyasi açıdan dinamik bir bölgeydi.[20] Bu, sınırın bir tür modern çok kültürlü cennet olduğu anlamına gelmez, tam tersidir. Anglo-Norman yazarların Galler'e karşı küçümseyici tavırlarının da ortaya koyduğu gibi kültürel temasın diğer yüzü kültürel şovenizmdi. Sınır bölgeleri, kimliklerin bulanıklaştığı ama aynı zamanda yeniden vurgulandığı bir yerdi.

20 H. Fulton, 'Negotiating Welshness: Multilingualism in Wales Before and After 1066', *Conceptualizing Multilingualism in England, c.800–c.1250*, haz. E. M. Tyler (Turnhout: Brepols, 2012), 145–70.

17

Güney Galler:
Damga Vurma, 1068-98

I. Guillaume, 1081 yılının yaz aylarında Galler'in güney kıyısı boyunca ilerledi. Bu Guillaume'un bölgeye ilk (ve tek) ziyaretiydi. Bu ziyarete güneydoğudaki Morgannwg'in hükümdarı Caradog ap Gruffudd'un ölümü vesile olmuştu. Caradog, komşu Deheubarth'ın güçlü hükümdarı Rhys'e karşı savaşta öldürülmüştü. Artık Guillaume ve Normanlarının sevinçle karşıladığı bir güç boşluğu söz konusuydu. Guillaume, Caradog'un öldüğünü duyar duymaz Galler'e doğru yola çıktı. O ve beraberindekiler Morgannwg üzerinden Deheubarth'ın kalbinin attığı St. Davids'e kadar ilerlediler. Galce kaynaklar bunu iyimser bir şekilde 'hac yolculuğu' olarak yüceltse de gerçekliği konusunda hiçbir şüphe yoktur. Guillaume buraya sadece yerel koruyucu azize dua etmek için değil, otoritesini göstermek için gelmişti. Llandaff'taki önemli piskoposluk bölgesinin hemen aşağısında, Cardiff'te bir kale inşa edilmesi de dâhil olmak üzere Guillaume'un kontrolünü gerçekleştirmek için önemli adımlar da atılmıştı. İlerleyen yıllarda Norman Lordluğu'nun Güney Galler'e doğru genişlemesi hız kazandı. Caradog'a layık bir halef bulunamadı. Yerli güç yapıları dağlık bölgelerde 80 yıl daha yaşamaya devam ederken, Galler Morgannwg'i yavaş ama emin adımlarla Anglo-Norman Glamorgan'ı haline geliyordu.[1]

1 D. Crouch, 'The Slow Death of Kingship in Glamorgan, 1067–1158', *Morgannwg* 29 (1985), 20–41; A. G. Williams, 'Norman Lordship in South-East Wales during

Aynı zamanda Bernard de Neufmarché, Caradog'un Morgannwg'inin hemen kuzeyinde küçük bir krallık olan Brycheiniog'a benzer girişimlerde bulunuyordu. Burası Rhys'in sözde derebeyliği altındaydı. Bernard'ın kendisi de Guillaume'un uzak bir akrabasıydı veya Guillaume'un hükümdarlığının sonlarında ya da le Roux'nun hükümdarlığının başlarında Manş'ı geçmişti. Bernard kısa süre sonra yerel bir soylu kadın olan Nest ile evlenerek buraya yerleşti. Adından da anlaşılacağı gibi Nest karışık bir soydan geliyordu. Babası bir Norman'dı, İtirafçı döneminde Batı Midlands'a ilk yerleşenlerden birinin oğluydu. Bir başka Nest olan annesi ise Galli, Gruffudd ap Llewelyn'in kızıydı. Hem Norman hem de Galli aristokrat dünyasında hareket edebilen zengin bir varis olan Nest (bazen Norman ismi olan Agnes'i kullanırdı), Bernard gibi hırslı ve genç bir baron için ideal eşti.

Bu bağlantılar sayesinde Bernard kısa süre içinde kendini kabul ettirdi. 1093 yılına gelindiğinde kendisi ve adamları Brycheiniog'un geleneksel başkenti Talgarth'ı (günümüzde Hay-on-Wye ile Brecon arasında küçük bir pazar kasabası) işgal etmişti. Rhys, Bernard'ı kovmaya çalıştığında Nisan 1093'te kesin bir yenilgiye uğradı. Rhys'in kendisi de çatışmada ölmüş, Brycheiniog Normanların eline geçmiş ve Deheubarth savunmasız kalmıştı. Bu durum çağdaş kaynakların tüm Galler'in düştüğü yorumunu yapmasına neden oldu. Brycheiniog artık Brecon'un Norman sınır lordluğu haline geliyordu.[2]

Ancak Orta ve Güney Galler'deki en önemli ilerlemeler Shrewsbury kontları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki olan Roger de Montgomery, Yukarı Normandiya'dan geliyordu ve gençliğinden beri Guillaume'un en yakın arkadaşlarından biriydi. Hastings seferi sırasında Roger (Roger de Beaumont ile

the Reign of William I', *Welsh History Review* 16 (1993), 445–66. Ayrıca bkz. Bates, *William the Conqueror*, 430–2.

2 K. L. Maund, 'Bernard de Neufmarché (*d.* 1121×5?)', *Oxford Dictionary of National Biography*, xl, 459. Ayrıca bkz. Maund, *Ireland, Wales, and England*, 148–50.

birlikte) Guillaume'un vekili olarak hareket eden Mathilde'ye danışmanlık yapmak ve onu desteklemekle görevlendirilmişti. Kısa süre içinde çabalarının karşılığını aldı ve Shrewsbury merkezli yeni Shropshire Kontluğu'nun yanı sıra Arundel ve Chichester'da topraklar aldı. Bu son atama muhtemelen (Hugues'nin Chester'a atanması gibi) 1068'de Edwin ve Morcar'ın ayaklanmasına tepki olarak yapılmıştı. Artık merkezî sınır bölgesinde güvenilir bir isme ihtiyaç vardı ve Guillaume'un eski dostu Roger bariz adaydı.

Roger döneminde Norman etkisi, uzun süredir kuzeydeki Gwynedd'den yönetilen komşu Powys'e kadar uzandı. 1072'de Roger'nin oğlu (ve gelecekteki varisi) Hugues, Severn Vadisi'ne yıkıcı bir saldırı düzenledi. Ertesi yıl, güneybatıda Ceredigion ve Dyfed'e yapılan saldırıları duyuyoruz. Kısa süre sonra Roger ve adamları komşuları üzerinde daha fazla doğrudan kontrol kurmaya başladılar. Kontun Galler'e kendi iradesini kabul ettirme arzusunun sembolü, eski Powys Krallığı içindeki Hen Domen'de inşa edilen yeni kaleydi. Bu, kalenin 13. yüzyılın başlarında taşındığı yerin iki mil güneyinde daha sonra Montgomery kasabasının (adını kontlardan almıştır) doğmasına neden olmuştur.

Roger'nin topraklarını (sadece savunmak yerine) genişletmeye çalıştığı, bu yeni üssünden Severn'e doğru inşa ettiği kalelerden anlaşılmaktadır.[3] Roger'nin adamları Powys'in ötesine, güneydeki Ceredigion'a (bugünkü Cardigan'da bir kale inşa etti) ve hatta Rhys'in Deheubarth Krallığı'na doğru genişlemeye hazır görünüyordu. Kuzeyde olduğu gibi burada da aşırıya kaçan bir unsur vardı. 1094'ten 1098'e kadar süren isyanlar sırasında Cardigan, Ceredigion ve Dyfed'deki en son kazanımlarla birlikte kaybedildi. Galler'in gücü ve otoritesi Severn Vadisi'nde de yeniden canlanmıştı, hatta sembolik Montgomery Kalesi 1095'te ele geçirilmişti. Sadece 1093'te güvenli Norman kontrolü altındaki bölgeler daha sonraki sınır bölgesinin temelini oluşturmaya devam etti. Buna karşılık, hâlâ büyük ölçüde özgür olan bölgeler

3 Lieberman, *Medieval March of Wales*, 107–12.

-Ceredigion, Gwynedd'in büyük bölümü ve Powys'in bazı kısımları- Galler Prensliği'ni, bilinen adıyla "saf Galler"i (*pura Wallia*) oluşturacaktı.[4]

Roger tam da bu ayaklanmalar yayılmaya başlarken öldü, bu yüzden karşılık vermek oğlu ve varisi Hugues'ye düştü. Hugues, Roger'nin en büyük oğlu değildi. I. Guillaume gibi Roger de Norman mülklerini ilk çocuğu Robert de Bellême'ye bırakmış, Hugues'nin İngiltere ve Galler'de çok daha zengin (ama çok daha güvencesiz) lordluklarda görev almasına izin vermişti. Hugues'nin konumunu korumak için çok çalışması gerekecekti. Kont olduğunda Normanlar geri plandaydı ve Hugues'nin krala karşı bir isyana karışması durumu daha da zorlaştırmıştı. Onu bir daha 1098'de, kuzeyli adaşıyla birlikte Gwynedd ve Powys'in büyük bölümünde Norman nüfuzunu yeniden tesis ederken görüyoruz. Ancak Hugues'nin bu seferin sonunda ölmesi, ailesi için soyun sonunu getirmiştir. Ağabeyi Robert, kontluğun başına geçti. Ancak Robert kısa süre sonra Norman dükü ve İngiliz kralı arasındaki mücadelelere karıştı ve nihayetinde Galler ve İngiliz topraklarını kaybetti.

Montgomerylerin kaderi diğer pek çok erken dönem sınır bölgesi lordunun kaderini yansıtmaktadır. Guillaume fitz Osbern'in, Roger ve Chesterlı Hugues'nin kontluğu ile aynı zamanlarda kurulan Hereford Kontluğu 1075'te çoktan yok olmuştu. Hugues d'Avranches'ınki bir süre daha iyi gittiyse de sonunda o da beklenmedik olaylarla karşı karşıya kaldı. İlk zorluk Hugues'nin 1101'de ölümüyle ortaya çıktı ve oğlu genç Richard'ı varis olarak bıraktı. Richard henüz reşit olmamıştı ki felaket tekrar baş gösterdi: kendisi ve üvey kardeşi 1120'de Beyaz Gemi'de[5] can vererek

4 Bunun hakkında bkz. Stephenson, *Medieval Wales*, 35–62, 85–120.

5 Beyaz Gemi faciası veya kazası, aralarında İngiliz tahtının varisinin de bulunduğu çok sayıda soyluyu taşıyan bir geminin 25 Kasım 1120'de Fransa'dan İngiltere'ye yolculuk sırasında Manş Denizi'nde batması sonucu yaşanmıştır. Gemide bulunan yaklaşık 300 kişiden sadece biri, Rouenli bir kasap hayatta kalmıştır. Boğulanlar arasında İngiltere Kralı I. Henry'nin tek meşru oğlu ve varisi William Adelin,

hanedanlığın aniden sona ermesine neden oldular. Ancak bu ilk sınır lordlarının başarıları yaşamaya devam etti. 1080'li ve 1090'lı yılların en iddialı kazanımları başarısızlıkla sonuçlanmış olabilir; ancak Güney, Orta ve Kuzeydoğu Galler'in ova bölgelerine doğru kılcal genişleme bölgenin çehresini değiştirerek sınır bölgelerinin temellerini atmıştır.

Bu genişlemeyi bir kültürler çatışması olarak sunmamak önemlidir. Galliler ve Normanlar sık sık karşı karşıya gelmiş olabilirler, uzun vadede ise sınır bölgesi ile Prenslik arasında büyük sosyo-politik fay hatları oluşacaktır. Ancak gerçekte ikisi arasındaki ilişkiler pragmatikti, nefret ve düşmanlıktan dostluk ve ittifaka kadar uzanıyordu. Hugues d'Avranches ve Hugues de Montgomery tarafından 1098 yılında Anglesey'den kovulan aynı Gruffudd ap Cynan, ertesi yıl Hugues'nin desteğiyle geri döndü. Gerçekten de Galli-Norman çatışmaları kadar yaygın olan bir başka çatışma da bağımsız ve yarı bağımsız Galli hükümdarlar arasındaki çatışmalardı. Gruffudd ve Gwynedd örneğinde olduğu gibi Normanları bölgeye ilk çeken de bunlardı. Anglo-Norman tarafı da daha disiplinli değildi. Hugues d'Avranches ve Roger de Montgomery gibi adamlar işbirlikçi oldukları kadar rakipti ve sınırdaki lordlar arasında şiddetli mücadeleler sıkça görülüyordu.

Akdeniz'de olduğu gibi Normanlar burada da ilerlemenin kolay ama kalıcı kazanımlar gerçekleştirmenin zor olduğu parçalanmış bir siyasi dünya buldular. Arazi de benzerlikler taşıyordu; tepeler, dağlar ve vadiler ile sınırları çizilmişti. Bu da Normanların sahip olduğu teknolojik avantajı azaltıyordu. Sadece güney ve kuzeydoğudaki ova bölgelerinde atlı şövalyeleri gerçek bir etki yaratabilirdi, tesadüfi olmayan bir şekilde buralar Normanların eline geçen ilk bölgeler ve gelecekteki sınır bölgelerinin merkeziydi. Tahkimatlar da bu tür arazilerde daha az

üvey kız kardeşi Percheli Matilda, üvey kardeşi Lincolnlü Richard, Chester Kontu Richard d'Avranches ve Geoffrey Ridel de vardı. William Adelin'in ölümü İngiltere'de bir veraset krizine ve 1135'ten 1153'e kadar Anarşi (Anarchy) olarak bilinen bir iç savaş dönemine yol açtı. (ç.n.)

etkiliydi. Galler, Britanya Adaları'nın diğer bölgelerinden daha fazla kaleye sahip olabilir, ancak bunların çok azı deniz seviyesinden 600 ft'den (yaklaşık 180 m) daha yüksek arazilerde bulunur ki bu yükseklik Orta ve Kuzey Galler'in çoğunda daha yüksektir. Coğrafi ve siyasi bölünmüşlük burada beraber yer alıyordu ve Normanlar kendilerini düzenli olarak şaşırtıcı bir dizi yerel prensle karşı karşıya bulmuşlardır.

Dolayısıyla ilk yıllarda Normanlar, Galler'in yerel siyasetinin karmaşık ağına yeni bir halka eklemekten başka bir şey yapmadılar. Ancak kısa süre sonra bu durum değişmeye başladı. 1080'lerde en önemli siyasi çatışmalar yerli prensler arasındaydı, 1093'ten sonra ise Galler ve Normanlar arasında olmaya başladı. Yerel yöneticiler birbirleriyle rekabet etmeye devam ettiler ama artık ortak bir düşmana karşı iş birliği yapma ihtiyacı giderek daha fazla hissediliyordu. Her iki tarafta da bu yeni düşmanlık ideolojik bir ifade bulmaya başladı. Galliler yerli tarih ve kehanet geleneğine -kendilerinin (eski Britanyalılar kılığında) adaya hâkim oldukları zamanlara dair hikâyelere ve bunu tekrar yapacaklarına dair kehanetlere- yöneldiler. Bunlar en ünlü (kendine özgü olsa da) ifadelerini, daha sonraki Arthur efsanelerinin nihai kaynağı olan Monmouthlu Geoffrey'in edebi merceğinden yansıtıldığında buldu. Geoffrey bir Anglo-Norman'dı ama sınır bölgesinden geliyordu. Gal efsanelerini kendi amaçları için seve seve kullanmış, Avrupa'nın geri kalanını Arthur ve Merlin gibi figürlerle tanıştırmıştır. Bu materyalleri yeniden işleyen Geoffrey'in İngiliz çağdaşları kısa sürede Arthur'un mirası üzerinde kendi iddialarını ortaya koyabildiler.[6]

Bu yabancılaşmanın en kalıcı etkisi, Anglo-Norman sınır lordlarının kendi ırklarını üstün görme düşüncesinde bulunabilir.

6 Gillingham, *English in the Twelfth Century*, 19–39; R. [R.] Davies, *The Matter of Britain and the Matter of England* (Oxford: Clarendon Press, 1996). Daha fazlası için: Davies, *First English Empire*, 32–53; H. Pryce, 'British or Welsh? National Identity in Twelfth- Century Wales', *English Historical Review* 116 (2001), 775–801.

Normanlar İngiltere'de anavatanları Normandiya'dakinden farklı olmayan bir toplum bulmuşlardı. Zaman zaman yerel halkı küçümsüyorlardı, ancak bu tür ifadelerin ardında toplumun nasıl işlediğine dair bir anlayış ve çoğu zaman İngilizlerin kültürel ve askerî başarılarına karşı isteksiz bir saygı yatıyordu. Galler'de böyle bir ortak zemin bulmak daha zordu. Burada Normanlar çok daha az hiyerarşik bir toplumla karşı karşıyaydı; bu toplumda güç daha eşit dağıtılmıştı, köylüler daha özgür, lordlar ise daha kısıtlıydı. Mutlak anlamda Galler aynı zamanda çok daha fakirdi. Tepeleri ve dağları, büyük ölçüde tarıma dayalı bir ekonomide zenginlik yaratmak için çok az işe yarıyordu. Büyük tarımsal fazlalıklar olmadan başka yerlerde ekonomik büyümeyi sağlayan kentsel yerleşimlere çok az ihtiyaç duyuluyordu (ve bunları destekleme kabiliyeti yoktu). Bu özelliklerinden dolayı Gal prenslikleri İngiliz ya da Fransız muadillerine göre daha küçük ve zayıf olma eğilimindeydi, daha geniş kapsamlı yönetimler kurulduğunda (Gruffudd ap Llewelyn döneminde olduğu gibi) bunlar kısa ömürlü oldu. Bu farklılıkların birikmiş etkisi Galler'i çok daha yabancı bir yer haline getirmişti.

Farklılıklar sadece bunlarla da sınırlı değildi. Galler toplumu, kendi kendine yetebilmenin geçerli olduğu bir toplumdu. Kan davası ve sığır hırsızlığı yaygındı. Normanların gözünde burası hukukun üstünlüğünün ötesinde bir ülkeydi. Daha sonraki Anglo-Norman gözlemciler Galler'in "savaş ülkesi" ile İngilizlerin "barış ülkesi"ni karşılaştırdılar. Savaş uygulamalarında bile Galler öne çıkıyordu. Norman aristokratları şiddetten kaçınmıyordu ama güçlü bir *esprit de corps* duygusuna sahiptiler. Diğer soylular savaşın sıcağında öldürülebilirdi ama kaçarken katledilmemeliydiler ve kayıpları minimumda tutmak için her türlü çaba gösterilirdi. Aynı kurallar (zapt öncesi İngiltere'de olduğu gibi) 13. yüzyıla kadar rehinelerin ve hatta aynı ailenin rakip üyelerinin köleleştirilmesi, öldürülmesi ve sakatlanmasının yaygın olduğu Galler için geçerli değildi.

Bu farklılıklara verilen doğal tepki, özellikle de duygular yükseldiğinde, küçümseme olarak geri döndü. Böylece sınır bölgesindeki lordlar asıl göçmenler haline geldi. Amaçları yerlileri sömürmek ya da onların yerine geçmekti ve sonuç genellikle rahatsız edici bir ırk ayrımı oldu. Bu durum kültürel alışverişi engellemeye de hizmet etti. Galler nihayetinde şatolar, mühürlü imtiyazlar ve şövalyelik ahlakının unsurları da dâhil olmak üzere Batı Avrupa elit kültürünün pek çok süsünü benimsedi. Ancak bu konuda İngiliz ya da İskoç mevkidaşlarından çok daha az istekli olduklarını kanıtladılar.[7]

Kutsal Topraklarda yaptıkları gibi Normanlar, Galler'de de daha yüksek bir hedefe hizmet ettiler (ya da öyle inanmak istediler). Bu, yerel halkın daha aşağı bir seviyede olduğunu varsayan bir medenileştirme göreviydi. Etkili ama son derece itibarsızlaştıran bir işti. Aynı zamanda bu tür çabaların Galler ile sınırlı kalmamasını da sağladı.

7 H. Pryce, 'Welsh Rulers and European Change, *c.*1100–1282', *Power and Identity in the Middle Ages: Essays in Memory of Rees Davies*, haz. H. Pryce ve J. Watts (Oxford: Oxford University Press, 2007), 37–51. Ayrıca bkz. C. Insley, 'Kings, Lords, Charters, and the Political Culture of Twelfth-Century Wales', *Anglo-Norman Studies* 30 (2008), 133–53.

18

İberya: 'Norman Irkı Gayret Göstermede Geri Durmaz', 1147-8

Haziran 1147'de Lizbon'un büyük ölçüde Müslüman olan nüfusu kendisini hatırı sayılır bir yabancı gücün saldırısı altında buldu. Bu gücün bir kısmı, kuzeyde hızla genişleyen Portekiz Krallığı'ndaki Hıristiyan komşularından oluşuyordu. Liderleri I. Afonso -Portekizce 'Büyük' Afonso (*O Grande*)- 1139'da Ourique'de Kurtuba'nın Murâbıt valisine karşı kazandığı zaferin ardından kısa süre önce kendini kral ilan etmişti. O zamandan beri Afonso, Endülüs'ün (İslâmî İberya) topraklarını istikrarlı bir şekilde parçalamıştı. Şimdi gözünü Lizbon'a dikmişti.[1] Ancak askerleri arasında en büyük pay hiç de İberyalı değildi. Kuzey Avrupa, Flandre, Rhineland ve (hepsinden önemlisi) Anglo-Norman İngilteresi'nden geliyorlardı.

Dolayısıyla bu olay Norman kazanım ve takviyesinin daha geniş hikâyesinin bir parçasıdır. Bir Anglo-Norman din adamı tarafından yazılan ve "*Lizbon'un Zaptı Üzerine*" (De expugnatione Lyxbonensi) olarak bilinen anonim Latince metin, birliklerin Norman mahiyetinin altını çizmektedir.[2] Buna göre, alışılmadık

1 S. Lay, *The Reconquest Kings of Portugal: Political and Cultural Reorientation on the Medieval Frontier* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 71–102. Daha fazlası için: J. Mattoso, *D. Afonso Henriques* (Lisbon: Temas & Debates, 2006); K. V. Jensen, *Crusading at the Edges of Europe: Denmark and Portugal c.1000–c.1250* (Londra: Routledge, 2017), 130–53.

2 *De expugnatione Lyxbonensi*, haz. ve çev. C. W. David (New York, NY: Columbia University Press, 1936), C. R. Cheney ile birlikte, 'The Authorship of the *De*

derecede kozmopolit olan ordu ilk olarak o bahar Güneybatı Devon'daki Dartmouth'ta toplanmıştı. Toplanma nedeni, Bohemond'un 1107-1108 yıllarında Bizans'a karşı başarısızlıkla sonuçlanan saldırısından bu yana doğuya yapılacak ilk büyük sefer olan İkinci Haçlı Seferi'ydi. Haçlı seferi çağrısı, 1144 yılında stratejik Urfa kentinin (ve vilayetinin) kaybedilmesinin ardından yapılmıştı. Kutsal Topraklardaki Batı varlığı 1099'dan beri ilk kez risk altında görünüyordu. Urfa'yı geri almak ve Hıristiyanların kutsal topraklardaki hâkimiyetini pekiştirmek için önleyici bir saldırıya ihtiyaç vardı.

İkinci Haçlı Seferi'nin belirgin ismi, Fransa'daki Clairvaux'un etkileyici başrahibi Bernard'dı ve (Papa'dan sonra) Batı Hıristiyan âlemindeki en etkili kilise adamıydı. Bernard kendi ülkesinde ve Almanya'nın Rhineland bölgesinde Haçlı Seferi'nin gerekliliği hakkında vaazlar verdi. Birinci Haçlı Seferi'nin anılarının da yardımıyla, mesajı büyük bir coşkuyla karşılandı.[3] Bernard'ın talimatıyla hem Fransa Kralı VII. Louis hem de Almanya Kralı III. Konrad, Fransız ve Alman aristokrasisinin geniş bir kesimi ile birlikte haçı kabul ettiler. Ancak Haçlı seferi ateşi bu yüksek çevrelerle sınırlı değildi. Avrupa'nın hızla büyüyen Rhineland ve Aşağı Ülkeler'deki şehirlerin alt soyluları ve tüccar toplulukları arasındaki pek çok kişi de bu uğurda üzerlerine düşeni yapmaya hevesliydi. Dartmouth'ta toplanan gücün büyük kısmını bu gibi adamlar oluşturuyordu. Burada kendilerini bir lonca, komün ya da kent derneği gibi kooperatif çizgisinde örgütlemeyi seçtiler, birlikte hareket etmek ve belirli ortak ilkeleri korumak için

---

expugnatione Lyxbonensi', *Speculum* 7 (1932), 395–7. Ayrıca bkz. H. Livermore, 'The "Conquest of Lisbon" and its Author', *Portuguese Studies* 6 (1990), 1–16, tarafından ortaya konan uyarılarla: C. West, 'All in the Same Boat? East Anglia, the North Sea World and the 1147 Expedition to Lisbon', *East Anglia and its North Sea World in the Middle Ages*, haz. D. Bates ve R. Liddiard (Woodbridge: Boydell Press, 2013), 287–300, 290–1.

3 J. Phillips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven, CT: Yale University Press, 2007), 61–98. Daha fazlası için: Rubenstein, *Nebuchadnezzar's Dream*, 101–22.

karşılıklı yemin ettiler. Buna göre, ordu (günaha yol açan) pahalı kıyafetlerden kaçınacak, kadınların toplum içine çıkmasına izin vermeyecek ve düzenli dinî ibadetlerini sürdürecekti. Ayrıca her bin kişiden iki temsilci seçecekler, bu temsilciler anlaşmazlıkların çözümünü ve ganimetlerin dağıtımını denetleyeceklerdi.[4]

Anglo-Norman birliği hakkında sinir bozucu derecede az şey biliyoruz. *Lizbon'un Zaptı Üzerine*'nin yazarının hizmetinde bulunduğu Hervéy de Glanvill de dâhil olmak üzere önemli bir unsur Doğu Anglia'dan geliyordu. Diğerleri güneydoğudaki memleketlerinden gelmiş olabilir ve bazıları da muhtemelen ordunun toplandığı Devon ve güneybatıdan katılmıştır. Bununla birlikte toplanma noktası olarak Dartmouth'un seçilmesi büyük ölçüde pratik kaygılar tarafından belirlenmişti. Buradaki derin su limanı, Güney ve Doğu İngiltere'den Akdeniz'e giden doğal deniz yolları üzerindeydi ve Rhineland ile Aşağı Ülkeler'den katılan birlikler için sadece kısa bir sapma gerektiriyordu.

Filo buradan 23 Mayıs 1147'de yelken açtı. Ana kaynağımıza göre bu filo 164 gemiden oluşuyordu, ancak diğer kaynaklar bu sayının 200'e yaklaşmış olabileceğini öne sürmektedir. Bu, belki de 8.000 ila 10.000 kişiden oluşan hatırı sayılır bir güçtü. Anglo-Normanlar en büyük unsurdu ve muhtemelen ordunun yarısından biraz daha azını oluşturuyorlardı. Yola çıktıktan üç gün sonra Bretonya'ya ulaştılar. Burada iki gün boyunca rüzgarsızlıktan dolayı yol alamadılar. Ancak rüzgâr hızlanıp Biskay Körfezi'ni geçmeye başladıklarında Haçlıların başı derde girdi. Çünkü elverişli rüzgârlar fırtınaya dönüştü ve filonun gemileri dağıldı. Gemidekilerin çoğu bunu ilahi hoşnutsuzluğun bir işareti olarak yorumladı. Ancak günahlarını itiraf edip tövbe duaları ettikten sonra fırtına dinmeye başladı ve S. Salvador (o zamanlar Gozzim olarak biliniyordu, şimdi Oviedo'nun hemen kuzeyindeki Luanco) Limanı'na ulaşmalarına izin verdi. Buradan İspanya'nın kuzey kıyısı boyunca ilerlediler. Grubun bir kısmı, 16 Haziran'da Oporto'ya ulaşmadan

4 *De expugnatione Lyxbonensi*, haz. David, 56.

önce Santiago de Compostela'daki ünlü Aziz James hac mekânını ziyaret etmek için mola vermiş gibi görünüyor.[5]

İşte Lizbon burada ortaya çıktı. Haçlılar Oporto'da Kral Afonso adına hareket eden yerel piskopos Pedro Pitões tarafından karşılandı. Afonso'nun kendisi güneyde seferdeydi ve Haçlıları kendi Portekiz hedefleri için kazanmak Pedro'nun göreviydi. Afonso muhtemelen bunu bir süredir planlıyordu. Beş yıl önce yine dışarıdan yardım alarak Lizbon'u ele geçirmeye çalışmıştı, dolayısıyla dindar hacıların nasıl kazanılabileceğini çok iyi biliyordu. İkinci Haçlı Seferi'nin şekilsiz doğası onu daha da cesaretlendirmiş olabilir. Bu her zaman Kutsal Topraklara odaklanan ancak İberya, Orta ve Doğu Avrupa'nın başka yerlerindeki Müslümanlara ve paganlara karşı saldırıları kapsayan, gevşek bir şekilde ilişkilendirilmiş bir dizi girişim olarak düşünülmüştü.

Filonun varış noktasının başından beri Lizbon olduğu bile öne sürülmüştür. Bu pek olası değildir. Kuşatma, ertesi yıl Orta Doğu'da yapılacak harekâtın doğal bir başlangıcı olabilirdi, ancak görgü tanığı olarak yazan yazarımız böyle bir plana dair hiçbir işaret vermemektedir. Tam tersine, Haçlıların çok fazla ikna edilmeleri gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Kralın ilk davetini aldıktan sonra müzakere etmek için ertesi sabaha kadar beklemişlerdir. Bu noktada piskopos Pedro'nun onlara vaaz verdiği, İslâmî Endülüs'ün Portekiz Krallığı'ndaki Hıristiyan nüfusa karşı oluşturduğu tehdidi vurguladığı ve Lizbon'u kurtarmanın öneminin altını çizdiği bildirilir. Bu uzun gerekçeler -muhtemelen yazarımız tarafından uydurulmuş olsalar da- Haçlıların rızasının güvence altında olmadığının açık bir işaretidir. Afonso ile görüşmeyi bile ancak Pedro'nun coşkulu ricasından sonra kabul ettiler.[6]

Haçlılar şimdi kraldan daha fazla şey duymak için güneye, Lizbon'a gittiler. Burada, bu kez Afonso'nun kendisi tarafından

5 a.g.e., 58–68. Compostela ziyaretinin detayları için: S. B. Edgington, 'The Lisbon Letter of the Second Crusade', *Historical Research* 69 (1996), 328–39, 337.

6 *De expugnatione Lyxbonensi*, haz. David, 68–84. Daha fazlası için: A. Forey, 'The Siege of Lisbon and the Second Crusade', *Portuguese Studies* 20 (2004), 1–13.

yapılan uzun bir konuşma daha dinlediler. Haçlılar için sorun şuydu: Haçlı seferini sürdürmek için yemin etmişlerdi, bu nedenle onaylanmamış herhangi bir başka hedef -Lizbon resmî olarak Haçlı davasının bir parçası olarak tanımlanmamıştı- potansiyel olarak inanç ihlali anlamına geliyordu. Buna karşılık, Pedro ve Afonso Lizbon'a yapılan saldırıyı Hıristiyan âleminin savunulması olarak sundular. Ancak resmî bir Papalık onayı olmadan, bunun bir *bona fide* Haçlı seferi olduğu kesin olmaktan uzaktı. İkinci bir dizi sorun da Anglo-Normanların bir kısmının 1142'de Lizbon'u ele geçirmeye çalışan daha önceki gücün bir parçası olmasından kaynaklanıyordu. Bu da benzer bir girişimdi ve Afonso Kutsal Topraklara giden bir grup hacıyı yeniden yönlendirmişti.[7] Başarısızlık ve suçlamalarla sonuçlanması dışında sefer hakkında çok az şey biliyoruz. Bu işe karışanlar kralın kötü niyetli bir adam olduğu konusunda artık kararlıydı ve yoldaşlarını Lizbon'u atlayıp doğrudan Kutsal Topraklara gitmeye teşvik ediyorlardı.

Ancak filonun çoğu Afonso'nun sözleriyle ikna olmuştu. Bu nedenle Anglo-Normanlardan oluşan sekiz inatçı grubu başka bir konuşmayla ikna etmek Hervéy de Glanvill'e düşer. Bu, *Lizbon'un Zaptı Üzerine*'deki tüm anlatının en ünlü bölümüdür. Bu bölümde Hervéy, Normanların ortak gurur duygusuna hitap eder. Haçlı bayrağı altında bir araya gelen halkların çeşitliliğine dikkat çekerek Normanların kendi ağırlıklarını koymalarının ne kadar önemli olduğunu vurgular:

> "*Atalarımızın erdemlerini hatırlayarak, lekelenmiş şerefi kötülük paçavralarıyla örtmek yerine ırkımızın onurunu ve şanını arttırmak için çaba göstermeliyiz. Çünkü büyüklerin olağanüstü başarılarının halefler tarafından hatırlanması sevgi ve onurun işaretidir. Eğer büyüklerinize layık bir şekilde öykünürseniz, onur ve şeref sizi takip edecektir; ama eğer layık değilseniz, o zaman ayıplanmanın utancı sizi takip edecektir. Çünkü kim bilmez ki, Norman ırkının konu cesarete gelince gayret göstermekte geri durmadığını kim bilmez?*"

7 L. Villegas-Aristizábal, 'Revisiting the Anglo-Norman Crusaders' Failed Attempt to Conquer Lisbon *c.*1142', *Portuguese Studies* 29 (2013), 7–20.

Hervéy daha sonra grubu sorun çıkardıkları için kınayarak Köln (Rhinelandlılar) ya da Flandre askerleri arasında böyle bir bölünme olmadığını belirtti. Son bir ricada bulunarak meseleye geri döner ve onları hemşerilerine -ve 'ırkımızın anası' olan Normandiya'nın kendisine- utanç getirmemeye çağırır.[8]

Bu dokunaklı konuşma istenen etkiyi yarattı ve gönülsüz kitle ile uzlaşma sağlandı. Anlatımımız Hervéy'in bir arkadaşı tarafından kaleme alındığından sadece belagatle ikna edildiklerinden (ya da Hervéy'in baskı uygulamada tek başına olduğundan) şüphe edebiliriz. Ancak konuşma süslenmiş olsa da seferin katılımcılar tarafından nasıl anlaşıldığına dair değerli bilgiler sunmaktadır. Yeminlerinin ortak ahlakına rağmen, Haçlıların etnik hatlar boyunca keskin bir şekilde bölünmüş olduklarını ortaya koymaktadır, küçük bir Anglo-Norman müfrezesinin katılmayı reddetmesiyle daha da şiddetlenen bölünmeler de yaşanmıştır. Afonso, kuvvetin tek bir lideri olmadığını öğrendiğinde şaşırmıştı ve şimdi ordunun karmaşık yapısının zorlukları ortaya çıkmıştı. Ortak yönetim, fikir birliği olduğunda iyi işliyor ancak muhalefet karşısında zorlanıyordu.

Nihayet Afonso ihtiyacı olan adamları elde etti. Haçlılara hizmetleri karşılığında ödeme yapmak ve onlara şehri yağmalama (ve halkından fidye alma) hakkı vermek de dâhil olmak üzere cömert şartlar kabul etti. Afonso'nun beş yıl önce öğrendiği gibi Lizbon iyi savunuluyordu. Bu ek kuvvetlerle bile başarı kaçınılmaz olmaktan uzaktı. Kuşatma 1 Temmuz'da başladı ve dört aydan daha uzun bir süre devam edecekti.

Afonso ve adamları için ilk hamle dış mahalleleri güvence altına almaktı. Burada başarılı oldular ve (oldukça akılsızca) surların

8 *De expugnatione Lyxbonensi*, haz. David, 106–10. Çevirilerimi David tarafından verilenlerden uyarladım. Daha fazlası için: B. Pohl, 'Keeping it in the Family: Re-Reading Anglo-Norman Historiography in the Face of Cultural Memory, Tradition and Heritage', *Norman Tradition and Transcultural Heritage: Exchange of Cultures in the 'Norman' Peripheries of Medieval Europe*, haz. S. Burkhardt ve T. Foerster (Farnham: Ashgate, 2013), 219–51.

dışında tutulan şehrin depolarının aslan payını ele geçirme şansına sahip oldular. Ancak daha fazla ilerleme hemen sağlanamadı ve her iki taraf da uzun bir kuşatma için yerleşti. Kuşatma araçlarını devreye sokmak için çaba sarf edildi ama bunların pek bir etkisi olmadı. Aylar geçtikçe Haçlı kampında moraller bozulmaya başladı. Kısa bir sapma olarak tasarlanan şey artık her şeyi kapsayan bir mesele haline gelme riski taşıyordu. Kuşatmanın zararı, biri batıdaki Anglo-Normanlar, diğeri de doğudaki Rhinelandlılar ve Flamanlar için olmak üzere Haçlılar adına kutsanan mezarlıklarla ortaya çıktı. Ancak tam da moraller dibe vurmaya başlamışken şans kuşatmacıların yüzüne güldü. Ablukayı kırmaya çalışan ve doğudaki Evora hükümdarından yardım isteyen mektuplar taşıyan bir tekneyi durdurdular. Kısa bir süre sonra, Evora'dan gelen ve vatandaşlara böyle bir yardımın gelmeyeceğini bildiren bir mesaj yakaladılar. Bu haber Haçlıları daha da cesaretlendirdi.

Ekim ayının sonlarına doğru Lizbon halkı için tehlike çanları çalmaya başlamıştı. Anglo-Normanlar artık surların güneybatı köşesine bir kuşatma kulesi yerleştirmeyi başarmışlardı. Buna karşılık halk, seçeneklerini değerlendirmek için bir gecelik ateşkes istedi. Ertesi sabah teslim olma şartlarını sundular: şehir ve tüm altınları, vatandaşların canının bağışlanması şartıyla Afonso'ya gidecekti. Muhtemelen amaçlandığı gibi bu Haçlılar arasında yeni bölünmeler yarattı. Bu kez sorun Flamanlar ve Rhinelandlılar arasındaydı. Anglo-Normanlar görünüşte şartları kabul edip yollarına devam etmekten memnunken yoldaşları Afonso'nun kazandıkları bir zaferden kâr etmesinin haksızlık olduğunda ısrar ediyordu. Başlangıçta yumuşamak zorunda kaldılar. Ancak şehri işgal etme zamanı geldiğinde Flamanlar ve Köln'den gelenler yine de şehri yağmalamaya devam ettiler. Kazançların düzgün bir şekilde dağıtılabilmesi için düzen, ancak büyük zorluklarla yeniden tesis edilebildi.

Lizbon ele geçirildikten sonra kuzeydeki Sintra kasabası ve güneybatıdaki Palmela Kalesi de aynı şekilde teslim oldu. Haçlı

kuvvetlerinin bir üyesi olan Hastingsli Gilbert artık şehrin yeni piskoposu olarak seçilmişti. Tüm Azizler Günü'nde (1 Kasım), 8. yüzyıla kadar bir kilise ve yerel piskoposluk merkezi olan Lizbon'un önde gelen camisi ayinle arındırıldı ve yeniden kutsandı. Bundan sonra komşu bölgelerdeki Müslümanlar, yazarımızın ilahi hoşnutsuzluğun bir işareti olarak yorumladığı şiddetli bir salgına maruz kaldılar. Ardından yazar, anlatısını sonlandırmadan önce Tanrı'ya uzun bir şükran sunar.

Yazarımız iyi bilgilendirilmiş bir gözlemcidir, ancak kendi itirafına göre tarafsız olmaktan uzaktır. Anglo-Norman kampının bakış açısından ve Hervéy'in gözünden yazmaktadır. Diğer Anglo-Normanlar yavaş hareket ettiğinde karşı taraf hatalıdır, Flamanlar ve Rhinelandlılar sorun çıkardığında bu açgözlülüklerine ve dinsizliklerine bağlanır. Gerçekte ise işler daha karmaşık olmalıdır. Pek çok Anglo-Norman teslim olma şartlarından rahatsız olmuşa benziyor ve şehrin yağmalanmasından kaçınmış olmaları pek olası değildir.

Ancak ne tür uyarılarda bulunursak bulunalım anlatının özünden şüphe etmek için bir neden yoktur. Yazarımız abartıyor olabilir, ama uydurma şeyler onu çok uzağa götürmezdi. Alman birliklerinden gelen mektuplar onun anlattıklarını tamamlıyor. Elimizde bu olaylarla ilgili daha kısa notlar da bulunmaktadır ve bunlar yazarın anlattıklarının ana hatlarını doğrulamaktadır. Gerçekten de Lizbon'un yağmalanması, tam da katılan grupların çokluğu nedeniyle Aşağı Ülkeler, Saksonya, İngiltere, İskoçya ve Fransa'daki anlatılarda ve kroniklerde anlatılmaktadır.[9] Bu diğer anlatılar Haçlıların kuşatmadan sonraki hareketlerini izlemeye yardımcı olur, bu noktada anonim kronik yazarı sessizliğe bürünür. Bunların çoğunda ordunun doğrudan Kutsal Topraklara gittiği ve orada ana Haçlı gücüne katıldığı belirtilmektedir. Ancak bunun böyle olduğundan şüphe etmek için sebepler vardır. Zira

9 G. Constable, 'The Second Crusade as Seen by Contemporaries', *Traditio* 9 (1953), 213–79, özellikle bkz. 221–9.

bu konuda oldukça bilgili olan Flaman *Elmar Yıllıkları* (Annals of Elmar), ordunun Şubat 1148'de yola çıktığını (bu ayrıntı başka kaynaklarda da doğrulanmaktadır) ve ardından Portekiz'in güneyindeki Faro'yu yağmaladığını bildirmektedir.[10] Belli ki Haçlılar yarımadanın etrafını dolaşırken Hıristiyan davası için üzerlerine düşeni yapmaya devam etmişlerdir.

Haçlılar meseleyi bu kadarla da bırakmadılar. Cenevizli devlet adamı ve tarihçi Caffaro'nun, Ceneviz'in çok önemli bir deniz desteği sağladığı Katalon şehri Tortosa'nın kuşatmasına (1147-8) dair anlatımında yer alan bir bölüm, burada Anglo-Norman birliklerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Caffaro oraya nasıl gittiklerine dair bir açıklama yapmasa da bu ordunun (ya da bir kısmının) aynı ordu olduğu neredeyse kesindir. Aslında, Kölnlü bir kronik yazarının bildirdiği de tam olarak budur: Lizbon'u aldıktan sonra ordu, Kutsal Topraklara gitmeden önce Tortosa'ya saldırmaya yardım etmiştir. Söz konusu yazar, ordunun Rhineland birliğini tedarik etmiş olan şehirde ve bu olayların canlı hafızası içinde yazmaktadır.[11]

Bölgeden daha sonra gelen imtiyazlar Tortosa ve çevresinde önemli Anglo-Norman yerleşimi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, ordunun büyük bir kısmının Kutsal Topraklara giderken (Kölnlü kronik yazarının belirttiği gibi), bazı unsurların yeni Hıristiyanlaştırılan şehrin iskânına yardımcı olmak için kaldığını göstermektedir.[12] Burada Lizbon ile ilginç bir tezat vardır.

10 *Les Annales de Saint-Pierre de Gand et de Saint-Amand*, haz. P. Grierson (Brüksel: Palais des Academies, 1937), 111–12. Bkz. G. Constable, 'A Note on the Route of the Anglo-Flemish Crusaders of 1147', *Speculum* 28 (1953), 525–6.

11 Caffaro, *Ystoria captionis Almerie et Turtuose*, haz. L. T. Belgrano, Fonti per la storia d'Italia (Roma, 1890), 79–89; *Chronica regia Colonensis*, 1148 yılı, haz. G. Waitz, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum 18 (Hanover, 2. Bs., 1880).

12 A. Virgili, '*Anglicum multis aliis alienigenis*: Crusade Settlers in Tortosa (Second Half of the Twelfth Century)', *Journal of Medieval History* 35 (2009), 297–312. Daha fazlası için: L. Villegas-Aristizábal, 'Anglo-Norman Intervention in the Conquest and Settlement of Tortosa, 1148–1180', *Crusades* 8 (2009), 63–129.

Piskopos Gilbert dışında, orada herhangi bir yerleşime dair kanıtımız yoktur. Bunun nedeni kısmen Katalonya'ya ait imtiyazların Portekiz'e kıyasla daha zengin olması olabilir. Ancak aynı zamanda iki girişimin farklı doğasını da yansıtmaktadır. Lizbon kuşatmasının Haçlı seferinin bir parçası olup olmadığı konusunda bazı belirsizlikler vardı ama Tortosa'da böyle bir şüphe olamazdı. Burada Papa III. Eugenius gerçekten de Haçlı seferi çağrısında bulunmuştu. Kuşatmayı sonuna kadar götüren Haçlılar böylece yeminlerini yerine getirmiş oldular. Katalonya Kontu IV. Ramón Berenguer'in yerleşimcilere hevesli olması nedeniyle burada Hıristiyan davasına hizmet etmek cazip gelmiş olmalıdır. "Angles" bugün bile Katalonya'da ayırt edici bir bölgesel soyadı olarak varlığını sürdürmektedir.

İkinci Haçlı Seferi, İberya'daki tek Norman katılımı değildi. Yurttaşları Güney İtalya'da ilk ilerlemelerini kaydederken Roger de Tosny 11. yüzyıl başlarında Katalonya'da kendisine korkutucu bir ün sağlamıştı. İki bölgedeki durum pek çok açıdan benzerlik gösteriyordu. Siyasi otorite parçalanmıştı ve İslâmî komşuların yanı sıra diğer Hıristiyan hükümdarların da zararına kazanımlar elde ediliyordu. Tıpkı İtalyan mevkidaşları gibi Roger de kısa süre içinde yerel soylu bir aileyle evlendi. Ancak Roger tam kök salmaya hazırlanırken (belki de kıskanç Katalan ileri gelenler tarafından kurulan) bir tuzakla bölgeden uzaklaştırıldı. Ancak yarımadayla ilgilenmek bir aile geleneği haline gelmiş gibi görünüyor ve Roger'nin oğlunun da bölgede bir süre zaman geçirdiği bildiriliyor.[13]

13 Adémar of Chabannes, *Chronicon*, III.55, haz; *Chronique de Saint-Pierre-le-Vif de Sens*, haz. R.-H. Bautier ve M Gilles (Paris: Editions du Centre national de la recherche scientifique, 1979), 112–14. Daha fazlası için: L. Musset, 'Aux Origines d'une classe dirigeante: les Tosny, grands barons normands du Xe au XIIIe siecle', *Francia* 5 (1977), 45–80, 52–6; M. Aurell, *Les Noces du comte: mariage et pouvoir en Catalogne (785–1213)* (Paris: Publications de la Sorbonne, 1995), 56–8; L. Villegas-Aristizábal, 'Roger of Tosny's Adventures in the County of Barcelona', *Nottingham Medieval Studies* 52 (2008), 5–16.

Normandiya ve İberya arasındaki bağlantılar hiçbir zaman özellikle güçlü olmamıştır, ancak daha sonraki yıllarda, özellikle Endülüs ve Hıristiyan komşularıyla olan çatışmalar bağlamında yarımadaya olan ilginin devam ettiğine dair pek çok işaret vardır.[14] Robert Crispin'in İtalya ve Bizans'ta daha fazla fırsat bulmadan önce 1064'teki Barbastro kuşatmasında yer aldığı söylenir. Daha kalıcı olan ise 12. yüzyılın başlarında Rotrou de la Perche ve Robert Burdet isimli diğer iki Norman'ın yaptığı katkılardır. İlki Robert Courteheuse'nun kuvvetleri arasında Birinci Haçlı Seferi'ne katılmıştı ve Aragonlu I. Alfonso ("Savaşçı") tarafından yönetilen ilk seferlere katılmış olabilirdi (1104/5 civarı). Kesin olarak 1120'lerde Rotrou, Alfonso'nun yanındaydı. Zaragoza'nın bazı bölgeleri ile ödüllendirildi ve 1123'te Tuleda Kontu (1119'da ele geçirildi) seçildi. Rotrou 1125'te maiyetinin büyük bir kısmıyla Normandiya'ya dönecek, ancak 1130'ların başında hâlâ Tuleda Kontu olarak Aragon'da yeniden ortaya çıkacaktır.[15] Ancak daha kalıcı bir iz bırakacak olan Rotrou'nun destekçilerinden biri olan Robert Burdet idi. Robert, Rotrou'nun Tuleda'daki yardımcı komutanıydı. 1129 yılında, yeni oluşturulan Tarragona sınır lordluğunu devralması için davet edildi. Robert burayı büyük bir başarıyla yönetmeye devam etti ve Hauteville ailesine benzer bağımsız bir yönetim kurmaya çalıştı. Ancak yerel başpiskoposların yanı sıra Barselona kontları ve Aragon krallarının muhalefeti sonunda bu hayallerin sona ermesine neden oldu. Fakat bölgede Norman varlığı 1177 yılına kadar devam etti.[16]

14 L. Villegas-Aristizábal, 'The Changing Priorities in the Norman Incursions into the Iberian Peninsula's Muslim-Christian Frontiers, *c.*1018–*c.*1191', *Normans in the Mediterranean*, haz. Winkler ve Fitzgerald, 81–119.

15 L. H. Nelson, 'Rotrou of Perche and the Aragonese Reconquest', *Traditio* 26 (1970), 113–33; L. Villegas-Aristizábal, 'Norman and Anglo-Norman Participation in the Iberian Reconquista *c.*1018–*c.*1248' (Doktora Tezi, University of Nottingham, 2007), 112–33.

16 L. J. McCrank, 'Norman Crusaders in the Catalan Reconquest: Robert Burdet and the Principality of Tarragona, 1129–55', *Journal of Medieval History* 7 (1981), 67–82.

Dolayısıyla Normanların İberya'ya müdahalesi hiçbir şekilde göz ardı edilemezdi ve Balkanlar ve Anadolu'da gördüklerimizle kıyaslanmaya değerdi. Son bölgelerde olduğu gibi Normanlar bir dizi kilit noktada yer almış ve siyasi manzarada kalıcı bir iz bırakmışlardır (Lizbon daha sonra Portekiz'in başkenti olurken, Tortosa Hıristiyan-Müslüman sınırında önemli bir Katalan toprağı haline gelmiştir). Ancak hiçbir zaman yerel güç yapıları ile tam olarak bütünleşemediler ve bağımsız devlet kurma girişimleri başarıya ulaşamadı. Bu kısmen bir şans meselesiydi. İtalya'da erken dönemde Norman varlığının devam etmesini sağlayan sadece iyi talih ve siyasi zekânın birleşimiydi; İberya'da ise Roger de Tosny ve Robert Burdet'in talihsizlikleri ters etki yarattı. Bu aynı zamanda katılanların sayısının azlığını da yansıtmaktadır. Endülüs'ün ele geçirilmesine ve kolonizasyonuna pek çok kuzeyli ileri gelen katılmış ve Norman varlığı önemsiz olmasa da nadiren öne çıkmıştır.

19

İskoçya:
Onurlu Konuklar, 1072-1153

Büyük başrahip-tarihçi Rievaulxlu Aelred, yakın dostu İskoçya Kralı I. David'in başarılarını anlatmaya başladığında doğal olarak övgüler yağdırdı. David kutsal, dindar, nazik, adil, iffetli ve alçakgönüllü biriydi. İnsanların ve kralların en iyisiydi. Ancak onun en büyük başarısı İskoçya'da gerçekleştirdiği reformlardı. Ulusunun barbarlığını yumuşatmış, doğal vahşetini daha büyük bir iyilik için bastırmıştı. İskoçların boyunlarını hukukun üstünlüğüne eğdiren, barışı tesis eden ve adaletsizleri cezalandıran yine oydu. Krallığı üç ya da dört piskoposla kurmuş ama dokuz piskoposla bırakmıştı. Ayrıca İskoçya'yı kıtlık ülkesinden bolluk ülkesine dönüştürmüş; limanları, kaleleri ve şehirleriyle övünülecek bir noktaya getirerek manzarayı da değiştirmişti. Daha da önemlisi, David halkının vahşetini Hıristiyan diniyle yatıştırmıştı. Evlilikte iffeti ve papaz bekârlığını getiren oydu.[1]

Bunlar kulağa klişe gibi gelebilir ve büyük ölçüde de öyledir. Ancak Aelred, David'in sarayında hizmet etmiş, iyi bilgilendirilmiş bir gözlemciydi. Onun sözleri, en azından David'in anladığı şekliyle David'in saltanatının özüne dair bir şeyler aktarmaktadır. Bu yıllarda İskoçya, İngiltere ve Avrupa anakarasından gelen

1 *PL*, cxcv, sütun 711–38. Bu baskı ile ilgili problemler için: D. Broun, 'Attitudes of *Gall* to *Gaedhel* in Scotland before John of Fordun', *Mìorun Mòr nan Gall, 'The Great Ill-Will of the Lowlander'? Lowland Perceptions of the Highlands*, haz. D. Broun ve M. MacGregor (Glasgow: University of Glasgow, 2007), 49–82, 69 dn. 60.

kültürel ve siyasi etkilere açıldı. Bu, David'in sarayına akın eden çok sayıda Anglo-Norman ileri geleni sayesinde gerçekleşmiştir. Birçok açıdan bu süreçler, bu yıllarda Galler ve İrlanda'da gördüklerimize benzemektedir. Ancak arada çok önemli bir fark vardır. Normanlar İskoçya'ya yerel siyasi düzeni yıkmak için değil, güçlendirmek için geldiler. Bu, Normanlaştırma tercihiydi.

İngiltere'nin zaptını takip eden yıllarda İskoç sınırı boyunca yeni bir Norman yönetici eliti yerleştirildi. Galler'de olduğu gibi tehlike, sınırdaki kazanım yollarını durdurmamasıydı. Bununla birlikte, Solway Firth'in kuzeyindeki Norman etkisinin farklı biçimler almasını sağlayan önemli farklılıklar vardı. En belirgin olanı İngiltere'deki kraliyet gücü ve otoritesinin doğasıydı. Guillaume tarafından zapt edilen krallık, güneydeki Wessex hükümdarları tarafından kurulmuştu. Kraliyet fermanı Thames'in güneyinde en güçlü şekilde devam ediyor ve kuzeye doğru gidildikçe zayıflıyordu. Midlands ve Doğu Anglia yakın gözetim altındaydı; Humber'ın kuzeyinde ise kralın etkisi büyük ölçüde aracılık ediyordu.[2] Kuzeyde, eski York Kontluğu (bugünkü Yorkshire ve Lancashire'ın bir kısmı) ile onun kuzeyindeki Bamburgh Kontluğu arasında bir ayrım daha yapılabilir. İlki hâlâ İngiliz krallığının temel bir parçasıydı ve krala hesap veren bir kont tarafından yönetiliyordu. Ancak ikincisi, yerel hanedanlar tarafından kalıtsal olarak yönetiliyordu. Burada İngiliz hükümdarı bir kraldan çok bir derebeyi gibiydi.[3]

Bu farklılıklar, Yorkshire ve Lancashire'ın bir kısmını kapsayan ancak Tees'de sona eren Domesday Araştırması'na da yansımıştır. Dönemin çağdaş Northumberland ve Durham bölgelerinin

2 G. Molyneaux, *The Formation of the English Kingdom in the Tenth Century* (Oxford: Oxford University Press, 2015), özellikle bkz. 15–47.

3 R. Fletcher, *Bloodfeud: Murder and Revenge in Anglo-Sakson England* (Londra: Allen Lane, 2002), 31–57; *Charters of Northern Houses*, haz. D. Woodman, Anglo-Sakson Charters 16 (Oxford: Oxford University Press/British Academy, 2012), 9–16.

İngiltere'den çok Galler ve İskoçya'ya benzediği düşünülmektedir. Bu durum Guillaume le Roux'nun Tynemouth kilisesi için hazırladığı ve kilisenin "Tyne"ın kuzeyinde, Tyne'ın güneyinde ve İngiltere'de (Anglia)' sahip olduğu mülkleri teyit eden bir imtiyazdan da anlaşılmaktadır. Belgenin kendisi daha sonra üretilmiş bir sahtecilik olsa da siyasi coğrafya hakkında değerli bir yerel perspektif sunmaktadır.[4] Bu bölgeler İngiliz derebeyliğinin ve nüfuzunun olduğu yerlerdi, doğrudan yönetime ait değildi.

Kuzeye gidildikçe kraliyet gücü ve otoritesi azaldığı için bu bölgelere doğrudan müdahale nadirdi ve 1066'dan önce Galler'de gördüğümüz gibi İskoçya'ya İngiliz müdahalesine dair çok az işaret vardır. Çatışmalar hâlâ yaygındı ama genellikle yerel düzeyde seyrediyordu. İngiltere'nin en kuzey bölgeleri de çok daha az şehirleşmiş ve güney ve doğuya (hatta Yorkshire'a) kıyasla daha az sikke kullanımına sahne olmuştur; sosyal ve ekonomik açıdan da İngiltere, İskoçya ile içli dışlı olmak yerine İskoçya'nın içine karışmıştır. Güneydoğu İskoçya'daki Lothian ise Anglo-Sakson döneminin başlarında hatırı sayılır bir İngiliz yerleşimine sahne olmuş ve güneyin sosyo-ekonomik dünyasına Galler ya da kuzeydeki Highlands'in çoğundan daha bağlı kalmıştır. Nitekim "England" (Eski İngilizce: *engla lond*) teriminin kayıtlara geçen ilk kullanımlarından biri modern ülke için değil, Lothian içindir.

9. yüzyılın sonlarından beri İskoçya, kuzeyde ve doğuda Alba Krallığı'nın egemenliği altındaydı ve bu krallık 11. yüzyılda eski İngiliz Krallığı Strathclyde/Cumbria'yı da içine aldı.[5]

---

4 *Monasticon Anglicanum*, haz. W. Dugdale vd. (Londra: Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1817–30), iii, 313. Metnin sahte olduğu David X. Carpenter tarafından Guillaume le Roux ve I. Henry'nin imtiyazlarının (Richard Sharpe ile birlikte) yakında çıkacak olan eleştirel baskısında belirtilmiştir.

5 A. Woolf, *From Pictland to Alba, 789–1070* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007), özellikle bkz. 312–50; D. Broun, *Scottish Independence and the Idea of Britain: From the Picts to Alexander III* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007), 71–97; T. M. Charles-Edwards, 'Picts and Scots', *Innes Review* 59 (2008), 168–88. Strathclyde hakkında: F. Edmonds, 'The Expansion of the Kingdom of Strathclyde', *Early Medieval Europe* 23 (2015), 43–66.

Ortaya çıkan krallık bileşik bir krallıktı. 12. yüzyıla gelindiğinde, "İskoçya" tam anlamıyla sadece *Firth of Forth*'un kuzeyindeki bölgeyi tanımlıyordu ve Alba kralının kontrolü altındaki topraklardan sadece biriydi. Kuzeydeki Moray ve güneybatıdaki Galloway büyük ölçüde bağımsız kaldı.[6] Yine de Alba güçlü bir krallıktı. Kaynakları İngiliz krallarının kaynakları ile boy ölçüşemese de yöneticileri -giderek daha fazla bilinen isimleriyle İskoç kralları- Galli mevkidaşlarından çok daha zengindi. Dolayısıyla sınırdaki yeni Norman lordları için çatışma riski burada çok daha azdı.

Kendi açılarından, Guillaume ve halefleri İskoçya'yla Galler'e kıyasla daha fazla ilgilenmiyorlardı. Bölge çok fakirdi ve Normandiya'dan kalıcı kazanım masraflarını karşılayamayacak kadar uzaktı. Ancak Galler'de olduğu gibi Anglo-Norman hükümdarları bu bölgeler üzerinde bir dereceye kadar hegemonya kurmaya istekliydiler.[7] 1068'i takip eden yıllarda, yerli İngiliz hanedanının kalan son veliahdı Prens Edgar'ın varlığı ilgilerini çekti.

O sıralarda kral olan III. Máel Coluim (Malcolm), Edgar'ı ağırlamaktan büyük mutluluk duyuyordu. Edgar İngiltere'ye yeniden yerleşirse, İskoç müttefiklerine iyi bir geri dönüş borçlu olacaktı, aksi takdirde varlığı güneydeki yeni Norman gücünü istikrarsızlaştırmak için kullanılabilirdi. Aslında Máel Coluim kısa süre sonra Edgar'ın kız kardeşi Margaret ile evlenerek bu ittifakı güçlendirdi. Bu onu sadece Avrupa'nın en saygıdeğer hanedanlarından birine bağlamakla kalmadı, aynı zamanda Máel Coluim'e ve varislerine İngiliz tahtında hak iddia etme imkânı verdi. O ve Margaret, çocuklarına seçtikleri isimlerle bunun altını çizdiler: oğullarına Edward, Edmund, Æthelred, Edgar, Alexander ve

6 N. McGuigan, *Máel Coluim III 'Canmore': An Eleventh-Century Scottish King* (Edinburgh: John Donald, 2021), 167–207; D. Broun, 'Southern Scotland as Part of the Scottish Kingdom: The Evidence of the Kontiest Charters', *The Battle of Carham: A Thousand Years On*, haz. N. McGuigan ve A. Woolf (Edinburgh: John Donald, 2018), 33–49.

7 M. Strickland, 'Securing the North: Invasion and the Strategy of Defence in Twelfth-Century Anglo-Scottish Warfare', *Anglo-Norman Studies* 12 (1990), 177–98.

David, kızlarına ise Edith ve Mary isimlerini verdiler. Bunlardan en küçük kardeşlere verilen isimler olan Alexander, David ve Mary dışındakilerin hepsi daha önceki İngiliz kral ve kraliçelerinin isimleridir.[8] Bu çıkarlar Máel Coluim'i doğal olarak yerli İngiliz direnişinin tarafına yerleştirdi. Daha sonraki 1060'ların ayaklanmalarında, kuzeydeki isyancı grupları defalarca destekledi. Kuzey'in Yağmalanması'nın ardından, Kuzey İngiltere'ye bizzat saldırma fırsatını yakaladı.

Ancak yine de Guillaume'a doğrudan meydan okumak söz konusu olamazdı. Guillaume 1072'de büyük bir orduyla İskoçya'ya geldiğinde Máel Coluim anlaşmaya varmakta gecikmedi. İskoç kraliyet toprakları içinde stratejik bir yer olan Abernethy'de ona saygı göstererek boyun eğdi. Bu her iki tarafın da işine gelen pragmatik bir düzenlemeydi. Guillaume'un üstünlüğü kabul edilirken Máel Coluim'in hareket özgürlüğüne dokunulmamıştı. Ancak İskoç sarayının Edgar'ı desteklemeye devam etmesiyle ilişkiler soğuk kalmaya devam etti. Anlaşmazlıklar 1081'de bir kez daha alevlendiğinde Guillaume en büyük oğlu Robert Courteheuse'yu kuzeye gönderdi. Sonuç hemen hemen aynıydı, pragmatik bir barıştan daha fazlası değildi. Máel Coluim, Abernethy'de olduğu gibi Guillaume'un yerine Robert'a saygılarını sundu.[9] Ancak tansiyon yüksek kalmaya devam etti ve Máel Coluim 1093'te İngiliz topraklarına yaptığı bir akın sırasında ölecekti.

Bir dizi yönetim değişikliği sonunda yakınlaşmaya yardımcı oldu. Máel Coluim'in yerine başlangıçta kardeşi III. Dòmhnall (Donald) geçti. Donald'ın kayıtlara geçen ilk icraatlarından biri Edgar ve Margaret'le birlikte kuzeye gelen 'tüm İngilizleri' kovmak oldu. Bu, ağabeyinin Anglo-Sakson hayranı siyasetinden keskin bir kopuştu. Norman sarayına karşı uzlaştırıcı bir jest gibi görünse de büyük ölçüde Donald'ı birçoğu Anglo-Norman sarayında iyi bir konuma sahip olan ve İskoç tahtıyla ilgili kendi hırsları olan

8 McGuigan, *Máel Coluim III.*

9 Broun, *Scottish Independence*, 101–3; Bates, *William the Conqueror*, 360–2, 425–7.

yeğenlerinden (Máel Coluim'in oğulları) ayırmak için yapılan bir hareketti. Aslında bir yıl içinde Guillaume le Roux bunlardan biri olan II. Donnachad'ı (Duncan) Donald'ın yerine kral olarak atadı. Donnachad, Máel Coluim'in ilk evliliğinden olan oğluydu ve bu nedenle Margaret'in hazırda bekleyen birçok oğlu için bir müttefik olduğu kadar bir rakipti. Donald her halükârda 1094'te yeniden tahta çıkmayı başardı. Ancak üç yıl sonra le Roux, Máel Coluim'in çocuklarından birini daha tahta geçirmeyi başardı. Bu, Máel Coluim'in Margaret'ten olan en büyük oğlu Edgar'dı ve adını Margaret'in sürgündeki kardeşi Prens Edgar'dan almıştı. Artık İngiltere'deki Anglo-Norman yönetimiyle uzlaşan Prens'in kendisi de yeğeninin yeni yönetiminin kurulmasında önemli bir rol oynadı. Guillaume le Roux için bu durum, bir taşla iki kuş vurmaktı. Hem kuzey sınırını güvence altına almış hem de Máel Coluim'in oğullarının kendi yönetimine yönelik tehdidini ortadan kaldırmıştı. Bundan böyle enerjileri İskoç Krallığı içindeki konumlarını güvence altına almaya yönelecekti.

Le Roux'nun ölümü ve I. Henry'nin tahta çıkmasının ardından ilişkiler daha da ısındı. Eski Batı Sakson soyundan gelebilecek olası bir tehdidi daha da etkisiz hale getirmek isteyen Henry, Edgar'ın kız kardeşi Edith (artık Normanlara uygun Mathilde adını almıştı) ile evlendi. Bu, İskoç kralının, kardeşleri ve halefleri I. Alaxandair ve I. David gibi Anglo-Norman hükümdarının kayınbiraderi olduğu anlamına geliyordu. İskoç kralları böylece Norman mevkidaşlarıyla aynı çevrelerde hareket ediyorlardı ve Alaxandair, I. Henry'nin gayrimeşru çocuklarından biri olan Sibylle ile evlendi (yirmiden fazla vardı).[10] Alaxandair'in küçük kardeşi David, I. Guillaume'un büyük yeğeni Huntingdonlu Matilda (Sibylle'in ikinci kuzeni) ile evlendi. Matilda, Waltheof'un varisi olduğu ve

10 R. Oram, *Domination and Lordship: Scotland, 1070–1230* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011), 56–7. I. Henry'nin gayrimeşru çocukları hakkında: K. Thompson, 'Affairs of State: The Illegitimate Children of Henry I', *Journal of Medieval History* 29 (2003), 129–51.

evliliğe zengin Huntingdon Kontluğu'nu getirdiği için bu evlilik özellikle iyi bir evlilikti.

Bu evliliklerin sonucu, İskoç kraliyet ailesi ve Anglo-Norman aristokrat dünyasının sıkıca bütünleşmesi oldu. Ancak onlar, bundan daha fazlasını yaptılar. Matilda'nın kocası olarak David sınırın güneyinde önemli bir toprak sahibi oldu. 1124'te I. Alaxandair'in yerine kral olduğunda bunu sadece bir İskoç prensi olarak değil (David'e Cumbria'yı yönetme görevi verilmişti), aynı zamanda bir Anglo-Norman kontu olarak yaptı. Aelred'in mezar yazıtının da gösterdiği gibi David'in hükümdarlığı sırasında İskoç sarayında Norman etkisinin artması şaşırtıcı değildir. David Norman eğilimine sahip birisiydi ve en büyük oğluna Henry (hüküm süren İngiliz kralından sonra) adını verdi. Henry'nin kendisi de önde gelen bir Anglo-Norman soylusu olan ve 13. yüzyılın sonlarında büyükbabasının paslı kılıcını gururla kullanacak olan Kont John'un büyük büyük halası Ada de Warenne ile evlenecekti.

İskoçya'da David'in hükümdarlığı Anglo-Norman aristokratların akınına uğradı. Bunların çoğu David ile ilk kez tanıştıkları İngiliz sarayı aracılığıyla gelmişti. Sonuç, ortak bir Anglo-İskoç-Norman elitinin oluşmasıydı. David'in sarayında en gözde ileri gelenlerin hepsi Norman (ya da en azından Fransız) kökenliydi ve sayıları 12. ve 13. yüzyıllar boyunca giderek arttı. Sonuç, yerli aristokrasinin tamamen yerinden edilmesi değil, daha ziyade bu aristokrasi ile Anglo-Norman gelenler arasında bir karışım (ve zaman zaman sorunlar) oldu. Ancak bu tür değişimler çoğu kişi tarafından hoş karşılanmadı ve 12. yüzyılın büyük bölümünde gerginlik belirtileri görülebilir. Gerçekten de hoşnutsuzlar kraliyet ailesinin rakip kolları etrafında toplanmış, David'in ilk yıllarında Alaxandair'in gayrimeşru oğlu Máel Coluim'i (adını büyükbabasından almıştır) desteklemişlerdir. Bu tür muhalif güçler David'in ölümünün ardından güçlenerek geri dönecekti.

Fakat bu durum, silahlı bir zapt değildi. İskoç kralları ve aynı zamanda yerli aristokrasinin unsurları tarafından teşvik edilen

(büyük ölçüde) barışçıl bir yerleşimdi. 12. ve 13. yüzyıllar İskoç Krallığı'nda bürokratik yönetimin ilk resmî yapılarının inşa edildiği önemli bir değişim dönemiydi. Norman aristokratların ithal edilmesi bu değişimlerin bir parçasıydı ve bunun ana etkisi kralın ve aristokrasinin (özellikle de üst kademelerinin) güçlerini sağlamlaştırmaktı.[11]

Kaynaklarımızın (çoğunlukla İngiliz) bakış açısına göre, bu değişiklikler olumlu karşılanmaktadır. Aelred'in Kral David'in ulusunun barbar yöntemlerini evcilleştirmesini nasıl onayladığını görmüştük. Burada Galler'in sınır bölgelerinde kullanılanlara benzer mecazlar görüyoruz: Anglo-Normanlar İskoçya'nın yerel barbarlığını ehlileştirmek için yola çıkmış düzen güçleridir. Ancak önemli bir fark vardır. Aelred İskoçların bu dünyayı kucaklamasından bahseder.[12] Benzer duygular 1120'lerin ortalarında Malmesburyli William tarafından da dile getirilmişti. William, son derece önemli *İngiltere Kralları'nın Tarihi*'ni (History of the Kings of England) İmparatoriçe Matilda'ya (I. Henry ile Edith/Matilda'nın kızı ve dolayısıyla David'in yeğeni) ithaf etmiş ve burada David'in ülkesinin barbarlığından nasıl kurtulduğunu ve yaşam, giyim ve beslenme standartlarını nasıl yükselttiğini anlatmıştır.[13]

Elbette tüm İngilizler Aelred ve William kadar sempatik değildi (onlar bile zaman zaman sert eleştirilerde bulunabiliyorlardı). Ancak gerçek bir değişimin başladığına dair işaretler vardı. Bunu en açık şekilde savaş uygulamalarında görebiliriz. İskoç geleneği, Galler ve zapt öncesi İngiliz geleneğine çok benziyordu, bunlar savaşta yenilenleri (ve sivil halklarını) öldürmek ya da köleleştirmeyi içermekteydi. III. Máel Coluim'in Kuzey

11 A. Taylor, *The Shape of the State in Medieval Scotland, 1124–1290* (Oxford: Oxford University Press, 2016).

12 *PL*,, cxcv, sütun 711–38, Broun ile birlikte, 'Attitudes of *Gall* to *Gaedhel*', 69–71.

13 William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, V.400, B. Weiler ile birlikte, 'William of Malmesbury on Kingship', *History* 95 (2005), 3–22, 9–10. Daha fazlası için: Weiler, 'William of Malmesbury, King Henry I, and the *Gesta regum Anglorum*', *Anglo-Norman Studies* 31 (2009), 157–76.

İngiltere'ye yaptığı saldırıların Durhamlı Symeon tarafından dehşetle anlatıldığı 11. yüzyılın sonlarında durum hâlâ böyleydi. Savaşta aristokratların merhametine alışkın Normanlar için yenilen düşmanların İskoçlar tarafından büyük ölçekte köleleştirilmesi akıl almaz bir şeydi.[14] David'in 1138'deki istilası da pek çok açıdan benzerdi ve ele geçirilenlerin önemli bir kısmı köle olarak satılmıştı. Ancak değişimin ipuçları mevcuttur. Birçok anlatı David'in ordusundaki Norman, İskoç Ovası İngilizleri, İskoç ve Gallowaylı (ya da "Pikt") unsurlar arasında bir ayrım yapar ve en kötü zulümler son gruplara atfedilir. Görünüşe göre David'in kuvvetleri sadece yarı barbardı. Dahası, David'in kendisinin de dinî bir jest olarak kölelerden payına düşeni iade ettiği söylenir. Belli ki Norman yasa ve kurallarına göre oynamaya hevesliydi.[15]

David'in torunu Aslan William'ın Kuzey İngiltere'yi işgal ettiği 1173-1174 yıllarında bu ayrımlar daha da bulanıklaşmıştı. William'ın kişisel maiyeti ile İngiliz düşmanları arasındaki tek fark sadakatleriydi, ya da en azından Anglo-Norman şair Jordan Fantosme bizi buna inandırır. Elbette her şey değişmemişti. Jordan, William'ın adamları (aslında Flaman paralı askerler) tarafından tahrip edilen bölgelerin yerel sakinlerinin, İskoçların ('can düşmanları') orada bulunmamasından dolayı şanslı olduklarını çünkü merhamet göstermeyeceklerini belirtir. Latince yazan Newburghlu William, bu kuvveti hâlâ 'barbarlar sürüsü' ve 'hayvanlardan daha vahşi' olarak tanımlamaktadır (gerçi William bile İskoç kralının İngiliz saldırganları kendi adamları sandığını ağzından kaçırır ki bu da her iki saraydaki Anglo-Norman

14 Symeon of Durham, *Historia regum Anglorum*, haz. T. Arnold, *Symeonis monachi omnia opera*, ii (Londra: Longman, 1885), 191–2.

15 John of Hexham, *Historia*, böl. 4, haz. T. Arnold, *Symeonis monachi omnia opera*, ii (Londra: Longman, 1885); Richard of Hexham, *De gestis regis Stephani*, 1138 yılı, haz. R. Howlett, *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry I, and Richard I*, iii (Londra: Longman, 1886); Aelred of Rievaulx, *Relatio de standardo*, haz. Howlett, *Chronicles of the Reigns*, iii, 181–99; John of Worcester, *Chronicon*, 1138 yılı.

elitinin büyük ölçüde ayırt edilemez olduğunun açık bir göstergesidir).[16]

Şövalyelik ve barbarlık arasındaki çizgi, her zaman değişken olmuştur. 1066'daki Norman istilacılara göre yerli İngilizler medeniyetsizdi. Durhamlı Symeon 1120'lerde yazmaya başladığında, 'tatlı medeniliklerinde' Normanlara katılmaya başlamışlardı. Artan sayıda Norman'ın (ve İngiliz'in) İskoç sarayına gelmesiyle İskoçya da benzer bir yöne doğru ilerliyordu. Ancak bu değişiklikler tüm İskoçya'yı aynı ölçüde kapsamıyordu. Norman yerleşimi en yoğun olarak Lothian'ın büyük ölçüde İngilizce konuşulan bölgelerinin yanı sıra Fife, Gowrie, Angus ve Mearns'ın kuzey ovalarında gerçekleşmiştir.[17] 1138'deki Standart Savaşı'nın anlatımlarında zaten dağlılar ve ovalılar arasındaki ayrımın ipuçlarını görürüz, yalnızca ikinciler Anglo-Norman sarayının kurallarını kolayca benimser. Daha sonraki İskoç toplumunun başlıca kültürel ayrımı haline gelecek olan bu ikilik, daha önceki İngiliz yazarların İskoçların barbarlığını vurguladığı gibi, dağlıların barbarlığının altını çizen ovalı din adamları tarafından da büyük bir zevkle ele alınmıştır.[18]

İskoç sarayının Avrupa ana akımına girdiğinin en açık işaretlerinden biri krallarının ve prenslerinin kıta dükleri ve hükümdarları tarafından şövalye ilan edilmesidir. Donnachad 1087'de I. Guillaume'un oğlu Courteheuse tarafından, I. David ise Fransa Kralı I. Henri tarafından şövalye ilan edilmişti. IV. Máel Coluim, bir süre sonra kardeşi David gibi 1159'da II. Henry tarafından,

16 *Jordan Fantosme's Chronicle*, ll. 1,175–8, haz. R. C. Johnston (Oxford: Oxford University Press, 1981); William of Newburgh, *Historia regum Anglicarum*, II.23, haz. ve çev. P. G. Walsh ve M. J. Kennedy (Warminster: Aris & Phillips, 1998–2007). Daha fazlası için: Bartlett, *Making of Europe*, 78–82; Gillingham, *English in the Twelfth Century*, 14–15, 41–58, 101–3; Strickland, *War and Chivalry*, 291–329, 337–40.

17 G. W. S. Barrow, *The Anglo-Norman Era in Scottish History* (Oxford: Oxford University Press, 1980); A. Grant, 'At the Northern Edge: Alba and the Normans', *Norman Expansion: Connections, Continuities and Contrasts*, haz. K. J. Stringer ve A. Jotischky (Farnham: Ashgate, 2013), 49–85; J. A. Green, 'The Normans in the North', *Normans and the 'Norman Edge'*, haz. Stringer ve Jotischky, 53–75.

18 Broun, 'Attitudes of *Gall* to *Gaedhel*'.

geleceğin II. Alaxandair'i ise 1212'de Londra'da kötülüğü ile ün salmış 'kötü Kral John' tarafından şövalye ilan edildi. Şövalyelik kültürünün arketipik sembollerinden biri olan şövalyelik ritüeli, İskoç ve İngiliz hükümdarı arasındaki ilişkiye çok uygundu. Bir dereceye kadar hiyerarşiyi sembolize ediyordu ama saygı duruşu gibi onurlu bir boyun eğme biçimini oluşturuyordu. İskoçların bir anlamda Anglo-Norman mevkidaşlarıyla eşit oldukları, I. David'in İngiliz tahtının genç adayı Henry Plantagenet'yi (geleceğin II. Henry'si) şövalye ilan etmesinde olduğu gibi bu iyiliğe karşılık verebilmelerinden anlaşılmaktadır.[19]

David'in yönetiminde kuzeye giden Norman aileler arasında Robert de Bruce'un yönetiminden daha ünlü (ve etkili) olan çok az aile vardı. Robert 1120'lerde İngiltere ve Normandiya'da zaten önde gelen bir figürdü. Saltanatı sırasında İskoç sarayı ile ilişkilerini belirgin bir şekilde geliştiren I. Henry'nin destekçilerindendi. Sadakati için Yorkshire'da bir dizi mülk ile ödüllendirilmişti.[20] Robert, Anglo-Norman sarayı aracılığıyla o zamanlar Huntingdon Kontu olan David ile tanıştı. David'in kendisi belge kayıtlarında ilk kez Kral Henry'nin 1103'te Robert'in haklarını onaylayan bir imtiyazda görünür ve ikisi Cotentin'de birlikte hizmet etmiş olabilir.[21] Kuşkusuz David İskoç tahtına oturduğunda, Robert onun yanında görünen ilk (birçok) Norman ortaklarından biriydi.

Robert'in İskoçya'ya gelişi, kraliyetin geleneksel açılış yeri olan Scone'de düzenlenen 1124 tarihli bir imtiyazda kayıtlıdır. Bu, David'in kral olarak yayınladığı ilk belgedir ve birçok açıdan saltanatının simgesidir. Bu belgede David; Robert'e Annandale'i,

19 Davies, *Domination and Conquest*, 50–1. Daha fazlası için: B. Weiler, 'Knighting, Homage, and the Meaning of Ritual: The Kings of England and Their Neighbors in the Thirteenth Century', *Viator* 37 (2006), 275–300.

20 P. Dalton, *Conquest, Anarchy and Lordship: Yorkshire, 1066–1154* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 88, 92–4, 96.

21 *Regesta Regum Anglo-Normannorum*, ii, *1100–1135*, haz. C. Johnson ve H. A. Cronne (Oxford: Clarendon Press, 1956), no. 648. Daha fazlası için: J. A. Green, 'David I and Henry I', *Scottish Historical Review* 75 (1996), 1–19.

gevşekçe tanımlanmış bir hizmet karşılığında geniş bir toprak parçası verir. Amaç açıkça İskoçya'nın bağımsız bir ulus olarak hayatta kalması ve gelişmesi için bilgi birikimine ve bağlantılarına şiddetle ihtiyaç duyulacak, gelecek vaat eden bir Anglo-Norman baronunun (ve uzun süredir ortağının) sadakatini kazanmaktı. David bu toprakları muhtemelen bir süre önce Cumbria'da ağabeyine vekâlet ederken Robert'a vermişti. İmtiyazın amacı bu anlaşmayı resmileştirmektir. Tanık listesi, David'in kuzeye getirdiği yeni Anglo-Norman ileri gelenleri ile birlikte olmaktan memnuniyet duyduğunu göstermektedir (sözleşmenin sekiz tanığının tamamı yeni gelenlerdir). Metnin kendisi de sadece David'in Fransız ve İngiliz tebaasına -yani Norman göçmenlere ve Lothian sakinlerine- hitap etmekte, kuzey ve batıdaki İskoç ve Gallowaylı mevkidaşlarını dışarıda bırakmaktadır. Bu da bağışın asıl hedef kitlesini göstermektedir. Bu kanun saraydaki yeni gözdelerden oluşan küçük bir kadronun yararınaydı. Bağışın kendisi de aynı derecede dikkate değerdir. Bu sadece yararlı bir müttefikin hizmetlerini güvence altına almakla kalmadı, aynı zamanda İskoç kralının sık sık kendini göstermekte zorlandığı, büyük ölçüde özerk bir bölge olan Galloway'a doğru bakan yeni bir lordluk yarattı.[22]

Orta Çağ İskoçyası'nın en büyük soylu ailelerinden biri olan de Bruce (ya da Brus) soyu Robert'ten gelmektedir. Bir diğeri ise Anglo-Picard soylu bir ailenin çocuğu olan Bernard de Balliol tarafından kurulmuştur. Hem Robert hem de Bernard her şeyden önce Anglo-Norman baronları olarak kaldılar. 1138'de ve yine 1173 ile 1174 yılları arasında çatışmalar patlak verdiğinde onlar ve varisleri yeni İskoç lordlarına karşı İngiliz kraliyetini

22 *The Charters of David I: The Written Acts of David I, King of Scots, 1124–53, and of his Son, Henry, Kont of Northumberland, 1139–52*, haz. G. W. S. Barrow (Woodbridge; Boydell Press, 1999), no. 16, Oram ile birlikte, *Domination and Lordship*, 65–6; Broun, 'Southern Scotland', 42–5; R. Sharpe, 'People and Languages in Eleventh- and Twelfth-Century Britain and Ireland: Reading the Charter Evidence', *The Reality Behind Charter Diplomacy in Anglo-Norman Britain*, haz. D. Broun (Glasgow: University of Glasgow, 2011), 1–119, 71–8.

desteklediler (gerçekten de, 1174'te Aslan William'ı yakaladığı bildirilen kişi Bernard'ın en küçük oğluydu). Ancak bu durum Bruce'lar ve Balliol'lerin İskoç sarayında yükselmelerini engellemedi ve Balliol'ler 13. yüzyılın sonlarında Oxford Balliol Koleji'nin kurucusunun oğlu (II) John de Balliol'ün (İskoçya Kralı I. John) şahsında, Bruce'lar ise kısa bir süre sonra (VII) Bruce Robert (İskoçya'nın I. Robert'i) ve onun oğlu ve varisi II. David'in şahsında kendilerini tahtta buldular. Bruce soyu 1371'de ikinci nesilden sonra başarısızlığa uğrayınca krallık ilk olarak I. David altında kurulan başka bir İskoç Norman soyuna geçti: Stewartlar.[23] Bu aile daha sonraki daha kibar isimleriyle (Stuart'lar) 1707'de İngiliz tahtına da oturacaktı. Hanedan talihinin şansı sayesinde Normanların İskoçya'ya yerleşmesiyle İskoç ve İngiliz taçlarının birleşmesinin, yani Büyük Britanya'nın temelleri atılmış oldu. Bu onun tek tezahürü olmayacaktı.

23 Barrow, *Anglo-Norman Era*, 61–90. Ayrıca bkz. R. M. Blakely, *The Brus Family in England and Scotland, 1100–1295* (Woodbridge: Boydell Press, 2005), 8–27.

20

Tahtın Ardındaki Güç: Ada de Warenne Yönetiminde İskoçya, 1153-78

Ada de Warenne, dindar oğlu Máel Coluim'e genç ve güzel bir gelin sunduğunda ne yaptığını çok iyi biliyordu. Máel Coluim tahta yeni çıkmıştı ve çaresiz şekilde bir varise ihtiyacı vardı. Annesi sadece bu yolda ona yardım ediyordu. Ne yazık ki Ada için Máel Coluim'in aklı daha yükseklerdeydi. Kadını nezaketen odasına kabul etti. Ancak Máel Coluim, iffetini korumak adına yatağını terk etmesi için ona ısrar etti. Ertesi sabah kral, hizmetkârları tarafından bir pelerine sarılmış halde yerde bulundu. Çoğu kişi günaha karşı koyamazken, Máel Coluim kararlılıkla yoldan çıkmayı reddetmişti.

Ya da İngiliz tarihçi Newburghlu William böyle bildirmektedir.[1] Bu anlatı aziz motifleriyle doludur ve tamamen gerçek değeriyle ele alınamaz. Ancak William'ın anlatısı İskoçya'da 1150 ve 1160'larda yaşanan siyasi zorlukları çok iyi özetlemektedir. Zira Máel Coluim 1153'te on iki yaşındayken önemli bir belirsizlik anında tahta çıkmıştı. Máel Coluim'in babası Henry'nin aslında David'in yerine geçmesi planlanmıştı ancak Henry bir önceki yıl ölmüş ve sırayı Máel Coluim'e bırakmıştı. Daha çocuk denecek yaştaki Máel Coluim'in büyükbabasının yerine geçmesi beklenemezdi. Hepsi bu değildi. Máel Coluim'in hasta olduğuna dair belirtiler zaten vardı ve bu onun derin dindarlığına ilham vermiş olabilirdi. Ancak iffet Máel Coluim'in Ebedî Krallık'taki davasına

1 William of Newburgh, *Historia rerum Anglicarum*, I.25.

yardımcı olmuş olsa da dünyevi krallıktaki sorunlarını daha da artırmıştı. Varisi olmayan zayıf bir kral çifte sorumluluk demekti.

Bu tehlikelerin farkında olan Máel Coluim'in annesi onun yanından hiç ayrılmadı. Anlatılanlara göre, Ada de Warenne doğanın bir gücüydü. Máel Coluim'e bir keşiş değil bir kral olduğunu hatırlatarak evlenmesi için defalarca baskı yaptı. Nihayetinde Máel Coluim bundan vazgeçmesini istemek zorunda kaldı. Ancak Ada, yine de soyunun çıkarlarını göz önünde bulundurarak küçük oğlu William'ın hazır olmasını ve zamanı geldiğinde ağabeyinin yerine geçmeyi beklemesini sağladı.

I. David İskoçya'ya Norman ileri gelenlerinin yerleşmesine önayak olmuştu, ancak bu çabalar torunları Máel Coluim ve William döneminde meyvesini verdi. David'in kendi Fransız hayranlığı izleri gençliğine kadar sürülebilir. Küçük bir oğul olarak David'in İskoç tahtına geçeceğinin garantisi yoktu. Bu nedenle, dönemdeki erkeklerin sayıca giderek artan bir şekilde yaptığı gibi David de kendi servetini yaratmaya koyulmuştu. Bir prens olarak evlenme ihtimali yüksekti. Zengin Anglo-Norman varisi Huntingdonlu Matilda ile yaptığı evlilik, İngiltere Kralı I. Henry'nin sarayında bir yer edinmesini de beraberinde getirmişti.

David'in hırslarını teşvik etmek Henry'nin çıkarınaydı. Cumbria Prensi olarak David, İskoç sarayı ile bir temas noktası sağlıyordu ve David kral yapılabilirse, Henry kendisine önde gelen baronlarından birisinin komşu olması avantajına sahip olacaktı. David'in kardeşi Alaxandair 1124'te öldüğünde Henry bu nedenle I. Alaxandair'in oğlunun rakip iddialarına karşı David'in taht teklifini desteklemekte gecikmedi. Böylesine yüce bir desteğe sahip olan David kısa sürede kendini kabul ettirmeyi başardı. İskoçya'daki konumu, bir önceki yüzyılda İngiltere'deki İtirafçı'nın konumuna benziyordu. David yetişkinlik hayatının çoğunu Norman aristokratları arasında geçirmiş ve onların

yardımıyla tahta çıkmıştı. Önümüzdeki yıllarda da yönetmesine yardım etmeleri için onlara başvuracaktı.

Ancak David İskoç olduğu kadar Norman idiyse, oğlu Henry daha fazlasıydı. David'in Matilda ile evlenmesinden kısa bir süre sonra (yaklaşık 1114) İngiltere'de doğan Henry, dünyaya bir İskoç prensi olarak değil, önde gelen bir Anglo-Norman kontunun varisi olarak geldi. David, Cumbria Prensi olarak kaldığı için erken yaşlardan itibaren İskoç işleriyle biraz tanışıklığı vardı. Bununla birlikte, Henry'nin geleceği, belirgin bir şekilde Frank-Norman adının ortaya koyduğu gibi, Anglo-Norman sarayında yatıyor gibi görünüyordu.

Bu bağlantılar David'in İskoç Krallığı'na yükselmesinin ardından da devam etti. Ancak I. Henry'nin 1135'te ölümü ve ardından İngiltere'de yaşanan veraset tartışmaları ('Anarşi' olarak adlandırılır) İngiliz ve İskoç sarayları arasındaki ilişkileri bozdu. I. Henry'nin eski bir dostuna yakışır şekilde David, Matilda'nın (Henry'nin kızı ve tercih edilen varisi) iddialarını Étienne'in (Henry'nin yeğeni) iddialarına tercih etti. Ancak bu, bir dereceye kadar pragmatizmi engellemedi. David başlangıçta Étienne'e boyun eğerek İngiltere'deki ailevi çıkarlarını güvence altına aldı. Ancak Matilda'nın lehine bir isyan patlak verdiğinde David buna katılmakta gecikmedi. Güçleri Étienne tarafından Standard Savaşı'nda (1138) ağır bir yenilgiye uğratıldı ve David bir kez daha anlaşmaya zorlandı. Ancak Matilda'nın hak iddiasının devam eden tehdidi Étienne'in avantajını kullanacak durumda olmadığı anlamına geliyordu ve David'in oğlu Henry sadece Huntingdon Kontluğu'nu elinde tutmakla kalmadı, Northumberland Kontluğu'nu da buna ekledi. David ve Henry savaşı kaybetmiş olabilirlerdi ama barışı kazanmışlardı.

David ve Henry'nin konumlarının gücü, Henry'nin ertesi yıl (1139) Ada de Warenne ile evlenmesinden de anlaşılmaktadır. I. Guillaume'un yakın arkadaşlarından biri olan (I) William de Warenne'in torunu Ada mükemmel bir eşti. Aile toprakları

Étienne'i destekleyen bir bölge olan Surrey'de bulunuyordu ve üvey kardeşleri ikiz Beaumont'lar (Roger de Beaumont'un torunları) Étienne'in en önde gelen destekçileri arasındaydı. Bu birlikteliğin amacı Henry'yi ve (dolayısıyla David'i) Étienne'i hedeflerine bağlamaktı. Bu bakımdan sadece kısmen etkili oldu. Çünkü 1141 yılına gelindiğinde Henry ve David eski yollarına geri dönmüş, Matilda'yı desteklemeye başlamışlardı. Fakat bu birliğin İskoç Krallığı için uzun vadeli sonuçları olacaktı.[2]

Ada'nın Henry'den üç oğlu ve üç kızı oldu. Bunlardan en büyüğü 1141 baharında doğan Máel Coluim idi. Bir İskoç isminin seçilmesi önemlidir: Máel Coluim adını büyük büyükbabası III. Máel Coluim'den almıştı ve Henry'nin aksine en başından beri İskoç tahtını hedeflediği açıktı. Çift, 1143'te doğan ikinci oğulları William'ın ismi için yeniden geleneklere döndü. William bir Warenne ismiydi ve genç prense Ada'nın babası (II) William de Warenne'in ismi verilmişti. Üçüncü (ve son) oğulları ise Henry'nin babasının adını taşıyan David idi. Çiftin kızları da benzer şekilde kozmopolit isimler taşıyordu; birine annesinin adı olan Ada, diğerine büyük büyükannesinin (III. Máel Coluim'in eşi) adı olan Margaret, üçüncüsüne ise büyükannesinin adı olan Matilda verildi.

1130'ların sonundaki karışıklıklardan sonra İngiltere ve İskoçya arasındaki ilişkiler sonraki on yıl içinde istikrara kavuştu. David (ve Henry) fırsat buldukça Matilda'nın İngiliz tahtı üzerindeki hak iddiasını desteklemeye devam etti ancak Étienne ve Matilda'nın savaşan hiziplerinin odak noktası güneydi ve İskoç sarayı Anarşi'nin en kötü tahribatından kurtuldu. Daha kalıcı

---

2 V. Chandler, 'Ada de Warenne, Queen Mother of Scotland (*c.*1123–1178)', *Scottish Historical Review* 60 (1981), 119–39; J. A. Nelson, 'Queens and Queenship in Scotland, *circa* 1067–1286' (Yayınlanmamış Doktora Tezi, King's College Londra, 2007), 91–125. Karş. D. Crouch, *The Beaumont Twins: The Roots and Branches of Power in the Twelfth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), 29–51; E. van Houts, 'The Warenne View of the Past, 1066–1203', *Anglo-Norman Studies* 26 (2004), 103–22.

bir sonuç ise Anglo-Norman ileri gelenlerinin kuzeye akın etmeye devam etmesiydi. Bunların çoğu Kuzey İngiltere'den, İskoç hükümdarlarının ve onların düzenli temas halinde olduğu bölgelerden geliyordu. Hem Balliol'ler hem de Bruce'lar buradan gelmişti. Ancak gelenlerin hepsi kuzeyden gelmiyordu. Çok sayıda kişi Kral David'in güneydeki kontluğu Huntingdon ve çevresinden gelmiştir. İskoçya ile Batı Kırsalı arasındaki bağlantı daha az aşikârdır, burası (belirsizliğini koruyan nedenlerden ötürü) İskoçya'ya yerleşmek isteyen ileri gelenler için üçüncü büyük bir istihdam alanı oluşturmuştur. Bu olayların çoğunda Normanlar sınırın güneyinde ve çoğu durumda Normandiya'da da toprak sahibi olmaya devam ettiler. Aileler kısa sürede kök salmaya başlarken, bu bağların önemi küçümsenmemelidir.[3]

Bu bağlamda İskoç siyasetindeki 'David Devrimi' hakkında çok şey söylenmiştir. Norman ileri gelenlerini ve bilgi birikimini ithal eden I. David'in geri kalmış İskoç Krallığını isteksiz bir şekilde 12. yüzyıla sürüklediği düşünülmektedir. David ve Normanları kesinlikle bir sürecin başlangıcındaydılar, ancak David'in eşi ve torunlarının oynayacakları çok daha önemli rollerin olacağı bir sürecin başındalardı. Bu süreçte İskoçya'nın yerli ileri gelenlerinden bahsetmeye bile gerek yok. David kendi adına, başarısının kurbanı oldu. Uzun yaşaması, tek oğlu Henry'den bir yıl daha uzun yaşaması anlamına geliyordu. David, Frank-Norman modeline göre Henry'yi zaten varisi olarak belirlemişti. Henry'nin ölümüyle birlikte, aynı şeyi Henry'nin en büyük oğlu genç Máel Coluim için de yaptı. David 1153 yılında huzur içinde öldüğünde, taht doğrudan on iki yaşındaki torununa geçti.

Bir çocuğun tahta çıkması, bir Orta Çağ krallığı için her zaman sınav olmuştur. Siyasi hiyerarşinin tepesinde bir güç boşluğu yaratır ve çocuğun saltanatının başarısı, arkadaşlarının ve

3 Barrow, *Anglo-Norman Era*, 61–117; K. J. Stringer, 'Aspects of the Norman Diaspora in Northern England and Southern Scotland', *Normans and the 'Norman Edge'*, haz. Stringer ve Jotischky, 9–47.

çevresindekilerin gidişatı yürütme becerisine ve krallığın büyük ve iyi adamlarının onları destekleme istekliliğine bağlıdır. İskoç Krallığı'nın çocuk krallığı ile ilk karşılaşmasında hayatta kalması, David tarafından atılan temellerin bir kanıtıdır. Bu aynı zamanda Máel Coluim'in koruyucularının siyasi zekâsını da gösterir, bunların başında da annesi Ada de Warenne geliyordu.

Ada'nın bu yıllarda öne çıkması açıklama gerektiriyor. Önceki yönetimle en somut bağ olan ana kraliçe, Orta Çağ kraliyetlerinde sıklıkla rol oynamıştır. Bununla birlikte, bu rol hafife alınabilecek bir rol değildi. İngiltere Kralı John 1216'nın sonlarında öldüğünde, eşi Isabella'ya dokuz yaşındaki III. Henry'nin (oğlu) naipliğinde yer verilmedi. Máel Coluim'in durumunda bile, Fife Kontu I. Donnachad, belki de İskoç kraliyet açılış geleneklerinde Fife Kontu'nun oynadığı rol nedeniyle başlangıçta baş vasi olarak öngörülmüştü.[4] Ancak Donnachad, David'in ölümünden kısa bir süre sonra aceleye getirilmiş olan Máel Coluim'in tahta çıkışını denetleyemeden öldü. Bu boşluğa yetenekli Ada girdi. İlerleyen yıllarda, ana kraliçenin etrafında birbirine sıkı sıkıya bağlı bir grup, sarayda kararları büyük ölçüde David'in (ve Ada'nın) Norman favori isimlerden -Walter fitz Alan, Hugh ve Richard de Moreville ve David Olifard gibi adamlardan- oluşan bir grup belirledi. Máel Coluim reşit olduğunda keskin bir kopuş yaşanmadı, çünkü önceki vasileri güvenilir danışmanlar olarak kalmaya devam etti.[5]

Ada'nın Máel Coluim'i destekleme kararı muhtemelen kralın zayıflığından kaynaklanıyordu. Kesinlikle 1160'larda ciddi bir hastalığın belirtilerinden muzdaripti. Eğer modern tarihçilerin şüphelendiği gibi bu bir Paget hastalığı (anormal büyümelere ve hatta ölüme yol açabilen bir kemik hastalığı) vakasıysa, o zaman

4 Karş. J. Bannerman, 'The King's Poet and the Inauguration of Alexander III', *Scottish Historical Review* 68 (1989), 120–49, özellikle bkz. 124–7, 132–3.

5 E. J. Ward, 'Child Kingship in England, Scotland, France, and Germany, *c.*1050–*c.*1250' (Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Cambridge, 2017), 31–3, 161–4. Daha fazlası için: Bartlett, *Blood Royal*, 114–23.

ilk başlangıcı çok daha erken olabilirdi. Máel Coluim'in iffetli kalma ısrarı muhtemelen buna bir yanıttı. Tahtta bekâr ve hasta bir oğul varken Ada'nın mirası güvence altında olmaktan çok uzaktı. Máel Coluim'i bir varis doğurmaya teşvik etme çabaları başarısız olsa da soyunun devamını sağlamak için elinden gelen her şeyi yapmaya devam etti.

Ada de Warenne temkinli olmakta haklıydı. Máel Coluim'in göreve başlamasından kısa bir süre sonra krallığın kuzey bölgelerinde büyük bir isyan patlak verdi. Bu isyan Argyll'in güçlü lordu Somerled tarafından yönetiliyordu. Kuzey ve Batı İskoçya, hem fiilî hem de hukuki olarak uzun bir bağımsızlık geçmişine sahip bölgelerdi. Ancak bu bir özgürlük talebinden çok tahta rakip bir soy yerleştirme girişimiydi. Çünkü Somerled'in (oldukça gizemli bir şekilde) 'Máel Coluim'in oğullarıyla' birlikte isyan ettiği söylenir. Söz konusu Máel Coluim bazen Ross'un sonraki kontu olarak tanımlanmıştır, ancak daha önce amcasının saltanatının başlarında isyan etmiş olan Kral David'in gayrimeşru yeğeni olduğu neredeyse kesindir. Dolayısıyla bu, David'e ve onun Frank-Norman yönetimine karşı daha önceki muhalefetin bir devamıydı.[6]

İsyan hakkında istediğimizden daha az şey biliyoruz -o yıllarda İskoç iç siyasetine dair ayrıntılı kaynaklar çok azdı- ancak bu olay David'in soyunun taht üzerindeki hâkimiyetinin ne kadar kırılgan olduğunu hatırlatıyor. IV. Máel Coluim başarısız olduğu takdirde hazırda bekleyen pek çok kişi vardı. Ada'nın şansına, bunların başında Máel Coluim'in küçük kardeşi William geliyordu. Máel Coluim 1165 yılında hastalığına yenik düştüğünde William hızla onun yerine geçerek İskoçya'yı sonraki elli yılın en iyi kısmı boyunca yönetti.

Ada bu yıllarda çok daha az öne çıkmaktadır. Yirmili yaşlarının başında yetişkin birisi olan William'ın kardeşiyle aynı şekilde

6 *A Scottish Chronicle Known as the Chronicle of Holyrood*, haz. M. O. Anderson ve A. O. Anderson (Edinburgh: Scottish History Society, 1938), 124–5, Oram ile birlikte, *Domination and Lordship*, 109–14.

elinin tutulmasına ihtiyacı yoktu. Ada'nın da mesafeli durmak için kendine göre nedenleri vardı. Bu yıllarda, ölümüne kadar yakasını bırakmayacak olan bir dizi ağır hastalık geçirmeye başladı. Artık kalan enerjisini, dul bir kraliçe için alışılageldiği üzere dinî himayeye odaklamıştı. Ancak Ada, saraydaki tek önemli kadın olmaya ve bu sayede hatırı sayılır bir nüfuza sahip olmaya devam etti. Máel Coluim gibi William da 1165 yılında evlenmemişti ve yirmi yıldan fazla bir süre öyle kalacaktı. (ancak kardeşinin aksine William kesinlikle iffetli değildi, çünkü bu yıllardan en az bir gayrimeşru çocuk biliyoruz). Görünüşe göre Ada, *de facto* kraliçe rolünü o kadar iyi yerine getirmiştir ki oğullarından hiçbiri onun yerini almak için acele etmemiştir.

Gelecek nesillerce 'Aslan' olarak bilinen William döneminde, David tarafından başlatılan süreçlerin birçoğu meyvesini vermiştir. Buradaki hikâyenin bir kısmı Anglo-Norman yerleşiminin ve etkisinin devam etmesidir. Çünkü 1120'ler ve 1130'larda tek bir göç edenler akını yerine, David, Máel Coluim ve William döneminde yavaş ama istikrarlı bir akış olmuştu. William'ın dört dedesinden üçü Anglo-Norman'dı, şimdi saray ve krallık giderek daha Fransızca konuşan bir karakter kazanmaya başlamıştı. Kraliyet imtiyazlarının hitap maddeleri bunu yansıtmaktadır. Gördüğümüz gibi, William 1173 ve 1174'te II. Henry'ye karşı güneye yürüdüğünde kişisel maiyetini güneyli düşmanlarından ayıracak çok az şey vardı. Tek değişiklik bunlar değildi. William'ın oğlu II. Alaxandair'in hükümdarlığı sırasında İskoç kralları, Anglo-Norman mevkidaşlarıyla aynı şekilde isyancılara merhamet göstermeye başladı.[7]

Ancak İskoçya'daki Norman unsuru, soylular arasında bile mutlak olarak sayıca az kalmaya devam etti. William ve ailesi Anglo-Norman gibi görünse de İskoç ordusunun büyük kısmı İngiliz anlatıcıları dehşete düşüren yerli hafif piyadelerden

7 C. J. Neville, 'The Beginnings of Royal Pardon in Scotland', *Journal of Medieval History* 42 (2016), 559–87.

oluşmaya devam etti. Gerçekten de bazı güneyli anlatıcılar William'ın 1174'teki yenilgisini, ordusundaki daha barbar unsurların açgözlülüğünü dizginleyememesinin (ya da dizginlemek istememesinin) ilahi cezası olarak sunar.

En kalıcı değişiklikler yeni yönetim ve belgeleme biçimlerinin benimsenmesi olmuştur. Her iki durumda da bu değişimler sadece Normanların etkisine dayandırılamaz, ancak her ikisinde de Normanlar rol oynamıştır. 11. yüzyıldan önce İskoçya'ya ait neredeyse hiç belge kaydına sahip değiliz. David ve torunlarının hükümdarlıkları boyunca bu durum hızla değişmiştir. Burada yeni kanıtları yeni sosyal ve siyasi yapılarla eşitleme konusunda dikkatli olmalıyız. Bu belgeler önemli ölçüde, uzun zamandır var olan kalıpları daha iyi görmemizi sağlamaktadır. Fakat İskoç hükümeti ve toplumunun 'hafızadan yazılı kayda' doğru kararlı bir şekilde değiştiğine şüphe yoktur.

Bu belgelerin aldığı biçim özellikle ilgi çekicidir. 12. yüzyılın başlarından itibaren krallar ve önde gelenler adına düzenlenen en eski İskoç imtiyazları, Anglo-Norman muadillerini yakından örnek almaktadır. Bizi sarayda ve saray dışında artan Fransızca konuşan unsurlar konusunda ilk kez uyaran hitap cümleleri, Anglo-Norman emir-şartnamelerindeki (kendisi de Anglo-Sakson mühürlü fermanının mirasçısıdır) şeklini alır. Bu nedenle, bu türden günümüze ulaşan en eski belgenin I. David'in 1124'te (I) Robert de Bruce'a Annandale'i vermesi tamamen uygundur.[8] Ancak bu gelişmeler saraydaki Fransızca konuşan aristokratların küçük (ama büyüyen) kadrosuyla sınırlı değildi. Hitap cümlelerinde "İskoçlardan", "İngilizlerden" (Latince: *Scotti* ve *Angli*) ve ayrıca Fransızlardan-Normanlardan (*Franci*) daha sık bahsedilir. Çok

---

8 BL Cotton Charter, xviii, 45 (*Charters of David I*, haz. Barrow, no. 16). Bir çoğaltması için: G. W. S. Barrow, *Scotland and its Neighbours in the Middle Ages* (Londra: Hambledon Continuum, 1992), görsel 1a. Hitap cümleleri hakkında: R. Sharpe, 'Address and Delivery in Anglo-Norman Royal Charters', *Charters and Charter Scholarship in Britain and Ireland*, haz. M.-T. Flanagan ve J. A. Green (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005), 32–52.

geçmeden Galce konuşan lordlar da bu tür belgeleri alıp vermeye başladılar. Burada, önemli bir Norman yerleşimi ve etkisine rağmen, yerel prenslik imtiyazlarının biçim ve nitelik açısından daha eklektik kaldığı Galler ile kısmi bir zıtlık ortaya çıkmaktadır.[9]

Yeni belge türlerinin benimsenmesiyle yakından bağlantılı olarak yeni dinî yaşam biçimlerinin himayesi söz konusuydu. Galler ve İrlanda'da olduğu gibi, yerli İskoç Kilisesi de güneydeki reform yanlısı papazlar tarafından geri kalmış ve yozlaşmış olarak algılanıyordu. Ancak önceki bölgelerde dinî reform genellikle İngiliz emperyalizminin ön cephesinde yer alırken, İskoçya'da başı çeken Fransız yanlısı yönetici hanedan oldu. Margaret'in İskoçya'ya yeni dinî yöntemler getirdiği söylenir. David de aralarında Tironensiyanlar, Sistersiyenler ve Augustinyenler'in de bulunduğu yeni dinî tarikatlara ait bir dizi ev kurmuştur. En eski kraliyet imtiyazlarının çoğu bu manastırlara aittir.[10]

Giderek artan bu kanıtlar, devlet ve toplumdaki diğer önemli değişimleri gözlemlememizi sağlıyor. David ya da Máel Coluim'den çok daha fazla, Aslan William yönetimde bir yenilikçiydi. Onun döneminde güç ve otoriteyi kralın ve yerel temsilcilerinin (özellikle şerifler ve kontların) elinde merkezîleştirmeye yönelik hamleler fark edilebilir. 1184'ten itibaren şeriflerin düzenli olarak yerel mahkemeler düzenlediğine dair işaretler vardır, aynı zamanda bu yıllarda kontluk makamının bölgeselleşmesine yönelik adımlar da görülebilir. William'ın kendi oğlu ve varisi II. Alaxandair, daha da ileri gidecekti. Sonuç olarak, İskoç kralları ve

9 D. Broun, 'The Writing of Charters in Scotland and Ireland in the Twelfth Century', *Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society*, haz. K. J. Heidecker (Turnhout: Brepols, 2000), 113–31; 'The Adoptions of Brieves in Scotland', *Charters and Charter Scholarship*, haz. Flanagan ve Green, 164–83. Karş. H. Pryce, 'Culture, Power and the Charters of Welsh Rulers', *Charters and Charter Scholarship*, haz. Flanagan ve Green, 184–202; Insley, 'Kings, Lords, Charters'.

10 D. Baker, '"A Nursery of Saints": St Margaret of Scotland Reconsidered', *Studies in Church History: Subsidia* 1 (1978), 119–141; G. W. S. Barrow, 'Scottish Rulers and the Religious Orders, 1070–1153', *Transactions of the Royal Historical Society*, 5. Seri, 3 (1953), 77–100. Ayrıca bkz. Broun, 'Writing of Charters'.

onların ileri gelenleri çok daha güçlenmiş olarak ortaya çıktılar. Yine bu yıllarda, I. David döneminde başlayıp Máel Coluim ve William döneminde hız kazanan ilk yerel sikkeler basıldı.[11]

Bu süreçlerin bir parçası olarak tarihçilerin bir zamanlar feodalizm dediği yeni toprak mülkiyeti ve lordluk uygulamalarının ortaya çıktığını görmeye başlıyoruz. 'F-kelimesi' artık uzmanlar tarafından genellikle kaçınılıyor ve haklı olarak öyle. Orta Çağ'da iyi tanımlanmış görev süresi ve hizmet kurallarına sahip tutarlı bir "feodal sistem" olup olmadığı açık değildir. Ancak açık olan şu ki, İskoçya'da krallar ve lordlar tarafından fief (ya da İskoç terimini kullanırsak feus) şeklinde verilen toprak bağışlarını görmeye başlıyoruz. Fief, hizmet karşılığında (tipik olarak askerî nitelikte) verilen bir bağımlı arazi biçimiydi. Hizmet için arazi verilmesi pek bir yenilik olmasa da kullanılan kelime dağarcığı, hizmet için ayrıntılı hükümler gibiydi.

Annandale'in Bruce'lara verilmesinde bu süreçleri yürürlükte görebiliriz. Eski ders kitaplarında I. David'in bu toprakları bir fief olarak Robert'a verdiği söylense de bu kesinlikle doğru değil. Orijinal belge basitçe, de Bruce'un Annandale'i 'Ranulf Meschin'in Carlisle'de sahip olduğu geleneklere' (her ne olursa olsun!) göre elinde tutması gerektiğini belirtir. Robert'in oğlu II. Robert, elli yıl sonra bu hakları Aslan William'a onaylattığında bu farklı bir hikâyeydi. Şimdi Annandale gerçekten de fief (Latince: *feudum*) olarak adlandırılıyor ve Robert bunu on şövalyenin hizmeti karşılığında alıyordu, ayrıca topraklar üzerinde çeşitli yargısal haklara sahipti. İngiltere ve Normandiya'da bu tür düzenlemeler için benzer terimler kullanılmaktadır ve sonuçta ortaya çıkan uygulamalar da orada gördüğümüze (tam olarak kopyalamadan) yakın bir seviyededir.[12] Bu daha sınırlı anlamda, gerçekten de

11 Taylor, *Shape of the State.*

12 *Charters of David I*, haz. Barrow, no. 16; *Regesta regum Scottorum*, ii, *The Acts of William I, 1165–214*, haz. G. W. S. Barrow, W. W. Scott ile birlikte (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1971), no. 80. Bkz. Taylor, *Shape of the State*,

İskoçya'nın feodal bir toplum haline geldiğinden söz edebiliriz. Ancak bu uygulamalar dışarıdan zorla kabul ettirilmedi, daha çok yerel koşullara uyarlandı. Klasik feodalizm biçimleri, 12. yüzyılda İngiltere ve Normandiya'da hâlâ gelişiyordu, İskoç hükümdarları sadece paralel bir yol izliyorlardı.

İskoçya üzerindeki Norman etkisi bize bir paradoks sunuyor. Normanlar kraliyet emriyle ve kraliyet hizmetinde geldikleri için hükümet ve toplum üzerinde Galler ve İrlanda'da olduğundan çok daha büyük bir etkiye sahiptiler.[13] Ancak yine de Normanlar yerli kralların yeni kültürel ve politik yönelimini yansıtan, değişimin nedeni oldukları kadar değişimin bir belirtisidir. İtirafçı'nın bir varisi olsaydı İngiltere'de neler olabileceğine bir göz atıyoruz: önemli Norman yerleşimi ve etkisi, yerli ve kıtasal biçimlerin bir ortak yaşamına yol açıyor. Objektif olarak İskoçya; Galler veya İrlanda'dan daha fazla Normanlaşmıştır. Ama kendi koşullarına göre çok daha fazla şey yapmıştı. Güneydeki Anglo-Norman ve Angevin krallarıyla ilişkilere gelince İskoçya, kendisine davrandıkları şekilde davranacak kadar güçlü ve kendinden emindi.

50–1, 177–84; S. Reynolds, 'Fiefs and Vassals in Scotland: A View from Outside' (2003), şurada yeniden basıldı: S. Reynolds, *The Middle Ages without Feudalism: Essays in Criticism and Comparison on the Medieval West* (Farnham: Ashgate, 2012), no. iv; H. MacQueen, 'Tears of Legal Historian: Scottish Feudalism and the *ius commune*', *Juridical Review*, yeni dizi, (2003), 1–28.

13 Davies, *First English Empire*, 170.

21

Çelik-Kafa Leinster'da: Gizli Bir Şekilde Üstünlük Sağlama, 1167-71

Gallerli Gerald, II. Henry'nin İrlanda'yı ele geçirmeye bahsetmeye başladığında övgü dolu terimler kullandı. Krala hitap eden Gerald, zaferlerinin dünya çapında nasıl bilindiğinden bahsetti. "Bizim batılı İskenderimiz", Henry bilinen dünyayı kapsayan alanlar kurmuştu. Bu, dünya çapında bilinen nazik dilidir. İskender hakkındaki sözlerin ortaya koyduğu gibi Gerald, Henry'nin başarılarını İngiliz hükümdarı ile geleneksel ataları arasında gurur verici (ve uygun şekilde öğrenilmiş) bir karşılaştırma yapmak olarak tanımlamıyordu.[1]

Gerald'ın amaçları çok tanıdıktır: kişisel yükselme. Hırslı bir din adamıydı ve kralın gözüne girmeye hevesliydi. Tam da bu nedenle Gerald, II. Henry'nin hükümdarlığı sırasında İngiliz sarayındaki ve çevresindeki duygulara ayrıcalıklı bir erişim sağlar. Çünkü yeni Angevin (ya da Plantagenet) hükümdarı İrlanda'yı alarak gerçekten de seleflerinin başarılarını aşmıştı. Normanlar, Hastings'teki zaferin hemen ardından Britanya Adaları'nda daha geniş bir hâkimiyet iddiasına girişmişlerdi. Guillaume komşu Galler ve İskoç krallarının itaatini sağlamakta gecikmedi ve bu hırs bazen İrlanda'ya kadar uzanıyordu. *Anglo-Sakson Kronikleri*'nin E versiyonu, Guillaume için yazılan mezar yazıtında onun iki

1 Gerald of Wales, *Topographia Hibernie*, haz. J. J. O'Meara, *Proceedings of the Royal Irish Academy* 52 (1948–50), 113–78, 176–7. Gerald'ın hırsları üzerine: Bartlett, *Gerald of Wales*, 54–62.

yıl daha yaşaması halinde adayı alacağını bildirir. Bu bir abartıdır. Ancak daha derin bir gerçeğe işaret etmektedir. Çünkü Guillaume İngiltere'yi ele geçirirken, adaları da kapsayan siyasi çıkarları miras aldığını fark etmiştir.[2]

Gerçekte, kraliyetin İrlanda'ya olan ilgisi Galler ve İskoçya'da olduğu gibi sürekli değildi. I. Guillaume ve oğullarının, özellikle de Fransız ve Angevin komşularının sürekli bir tehdit oluşturduğu Avrupa anakarasında genellikle ilgilenecekleri daha önemli işler vardı. Şartlar elverdiğinde, Anglo-Norman kralları kesinlikle daha geniş bir egemenlik hayaline kapıldılar. Galler kıyılarından İrlanda'yı gören le Roux'nun buraya saldırmak için bir duba köprü inşa etmek istediği söylenir. Her ne kadar I. Henry daha gerçekçi bir figür çizse de onun da güneydeki Munster kralından korktuğu söylenir.[3]

Kraliyetin İrlanda'ya olan ilgisi geçici ve idealist olsa da Kilise'nin talepleri farklı bir konuydu. Guillaume'un İngiltere'yi zapt etmesinin temel gerekçelerinden biri İngiliz Kilisesi'nde reform yapma ihtiyacıydı. Çok geçmeden Galler ve İskoçya'ya Fransızca konuşan kilise adamlarının getirilmesi için de benzer bahaneler öne sürüldü. Norman yerleşimi genellikle uygarlaştırma görevinin bir parçası olarak düşünülmüştür, İrlanda'da bu iki kat doğruydu. Burada Anglo-Norman yerleşimi daha sonra gerçekleşmiş, ancak bunu Kilise içinde daha sürekli reform çabaları izlemiştir.

Guillaume'un Canterbury Başpiskoposu olarak seçtiği Lanfranc'ın Papalığı sırasında İrlanda'ya olan ilginin işaretleri zaten görülebilir. Lanfranc kıta çapında bir reformcuydu. Ona göre İngilizlerin günahları yeterince kötüydü ama Galli, İskoç ve İrlandalıların günahları ile kıyaslanamazdı. Başpiskoposun

2 *ASC* 1086 E (= 1087), haz. S. Irvine, *The Anglo-Sakson Chronicle: MS E* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004). Daha fazlası için: Davies, *First English Empire*, 4–30.

3 Gerald of Wales, *Itinerarium Kambrie*, II.1, haz. J. S. Brewer, *Giraldi Cambrensis: Opera*, 8 vol. (Londra, 1861–91); William of Malmesbury, *Gesta regum Anglorum*, V.409.

buradaki temel çıkarı kilisesinin önceliğini, yani Canterbury'nin tüm Britanya Adaları üzerindeki dinî otorite hakkını savunmaktı. İlk odak noktası, York Başpiskoposluğu'nun Canterbury'nin yetkilerini azaltma tehdidinde bulunduğu Kuzey İngiltere'nin kontrolüydü. Ancak Lanfranc, özellikle de Norman etkisinin geleneksel İngiliz sınırlarının ötesine geçmeye başladığı bir dönemde iddialarının daha geniş etkilerinin farkındaydı.

Başpiskoposlukların piskoposlukları denetlediği ve kanıksadığımız Kilise hiyerarşisi Orta Çağ'daki gelişmelerin bir ürünüydü. Başpiskoposluk makamı İngiltere ve Avrupa anakarasında ancak 8. ve 9. yüzyıllar boyunca yavaş yavaş ortaya çıkmıştı. Galler, İrlanda ve İskoçya'da ise daha eski bir çağa geri dönülmüştü. Kilise yapıları, diğer bölgelerin karakteristik özelliği olan istikrarlı ve tanımlanmış hiyerarşi olmaksızın akışkan kalmıştır. Bu bölgelerde (çoğunlukla Galler ve İrlanda'da) sadece ara sıra başpiskoposlar görülmüştür.[4] Canterbury'nin yeni başpiskoposu için bu durum, eşsiz bir fırsattı.

Lanfranc'ın iddialarının temelini, Canterbury'nin 597 yılında tüm Britanya Adaları'nın Başpiskoposu -bir nevi üstün başpiskopos- olarak kurulmuş olması oluşturuyordu. Başpiskopos olarak Lanfranc sadece York eyaletinin değil, komşu Galler, İskoçya ve İrlanda kiliselerinin de dinî lideriydi. Bu nedenle, başpiskoposun güç gösterisi için bir fırsat doğduğunda Lanfranc ve halefleri bunu memnuniyetle yerine getirmişlerdir.[5]

4 Charles-Edwards, *Wales and the Britons*, 583–98; Broun, *Scottish Independence*, 124–57; D. Ó Corráin, *The Irish Church, its Reform and the English Invasion* (Dublin, 2017), 5–42.

5 Ó Corráin, *Irish Church*, 58–64; Cowdrey, *Lanfranc*, 144–7; M. T. Flanagan, *Irish Society, Anglo-Norman Settlers, Angevin Kingship: Interactions in Ireland in the Late Twelfth Century* (Oxford: Oxford University Press, 1989), 7–55; M. Philpott, 'Some Interactions between the English and Irish Churches', *Anglo-Norman Studies* 20 (1998), 187–204; M. Brett, 'Canterbury's Perspective on Church Reform in Ireland, 1070–1115', *Ireland and Europe in the Twelfth Century: Reform and Renewal*, haz. D. Bracken ve D. Ó Riain-Raedel (Dublin: Four Courts Press, 2006), 13–35.

İrlanda'daki koşullar onun işine yaradı. 11. yüzyılda adanın doğu kıyısındaki en önemli Viking yerleşimi olan Dublin'de yeni bir piskoposluk kurulmuştu. İlk piskopos Dúnán hakkında çok az şey bilinmektedir. Ancak 1074'te halefi Gilla Pátraic (Patrick), Lanfranc tarafından St. Paul'de kutsanmış ve itaat yemini etmiştir. İrlandalı olan Gilla Pátraic, görünüşe göre Worcester'de aziz piskopos Wulfstan'ın yanında eğitim görmüştü. Gilla Pátraic Dublin'e döndüğü zaman Lanfranc'ın laik yöneticilerine gönderdiği ve onları halklarının yolundan sapmış davranışlarını düzeltmeye çağıran mektuplarla dönmüştü.[6] Gilla Pátriac'ın ölümünden sonra, halefi Donngus Canterbury Başpiskoposu'ndan kutsama istedi. Donngus 1096 yılının sonlarında öldüğünde Lanfranc'ın halefi Anselm, Dublin'in bir sonraki piskoposu Samuel'i kutsamaya devam etti. Anselm de 1095 yılında Waterford'un ilk piskoposunu takdis etmişti. Buradaki ortak payda, Gilla Pátriac gibi bu piskoposların hepsinin İngiliz eğitimli olmasıdır.

Sonraki yıllarda York'un İngiltere'deki üstünlük iddialarına meydan okuması ve Étienne'in hükümdarlığındaki siyasi istikrarsızlık dikkatleri daha geniş hedeflerden uzaklaştırdığı için Canterbury'nin etkisi azaldı. Ayrıca Galler, İrlanda ve İskoçya'da bağımsız ulusal kiliseler kurma (ya da yeniden kurma) çabaları giderek daha başarılı oldu ve bu çabalar doğrudan Canterbury'yi hedef aldı. Canterbury'nin isteklerinin kendi başlarına fazla ilgi çekmesi mümkün değildi. Ancak daha önceki seküler egemenlik iddialarının canlı tutulmasını sağladılar. İngiliz yöneticiler 12. yüzyılın sonlarında daha uyumlu olmaya başladıklarında, başpiskoposlar hazır bir şekilde bekliyorlardı.

6 *The Letters of Lanfranc, Archbishop of Canterbury*, haz. H. Clover ve M. Gibson (Oxford: Oxford University Press, 1979), no 9–10. Geçmişi ve eğitimi hakkında bkz. Brett, 'Canterbury's Perspective', 33–5, içindeki yanıtla beraber: E. Boyle, 'The Twelfth-Century English Transmission of a Poem on the Threefold Division of the Mind, Attributed to Patrick of Dublin (d. 1084)', *'A Fantastic and Abstruse Latinity?' Hiberno-Continental Cultural and Literary Interactions in the Middle Ages*, haz. W. R. Keller ve D. Schluter (Munster: Nodus Publikationen, 2017), 102–16, 104–6.

1154 yılında İmparatoriçe Matilda'nın oğlu Henry, Étienne'in yerine II. Henry olarak geçmiş ve Guillaume'unkinden bile daha büyük bir Manş ötesi imparatorluğun temellerini atmıştı. Henry'nin ilk önceliği Güney İngiltere'de kraliyet gücünü yeniden tesis etmekti. Ancak bir telaş ve hırs duygusu en başından belliydi ve Adalar üzerinde daha önceki imparatorluk hâkimiyeti iddiaları, gözleri İrlanda'ya dikilmiş bir şekilde yeniden gündemdeydi. Norman tarihçi Torignyli Robert, 1155 yılında Henry'nin İrlanda'yı küçük kardeşi Guillaume'a (o zamana kadar kendi hırsları engellenmişti) vermek için zapt etmeyi düşündüğünü bildirir. Modern tarihçiler bu tür planların ne kadar ciddi olduğundan şüphe etse de çağdaş bir Flaman kronik yazarı bir ordunun toplanıp hazırlandığını, ancak daha sonra Fransız kralından gelen daha acil bir tehditle yüzleşmek için kullanıldığını belirtir.[7]

İşte bu bağlamda, Aziz Petrus'un tahtında oturan tek İngiliz Papa IV. Hadrianus'dan olağanüstü bir belge talep edildi. Bu, Latince orijinalinin ilk kelimesinden ('övgüye değer bir biçimde' anlamına gelir) sonra *Laudabiliter* olarak bilinen metindir. Belge, Gallerli Gerald'ın İrlanda'nın İngilizler tarafından ele geçirilmesine dair anlatısının içine gömülü olarak günümüze ulaşmıştır, bu anlatı istilayı haklı çıkarmak ve Gerald'ın kendi akrabalarının katkısını güçlendirmek için özellikle şovenist (ve taraflı) bir anlatıdır. *Laudabiliter*'in burada aldığı biçimiyle, daha sonraki istilanın bir taslağı haline getirmek için Gerald tarafından tahrif edildiğine inanmak için iyi bir neden vardır. Bununla birlikte, 1155 sonları ile 1159 arasında bir tarihte yayınlanan belge orijinal haliyle yeterince dikkat çekiciydi. Henry'ye İrlanda'ya müdahale etme hakkını ancak bu girişim için yerel destek sağlayabildiği

7 Robert of Torigny, *Chronica*, 1155 yılı, haz. T. N. Bisson, *The Chronography of Robert of Torigni* (Oxford: Oxford University Press, 2020); *Sigeberti Gemblacensis chronographiae auctarium Affligemense*, 1156 yılı, haz. P. Gorissen (Brüksel: Palais des Academies, 1952), C. Veach ile birlikte, 'Henry II and the Ideological Foundations of Angevin Rule in Ireland', *Irish Historical Studies* 42 (2018), 1–25, 5–6.

takdirde veriyordu. Bu, açık bir davet pek olası görünmediğinden bir İngiliz istilasını caydırma girişimiydi.[8]

Laudabiliter, Henry'nin saltanatının başlarında İrlanda'ya kraliyet müdahalesinin gündemde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Canterbury'nin üstünlük iddialarının temelinde yatan reformist ideallerin de bunun merkezinde yer aldığını ortaya koymaktadır. Varsayımsal zapt etme, Papa tarafından onaylanan bir başka medenileştirme görevi olacaktı. Ancak Canterbury'nin daha önceki iddialarında olduğu gibi muhtemelen Papa'nın tereddütleri nedeniyle bu çabalardan pek bir şey çıkmadı. Her halükârda Henry'nin dikkati kısa süre sonra başka yerlerdeki daha acil kaygılarla dağıldı. Kralın dikkatini tekrar Zümrüt Ada'ya[9] çevirecek duruma gelmesi için on yıldan fazla bir süre geçmesi gerekecekti. O zaman geldiğinde, bu bir seçim olmayacaktı.

Buradaki en önemli gelişmeler Canterbury, Roma ya da Anjou'da değil, uzun zamandır Anglo-Norman dünyasıyla temas halinde olan Doğu İrlanda'nın bazı bölgelerinde meydana geldi. Çünkü İngiliz istilasını başlatan siyasi bir yüceltme eylemi değil, İskoçya, Bizans ve (bir dereceye kadar) İtalya'da olduğu gibi yerli İrlandalı yöneticilerin davetiydi. Kilit isim Diarmaid Mac Murchada'ydı. Diarmaid doğudaki Leinster'ın kralıydı ve kontrolünü yakındaki Dublin şehrine kadar genişletmişti. Gelişmekte olan bu başkente yakınlıkları sayesinde Leinster yöneticileri uzun zamandır Galler, West Country ve West Midlands ile bağlara sahipti. Harold Godwinson 1051'de ailesi sürgüne gönderildiğinde Leinster'a kaçmıştı, Mercialı Ælfgar da 1058'de benzer bir olay sırasında buradan destek almış olabilir.

Bu nedenle Diarmaid'in 1166'da batısındaki Connacht'ın hükümdarı Ruaidrí Ua Conchobair tarafından topraklarından

8 A. Duggan, 'The Making of a Myth: Giraldus Cambrensis, *Laudabiliter*, and Henry II's Lordship of Ireland', *Studies in Medieval and Renaissance History*, 3. Seri, 4 (2007), 107–70.

9 İrlanda, ada genelindeki büyük yeşil alanları nedeniyle bazen eserlerde Zümrüt Ada olarak geçmektedir. (ç.n.)

sürüldüğünde Galli ve İngiliz müttefiklerine yönelmesi şaşırtıcı değildir. Ruaidrí uzun zamandır İrlanda siyaset sahnesinde güçlü bir varlık gösteriyordu. Diarmaid'i kovmadan kısa bir süre önce Ruaidrí, İrlanda'nın yüksek krallığını güvence altına almıştı. Bu resmî bir makamdan ziyade komşuları üzerinde hegemonya kurmayı başaranlara verilen onursal bir unvandı. Ancak önemli derecede güç ve nüfuza da işaret ediyordu. Yüksek krallık bazen babadan oğula ya da kardeşten kardeşe geçerdi ama hanedanlar arasında da sık sık çekişme yaşanırdı. Ruaidrí, kısmen Breifne hükümdarı Tigernán Ua Ruairc'in desteği sayesinde, yılın başlarında eski rakibi Tír Eoghain'li (Tyrone) Muircheartach Mac Lochlainn'in yerine geçmişti. Diarmaid, daha önce Tigernán'ın eşini kaçırmış olan Muircheartach'ın uzun süredir müttefikiydi. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, şimdi Ruaidrí'nin ölüm listesinde ilk sıradaydı.

İrlanda'da dost ve müttefik bulamayan Diarmaid, yardım için denizin ötesine baktı. İlk olarak İrlanda'ya ilgisi gözden kaçmayan Kral Henry'nin sarayına yöneldi. Diarmaid'in sıcak bir karşılama beklemek için her türlü nedeni vardı. Henry bir süredir İrlanda'ya müdahale etmek için bahane aramakla kalmamış, Diarmaid daha bir önceki yıl kralın (başarısız) Galler seferine donanma desteği sağlamıştı. Ancak Henry şimdi kıta sınırlarındaki acil meselelerle meşguldü ve bir İrlanda seferinin dikkatini dağıtmasını göze alamazdı. Bu nedenle Diarmaid'e kendi topraklarından adam toplaması için izin verdi ama bunun dışında İrlanda kralını kendi haline bıraktı.

Henry'nin önerdiği tek yardım Bristol'deki bir üs oldu.[10] Bristol, toparlanmak adına bir girişimde bulunmak için doğal bir yerdi. Şehir İrlanda Denizi ve Dublin'in tam karşısında yer alıyordu ve uzun zamandır İrlanda ticareti için en önemli İngiliz limanıydı. Bristol asker toplama açısından da iyi bir konumdaydı.

---

10 *The Letters and Charters of Henry II*, haz. N. Vincent (Oxford: Oxford University Press, 2020), no. 1468. Belgenin kendisi şüpheli olsa da (muhtemelen Gallerli Gerald tarafından üretilmiş bir sahtecilikti), Henry'nin Bristol'de asker toplama izni vermesi son derece akla yatkındır (ve diğer kaynaklarda da bahsedilmektedir).

Lordları şiddet, cesaret ve hırslarıyla tanınan Güney Galler'in sınır bölgesi Bristol Kanalı'nın hemen karşısındaydı.

Diarmaid'in destekçi arayışı kısa sürede başarıya ulaştı. Bir grup Pembrokeshire Flamanı onun hizmetine girdi ve onların yardımıyla ertesi yıl (1167) Güney Leinster'daki atalarının topraklarına yeniden yerleşmeyi başardı. Flamanlar Britanya ve İrlanda'daki Norman kazanım ve yerleşiminin önemli bir parçasıydı. İngiltere'nin bazı bölgelerinde ve Güney Galler'de çok sayıda bulunuyorlardı ve İskoçya'da da giderek artan bir varlıkları vardı. Şimdi de İrlanda'ya damgalarını vurmaya başlamışlardı.[11]

İki yıl sonra gelmeye başlayan ikinci (daha büyük) bir grup asker daha kalıcı sonuçlar doğurdu. Bunlar kazanım ve yerleşme umutlarının cezbettiği sınır bölgesinin lordları ve adamlarından oluşuyordu. Bu birliğin lideri, gelecek nesillerce Çelik-Kafa (*Strongbow*) olarak bilinen Richard de Clare (Strigoilli Richard) idi. Richard önde gelen bir savaşçı aileden geliyordu. Babası Güneybatı Galler'deki Pembroke'un ilk kontuydu ve Diarmaid'in Flaman askerlerinin onun topraklarından gelmesi tesadüf değildir, bunlar büyük ölçüde Richard'ın adamlarıydı ve daha sonraki istilası için zemin hazırlamayı amaçlıyorlardı. Miras yoluyla büyük bir lord olsa da Richard, yükselmek için mücadele etmişti. Babası, II. Henry'nin eski rakibi Étienne tarafından kont yapılmıştı. Henry de Richard'a şüpheyle yaklaşıyor, babasının unvanını reddediyor ve resmî belgelerde Richard'dan 'Kont Gilbert'in oğlu' olarak bahsediyordu.[12] Yerel siyasi kaygılar da bu noktada Richard için yabancı bir girişimi cazip kılıyordu. Étienne'in hükümdarlığı sırasında Normanların Galler'e girmesi duraksamıştı ve Henry durumu istikrara kavuşturmayı başarmış olsa da daha fazla kazanç elde etme ihtimali çok azdı. Galler'e ilk

11 Karş. Oskanen, *Flanders and the Anglo-Norman World*, 179–218.

12 *Letters and Charters*, haz. Vincent, no 691, 1071, 1986, 2006, 2653, Flanagan ile birlikte, *Irish Society*, 112–17, 121–3; N. Vincent, 'Did Henry II Have a Policy Towards the Earls?', *War, Government and Aristocracy in the British Isles, c.1150–1500*, haz. C. Given-Wilson vd.. (Woodbridge: Boydell Press, 2008), 1–25, 9.

olarak zenginlik umuduyla gelenler için Diarmaid'in daveti çok hoş karşılanmıştı. Richard'ın durumunda, kont bu tür beklentileri kendi çıkarları için kullanmayı da ummuş olabilir. Diarmaid 1170 yılında Richard'a mektup yazarak yardımını istediğinde, Richard'ın önce Kral Henry'ye giderek kendisini babasının topraklarına geri getirmesini istediği söylenir. Richard ancak bu isteği yanıtsız kalınca İrlanda girişimine tamamen kendini adadı.

Plan her zaman Diarmaid'in eski konumuna getirilmesinin aşamalı olarak gerçekleşmesi yönündeydi. Richard ve büyük sınır lordlarının hazırlanmak için zamana ihtiyacı vardı. Diarmaid 1167'de küçük bir kuvvetle geri dönerek Güney Leinster'daki eski Uí Chennselaig topraklarında bir harekât üssü kurmayı başardı. İlk büyük birlik Mayıs 1169'da ona burada katıldı ve Diarmaid'in Leinster'ın geri kalanı üzerindeki otoritesini hızla tesis etti. Ertesi yıl "Şişman-le Gros" Raymond ("*the fat*") komutasında daha fazla adam geldi. İngiltere ve Galler ile uzun süredir siyasi (ve dinî) bağlara sahip bir başka yer olan Waterford'u ele geçirdiler. Ancak bu temeller atıldıktan sonra Richard, Ağustos 1170'te geldi. Her şey planlandığı gibi gidiyordu. Gelişinden kısa bir süre sonra Richard, önceden yapılan anlaşma uyarınca Diarmaid'in kızı Aoife ile evlendi.

Anglo-Normanların 1169'daki gelişi İrlanda tarihinde ikonik bir nitelik kazanmış olsa da o dönemde bunun adanın siyasetinde büyük bir dönüşüme işaret edeceğine dair çok az belirti vardı. Diarmaid'in ilk asker grubu küçüktü. Takviye edildikten sonra bile yenilmez bir güç oluşturdukları söylenemezdi. İrlandalı tarihçiler gelenlerin varlığına dikkat çeker ama onlara özel bir önem atfetmezler. Bu aşamada onlar, benzerlerini daha önce görmüş olan bir adadaki bir başka paralı asker grubuydu. Yakında evlerine döneceklerine ya da önceki yıllarda Vikinglerin yaptığı gibi yerleşeceklerine inanmak için her türlü neden vardı.

Anglo-Norman varlığının kalıcı hale gelmesini sağlayan Diarmaid'in Mayıs 1171 başlarındaki ölümü oldu. 1167'de

Çelik-Kafa'ya Leinster Krallığı'nın varisliğini vaat ettiği zaten bildirilmişti. Diarmaid'in bunu ne kadar ciddiye aldığından şüphe duysak da -sürgündeki adamlar pek çok şey vaat edebilir, zira Diarmaid'in üç oğlu vardı- Richard bu teklifin ciddiyetle yapıldığını açıkça anlamıştı. Diarmaid'in ölümünün zamanlaması Richard'ın işine yaradı. Richard 1171 baharında büyük ve iyi eğitimli bir kuvvetin başındaydı ve ayrıca Diarmaid'in kızıyla da yeni evlenmişti. İrlanda'da tahtın varisliği normalde erkek soyundan geçerdi, ancak uygulamalar değişken ve tahrife açıktı.[13] Çelik-Kafa'nın durumunda Aoife ile evliliğin ona resmî miras hakkı vermesi, aksi takdirde kabul etmesi zor olabilecek bir durumu tatlandırmasından daha azdı.[14] Guiscard'ın Sichelgaita (ve Knútr'ın Emma) ile olan birlikteliğinde olduğu gibi bu da yerli aristokrasiye uzatılan bir zeytin dalıydı.

Yerel Leinster ileri gelenlerinin birçoğunun Çelik-Kafa ile devam etmeyi seçmesi sürpriz olmamalıdır. İrlanda, Galler'den bile daha fazla siyasi olarak bölünmüştü ve yerel rekabetler çok derindi.[15] Eski düşmanlara karşı zafer kazanma ihtimali sunan her lider, İrlanda kaynaklarının ifadesiyle bir *Saxanach* ("İngiliz") olsa bile hoş karşılanırdı. Diarmaid'in akrabaları için artık en iyi ihtimal yeni gelenleri desteklemekti. Richard evlilik yoluyla ailedendi, ancak başarısız olursa, kendilerini yeniden savunmak için hazır olacaklardı. Bu, herkesin bu anlaşmadan memnun olduğu anlamına gelmiyordu. Diarmaid'in oğlu Domnall, Çelik-Kafa'nın yanında yer aldı ama kardeşi Murchada, 1166'da Diarmaid'i kovan Ruaidrí ile güçlerini birleştirerek Uí Ceinnselaig topraklarında hak iddia etti.

13 I. Warntjes, 'Regnal Succession in Early Medieval Ireland', *Journal of Medieval History* 30 (2004), 377–410.

14 M. T. Flanagan, 'Negotiating Across Legal and Cultural Borders: Aífe, Daughter of Diarmait Mac Murchada, King of Leinster, and Marriage, Motherhood and Widowhood in Twelfth-Century Ireland and England', *Peritia* 30 (2019), 71–95. Ayrıca bkz. Flanagan, *Irish Society*, 112–36.

15 C. Downham, *Medieval Ireland* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 81–113, 238–78.

Bu tür anlaşmazlıklar İrlanda'da yaygındı ve Murchada'nın Ruaidrí ile ittifakının ortaya koyduğu gibi, hanedan terimleriyle görülmelidir. Bu yabancı etkisine karşı İrlandalı milliyetçi bir duruş değil, Leinster kraliyet ailesinin rakip kolları arasındaki bir çatışmaydı.

Murchada, Ruaidrí'yi de işin içine katarak Richard'ı köşeye sıkıştırdı. Büyük bir İrlanda kuvveti kısa süre içinde Richard ve adamlarını Dublin'de iki ay sürecek bir kuşatma altına aldı. Ruaidrí; kont ve adamlarının Dublin, Wexford ve Waterford kıyı kentlerinin kontrolüne razı olmaları ve Leinster'ı Murchada'ya bırakmaları şartıyla Richard'ın teslimiyetini kabul etmeyi teklif etti. Richard ise bunu reddetti. Kısa bir süre sonra adamları Ruaidrí'ye büyük bir darbe indirdi. Ani bir baskın İrlandalıları hazırlıksız yakaladı ve onları kamplarından çıkardı. Richard'ın kolay lokma olmadığını ve sonuna kadar mücadele edeceğini anlayan Ruaidrí geri çekildi ve Leinster'ın kontrolünü Normanlara bıraktı.

Richard Galler modelinde bir sınır lordluğu, hatta muhtemelen kendine ait bağımsız bir krallık yaratma yolunda ilerliyordu. Bernard de Neufmarché gibi askerî güç ve yerel ittifak kurma yöntemlerini bir arada kullanarak kendisini adanın geleneksel krallıklarından birinin hükümdarı olarak kabul ettirmişti. Ancak başarı beraberinde dikkat çekmeyi, özellikle de İngiliz kralının dikkatini getirdi. Henry'nin eski müttefiki Diarmaid'in eski konumuna getirilmesi durumunda kazanacağı çok şey vardı, kendi adamlarından birinin İrlanda Denizi'nin öte yakasına yerleşmesi daha az ilgisini çekiyordu. Bu durum Henry'nin topraklarının bütünlüğünü tehdit ediyordu ve kral tepki vermek için fazla beklemeyecekti.

22

Hugh de Lacy: Meath Lordu, 1171-7

Waterfordlulara karşı Dún Domnaill'de (bugünkü Baginbun, Co. Wexford) zorlukla kazanılan zaferin ardından yeni gelen Anglo-Normanlar bir ikilemle karşı karşıya kaldılar. Ele geçirdikleri yetmiş kadar adama ne olacaktı? Geleneksel kurallar onlara merhametli davranılması gerektiğini söylüyordu. Norman liderlerden biri olan Şişman Raymond'un önerisi de tam olarak buydu. Raymond'un da belirttiği gibi İrlandalılar Normanların amansız düşmanları değil, topraklarını ve geçim kaynaklarını savunmaktan başka bir şey yapmayan dost insanlardı. Davaları onurlu bir davaydı, bu yüzden onları soğukkanlılıkla öldürmek onursuzluk olurdu. Merhamet burada yiğitliğin en iyi tarafıydı ve Normanlara zaferi bahşeden tek şey talih olduğuna göre onlara da itidalli davranmak düşerdi. Esirleri öldürmek yeni gelenlere sadece rezillik getirecek, iyi isimlerini lekeleyecekti. Savaşın kızıştığı anlarda vahşilik iyi bir şeydi ama çatışma sona erdiğinde bir kenara bırakılmalıydı.

Raymond'un coşkulu savunması onay mırıltılarıyla karşılandı. Ancak tam o sırada önde gelen Anglo-Norman baronlarından bir diğeri olan Hervéy de Montmorency konuşmaya başladı. Buna karşılık, Julius Caesar ve Makedonyalı İskender'in büyüklüklerini merhamet göstererek değil, silahlı güç ve korkuyla elde ettiklerini ileri sürdü. Direnme iradesi kırılana kadar merhamete

yer yoktu. Canları bağışlanırsa, İrlandalı esirler eski yöntemlerine geri dönecek ve Norman düşmanlarının (zaten hatırı sayılır) saflarını daha da kalabalıklaştıracaktı. Dahası, roller tersine dönmüş olsaydı İrlandalılar Normanlara böyle bir merhamet göstermezlerdi. Hervéy'e göre seçim basitti: istilacılar ya yollarına devam edip esirleri öldürecek ya da merhamet gösterip evlerine geri döneceklerdi. Nihayetinde, şahinlerin savaş zamanlarında yapmaya eğilimli oldukları gibi Hervéy galip geldi ve İrlandalılar, adadaki uzun İngiliz zulmü serisinin ilki olarak acımasızca idam edildi.[1]

Gallerli Gerald tarafından kaydedilen bu olay birçok açıdan Anglo-Normanların İrlanda'yı ele geçirmesini özetler. Küçük bir grup sayıca üstün olanlara karşı galip gelir ve ardından korkunç bir intikam alır. Burada resmedilen kültürler çatışması özellikle ilgi çekicidir: Normanlar geleneksel kültürel uygulamalarına sadık mı kalacaklardı, yoksa yerel geleneklere mi uyum sağlayacaklardı? İstilacılar arasındaki bölünmeler de aynı derecede önemlidir. Raymond ve Hervéy, sefer kuvvetleri içinde güç ve nüfuz sahibi olmak için rekabet ediyorlardı ve bu tür bir rekabet, gelecek yıllarda kazanım ve yerleşimin en önemli teşviklerinden biri olacaktı.

II. Henry için Çelik-Kafa'nın eylemleri bir meydan okuma olduğu kadar bir fırsat da sunuyordu. Adamları İrlanda'da nüfuz alanları oluşturmaya başladığına göre, Henry müdahale için ideal bir zemine sahipti. IV. Hadrianus'tan aldığı Papalık emri, sadece yerel İrlandalı lordların daveti üzerine zapt etme girişiminde bulunabileceğini belirtiyordu. Richard ve adamları ortalığı kasıp kavururken, onları Henry'nin kötünün iyisi olduğuna ikna etmek için çok az şey gerekti. Bir zamanlar İngiliz müdahalesini önlemek için tasarlanan madde, şimdi onu aktif olarak davet ediyordu.

---

1 Gerald of Wales, *Expugnatio Hibernica*, bölüm 13–15, haz. ve çev. A. B. Scott ve F. X. Martin (Dublin: Royal Irish Academy, 1978).

Böylece Papalık onaylı bir saldırı için koşullar oluşmuştu ve Henry ikinci kez düşünecek bir isim değildi. Burada, daha 1171 yazının başlarında planlar yapmaya başlamış olabilir. Çelik-Kafa Dublin'de üstünlük sağladığında, kraliyetin varlığının gerekli olduğu açıktı. Bu nedenle Henry Eylül ayında Çelik-Kafa'nın eski uğrak yeri olan Güney Galler'deki Pembroke'da bir ordu topladı. Kral artık devrik kontun hazır bulunmasını talep ediyordu. Richard için hayatta kalmak, kendisini kralın yeni topraklarını elinde tutmaktan mutluluk duyan sadık bir vasal olarak sunmasına bağlıydı. Gallerli Gerald, Henry'nin kendi rızası olmadan yapılan kazanımlar yüzünden öfkeli olduğunu bildirir. Her ne kadar bu tür ifadeleri dikkatle ele almamız gerekse de -Gerald Çelik-Kafa'yı çok az düşünür ve bu olayları (belki de hatalı olarak) Gloucestershire'a yerleştirir- hikâyede neredeyse kesinlikle doğruluk payı vardır.[2]

Bu gerginliklere rağmen kısa sürede ortalık yatıştırıldı ve sefer devam edebildi. Ekim ortasında İngiliz ordusu Waterford'a indi ve burada Çelik-Kafa ve adamları Henry'ye resmen teslim oldu. Dublin, Wexford ve Waterford gibi önemli liman şehirleri karşılığında Richard'ın Leinster'daki konumunu korumasına izin verildi ve bu şehir artık kraldan bir fief olarak alınmıştı. Bu tür anlaşmalar her iki tarafın da çıkarınaydı. Çelik-Kafa, Henry'ye karşı koyamazdı, kralın ise otoritesini korumak için yapabileceği en iyi şey İrlanda'da zaten yerleşik olan adamlarıyla yola devam etmekti. Bu noktadan sonra Çelik-Kafa'dan "Kont Richard" (bazen "*of Strigoil*") olarak bahseden Henry'nin imtiyazları yakınlaşmanın açık bir işaretidir, tam olarak babasının unvanı değil ancak yine de statüsünün bir kabulüdür.[3]

Kısa bir süre sonra Henry, Noel için Dublin'e gitmeden önce Desmond'un (Güney Munster'da) yerel İrlanda Kralı Diarmait

2 a.g.e., böl. 28. Note, *Letters and Charters*, haz. Vincent, no. 1882, Gerald'ın bu noktadaki olası teyidini sağlamaktadır.

3 *Letters and Charters of Henry II*, haz. Vincent, no. 786. Ayrıca bkz. a.g.e., no 244, 1011, 1076, 1133, 1434, tartışmayla birlikte: Flanagan, *Irish Society*, 114, 121–3.

mac Carthaig'in kendisine itaatini aldı.[4] Yolda Henry ve adamları Cashel'den geçtiler. Henry burada, Suir'deki kraliyet binaları kompleksinin hemen dışında, Munster'daki diğer ana aktör olan Thomond Kralı Domnall Mór Ó Briain'in teslimiyetini kabul etti.

Henry, Cashel'den Dublin'e doğru yola çıktı. 12. yüzyıl kenti İrlanda'nın siyasi merkezi olma yolunda ilerliyordu. Doğu kıyısına yerleşen birçok Ostmen[5] (yani Viking) şehrin en önemlisiydi ve İrlanda Denizi'ne erişimi kontrol ediyordu. Ada üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen herkes etkisini burada hissettirmek zorundaydı.[6] 11. yüzyılın sonlarından beri Dublin aynı zamanda Anglo-Norman Kilisesi ile önemli bir temas noktası olmuştur. Henry, organizesi dikkatle hazırlanmış bir etkinlikle şehir surlarının dışında inşa edilen özel bir ahşap yapıda Ruaidrí Ua Conchobair haricindeki İrlandalı yöneticilerin itaatlerini kabul etti. Teslimiyet biçimi Anglo-Norman ve İrlanda geleneklerini birleştiriyor; ritüel saygı duruşu, toplu ziyafet ve rehine değişimini içeriyordu. İrlandalılar açısından bu büyük ölçüde bir derebeyinin diğeriyle (Henry için Ruaidrí) değiştirilmesi meselesiydi ve Henry'nin görevinin başında olmayan bir yüksek kral olmasının olası avantajı vardı.

Henry'nin siyasi manevraları kadar dinî müdahaleleri de önemliydi. Kral geldiğinden beri yerel Papalık elçisi Lismorelu Ua Conairche (Christian) ile temas halindeydi. Ua Conairche 1166'da Diarmait'in sadık bir destekçisiydi, aynı zamanda Anglo-Norman Kilisesi içinde popüler olan reformcu ideallerin de savunucusuydu. İşgalini dinî terimlerle meşrulaştırmaya hevesli bir kral için piskopos doğal bir müttefikti. Henry, Cashel'e giderken Lismore'dan geçti ve orada bir kale inşa edilmesini emretti, bu kale bir yüzyıl önce Galler ve İngiltere için olduğu kadar İrlanda

4 Farklı (büyük ölçüde tamamlayıcı) bakış açıları için: Gerald of Wales, *Expugnatio Hibernica*, bölüm 30–2; *La Geste des Engleis en Yreland*, ll. 2,577–756, haz. E. Mullaly (Dublin: Four Courts Press, 2002), 119–23. Bkz. Flanagan, *Irish Society*, 167–228.

5 İrlanda-İskandinavlar, kendilerini genelde doğudan gelenler anlamında Ostmen veya Austmen olarak tanımlamışlardır. (ç.n.)

6 S. Duffy, 'Ireland's Hastings: The Anglo-Norman Conquest of Dublin', *Anglo-Norman Studies* 20 (1998), 69–85.

için de yeni bir tahkimat türüydü. Cashel'de iken yerel başpiskoposla görüşerek büyük bir Kilise konseyi için planlar yaptı. Tüm İrlanda'ya davetiyeler gönderildi ve birkaç ay sonra -muhtemelen 1172'nin başlarında- bir konsey toplandı. Dublin gibi Cashel de son derece sembolik bir yerdi. Efsanevi kral Brian Bóruma ve varislerinin hüküm sürdüğü güneybatıdaki Munster Krallığı'nın geleneksel tören merkeziydi.[7]

Konsey hakkında neredeyse sadece İngiliz kaynaklarından bilgi sahibiyiz. Bu tür olayları genellikle kaydeden yerel İrlanda yıllıklarının sessizliği önemlidir. Henry'nin ve onun savunucularının (bu bağlamda Ua Conairche de dâhil olabilir) toplantının İrlanda'ya özgü doğasını vurgulamak işlerine geliyordu ve İrlanda'nın yeni yüksek kralı adanın kilisesinde reform yapmak için önemli adımlar atıyordu. Ancak özellikle Ruaidrí'nin batıda Henry'ye direnmeye devam etmesinden ötürü İrlanda'nın tüm piskoposlarının katılması pek olası görünmemektedir. Nitekim yılın ilerleyen zamanlarında Tuam'da başka bir konsil toplandığını duyuyoruz. Kısa süre önce Kells Sinodu'nda (1152) kurulan Tuam eyaleti tam olarak Ruaidrí'nin topraklarını kapsıyordu. Bu açıkça Cashel konsilinin bir muadiliydi ve Ruaidrí'nin kendisi de katılmıştı. Henry'nin konseyinden sadece İngiliz kaynaklarında bahsedilmesi gibi, Ruaidrí'nin konseyi de Connacht'ın yerel yöneticileriyle yakın bağları olan bir eser olan *Tigernach Yıllıkları*'nda (Annals of Tigernach) benzersiz bir şekilde kaydedilmiştir.[8]

Bu nedenle Henry'nin eylemlerine yerel İrlanda siyasetinin gözünden bakılmalıdır. Henry, Ruaidrí'nin öfkesine uğrayan hanedan mensuplarını destekliyordu ve Kilise'nin onlarla yakın ilişki içinde olan unsurları tarafından sıcak bir şekilde karşılanıyordu.

7 P. Gleeson, 'Making Provincial Kingship in Early Ireland: Cashel and the Creation of Munster', *Power and Place in Europe in the Early Middle Ages*, haz. J. Carroll, A. Reynolds ve B. Yorke (Oxford: Oxford University Press, 2019), 346–68.

8 D. P. McCarthy, *The Irish Annals: Their Genesis, Evolution and History* (Dublin: Four Courts Press, 2008), 188–96; N. Evans, *The Present and the Past in Medieval Irish Chronicles* (Woodbridge: Boydell Press, 2010), 45–66.

Dolayısıyla gözlemlediğimiz şey İrlandalı inatçılığıyla çatışan bir İngiliz hayranı reform vakası değil, siyaset-reformun nasıl devam etmesi gerektiği ve hangi kiliselerin ile yöneticilerin fayda sağlayacağına dair rakip versiyonlardır.[9] Canterbury'nin çabalarından bağımsız olarak İrlanda kilise kurumunun büyük bir kısmı (Ua Conairche de dâhil olmak üzere) artık değişim çağrılarını benimsemişti ve yerel gelenekleri kıta normlarına daha yakın hale getirmeye çalışıyordu (değişen derecelerde başarı ile). Cashel'de Henry bu çabaları sırtlıyordu.[10] Yerel piskoposlar topluluklarını giderek daha sert tonlarda azarlarken, Henry kendini -ne kadar alaycı olduğunu asla bilemeyeceğimiz- bir reform temsilcisi olarak sunabilirdi. Bu da onun seferine, tıpkı Guillaume'un İngiltere'ye yaptığı gibi inanç adına yürütülen kutsal bir savaş havası veriyordu.[11]

Gerald'ın anlattıklarına güvenilebilirse (ki en azından bu konuda güvenilebilir) konsey büyük ölçüde İrlandalı yerel reformcular tarafından bir önceki yüzyıl boyunca gündeme getirilen konularla ilgilenmiştir: resmî piskoposluk yapılarının kurulması, ondalık vergiler[12] ve Kilise aidatlarının ödenmesi, evlilik ve ensest konusunda Kilise öğretilerine uyulması. Yeni olan önlemler değil, reformcular ile Angevin sarayı arasındaki ittifaktı ki bu saray çok daha büyük bir etkiye sahip olabilirdi.[13]

Henry için bu olayların başka bir önemi daha vardı. Aralık 1170'in sonlarında, konseyden sadece bir yıl önce altı adamı Canterbury Başpiskoposu Thomas Becket'in vahşi bir şekilde öldürülmesinden sorumluydu. Bu olayla ilgili haberler hızla

9 M. T. Flanagan, 'Henry II, the Council of Cashel and the Irish Bishops', *Peritia* 10 (1996), 184–211.

10 Ó Corráin, *Irish Church*, 104–15. Ayrıca bkz. M. T. Flanagan, *The Transformation of the Irish Church in the Twelfth and Thirteenth Centuries* (Woodbridge: Boydell Press, 2010).

11 Veach, 'Henry II'. Ayrıca bkz. N. Vincent, 'Angevin Ireland', *The Cambridge History of Ireland*, i, *600–1550*, haz. B. Smith (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 185–221, 209–11.

12 Metinde tithe olarak geçmektedir. Tithe, bir Hıristiyan'ın kiliseye vermek üzere ayırdığı gelirinin % 10'luk kısmıdır. (ç.n.)

13 Ó Corráin, *Irish Church*, 108–9.

yayıldı ve Henry ile hanedanının Avrupa'da itibarsızlaşmasına yol açtı. Henry'nin 1171 sonbaharında İrlanda'ya doğru yola çıkmasının nedeni kısmen Papa III. Alexander'ın elçileriyle görüşmekten kaçınmaktı. Bu nedenle (önemli ölçüde zedelenmiş) itibarını parlatmak için yapabileceği her şey memnuniyetle karşılanacaktı. Papa'nın gönlünü kazanmanın, İrlanda Kilisesi'nde reform yapılması için yerel temsilcisiyle beraber hareket etmekten daha iyi bir yolu olabilir miydi? Henry'nin dinî kurumlarla uzlaşmak için gösterdiği tek çaba bu değildi. İrlanda'dan döndükten kısa bir süre sonra kral, kraliyet üslubunda "Tanrı'nın lütfuyla" (*Dei gratia*) formülünü benimseyerek otoritesinin Tanrı vergisi (ve Tanrı'dan korkan) mahiyetinin altını daha güçlü bir şekilde çizdi.[14]

1172 yılının başlarında Henry gücünün zirvesindeydi ve Ruaidrí'ye karşı bir sefer düzenlemeyi düşünmüş olabilir. Ancak nihayetinde, İngiliz ve kıta topraklarındaki meseleler onu uzaklaştırdı. Henry, III. Alexander'ı sonsuza kadar görmezden gelemezdi ve en büyük oğlu Genç Kral Henry, şimdi isyan tehdidinde bulunuyordu. Ancak Henry yola çıkmadan önce İrlanda işlerini düzene soktu. Leinster'ı Çelik-Kafa'ya verdiği şartlarla Meath (Mide) Krallığı'nı önde gelen baronlarından biri olan Hugh de Lacy'ye resmen verdi.[15] Hugh, Henry ile birlikte gelmiş ve bu noktaya kadar kale inşasında çalışmıştı. Hugh'nun yeni toprakları kuzeyde Richard'ın topraklarıyla sınırdaştı ve Hugh'nun amacı açıkça Richard'ı kontrol altında tutmaktı. Henry Galler sınır bölgesinden ders almıştı, İrlanda'da aristokratik hırs teşvik edilecek (ve ödüllendirilecek) ama aristokratik devlet inşası teşvik edilmeyecekti.

Ancak Hugh ve Richard bir anlamda rakip olsalar da aynı zamanda müttefiklerdi.[16] Anglo-Norman kontrolü sadece Dublin

14 N. Vincent, 'Regional Variations in the Charters of King Henry II (1154–89)', *Charters and Charter Scholarship in Britain and Ireland*, haz. Flanagan ve Green, 70-106, 74–5. Bu formülün II. Henry'nin Dublin'i Bristollü'lere hibe ettiği belgede yer almaması özellikle dikkat çekicidir: *Letters and Chcarters*, haz. Vincent, no. 313.

15 *Letters and Charters*, haz. Vincent, no. 1440.

16 C. Veach, *Lordship in Four Realms: The Lacy Family, 1166–1241* (Manchester: Manchester University Press, 2014), 33.

ve Leinster'da iyice yerleşmişti ve Ruaidrí Ua Conchobair'in hâlâ eski hâkimiyetini yeniden kurmaya çalışmasıyla kolayca meydan okunabilirdi. Henry, Ruaidrí'nin uzun süredir nüfuz sahibi olduğu bir bölgede başka bir Anglo-Norman lordluğu kurarak yeni yerleşim için bir tampon bölge oluşturuyordu. Hugh bu iş için mükemmel bir seçimdi. Çelik-Kafa gibi o da kazanım ve yerleşimin karmaşık dinamiklerini iyi bilen bir sınır bölgesi lorduydu. Hugh ayrıca Richard'ın kuzeni Monmouthlu Rohese ile evlenerek Richard ile akraba olmuştu.

İngiliz ve İrlanda kaynakları Henry'nin seferini anlatış biçimlerinde önemli farklılıklar gösterir. İlki bunu dönüştürücü bir olay, İrlanda'nın nihayet Anglo-Norman saflarına alındığı an olarak görür. İkinciler ise Henry'yi sadece uzun bir yüksek krallar silsilesinin en sonuncusu olarak görür. Her iki bakış açısı da haklıdır. Uzun vadede İngiliz zaptı, gerçekten de kalıcı ve dönüştürücü olmuştur. Ancak kısa vadede çok az şey değişti. Henry 1172'de ayrıldığında, etkin Anglo-Norman tesiri Leinster ve doğu kıyısındaki eski Ostmen limanlarıyla sınırlıydı ve varlıklarının kısa süreli olma ihtimali de vardı. Çünkü Hugh de Lacy'ye yapılan bağışlar büyük ölçüde teorikti. 1172 başlarında Henry'nin elinde bağışlayacak Meath yoktu. Krallık büyük ölçüde Ruaidrí'nin eski dostu ve müttefiki (Noel'de Henry'ye teslim olan) Tigernán Ua Ruairc'in kontrolü altındaydı. Hugh artık krallığı kendisi için kazanmak zorundaydı. Henry'nin bağışladığı tek şey, herhangi bir kazanımın kral tarafından usulüne uygun olarak onaylanacağı güvencesiydi.

Tigernán bu nedenle Hugh'nun ihtirasının önündeki en büyük engeldi. Tigernán, Diarmait'in düşmanıydı. Bu hizipçi çizgiler, İrlanda siyasetini gelecek yıllarda da etkilemeye devam ederek yeni gelenleri Ruaidrí ve ortaklarıyla karşı karşıya getirdi. Çelik-Kafa ve adamları 1171'de yüce kralla uğraşmışlardı, şimdi aynı şeyi Tigernán ile yapma sırası Hugh'daydı. Tigernán'la günümüz Athboy'un hemen doğusundaki Tlachtga Tepesi'nde (Ward Tepesi)

buluşmayı kabul etmeden önce günümüz Westmeath'taki Fore'a kadar ilerledi. Burası Meath Krallığı ile yakından ilişkili olan bir Demir Çağı tepe kalesinin bulunduğu yerdi. Beş yıl önce Ruaidrí Ua Conchobair burada bir toplantı düzenlemişti ve şimdi burası bir görüşme yeri olacaktı. Toplantıda tam olarak ne olduğu belirsizliğini korumaktadır. Anglo-Norman kaynakları Tigernán'ın Hugh ve adamlarını pusuya düşürmeye çalıştığını, onların da bu hileyi fark edip İrlanda kralını öldürdüğünü söyler. İrlandalı kaynaklar ise Hugh'nun ihanet ettiğini iddia eder. Her iki durumda da sonuç aynıydı: Tigernán'ın başı kesildi. Cesedi daha sonra Dublin'in kuzeyinde baş aşağı asıldı, başı ise II. Henry'ye gönderilmeden önce Dublin Kalesi'nin kapısının üzerinde sergilendi.[17]

Bir kez daha, normal Anglo-Norman savaş gelenekleri İrlandalılara uygulanmamıştı. Aslında Hugh bu davranışında yalnız değildi ve bu eylemler, Ua Conchobair'in diğer iki önde gelen müttefiki olan Áskell Ragavalsson ve Murchad Ua Brain'in kafalarını alenen kesen Çelik-Kafa ve adamlarının daha önceki eylemlerini yansıtıyordu.[18] Bazı Anglo-Normanların bu şiddetten rahatsız olduğu, Gallerli Gerald'ın bu bölüme başladığımız Baginbun'daki infazlarla ilgili anlatısından anlaşılmaktadır. Oradaki olayların tam olarak Gerald'ın bildirdiği gibi gelişip gelişmediği şüphelidir. Raymond; Gerald'ın kuzeniydi, Hervéy ise Çelik-Kafa'nın yeğeniydi. Başka yerlerde de olduğu gibi Gerald, Fitz Gilbertları kendi akrabaları lehine zayıflatmaya çalışmaktadır. Aslında, konuşmaların çarpıcı değişimi Sallust'un *Catiline Savaşı*'na (*War of Catiline-Bellum Catilinae*) çok benzemektedir; Raymond'un merhamet çağrıları Sezar'ın, Hervéy'in intikam ısrarı ise Cato'nun tepkisini yansıtmaktadır. Ancak altta yatan gerilimler yeterince gerçekti. Dönemin en ateşli İrlanda karşıtı

17 *Expugnatio Hibernica*, böl. 41; *Mac Cartaig's Book*, 1173 yılı, haz. S. Ó hInnse, *Miscellaneous Irish Annals (A.D. 1114–1437)* (Dublin: Dublin Institute for Advanced Studies, 1947).

18 Veach, *Lordship in Four Realms*, 31–2.

anlatıcılarından biri olan Gerald'ın bile İrlandalılara böylesine üstü kapalı bir sempati duyması öğreticidir.[19]

Kilise çevrelerinde de İrlanda'nın ele geçirilmesinin doğası hakkında aynı şekilde huzursuzluk vardı ve kalıplaşmış barbarlık imgelerinin yanı sıra sempati belirtilerini de görebiliriz.[20] Bizi muhtemelen bu kazanımdan sorumlu Anglo-Norman baronlarının tutumlarına daha da yaklaştıran Fransız yerel edebiyatında, bu tür gri tonlar daha da nettir. İstilanın en ayrıntılı anlatımlarından biri olan *Dermot ve Kont'un Şiiri* (Song of Dermot and the Earl), Britanya Adaları'nın başka bir yerinde (belki Galler ve İskoçya'nın bazı bölgeleri hariç) beklemeyeceğimiz bir şekilde kan dökmekten övgüyle bahseder. Yerli İrlandalılara karşı gösterilen tutum zaman zaman isteksiz de olsa, açık bir saygıdır. Onlar medeniyetsiz barbarlar değil, onurlu (kültürel olarak farklı olsalar da) düşmanlardır. Suçları kültürel ya da dinî değil, siyasidir, İrlandalılar gerçek efendileri Diarmait'i kovarak hain ve asi olduklarını kanıtlamışlardır.[21]

İrlanda'daki savaşlar İngiltere ya da Normandiya'dakinden daha şiddetliyse, bunun nedeni Gerald'ın anlatısının da öne sürdüğü gibi gelenlerin yerel geleneklere uyum sağlamasıydı. Sınır bölgelerinin çocukları olarak Hem Hugh hem de Richard bu şekilde kültürel dünyalar arasında gidip gelmeye aşinaydılar. Ancak uyum, bir dereceye kadar bilgi ve anlayış gerektirir. Hugh, Meath'ın İrlandalı sakinlerini kazanma konusunda özellikle başarılı olmuş gibi görünüyor. Birkaç siyasi rakibi öldürmek bir şeydi, istikrarlı bir yönetim kurmak bambaşka bir şeydi. Bunun için kalplerin ve zihinlerin

---

19 Gerald of Wales, *Expugnatio Hibernica*, bölüm 13–15, Gillingham ile birlikte, *English in the Twelfth Century*, 41–2; M. Saunton, *The Historians of Angevin England* (Oxford: Oxford University Press, 2017), 96–100; C. Veach, 'Aristocratic Violence and the English Invasion of Ireland', *The English Invasion of Ireland*, haz. S. Duffy ve P. Crooks (yakında çıkacak). Gerald ve ailesi hakkında H. Pryce, 'Giraldus and the Geraldines', *The Geraldines and Medieval Ireland: The Making of a Myth*, haz. P. Crooks ve S. Duffy (Dublin: Four Courts Press, 2016), 53–68; C. Veach, 'The Geraldines and the Conquest of Ireland', a.g.e.'de, 69–92, 69–77.

20 Saunton, *Historians of Angevin England*, 353–61.

21 Veach, 'Henry II', 17–21.

kazanılması gerekiyordu. Bu süreç Leinster'da Mac Murchada'nın ailesi ve dostlarıyla başlamıştı, şimdi Hugh bunu Meath'ın yerel köylülerine ve aristokratlarına kadar genişletti.

Şimdiye kadar Çelik-Kafa, de Lacy ve adamlarından 'Anglo-Norman' olarak bahsederek kimlikleriyle ilgili soruyu geçiştirdik. Gördüğümüz gibi, Güney İtalya'ya gelen Norman göçmenler kısa sürede kök saldılar. Roger hâkimiyet alanını Kuzey Afrika'ya kadar genişlettiğinde, ancak ikinci veya üçüncü dereceden Norman olarak kabul edilebilirler. İngiltere'de de benzer süreçler yaşanıyordu. 12. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, yönetici elitin büyük bir kısmı Norman kökenli olmalarına ve Fransızca konuşmalarına rağmen kendilerini İngiliz olarak tanımlamaya başlamıştı. Richard ve Hugh İrlanda'ya ayak bastıklarında bu süreçlerin hepsi neredeyse tamamlanmıştı.[22]

Richard ve Hugh'nun kazanımları, çağdaşlarının da çok iyi bildiği gibi İngiliz bayrağı altında gerçekleştirilmiştir.[23] İrlanda yıllıkları genellikle gelenlerden "yabancılar" (Orta Çağ İrlandacası: *Gaill*) olarak bahseder. Ancak daha ileri gittiklerinde onları "İngiliz" (*Sagsannaich*) olarak yazarlar. Bunu yaparken, *Dermot ve Kont'un Şiiri*'nin ortaya koyduğu gibi ele geçirenlerin kendilerine dair algılarını yansıtırlar: şiirin 3000'den fazla dizesi boyunca Fitz Gilbert ve adamlarının liderlik ettiği söylenenler her zaman İngilizlerdir (Eski Fransızca: *Engleis*). Ancak istilacılar kendilerini öncelikle İngiliz olarak görseler de kültürel açıdan kesin bir şekilde Frank-Norman olarak kaldılar. *Şiir*'in de gösterdiği gibi, Fransızcanın kendine özgü Anglo-Norman lehçesini konuşuyorlardı; savaşı Norman tarzında yürütüyor, İrlanda'ya kaleleri ve şövalye hizmetini getiriyorlardı. En üst düzeylerde, hatırı sayılır de Lacy ve daha sonra Manş'ın karşısındaki Marshal topraklarının (William Marshal nihayetinde

22 H. M. Thomas, *The English and the Normans: Ethnic Hostility, Assimilation, and Identity 1066–c.1220* (Oxford: Oxford University Press, 2003). Ayrıca bkz. Sharpe, 'Peoples and Languages', 19–21.

23 Gillingham, *English in the Twelfth Century*, 145–60.

Çelik-Kafa'nın yerine Leinster'a geçti) ortaya koyduğu gibi düklük içinde toprak çıkarlarını sürdürdüler.

Tigernán'ın ortadan kaldırılmasıyla Hugh artık konumunu güvence altına alabilecekti. Savaşlar Orta Çağ'da (modern dünyada olduğu gibi) sık sık yer değiştirmelere neden oluyordu ve İrlanda'nın işgali de bir istisna değildi. Çatışmalar birçok küçük çiftçinin komşu bölgelerde güvenlik ve emniyet arayışına girmesine neden oldu. Şimdi Hugh onları geri çağırmaya hevesliydi. Toprakları ve hakları eski sahiplerine iade ederek uzlaştırıcı şartlar sundu. Aynı zamanda, bir dizi yerel lordluğa kendi adamlarını yerleştirmeyi de ihmal etmedi. Başarının anahtarı, yerel küçük toprak sahiplerinin çıkarları ile yeni gelen Anglo-Norman seçkinlerinin çıkarlarını dengelemekte yatıyordu.

Ancak Henry'nin kurgusal Meath tahsisi tam gerçeğe benzemeye başlamışken Hugh (Richard ile birlikte) Genç Kral'ın isyanını bastırmak için krala yardım etmek üzere geri çağrıldı. Onların yokluğunda İrlandalılar saldırıya geçerek Meath'ın büyük bölümünü ateşe verdiler. Hugh'nun geri dönecek konuma gelmesi 1175 yılını bulacaktı. Şimdi kendini neredeyse başa dönmüş buldu. Bir yıl süren aktif bir seferden sonra Hugh kayıplarını telafi etmiş, Meath'ın merkezine yeniden yerleşmiş ve otoritesini güneye ve batıya doğru genişletmişti. Ancak Hugh'nun yeni hâkimiyet alanlarına ne kadar bağlı olduğunu görmek gerekiyordu. Normandiya ve Galler sınırında toprak sahibi olmaya devam etti ve 1175'in sonunda kısmen İrlanda işleriyle ilgilenmek için de olsa İngiltere'deki kraliyet sarayına geri döndü. Hugh'nun İrlanda'daki geleceği için Richard fitz Gilbert'in Nisan 1176'da ölümü belirleyici oldu. Bu, Richard'ın 1172'den beri Anglo-Norman tarafının fiilî lideri olduğu İrlanda'da yeni ufuklar açtı. İlerleyen yıllarda Hugh tüm kaynaklarını benzer bir pozisyon elde etmeye adayacaktır. Ua Conchobair'in kızıyla evlendi ve kısa süre içinde İrlanda siyasetinin önde gelen isimlerinden biri oldu.[24]

24 Veach, *Lordship in Four Realms*, 47–73.

Kral Henry ise başlangıçta İrlanda'yı kardeşi Guillaume fitzEmpress'e emanet edebileceği bir alan olarak öngörmüştü. Küçük oğullar ve kardeşler Orta Çağ hükümdarları için daimî bir sorundu. Henry 1172'de İrlanda'ya gittiğinde Guillaume'a başka bir yere yerleştirmişti. Ancak kendi dört oğlu olduğu için, bu yeni toprakların yakında işine yarayacağının farkında olmalıydı. 1175'te Henry, Ruaidrí Ua Conchobair ile anlaşmaya vararak Meath, Leinster ve Munster'ın Richard, Hugh ve adamlarının elinde olan kısımlarında doğrudan Anglo-Norman kontrolünü sınırlamayı kabul etti. Karşılığında Henry, Connacht üzerindeki derebeyliğinin resmî (büyük ölçüde göstermelik de olsa) onayını aldı. Kısa bir süre sonra, 1177'de Oxford'da yapılan önemli bir toplantıda Henry İrlanda'yı en küçük oğlu John'a verdi. 1170'li yıllar Henry ile büyük oğulları arasında güç ve nüfuz mücadelesine sahne olmuştu. Sonuç olarak, uyumlu John hızla kralın gözdesi haline geliyordu. Fakat dört çocuğun en küçüğü olan John'un beklentileri zayıftı. Henry şimdi İrlanda'nın John'a kendine ait bir krallık sunmasını umuyordu. Gelecekte İngiliz tahtında hak iddia etmek için bir temel oluşturacaktı ve eğer bunlar başarısız olursa, değerli bir teselli ödülü olarak hizmet edebilirdi.[25]

John İrlanda'ya ayak basana kadar sekiz yıl daha geçecek olmasına rağmen, bu ülke nadiren aklından çıkıyordu. Ada hiçbir zaman kraliyet güzergâhında düzenli bir durak haline gelmese de İrlanda John'un olgunluk yıllarının siyasetinde babası ya da kardeşinin dönemlerinin aksine çok daha belirgin bir şekilde yer aldı.[26] İyi ya da kötü (genellikle daha kötü), İrlanda ve İngiltere'nin kaderleri artık sıkıca iç içe geçmişti.

Ancak Norman etkisi Britanya ve İrlanda'da yayılırken, Avrupa anakarasında da tartışılmaya başlanmıştı. John'un imparatorluğu bu sınavdan sağ çıkabilecek miydi?

25 S. Church, *King John: England, Magna Carta and the Making of a Tyrant* (Londra: Macmillan, 2015), 9–32.

26 C. Veach, 'King John and Royal Control in Ireland: Why William de Briouze had to be Destroyed', *English Historical Review* 129 (2014), 1051–78.

23

İmparatorluğun Sonu mu? John ve Normandiya, 1204

1204 Mart ayının başlarında Roger de Lacy, adamlarını kaçınılmaz olan için hazırladı. Bir önceki yaz, Aslan Yürekli Richard (Richard *Lionheart*) tarafından 1190'ların sonunda inşa edilen ve çok değer verilen kale Gaillard Şatosu'nu savunmakla görevlendirilmişti. Kale, Rouen'deki Norman düklük başkentinin sadece 70 km (43 mil) yukarısında, Seine Nehri'nin stratejik bir bölümüne bakıyordu. Kale, düklüğün merkez bölgelerini Fransız saldırılarından korumak ve Norman dükü ile Fransız kralı arasında uzun süredir ihtilaflı bir bölge olan Vexin'e yapılacak seferler için bir ileri üs sağlamak üzere tasarlanmıştı. Kalenin savunması son derece moderndi ve Seine Nehri'ne bakan kayalık bir çıkıntının tepesindeki konumu doğal bir savunma sağlıyordu. Richard'ın, duvarları tereyağından yapılmış olsa bile kalenin sağlam kalabileceğiyle övündüğü söylenir. Fakat Aslan Yürekli'nin zapt edilemez kalesi ele geçirilmek üzereydi.

Bu olayların geçtiği ortam, Richard'ın küçük kardeşi ve halefi John'un saltanatının ilk yıllarıdır. Fransız Kralı Philippe Auguste, 1202'de Normandiya Düklüğü'nün kraliyete ait olduğunu ilan etmişti ve o zamandan beri Philippe buranın kontrolünü John'dan almaya çalışıyordu. Yakın geçmişteki ataları gibi John da hem İngiltere kralı hem de Normandiya Dükü idi (Anjou Kontu ve Akitanya Dükü'nden bahsetmeye gerek yok). Giderek daha iddialı hâle gelen Fransız monarşisi için bu kabul

edilemez bir meydan okumaydı. Normandiya Dükü olarak John'un Philippe'e bağlı olması gerekiyordu ancak İngiltere kralı olarak hiç de öyle değildi. Rouen, Paris'ten kuş uçuşu sadece 145 km (90 mil) uzaktaydı ve bu da John'un Philippe'in topraklarına saldırmasını çok kolay hale getiriyordu. Buna karşılık, Fransız kralının İngiltere'de John'u tehdit edebilmesi için Normandiya'da savaşması ve ardından bir donanma toplaması gerekecekti.

Philippe'in John'un kıtadaki mülklerine yakınlığı bazen onu savunmasız bıraksa da tersi de doğruydu, bunlar potansiyel olarak kolay hedeflerdi. Gerçekten de John'un Carlisle'dan Bayonne'a ve Cork'tan Vexin'e kadar uzanan geniş topraklarını her cephede savunmak imkânsızdı. (Buna karşılık Philippe, komşusundan herhangi bir sorun çıkması durumunda Norman sınırından birkaç günlük cebrî yürüyüş mesafesinden daha uzakta değildi). Bu zorluklara rağmen, John'un ilk savunma çabaları başarıya ulaştı. Ağustos 1202'nin başlarında Güney Anjou'daki Mirebeau'da çarpıcı bir zafer kazandı ve kuvvetleri John'un yeğeni Arthur'u ele geçirdi, Arthur, Philippe tarafından John'un kıta topraklarına yerleştirilmişti (Normandiya hariç). Tek hanedan rakibi ele geçirilen John, barışın yakın olduğunu ummuş olabilir. Ancak yıl sonuna gelindiğinde bu avantajı heba etmişti. John'un asıl hatası, zaferden sonraki sekiz ay içinde son derece şüpheli koşullar altında ortadan kaybolan Arthur'a karşı davranışında yatıyordu. Daha da kötüsü, John danışmanlarının tavsiyelerini dikkate almadı ve Corfe Kalesi'nde yirmi ikisini açlıktan öldürmek de dâhil olmak üzere diğer esirlere kötü davrandı.[1] Şövalyelik ideallerine sıkı sıkıya bağlı Fransız aristokrasisi için bunlar en büyük suçlardı.

John'un davranışları karşısında şok olan ve bir kral ile askerî komutan olarak başarısızlıklarının giderek daha fazla farkına varan (Mirebeau, John'un tek büyük zaferi olacaktır) Angevin ve

---

1 *Annales de Margam*, 1202 yılı, haz. H. R. Luard, *Annales Monastici*, i, Rolls Series (1864), 1–40, M. Morris ile birlikte, *King John: Treachery, Tyranny and the Road to Magna Carta* (Londra: Hutchinson, 2015), 153.

Breton aristokrasisinin büyük bir kısmı, onları kollarını açarak karşılayan Philippe'e yönelmeye başladı. John karşı koymakta başarısız olunca, onları Normandiya'dan başkaları takip etti. Bu başarılardan cesaret alan Philippe artık Normandiya'nın anahtarı olan Gaillard Şatosu'nu kuşatma zamanının geldiğine karar verdi. Kale, John tarafından geçen bölümde tanıştığımız Lacy ailesinin ana kolunun bir üyesi olan Roger de Lacy'ye emanet edilmişti. Daha ünlü Cambro-İrlandalı akrabalarının aksine, Roger'nin toprakları sadece Kuzey İngiltere'de bulunuyordu ve bu da onun değişken olan John'a sadakatini garantiliyordu.

John kalenin stratejik öneminin farkındaydı ve kısa süre içinde kuşatılanlara bir yardım girişiminde bulundu. Philippe'in kuvvetlerine karşı birleşik bir kara ve deniz saldırısı için yaptığı aşırı ayrıntılı planlar başarısız olsa da Fransız zaferi hâlâ kesin olmaktan uzaktı. Kale surları kış ayları boyunca sağlamlığını korudu ve John'un ilkbaharda ikinci bir kurtuluş şansı elde edeceği giderek daha fazla anlaşılıyordu. Bunun üzerine Philippe, kuşatmanın komutasını bizzat üstlendi. Başlangıçta, kaleye doğrudan yaklaşılabilecek tek yön olan kalenin güneydoğusundaki dış surlara bir saldırı girişiminde bulundu. Fransız kuşatma kulesi surlara ulaşamamış olsa da Philippe'in lağımcıları kuleyi yıkmayı başardı. Takip eden günlerde önce orta sonra da iç bölgeler ele geçirildi.[2]

Philippe düşünülemez olanı başarmıştı. Gaillard Şatosu onun olmuştu ve Normandiya'yı almak için önü açılmıştı. Önümüzdeki aylarda Fransız birlikleri Falaise, Caen ve Cherbourg'u ele geçirdi. İngiltere'den yardım gelmeyeceği anlaşıldığında en büyük mükâfat bunu takip etti: Rouen.[3] Kısa süre içinde Anjou, Maine ve Poitou'da da benzer kayıplar yaşanırken Philippe ve

2 Morris, *King John*, 7–13, 39–45. Ayrıca bkz. M. Powicke, *The Loss of Normandy, 1189–1204: Studies in the History of the Angevin Empire* (Manchester: Manchester University Press, 2. Bs., 1960), 253–6.

3 D. Power, 'La Chute de la Normandie ducale (1202–4): un reexamen', *La Guerre en Normandie (XIe–XVe siecle)*, haz. A. Curry ve V. Gazeau (Caen: Presses universitaires de Caen, 2020), 37–62.

adamları başarı serisi yakalamıştı. John ise işlerin bu kadar çabuk çözülmesi karşısında şoke olmuştu. İki yıldan kısa bir süre içinde Mirebeau'da zafer kazanmışken kıtadaki topraklarının parçalanmasını güçsüzce izlemeye başlamıştı. İngiltere bile artık güvende değildi ve oraya olası bir akın için kendini hazırlıyordu. John'un çocukluk lakabı olan Lackland (yani 'topraksız'), fazlasıyla yerinde olduğunu kanıtlamaya başlamıştı. Bu lakaba giderek alaycı ikinci bir lakap daha ekleniyordu: 'yumuşak kılıç'.[4] Çünkü kararlı bir eylemin en gerekli olduğu zamanlarda John'un tepkisi oyalanmak ve gecikmek oluyordu.

Normandiya'nın kaybı John ve İngilizler üzerinde ağır bir yük oluşturdu. Finansal ve stratejik kayıplar kadar önemli olan (ki bunlar oldukça fazlaydı) bunun temsil ettiği psikolojik ve ideolojik darbeydi. İyi krallar topraklarını savunmalı ve genişletmeliydi, bu ölçekte bir kayıp kabul edilemezdi. İlahi takdirin güncel olaylara rehberlik ettiğine inanılan bir çağda, Tanrı'nın gazabının bundan daha açık bir işareti olamazdı. Çağdaşların bunun nedenini tespit etmesi uzun sürmedi: John'un Arthur'a ve Mirebeau'nun diğer esirlerine yaptığı muamele. Rüzgâr eken John, kasırga biçiyordu.

Bu, 1066'dan beri Normandiya ve İngiltere'nin yollarının ilk kez ayrılması değildi. İngiltere'yi ele geçiren Guillaume düklüğü en büyük oğlu Robert Courteheuse'yu vermiş, İngiltere'yi ise ikinci oğlu Guillaume le Roux'ya bırakmıştı. Her ne kadar 1106'da I. Henry tarafından ikisi yeniden birleştirilse de düklük İngiliz tacından ayrı kaldı ve Guillaume Cliton (Courteheuse'yu oğlu) ve Henry fitz Empress (II. Henry'nin başlangıçtaki adıyla) dâhil olmak üzere kraliyet ailesinin rakip üyelerini defalarca destekledi. Ancak şimdi Rouen'de kendisini tesis etmiş Anglo-Norman kraliyet ailesinin rakip bir üyesi değil, Fransa kralıydı. İngiltere ve Normandiya'nın tekrar aynı hükümdarın eline geçmesi ihtimali en iyi ihtimalle zayıftı. Manş Denizi'nin her iki yakasında da bu gelişmelere verilen tepkiler işleri daha da karmaşık hale getiriyordu.

4 N. Vincent, *John: An Evil King?* (Londra: Allen Lane, 2020), 100–1.

Hem John hem de Philippe artık mutlak sadakat konusunda ısrarcıydı. Philippe, John'a sadık baronların Normandiya'daki mülklerini ellerinden alırken, John da Philippe'i tercih edenlerin İngiliz topraklarına aynı şeyi yaptı. Sadece güçlü William Marshal böyle bir kaderden kaçınmayı başardı ve uzlaşmanın bedelini uzun yıllar siyasi boşlukta kalarak ödedi.[5]

Bu yabancılaşmada dil ve kültürün de payı vardı. Her ne kadar 1066'dan sonraki yerleşim, İngiliz yönetici elitinin Norman muadilleriyle pek çok ortak noktası olmasını sağlamış olsa da aileler kök saldıkça farklılıklar ortaya çıkmaya başladı. Manş'ın kuzey yakasındakiler, kültürel ve dilsel olarak çoğunlukla Norman olarak kalsalar bile kendilerini İngiliz olarak tanımlamaya başladılar. 12. yüzyılın ilerleyen yıllarında, ulusal klişelerin yeniden ortaya çıktığını görmeye başladık. Fransızların (ve Normanların) gözünde Marshal ya da Roger de Lacy gibi adamlar çoktan yerlileşmişlerdi. Onlar başka ülkede yaşayan Normanlar değil, tüm kültürel yükleriyle birlikte İngilizlerdi. Dil burada birleştirmeye olduğu kadar bölmeye de hizmet ediyordu. İngiliz baronlar Fransızca konuşmaya devam etseler de giderek belirginleşen Anglo-Norman lehçeleri Fransa'da alay konusu oluyordu. (Paris'in dilsel kibrinin uzun tarihi burada başlar.) Normandiya ve İngiltere giderek ortak bir dil tarafından bölünen iki ulus haline geliyordu.

Siyasi koşullar da 1204'ten sonraki yabancılaşmayı, düklüğün Guillaume'un ölümü ve Anarşi'nin yol açtığı veraset anlaşmazlıkları nedeniyle İngiliz tacından geçici olarak ayrıldığı 1087 veya 1150'de olduğundan çok daha büyük hale getirmek için bir araya geldi. 1066'dan sonraki yıllarda, önde gelen aristokratların çoğu Manş'ın her iki yakasında da mülklere sahipti. Bölgeler arasında dostane ilişkilerin hüküm sürmesi onların yararınaydı. Ancak zaman içinde ailelerin mülklerini birleştirme, Norman ve İngiliz

5 T. K. Moore, 'The Loss of Normandy and the Invention of *Terre Normannorum*, 1204', *English Historical Review* 125 (2010), 1071–109; D. Crouch, *William Marshal* (Londra: Routledge, 3. Bs., 2016), 109–16.

topraklarını ailenin farklı kollarına devretme ya da bir bölgedeki topraklarını satarak diğer bir bölgeden toprak alma eğilimi ortaya çıktı. Bu eğilimler özellikle orta ve alt aristokrasi arasında güçlüydü. John'un hükümdarlığı sırasında Manş Denizi'ni kapsayan çıkarlara sahip olmaya devam edenler sadece William Marshal ve Hugh de Lacy gibi büyük baronlardı.[6] Artık Guillaume'un Manş ötesi imparatorluğunu sürdürmekte çıkarı olan çok az kişi vardı ve çoğu için bu istenmeyen bir delilikti.

Dolayısıyla John'un sorunları kendi eseri olsa da Angevin İmparatorluğu içindeki daha derin fay hatlarını ortaya çıkardı. İngiliz çıkarlarını Avrupa anakarasından ayırmak 13. yüzyılın başlarında tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar kolay olmadı. Siyasi çıkarlar John'un hükümetini zıt yönlere çekiyordu. Onuru, kaybettiği toprakların iadesini istemesini gerektiriyordu ancak bu tür çabaların özellikle de (olduğu gibi) başarısız olmaları halinde rağbet görmemesi kaçınılmazdı. Bu sıkıntılar karşısında John, Philippe'in ilhaklarıyla kaybeden Girard d'Athée, Engelard de Cigogne, Philippe Mark ve Peter des Roches gibi adamlardan oluşan küçük bir kıta ortakları kadrosuna her zamankinden daha fazla güvenmeye başladı. Bu adamlar John'a tam bir sadakat borçluydular ve onun (ve kendilerinin) topraklarının geri alınmasına tamamen bağlıydılar. Ancak bu durum bağlılık sorunlarını düzgün bir şekilde aşsa da iç gerilimleri daha da arttırdı. Bu kişilerin çoğu Normandiya'nın güneyindeki Touraine'den geliyordu ve öncelikli çıkarları Anglo-Norman aristokrasisinin geri kalanının çıkarlarının yattığı düklüğün kendisinden ziyade bu alanların geri kazanılmasıydı. Bu nedenle bu 'yabancıların' etkisi, İngiliz aristokrasisi içinde tikelci duyguları pekiştirerek derin bir kızgınlık yarattı.[7]

---

6 J. A. Green, 'Unity and Disunity in the Anglo-Norman State', *Historical Research* 62 (1989), 115–34, özellikle bkz. 130–3; D. Crouch, 'Normans and Anglo-Normans: A Divided Aristocracy?', *England and Normandy in the Middle Ages*, haz. D. Bates ve A. Curry (Londra: Hambledon Continuum, 1994), 51–67.

7 N. Vincent, *Peter des Roches: An Alien in English Politics, 1205–1238* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), özellikle bkz. 34–41.

Bu yeni gözde isimlerin desteğiyle John 1205'te kaybettiği toprakları geri almak için ilk girişimini başlattı ancak İngiltere'deki muhalefet büyük bir kuvvet göndermesini engelledi. Bunu 1206'da doğrudan kraliyet komutası altında daha önemli bir sefer izledi. Bu sefer Poitou'yu geri almayı başardıktan sonra güneye, John'un elinde tuttuğu tek kıta toprağı olan Gaskonya'ya yöneldi. Burada, güneydeki Kastilya'dan gelen tehdidi savuşturmayı başardı. Bu başarılardan güç alan John şimdi Anjou'ya saldırdı. Ancak Philippe büyük bir Fransız kuvveti çıkarınca John güneye geri çekildi ve sonuç bir çıkmaz oldu.[8] Sonraki yıllarda John, İrlanda'daki baronlar ile ilgili huzursuzluk ve Papa-Canterbury Başpiskoposu ile süregelen anlaşmazlıklar onu kıtadaki seferlerden alıkoyduğu için büyük ölçüde Britanya Adaları'ndaki işlerle meşgul oldu. Nihayet 1214 yılının başlarında güçlü bir şekilde geri döndüğü zaman bu, Alman imparatoru IV. Otto ile yapılan büyük bir ittifakın parçasıydı. Otto, John'un yeğeniydi ve imparatorluk tahtı üzerindeki (güvenli olmaktan uzak) hâkimiyetini tehdit eden Fransız siyasi yükselişini engellemek için kendi nedenleri vardı. Plan iki yönlü bir saldırıydı: John, Salisbury Kontu William Longspée tarafından desteklenen Otto'yu karşılamak üzere Poitou'dan kuzeye ve doğuya yürüyecekti.

Sefer iyi başladı ve John ilkbaharın sonlarında Anjou'nun büyük bir kısmını geri aldı. Ancak Angers'in on mil güneybatısındaki Roche-au-Moine Kalesi'ni ele geçirdiğinde ilerleme durdu. Temmuz başında, ordusuyla birlikte La Rochelle'e geri döndü ve Philippe Auguste'nin en büyük oğlu Louis'nin komutasındaki bir Fransız kuvveti tarafından takip edildi. Otto'nun kuvvetleri (Kont William'ın komuta ettiği tabur da dâhil olmak üzere) Philippe ve ana Fransız ordusu tarafından Flandre'nin güneyindeki Bouvines'de yakın bir savaşta kesin bir yenilgiye uğratılınca tüm umutlar kayboldu. Angevin'lerin Kuzey Fransa'daki üstünlük

8 Church, *King John*, 140–3; Morris, *King John*, 96–9.

günleri sona ermişti.[9] John için bu durum, uzun bir dış politika başarısızlıkları dizisinin sonuncusuydu. Ülke içinde ise tam bir felaketti. Dönemle çağdaş bir tarihçinin dediği gibi, "Bouvines'ten Runnymede'e giden yol doğrudan, kısa ve kaçınılmazdı."[10]

John'un İngiliz baronları yıllardır ona karşı komplolar kuruyordu. Bouvines'deki aşağılayıcı yenilgiden sonra bu durum açık bir isyana dönüştü. Sonbaharda planlar yapılmaya başlandı. Ertesi yıl, artık güneyin geniş bölgelerinde destek bulan bir grup kuzeyli ileri gelenin öncülüğünde iç savaş patlak verdi. İsyancılar ilkbaharın sonlarında Londra'yı ele geçirince John zorlandı. 15 Haziran'da ünlü Runnymede'e geldi ve burada Magna Carta (Latince 'büyük imtiyaz) olarak bilinen belgedeki baronluk taleplerinin çoğunu kabul etti.[11] John için bu bir aşağılanmaydı. Ancak askerî cesaret konusunda eksikliğini kurnazlıkla fazlasıyla telafi etti. İsyancıların taleplerini kabul ederek inisiyatifi yeniden ele geçirmeyi başardı. İmtiyazın yayınlanmasından sonraki birkaç hafta içinde John onu iptal ettirdi. Kopyaların üzerindeki mürekkep kurumadan ölü bir mektup haline geldi. Ancak John'un zaferinin tadını çıkarması uzun sürmeyecekti. İsyancılar şimdi İskoçya Kralı II. Alaxandair ve Philippe Auguste'den destek buluyorlardı. 1216 baharında, Philippe'in oğlu Louis İngiltere'ye gelmiş ve isyancılara katılmıştı. John'un kendisi Ekim ayında öldüğünde isyanın alevleri hızla yayılıyordu, paradoksal bir şekilde krallığını bir kez daha yabancı saldırısından kurtarmış olabilecek bir eylemdi, çünkü John'un varisi

9 G. Duby, *The Legend of Bouvines: War, Religion and Culture in the Middle Ages*, çev. C. Tihanyi (Oxford: Polity Press, 1990); J. France, 'The Battle of Bouvines 27 July 1214', *The Medieval Way of War: Studies in Medieval Military History in Honor of Bernard S. Bachrach*, haz. G. I. Halfond (Farnham: Ashgate, 2015), 251–71.

10 J. C. Holt, *The Northerners: A Study in the Reign of King John* (Oxford: Clarendon Press, gözden geçirilmiş baskı, 1992), 100.

11 D. Carpenter, *Magna Carta* (Londra: Penguin, 2015).

genç III. Henry ve naipleri babasından çok daha popüler (ve uzlaşmaya hazır) olduklarını kanıtladılar.

Her halükârda İngiltere'nin en ikonik anayasal belgesinin varlığını bu tür kıtasal karışıklıklara borçlu olması kalıcı bir ironidir. Bağlamına uygun olarak Magna Carta'nın kendisi de tamamen Avrupalı (ve Norman) bir belgedir. Aralık 1212'de V. Simon de Montfort tarafından Güney Fransa'daki toprakları için çıkarılan benzer şekilde programatik bir gümrükler dizisi olan Pamiers Kanunları ile benzerlikler göstermektedir. Simon'un ailesi Fransız-Norman sınırından geliyordu ve (kısa bir süre) Leicester Kontu olmuştu, dolayısıyla baronluk partisindeki pek çok kişi bu emsalden haberdardı.[12]

Uzun vadede John'un kıta hâkimiyetlerini kaybetmesi Angevin İmparatorluğu'nu parçalamaktan ziyade yeniden yapılandırdı. Normandiya, Anjou, Maine ve Poitou'nun elden çıkmasıyla haleflerinin siyasi hırsları artık Britanya Adaları'ndaki yakın komşularının kontrolüne yöneldi. Galler, İskoçya ve (özellikle) İrlanda'da, başka yerlerde iyi kazanımlar elde ettiler.[13] Ancak bu kazanımların etkisi, İngiltere ile Normandiya arasındaki bölünmeyi daha da derinleştirmek oldu. 1204 yılına kadar hem Norman hem de İngiliz olmak mümkündü, bu tarihten sonra artık mümkün değildi.

Burada İngiltere'nin yanı sıra Normandiya için de çıkarımlar vardı. 10., 11. ve 12. yüzyıllarda Normanlar -biraz da haklı olarak- Kuzey Fransa halkları arasında benzersiz olduklarını iddia etmişlerdi. Yalnızca onlar Vikinglerin torunlarıydı ve bu kimlik etnik tanımlamalarıyla gururla ilan ediliyordu. Siyasi olarak ayrı kaldılar ve sadece dilsel ve kültürel bağlamlarda -kraliyet imtiyazlarının hitap maddelerinde veya Haçlı seferleri gibi büyük denizaşırı seferlerde- Fransız olarak tanımlanma eğilimindeydiler.

12 N. C. Vincent, 'English Liberties, Magna Carta (1215) and the Spanish Connection', *1212–1214, el trieno que hizo a Europa* (Pamplona: Institución Príncipe de Viana D.L, 2011), 243–62.

13 Carpenter, *Magna Carta*, 235–44. Ayrıca bkz. Veach, 'King John'.

Philippe'in zaptı ile birlikte tüm bunlar değişti. Artık Normanlar, Angevin'lerden ve Poitevin'lerden çok az farklıydı. Norman kimliği yavaş yavaş Fransız kimliğinin içine gömülüyordu.

Dolayısıyla Normandiya'nın 1204'te kaybedilmesi, düklük ile İngiliz krallığı arasındaki siyasi ve kültürel kopuşa neden olmamış olabilir ancak bunun kalıcı olmasını sağlamıştır. Anglo-Norman aristokrasisi bir süredir kendini İngiliz olarak tanımlıyordu ve artık geri dönüş yoktu. Yeni kazanımlar olacaktı ama bunun sonucunda imparatorluk kesinlikle bir İngiliz imparatorluğu olacaktı.[14] Orada artık Normanların imparatorluğu yoktu. Yoksa var mıydı?

---

14 Davies, *First English Empire*, 20–30, 74–88, 142–71. Ayrıca bkz. C. Veach, 'The Angevin Empire in the British Isles', *The Angevin Empire: New Interpretations*, haz. S. D. Church ve M. Strickland (yakında çıkacak).

24

‘Dünya Harikası’: İmparator II. Friedrich, 1198-1250

13. yüzyılın başlarında Britanya Adaları’ndaki Norman etkisi azalmaya başladıysa da Almanya’da daha yeni başlıyordu. John’un Normandiya’yı küçük düşürücü bir şekilde kaybetmesinden (1204) sekiz yıl sonra, genç II. Friedrich burada kendini kabul ettiriyordu. Aralık 1212’nin başlarında Almanya’nın önde gelen kilise adamı Başpiskopos Siegfried tarafından Mainz’da kral olarak taçlandırıldı ve kısa süre içinde krallığın diğer bölgeleri üzerindeki kontrolünü genişletmeye başladı.

Friedrich genellikle örnek bir ‘Alman’ hükümdar olarak görülür. Almanya’yı 1138’den beri aralıklarla yöneten Staufer (ya da Hohenstaufen) hanedanının bir üyesiydi. İsmini Orta Çağ’ın en ünlü Alman imparatoru olan Friedrich Barbarossa’dan (babasının büyükbabası) almıştı. Ancak bu tür devamlılık işaretleri yanıltıcıdır. Friedrich kan bağı olarak sadece yarı Alman idi, kültürel olarak ise baştan aşağı Sicilyalı bir Norman’dı.[1] Annesi Constance, II. Roger’nin en küçük kızıydı ve onun 1154’teki ölümünden kısa bir süre sonra doğmuştu. Friedrich’in kendisi de İtalyan topraklarında, Adriyatik’e bakan Jesi’de Aralık 1194’ün sonlarında doğdu. Vaftiz adı bile tamamen Alman değildi. Çünkü

1 Friedrich’in Sicilyalı kimliği güçlü bir şekilde şurada ortaya çıknaktadır: D. Abulafia, *Frederick II: A Medieval Emperor* (Londra: Allen Lane, 1988); O. B. Rader, *Friedrich II: Ein Sizilianer auf dem Kaiserthron: Eine Biographie* (Münih: C. H. Beck, 2010).

bu sadece Friedrich değil, Roger Friedrich idi ve ikili Alman ve Sicilya-Norman soyağacını yansıtıyordu.[2]

Doğduğu sırada Friedrich'in babası Alman İmparatoru VI. Heinrich, Palermo'da Sicilya Kralı olarak taç giymişti. Bu onurun gelmesi uzun zaman almıştı. Heinrich 1184 yılında Constance ile nişanlandığında II. William'ın (yeğeni) varis bırakmadan ölmesi halinde Sicilya tahtına onun geçeceği konusunda anlaşmaya varılmıştı. Ancak bu durum beş yıl sonra gerçekleştiğinde William'ın yeğeni Lecceli Tancred -II. Roger'nin en büyük oğlu olan III. Roger'nin gayrimeşru oğlu- tahtı ele geçirmeyi başardı. Gayrimeşru olmasına rağmen Tancred *bona fide* bir Hauteville idi ve yerel aristokrasiden önemli ölçüde destek görüyordu. Bu nedenle Heinrich ve Constance'ın 1190 ile 1191 yılları arasında tahta çıkma girişimlerini savuşturabildi. Heinrich için durum Alpler'in kuzeyindeki hizipçi siyaset nedeniyle karmaşıktı. Kendi babası Friedrich Barbarossa yeni ölmüştü (Heinrich muhtemelen bunu güneye yürürken öğrendi) ve krallığı ele geçirmesi güvenli olmaktan uzaktı. Bu da Tancred'in kısa süre içinde kendi haline bırakılması anlamına geliyordu.

Heinrich Almanya'daki konumunu sağlama aldığında işler yoluna girmeye başlamıştı. Tancred 1194 yılının başlarında öldü. Yerel aristokratlar Tancred'in oğlu (III) William'ı varisi olarak seçmiş olsalar da William henüz bir çocuktu ve Heinrich'in hırslarının önünde sadece küçük bir engeldi. Bu nedenle Heinrich ve Constance ilkbaharda güneye yürüdüler, kasaları kısa süre önce (Üçüncü Haçlı Seferi'nden evine dönerken Avusturya Dükü'nün

---

2 Peter of Eboli, *Liber ad honorem Augusti*, II.43, ll. 1,377–8, haz. M. Strahl, *Petrus de Ebulo: Liber ad honorem Augusti sive de rebus Siculis. Codex 120 II der Burgerbibliothek Bern* (Sigmaringen: Jan Thorbecke, 1994); *Annales Casinenses*, 1195 yılı, haz. G. H. Pertz, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores 19 (Hanover, 1866); *Iohannis Codagnelli Annales Placentini*, 1211, 1212, 1226 yılı, haz. O. Holder-Egger (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1901), W. Stürner ile birlikte, *Friedrich II. 1194–1250* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, gözden geçirilmiş baskı, 2009), i, 41–9; Abulafia, *Frederick II*, 90. Karş. Rader, *Friedrich II.*, 50.

eline düşen) İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard'ın serbest bırakılması için ödenen fidyeyle doluydu. Ağustos'ta Heinrich Napoli'yi ele geçirdi, Eylül'de Salerno onu takip etti. Nihayet Kasım ayı sonlarında Sicilya'nın geleneksel başkenti Palermo'ya yerleşti. Noel günü ise resmen taç giydi.[3]

Constance 1190'da olduğu gibi Heinrich'e güneye kadar eşlik etmişti. Ancak Milan'da onunla yollarını ayırdı. Heinrich daha sonra ana orduyla birlikte Napoli'ye doğru yola çıkarken Constance, Adriyatik kıyılarında daha yavaş bir tempoyla onu takip etti. Şimdiye kadar imparatoriçenin hamile olduğu anlaşılmış olmalıydı. Daha önce Sicilya tacını ele geçirmeye çalışan bir grup Salernolu tarafından esir alındığından beri Constance ve Heinrich risk almıyordu. Constance evlendiğinde (1186) otuz iki yaşındaydı ve gebe kalmakta ciddi zorluklar yaşadığı anlaşılıyordu (bu kaydedilen tek hamileliği). Dolayısıyla pek çok şey imparatoriçenin ve doğmamış çocuğunun kaderine bağlıydı. Bir varis için bu uzun bekleyiş daha sonra Friedrich'in gayrimeşru olduğuna dair söylentileri açıklamaya da yardımcı olur, bu söylentiler Staufer hanedanının birçok düşmanı tarafından memnuniyetle teşvik edilmiştir.[4]

Ancak Mart 1195'e gelindiğinde Heinrich ve Constance Bari'de yeniden bir araya gelmişlerdi, Heinrich'in yanında artık oğulları da vardı. Çok sevinmiş olmalılar. Yıllar süren belirsizlikten sonra, hem Sicilya tahtını güvence altına almayı hem de erkek bir varis bulmayı başarmışlardı. Ancak Sicilya ve imparatorluk taçlarının birleşmesi evrensel olarak popüler değildi. Bu durum, bazılarının III. William'ın tahta geçmesi için direnmeye devam ettiği güneyde tüyleri diken diken etmişti. Daha da

3 P. Csendes, *Heinrich VI*. (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1993), 144–58; T. Foerster, '*Romanorum et regni Sicilie imperator*. Zum Anspruch Kaiser Heinrichs VI. auf das normannische Konigreich Sizilien', *Archiv fur Diplomatik* 54 (2008), 37–46.

4 T. Kolzer, 'Constanza d'Altavilla', *Dizionario Biografico degli Italiani*, xxx (Roma: Istituto della Enciclopedia italiana, 1984), 346–56.

önemlisi, topraklarının her iki tarafı da Heinrich'in toprakları ile çevrili olan Papa için doğrudan bir tehdit oluşturuyordu.[5] Daha önce birçok Papa'nın yaptığı gibi Alman ve Sicilyalı hükümdarları birbirine düşürmek artık mümkün olmayacaktı. III. Celestine bu nedenle 1196'da Friedrich'i Heinrich'in varisi olarak kutsamayı reddetti ve imparatorun kendisi 1197 yazının sonlarında Messina'da ağır bir şekilde hastalandığında Heinrich'in veraset planları üzerindeki anlaşmazlık hala devam ediyordu. Eylül sonunda Heinrich ölmüştü.

Sonuç, özellikle Alplerin kuzeyinde uzun bir siyasi istikrarsızlık dönemi oldu. Bu noktada, Alman Krallığı'nın veraseti seçmeli hale gelmişti. Bir önceki hükümdarın oğlu genellikle bir avantaja sahipti, ancak kral (ve bekleyen imparator) olmak için hala önde gelen prenslerin resmî onayına ihtiyacı vardı. Bu Friedrich için kötü bir haberdi. Çünkü prenslerin bir çocuğu, özellikle de çok az tanıdıkları birini desteklemeleri pek olası değildi. Heinrich'in müttefiklerinin çoğu şimdi ağırlıklarını kardeşi Svabyalı Philipp'in (Friedrich'in amcası) adaylığının arkasına koydu, Papa tarafından desteklenen diğerleri ise Dük Aslan Heinrich (Henry the Lion) ile İngiliz prenses Matilda'nın oğlu Brunswickli Otto'yu tercih etti. Bunu uzun ve sert bir veraset tartışması izleyecekti.

Şimdi her şey Constance'ın nasıl tepki vereceğine bağlıydı. Friedrich için hem Alman hem de Sicilya tacını elde etme şansının zayıf olduğunu ve bu ikisi arasında daha güvenli olanın ikincisi olduğunu biliyor olmalıydı. Sicilya'da hanedan veraseti norm olmaya devam ediyordu ve bir çocuk hükümdar ihtimali daha az korku yaratıyordu: II. William 1166'da henüz onlu yaşlarının başındayken tahta çıkmış, 1197'de ise bir bölünme, bebek III. William'ı tahta geçirmeye çalışmıştı. Daha da önemlisi

5 G. Baaken, 'Die Verhandlungen zwischen Kaiser Heinrich VI. und Papst Coelestin III. in den Jahren 1195–1197', *Deutsches Archiv* 27 (1971), 457–513; B. Bolton, 'Celestine III and the Defence of the Patrimony', *Pope Celestine III (1191–1198): Diplomat and Pastor*, haz. J. Doran ve D. J. Smith (Aldershot: Ashgate, 2008), 317–53.

Constance burada bir Hauteville olarak kendi nüfuzunu en iyi şekilde kullanabilirdi. Uygun bir şekilde, Heinrich öldüğünde önemli bir liman kenti olan Messina'daydı. Oradan Constance'ın oğlu için bir naiplik kurmaya başladığı Palermo'ya sadece kısa bir yürüyüş gerekiyordu. Aralık ayının sonlarında Friedrich, kendi fermanlarının tanık listelerinde 'Romalıların ve Sicilya'nın Kralı' olarak görünmeye başlamıştı ve bir sonraki Pentekost'ta (17 Mayıs 1198) da resmen kral olarak takdis edildi.[6]

En iyi zamanlarda bile hükümdarın reşit olmadığı dönemler zorlu dönemler olabilir. Sicilya'nın çalkantılı geçmişi göz önüne alındığında en kötüsünü beklemek için her türlü neden vardı. Bu nedenle Constance'ın ilk önceliği oğlunun konumunu güçlendirmekti. Bariz müttefik Papa idi. Hauteville'ler ilk kez Papa'nın onayıyla güneye yerleşmişlerdi. Son yıllarda ilişkiler gerilmiş olsa da Celestine'in halefi III. Innocentius'un Constance ve Friedrich'i destekleyerek kazanacağı çok şey vardı. Celestine gibi Innocentius'un da önceliği Sicilya ve Alman İmparatorluğu'nun aynı ellere geçmesini önlemekti. Philipp ya da Otto'nun Sicilya üzerinde hak iddia etmesini engellemenin en iyi yolu da Friedrich'i desteklemekti. Ancak Papalık desteğinin bedeli, Constance ve Friedrich'in kuzeydeki hak iddialarından vazgeçmeleriydi. Almanya'daki durum göz önüne alındığında -iki yetişkin adam zaten taht için yarışırken, üç yaşındaki Friedrich için çok az yer vardı- bu ödenmeye değer bir bedeldi. Bu nedenle Friedrich taç giydiği andan itibaren 'Romalıların [yani Almanların] ve Sicilya'nın Kralı' unvanını taşımayı bırakarak daha basit (ve daha doğru) olan 'Sicilya Kralı, Apulia Dükü ve Capua Prensi' unvanını kullanmaya başlamıştı.

Constance'ın aciliyeti kendi hastalığı nedeniyle daha da artmıştı. 1198 sonbaharına gelindiğinde imparatoriçenin hasta olduğu

6 DD Ks 43, 44, *Die Urkunden der Kaiserin Konstanze*, haz. T. Kozler, Monumenta Germaniae Historica: Diplomata regum et imperatorum Germaniae 11.3 (Hanover: Hahnsche Buchhandlung, 1990).

anlaşılmıştı ve Kasım ayı sonlarında o da ölmüştü. Papa ile müzakereler hala devam ediyordu, bu nedenle Constance'ın oğlunu ve yönetimini, onları gelecek sıkıntılardan kurtaracağı umuduyla III. Innocentius'a emanet etmekten başka seçeneği yoktu. Bu, Heinrich'in Friedrich ile ilgili başlangıçtaki umutlarının artık tamamen suya düştüğü anlamına geliyordu. Friedrich en azından Innocentius'un gözetiminde Sicilya Kralı olacaktı ama imparator olamayacaktı. Ancak Innocentius'un gücü de abartılmamalıydı. Friedrich'in naipliği desteğe ihtiyaç duyuyor olabilirdi ama Innocentius'un kendisi de müttefiklere ihtiyaç duyuyordu. Daha önceki Papalar gibi Innocentius da hatırı sayılır bir otoriteye sahipti ama gerçek gücü çok azdı. Rica edebilir, emredebilir ve (zaman zaman) ikna edebilirdi ama iradesini kabul ettirmek için çok az aracı vardı.[7] Stalin'in 'Papa'nın kaç tümeni var?' sözü, 1943'te olduğu kadar 1198'de de geçerliydi.

Friedrich için, Innocentius'un vasiliği hem iyi bir o kadar da kötüydü. Rakip iddiaların önlenmesine yardımcı oldu, ancak Sicilya'nın günlük yönetimine çok az yardımcı oldu. Gerçekten de Papa, Sicilya'ya ayak basana kadar 1208'i bulacak olan elçilerinin ellerinden gelen etkiyi göstermelerine büyük ölçüde bağımlı bir naip olduğunu kanıtladı.[8] Sonuç olarak Sicilyalı yerel ileri gelenler gerçek güç ve nüfuz için savaşmak zorunda kaldılar. Bunların başında imparatorluk şansölyesi Paglialı Walter ve Annweiler Markizi (ya da margrave) Markward geliyordu. Markward, VI. Heinrich'in gözde isimlerinden biriydi ama Konstanz'ın gözünden düşmüştü. Şimdi VI. Heinrich'in vasiyetindeki şartlara dayanarak naipliği yönetme hakkını talep ediyordu. Buna karşılık Walter ve ortakları, konumlarını haklı çıkarmak için Constance'ın vasiyetine ve Sicilya Krallığı üzerindeki Papalık gözetimi geleneğine başvurdular.

7 B. Wiedemann, 'Papal Authority and Power during the Minority of Emperor Frederick II', *Authority and Power in the Medieval Church, c.1000–c.1500*, haz. T. W. Smith (Turnhout: Brepols, 2020), 67–77.

8 Stürner, *Friedrich II.*, i, 85–105.

Bu uzun süren çekişmenin sonucu olarak Friedrich'in naipliği diğerlerinden daha fazla kilitlendi. Bu koşullar altında, Friedrich istese bile Almanya üzerinde hak iddia etme fırsatı yoktu. 1208'de Innocentius'un vasiliği resmen sona erdi. Ancak Friedrich henüz on dört yaşındaydı ve iktidarın dizginlerini yavaş yavaş ele geçirmeye başlıyordu. Şimdiye kadar neredeyse tüm hayatını Güney İtalya'da geçirmişti. Anadili İtalyancanın Sicilya lehçesiydi ve bu dilde şiirler yazıyordu, ayrıca Akdeniz'in diğer büyük dilleri olan Grekçe ve (muhtemelen) Arapçaya da biraz hâkimdi. Buna karşılık Almanya'yı (ve Almancayı) sadece Sicilya sarayındaki birkaç kuzeyli ileri gelenden dolayı ikinci elden biliyordu.

Ancak Friedrich'in geçmişi Alplerin kuzeyindeki siyasi hırslarına engel değildi. Babasının Sicilya tahtında bir Alman olması gibi, Friedrich de en son biyografi yazarının deyimiyle 'imparatorluk tahtında bir Sicilyalı' olacaktı.[9] Temeller, Friedrich'in amcası Philipp'in 1208'de tam da Friedrich'in reşit olduğu sırada gerçekleşen vahşi ölümüyle atıldı. Brunswickli Otto'yu Almanya'da (ve Kuzey İtalya'da) rakipsiz bırakan bu durum, Friedrich'in kendi hak iddiaları sorununu doruğa çıkardı. Otto kısa süre sonra Papa'dan imparatorluk kutsaması almak için güneye yöneldi. Bu bağlamda Otto, Apulia ve Calabria üzerindeki eski imparatorluk iddialarını da gündeme getirmeye çalıştı.

Ancak imparatorluk unvanını kullanan IV. Otto, geleneksel hakları korumaktan daha fazlasını yapıyordu. Heinrich'in oğlu ve Philipp'in yeğeni olarak Friedrich artık imparatorun başlıca rakibiydi, bu nedenle Friedrich'in yönetimini istikrarsızlaştırmak için yapılabilecek her şey memnuniyetle karşılanırdı. Ancak Otto'nun Alpler'in kuzeyindeki eski muhalifleri onun yokluğunda yeniden bir araya geldi. Friedrich'i *in absentia* kral seçerek imparatoru geri dönmeye zorladılar. Kalıcı bir barış için Friedrich'in Almanya'ya yerleşmesi gerektiği artık açıktı. Böylece 1212'de elektörlerinin daveti üzerine kuzeye doğru yola çıktı ve yol boyunca bir dizi

9 Rader, *Friederich II.*

önemli Lombard şehrinin desteğini aldı. Friedrich daha sonra bugünkü İsviçre'den geçerek eski imparatorluk şehri Frankfurt'a giderken Konstanz'da mola verdi. Burada ikinci kez Romalıların Kralı (yani Almanya'nın hükümdarı) seçildi ve 9 Aralık'ta Mainz yakınlarında taç giydi.

Ertesi yıl Friedrich sürekli olarak destekçilerini kendi hedefine yönlendirdi. Ancak Otto'nun ordusunun ve İngiliz müttefiklerinin Bouvines'de yenilgiye uğraması Otto'nun kaderini belirledi. Otto savaştan sağ kurtulmuş olsa da artık tükenmiş bir güçtü. Etkin gücü ve etkisi Brunswick ve çevresindeki geleneksel Welf merkez bölgeleriyle sınırlıydı ve 1218'de ölmüştü.[10] Buna karşılık Friedrich, Temmuz 1215'te Alpler'in kuzeyindeki geleneksel kraliyet takdis yeri olan Aachen'da ikinci kez Almanya kralı olarak taç giydi. Şehir 1212'de Otto'nun destekçilerinin elindeydi ve bu nedenle Mainz'e yönelinmişti, şimdi ise kapılarını hazırda bekleyen yeni imparatora açmıştı.

Friedrich Alman tahtına bir Sicilyalı olarak geldiyse de kısa sürede yerel koşullara uyum sağladı. Almanya'da kral (ya da imparator) eşitler arasında birinci sıradaydı. Prensler tarafından seçilirdi ve onlarla birlikte yönetmek zorundaydı. Pratikte, kraliyet fermanı sadece (hızla azalan) kraliyet arazilerinde ve hükümdarın kişisel topraklarında sınırsızca geçerliydi, başka yerlerde büyük ölçüde bölgesel prenslerin rızasına ve iş birliğine bağlıydı. Bu durum, kralın Avrupa'nın en merkezî devletlerinden birini yönettiği Sicilya ile tam bir tezat oluşturuyordu. Bu farklılıklar en açık ifadesini isyancılara ve siyasi düşmanlara nasıl davranıldığı konusunda buluyordu. Almanya'da boyun eğdikleri takdirde affedilmeyi bekleyebilirlerdi, Sicilya'da ise canlarını kurtarabilirlerse şanslıydılar.[11]

---

10 B. Schneidmuller, *Die Welfen: Herrschaft und Erinnerung (819–1252)* (Stuttgart: Urban-Taschenbucher, 2000), 263–7.

11 T. Broekmann, *Rigor iustitiae: Herrschaft, Recht und Terror im normannisch-staufischen Suden (1050–1250)*, (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2005); T. Foerster, 'Imperial Tradition and Norman Heritage: Cultures of Violence and Cruelty', *Norman Tradition*, haz. Burkhardt ve Foerster, 161–88.

Friedrich isteseydi bile Alman siyasetinin temellerini değiştiremezdi. İstediğinin bu olduğuna inanmak için de herhangi bir neden yoktur. Friedrich'in amacı, otoritesini babası ve büyükbabasının tarzına yakın bir şekilde ortaya koymaktı. Bunun ötesinde, yaşamaktan ve yaşatmaktan mutluydu. Öncelikli ilgi alanı güneydeydi, bu nedenle Almanya'da beklenenin tersini gerçekleştirdi. Gerçekten de Friedrich, eski müttefiklerini destekleyerek ve eski düşmanlarını cezalandırarak bilinçli bir şekilde atalarının kalıbına girdi. Amcası Philipp'in kalıntılarını Bamberg'den Ren Nehri üzerindeki Speyer'de bulunan geleneksel imparatorluk anıt mezarına naklettiği 1213 Noel'i önemli bir andı. Ancak Friedrich kendisini örnek bir Staufer olarak sunmaya hevesli olsa da çağdaşlarının deyimiyle "Apulialı çocuk" (*puer Apuliae*) olarak kaldı. Çünkü Friedrich amcasının görkemli bir şekilde gömüldüğünü göreli çok olmamıştı ki, gençliğinin şehri olan Palermo'da kendi defni için planlar yapmaya başladı.

Friedrich en başından beri Almanya'da görevi başında bulunmayan bir hükümdar olmayı amaçlıyordu. Kendi yokluğunda 1211 yılında seçilen Friedrich, 1212 ile 1220 yılları arasında sekiz yıl boyunca kendini kabul ettirdikten sonra bölgeyi kendi haline bıraktı. Friedrich sonraki otuz yılın sadece ikisini Almanya'da geçirdi, o da bir isyanı bastırmak içindi. Buradaki koşullar son derece açıklayıcıdır. Uzun süreli yokluğuna uyum sağlamak için Friedrich, Nisan 1220'de dokuz yaşındaki oğlu (VII) Heinrich'i Almanya kralı olarak atadı. Heinrich ve naipleri Friedrich'in yerine hüküm sürecek ve yerel seçkinler için bir temas noktası sağlayacaktı. Bu aynı zamanda, Friedrich'in babasının eski Sicilya-Almanya imparatorluğunu yeniden kurmasını dehşetle izleyen III. Innocentius'un da gözünü boyamak içindi. Innocentius, Otto'nun güneye yerleşebileceği düşünüldüğünde ona karşı Friedrich'i desteklemekten mutluluk duymuştu, şimdi ise işler tersine döndüğünden Friedrich'e ihtiyatla yaklaşmaya başladı. Friedrich oğlunu Almanya Kralı yaparak Sicilya *Regno*'su ile Alman İmparatorluğu

arasındaki eski ayrımın korunduğunu iddia edebilirdi; kendisi sadece ilkini yönetirken, oğlu ikincisini yönetiyordu.

İlerleyen yıllarda Friedrich ve Heinrich arasında doğrudan temas nadirdi ve bu da görmeye başladığımız gerilimleri açıklayabilir. 1230'ların başında Heinrich bir yetişkindi ve Alman siyasetine kendi damgasını vurmaya hevesliydi. Ancak Friedrich oğlunu kendi başına bağımsız bir hükümdar olarak değil, bir astı olarak görüyordu. Bu durum kısmen siyasi çıkarların çatışmasından kaynaklanıyordu. Heinrich mümkün olduğunca fazla güç elde etmek isterken, bunu sınırlamak Friedrich'in çıkarınaydı. Ama aynı zamanda ikisinin içinde hareket ettiği farklı siyasi kültürlerden de bahsediyordu. Friedrich, Sicilyalı destekçilerinden olduğu gibi oğlundan da mutlak hizmet talep ediyordu, Heinrich ise Alman prenslerine tanıdığı gibi kendisine hareket alanı sağlanılmasını bekliyordu.[12]

Nihayetinde, bu farklılıkların uzlaştırılamayacak kadar büyük olduğu ortaya çıktı. Heinrich, kendisine hareket özgürlüğü tanınması koşuluyla babasının derebeyliğini kabul etmekten memnundu, ancak Friedrich tam da buna yanaşmıyordu. Heinrich 1234'ün sonlarında imparatorun eski bir müttefiki olan Badenli Margrave V. Hermann'a karşı harekete geçtiğinde, Friedrich oğlunun eylemlerini geri alarak ve Hermann'ı eski konumuna geri getirerek karşılık verdi. Bu, Heinrich'in cevapsız bırakamayacağı açık bir hakaretti. Bu nedenle önümüzdeki aylarda müttefiklerini harekete geçirmeye başladı. Bu, isyanın bir güç gösterisi olduğu, uzlaşma ve barışma getirmeyi amaçladığı Alpler'in kuzeyindeki aristokratik geleneklere uygundu. Ancak Friedrich bunu vatana ihanet olarak yorumladı ve oğluna karşı yasaların tüm gücünü kullanmaya başladı. İlkbaharda kuzeye yürüdü ve Heinrich temmuz ayında Worms'da teslim oldu, açıkça

12 Broekmann, *Rigor iustitiae*, 260–368; B. Weiler, *Kingship, Rebellion and Political Culture: England and Germany, c.1215–c.1250* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007), özellikle bkz. 3–10, 39–75.

affedileceğini umuyordu. Ancak Sicilya uygulamalarına uygun olarak Friedrich böyle bir merhamet göstermedi. Heinrich hayatının geri kalanında hapsedildi. Friedrich onun yerine küçük oğlu Konrad'ı hükümdar seçtirdi. Heinrich'in aksine, Konrad hiçbir zaman resmî olarak taç giymedi ve kutsanmadı. En başından beri, babasının iradesine bağlı bir alt-kral olacaktı.

Guillaume örneğinde gördüğümüz gibi, Norman hükümdarlar bir noktaya değinmek istediklerinde sert cezalar vermekten çekinmiyorlardı ve kesinlikle Alman mevkidaşlarından daha acımasız bir çizgileri vardı. Güney İtalya'daki yerleşim süreci bu eğilimleri daha da şiddetlendirmiş ve benzersiz bir şiddet içeren siyasi kültür yaratmış gibi görünüyor. İlk birkaç kuşak yerleşimciler hâlâ büyük ölçüde geleneksel Norman sorumluluk kurallarına göre hareket ediyordu (ki bu kurallar yerel Apulia ve Calabrialıların kurallarına çok yakındı); ancak I. Roger'nin Sicilyası'nda siyasi şiddet tamamen yeni bir tarzda araçsallaştırılmaya başlandı.[13] Bu kısmen siyasi istikrarsızlığın bir ürünüydü. Roger'nin konumu ağabeyi Robert'inkinden bile daha istikrarsızdı ve bu da onu ve varislerini havuçtan ziyade sopayla yönetmeye yöneltti. Ancak yine de bu sadece bir çıkar meselesi değildi. İdam, sakat bırakma ve hapis cezaları Konstantinopolis'te isyancılara verilen yaygın cezalardı. Burada da Roger ve varisleri Bizanslılardan ders alıyorlardı.

Eğer II. Friedrich hayattayken Sicilyalı bir Norman idiyse, tarihsel ölümünden sonraki yaşamında gerçekten de Alman olacaktı. Buradaki kilit figür, iki savaş arası dönemde dikkatini II. Friedrich üzerine çalışmaya yönelten genç bir Alman Yahudisi Ernst Kantorowicz'dir. Kantorowicz, şair Stefan George'un etrafındaki aşırı milliyetçi çevrelerin (*George-Kreis* veya "George Çevresi" olarak adlandırılan) bir parçasıydı. Friedrich'in çığır açan biyografisi (ilk kez 1927'de Almanca olarak yayınlandı); George'un "Gizli Almanya" (Almanca: *Geheimes Deutschland*)

13 Broekmann, *Rigor iustitiae*, 25–259. Ayrıca bkz. Strickland, 'La Chevalerie des Normands?'; Foerster, 'Imperial Tradition'.

hakkındaki fikirlerinden esinlenmişti, bunlar Almanya'nın geçmişi ve bugününe dair efsanevi görüşlerdi.[14] Kantorowicz, II. Friedrich'in güneyde yetişmiş olmasına rağmen her şeyden önce bir Alman olduğunu, hatta bu dünyayı şereflendirmiş en büyük Almanlardan biri olduğunu öne sürerek onu geri kazanmaya çalıştı. Kantorowicz'in kendi Yahudi geçmişi, 1930'larda Almanya'da iktidarı ele geçiren Nasyonal Sosyalist yönetimle ters düşmesine neden oldu. Ancak kitabı, bariz milliyetçiliğinden zevk alan Naziler tarafından zevkle benimsendi. Goebbels'in favori kitabı olduğu ve hatta Führer tarafından okunmuş olabileceği bile bildiriliyor. Alman birlikleri 1943'te Sicilya'dan çekilirken Hermann Göring'den gelen son emirlerden biri İmparator Friedrich'in mezarının Palermo'dan kaldırılmasıydı. Büyük Alman imparatoru evine dönüyordu.

Neyse ki Göring'in emirleri hiçbir zaman yerine getirilmedi. Bu nedenle Friedrich bugüne kadar gururlu bir Sicilyalı olarak kaldı.

---

14 E. Kantorowicz, *Kaiser Friedrich der Zweite* (Berlin: Bondi, 1927–31), M. Ruehl ile birlikte, '"In This Time without Emperors": The Politics of Ernst Kantorowicz's Kaiser Friedrich der Zweite Reconsidered', *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 63 (2000), 187–242; R. E. Lerner, *Ernst Kantorowicz: A Life* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2017), özellikle bkz. 68–116.

Normanların Sonrası: Dönüşen Bir Avrupa

II. Friedrich'in hükümdarlığı Norman imparatorluk inşasının sonunu işaret eder. Normanlar artık Fransa, İtalya, Britanya Adaları, Orta Doğu, İberya ve (giderek artan bir şekilde) Almanya'da siyaset ve toplumu dönüştürmüşlerdi. Avrupa ve Akdeniz'de Rollo'nun torunlarının bulunmadığı bir bölge neredeyse yoktu. Artık mevcut olmadıkları yerlerde bile mirasları görülebiliyordu.

Normanlar hem kazaen hem de kasıtlı olarak Batı Avrasya haritasını tamamen yeniden çizmişlerdi. İngiltere'yi genişleyen (şimdi küçülse de) bir kıta imparatorluğuna dâhil ettiler ve sınırlarını Galler ve İrlanda'nın içlerine kadar genişlettiler. Daha kuzeyde, 1707'deki Birlik Yasası'na kadar İskoçya'yı yönetecek olan asil soyları kurmuşlar ve böylece daha sonraki Birleşik Krallık'ın temellerini atmışlardı. Fransa'da ise Normanlar krallığın en güçlü düklüklerinden birini kurarak dönemin Capet krallarının yükselişini önce engellemiş, daha sonra da desteklemişlerdir. Son olarak II. Friedrich'in kisvesi altında Normanlar, Almanya'nın büyük bölümüne hukuk ve adalet konusunda yeni tutumlar getirmişlerdi.

Daha güneyde, Norman etkisi hiç de azımsanmayacak derecede belirgindi. İberya'da Normanlar Portekiz Krallığı'nın erken dönemde genişlemesinde önemli bir rol oynamışlardı ve Tortosa kuşatmasına (1148) yardım ederek Katalonya'nın Aragon tacıyla birliğini güçlendirmişlerdi. (1469'da Kastilya ile birleştiğinde, bu

bildiğimiz İspanya'yı oluşturacaktı). Normanların İtalya üzerindeki etkisi daha da büyüktü. Burada kuzeyli yerleşimciler yarımadanın güney yarısını birleştirerek Apulia, Calabria, Campania ve Sicilya'yı tek bir bayrak altında toplamıştı. Ortaya çıkan Sicilya Krallığı, 19. yüzyılın sonlarında İtalya'nın siyasi birleşmesine (*Risorgimento*) kadar varlığını sürdürecekti. Daha da önemlisi İtalyan-Norman yağmacıları, Batı ve Orta Anadolu'daki Bizans yönetiminin kritik bir anda zayıflamasına yardımcı olmuş ve doğrudan katkıda bulundukları Birinci Haçlı Seferi ile sonuçlanacak gelişmeleri başlatmışlardır. Normanlar olmasaydı modern dünyanın tanınmaz hale geleceğini söylemek abartı olmaz.

Ancak Normanlar her yerde olsalar da, hiçbir yerde de değillerdi. Bu bölgelerin her birine yerleşmiş ve kök salmışlardı. Norman etkisi her yerdeydi ama aynı zamanda tespit edilmesi de giderek zorlaşıyordu. Friedrich kendisini Norman olarak tanımlamadığı gibi, başka yerlerdeki Norman dağılımının çoğu da kendisini Norman olarak tanımlamıyordu. İngiltere, Galler ve İrlanda'ya yerleşenler artık İngiliz iken, Firth of Forth'un kuzeyindeki mevkidaşları giderek İskoç olarak tanımlanıyordu. İberya ve Kutsal Topraklarda bu süreçler daha da hızlı gerçekleşmişti: Normanlar burada çoktan Katalan, İspanyol ve Frank/Fransız olmuştu. 13. yüzyılın ortalarına gelindiğinde düklüğün dışında neredeyse hiç Norman kalmamıştı. Robert Bruce Norman kanından olabilir, ancak dönemin çağdaş şiirlerinde 'İskoçya'nın Çiçeği' olarak anılıyordu.

Normandiya'nın kendisi de bu değişikliklerden muaf tutulmadı. Düklüğün 1204'te ele geçirilmesinin ardından Philippe Auguste'nin hızla genişleyen krallığına -bir Fransız'ın bakış açısıyla yeniden- dâhil edildi. Normanların ayırt ediciliği ise bir gecede değişmedi. Ancak artık düklüğü, Philippe ve varislerinin üzerinde otorite kurduğu diğer birçok prenslikten ayıracak çok az şey vardı. Tıpkı güneylerindeki Poitevinler ve Angevinler gibi Normanlar da basit birer Fransız'dı. İlerleyen yıllarda, Britanya

ve İrlanda'daki yurttaşlarıyla sık sık siyasi çatışmaların karşı taraflarında yer aldılar. Diaspora kesin olarak bölünmüştü.

Bu gelişmeler etkileyici olsa da şaşırtıcı değildir. Norman kimliği başından beri hareket halinde hedef olmuştur. İlk Normanlar basitçe Kuzeyli Vikinglerdi, İskandinavların Kuzey Fransa'ya girmesi ve varlıkları bir yüzyıl sonra bile yorumlara neden olmaya devam etti. 11. yüzyılın ortalarına gelindiğinde çatışma yerini uzlaşmaya bırakmıştı. Normanlar artık kültürel ve dilsel olarak Fransız olmuşlardı ve etnik tanımlama, büyük ölçüde Frank/Fransız soyundan gelen köylüler ve alt düzey aristokratlar da dâhil olmak üzere düklüğün tüm sakinlerine uygulanabilirdi. Bazen hepsinin Rollo'nun orijinal korsanlarının soyundan geldiği hikâyesi sürdürülüyordu. Ancak gerçekte Normanların başından beri farklı bir grup olduğu takdir ediliyordu. Dudon'un düklüğün kuruluşuna dair anlatısı tam da bunu vurgular. Rollo'nun din değiştirip yerleşmesiyle birlikte akıncılardan oluşan karışık tayfası artık Kuzeyli değil, Normanlar olarak birleşik bir halk haline gelmişti.[1]

Onların soyundan gelenler düklük dışında geleceklerini aradıkça, ortak bir anavatana bağlarla ve İskandinavya'nın kuzeyinden (gerçek veya hayalî) gelme iddialarıyla tanımlanan bir diaspora ortaya çıktı. Ancak Norman kimliği Rouen ve çevresinde geliştiği gibi, Norman aristokratlar yurtdışına yerleştikçe de gelişti. Sadece gelip ele geçirmekle kalmadılar, yerleştiler ve kök saldılar. Normanların İtalya (Sichelgaita), Galler (Nest) ve İrlanda'da (Aoife) yerli eşler almalarında olduğu gibi, bazen bu bağlantılar çok kişiseldi.[2] Diğerlerinde ise daha az somuttu ama önemliydi, örneğin Hereford kontlarının yeni kalelerine orijinal Norman evlerinden sonra Montgomery adını vermeleri ya da Guiscard'ın en büyük oğluna Grekçe Mark adını vermesi gibi. Normanlar yavaş ama emin adımlarla İngiliz, İskoç ve Sicilyalı oluyorlardı.

---

1 S. Sønnesyn, 'The Rise of the Normans as Ethnopoiesis', *Norman Tradition*, haz. Burkhardt ve Foerster, 203–18.

2 Van Houts, 'Exogamy'.

Bu kısmen sayı ile ilgili bir meseleydi. Yerleştikleri bölgelerin hiçbirinde Normanlar çoğunlukta değildi ve bütünleşme en hızlı Katalonya ve İtalya gibi yerel halktan sayıca oldukça az oldukları yerlerde gerçekleşti. Ancak bunun kadar önemli olan bir başka şey de her yerde bulunmalarıydı. Normanlar her yerde oldukları için, Norman kimliğinin kendisi nispeten az şey ifade ediyordu. Sicilya'ya, sınır bölgelerine (march) ve (hepsinden önemlisi) İngiltere ve İskoçya'ya olan yerel yakınlıklar daha önemli hale geldi.

Bu nedenle tarihe geçmiş Normanlar oldukça zor anlaşılan bir konudur. Modern tarihçilerin bazen bir "Norman efsanesi"nden bahsetmelerinin nedeni kısmen budur: Orta Çağ tarihçileri tarafından aktif olarak yayılan Norman kazanımlarının birleşik bir sürecin parçası ve doğuştan gelen bir hükmetme iradesinin ifadesi olduğu fikri. Bu tür akademisyenler için Norman birliği büyük ölçüde hayalî, verimli Norman hayal gücünün bir ürünüdür.[3] Ancak Normanlar kendi efsane yaratımlarının bir ürünü olsalar da bu konuda benzersiz olmaktan çok uzaktılar. Aynı şey İngilizler, Galliler ve Fransızlar için de geçerlidir, aslında Orta Çağ'ın tüm ulusal kimlikleri için öyledir.[4] Fakat Norman kimliğini diğerlerinden ayıran şey, çoğu Norman'ın artık yaşamadığı bir bölgeye bağlı olmasıydı. Onu bu kadar etkili ve nihayetinde bu kadar kısa ömürlü yapan da buydu.

Normanların en kalıcı mirası, Avrupa ve Akdeniz'in büyük bölümünü birbirine bağlamak ve bütünleştirmektir. Normanlar sayesinde bu dünya, aynı ailenin üyelerinin Galler, İtalya ve Kutsal Topraklarda bulunabildiği bir dünya oldu. Normanlar İngiltere, İrlanda, Galler ve İskoçya'ya kaleler, şövalye hizmeti

3 R. H. C. Davis, *The Normans and Their Myth* (Londra: Thames & Hudson, 1976).

4 G. A. Loud, 'The "Gens Normanorum" – Myth or Reality?', *Anglo-Norman Studies* 4 (1982), 104–16, 204–6; A. Plassmann, *Origo gentis. Identitäts- und Legitimitätsstiftung in fruh- und hochmittelalterlichen Herkunftserzählungen* (Berlin: De Gruyter, 2006). Ayrıca bkz. M. Bennett, 'Norman Conquests: Nature, Nurture, *Normanitas*', *Normans in the Mediterranean*, haz. Winkler ve Fitzgerald, 43–65.

ve şövalyelik kültürü getirerek bu bölgeleri Avrupa anakarasının siyasi ve kültürel uygulamalarına dâhil ettiler. Sicilya ve Güney İtalya'ya ise Papa ve Roma ile daha yakın bağlar getirerek bu bölgelerin Güney ve Doğu Akdeniz'in İslâm ve Ortodoks dünyasından ziyade Katolik Batı Avrupa'nın bir parçasını oluşturmasını sağladılar.[5]

Nihayetinde Normanlar, kendi başarılarının kurbanı oldular. Avrupa toplumunun dokusunun öylesine bir parçası oldular ki, neredeyse hiç dikkat çekmediler. Gitmişler ve çok geçmeden unutulmuşlardı.

5 Bartlett, *Making of Europe*. Ayrıca bkz. D. C. Douglas, *The Norman Achievement 1050–1100* (Berkeley, CA: University of California Press, 1969), *The Norman Fate 1100–1154* (Berkeley, CA: University of California Press, 1976).

Teşekkürler

Bir kitap tek bir yazarın adını taşısa da yazmak kaçınılmaz olarak bir ekip işidir ve ben ekibim konusunda son derece şanslıydım. Öncelikle beni popüler yazarlık konusunda cesaretlendiren ve ilk aylarda projenin şekillenmesine yardımcı olan menajerim Tessa David'e teşekkür etmeliyim. Umuyorum ki tamamlanmış sonuç onun yüce beklentilerini karşılar. Aynı şekilde Tessa'dan görevi devralan Laurie Robertson'a da minnettarım. John Murray'deki editörüm Joe Zigmond, proje için ilk aşamalarda bile heves gösterdi ve yazma/gözden geçirme sürecinde bana çok yardımcı oldu. Metin editörüm Candida Brazil de aynı şekilde oldukça kaba bir taslak üzerinde harikalar yaratırken, Joe'nun meslektaşı Caroline Westmore da metnin üretime geçmesi için cesurca devreye girdi. Aynı şekilde düşüncelerini, yorumlarını ve devam eden çalışmalarını paylaşan çok sayıda akademik meslektaşıma da müteşekkirim. Her bir bölümü okuyan ve yorumlayanlara özellikle teşekkür ederim: Marc Morris, Graham Loud, Gregory Lippiatt, Lizzie Boyle, Colin Veach, Ben Guy, Alice Taylor, Matthew Hammond, Andrew Buc, Mike Humphreys ve Lucas Villegas Aristizábal.

Her zaman olduğu gibi en büyük borcum aileme. Eşim Catherine Flavelle, acil son dakika düzeltmelerine yardımcı olmak da dâhil olmak üzere yolun her adımında bana tavsiyelerde

bulundu. *Yet another* kitap projesini üstlenen bir eşe gösterdiği hoşgörü olağanüstü bir şeydi. Kızlarımız Clara ve Lettie'ye de aynı şekilde minnettarım, en başından beri gülümsemeleri ve kahkahaları (ara sıra çığlıkları ve bağırmaları) yazma sürecime eşlik etti. Bu kitabı, bir gün onların da okuyabileceği umuduyla onlara ithaf ediyorum.

İndeks

Norman dönemi bireyleri, bu dönemde soyadı kullanımı tam olarak yerleşmediği için ön adlarına göre dizinlenmiştir.

H

Y

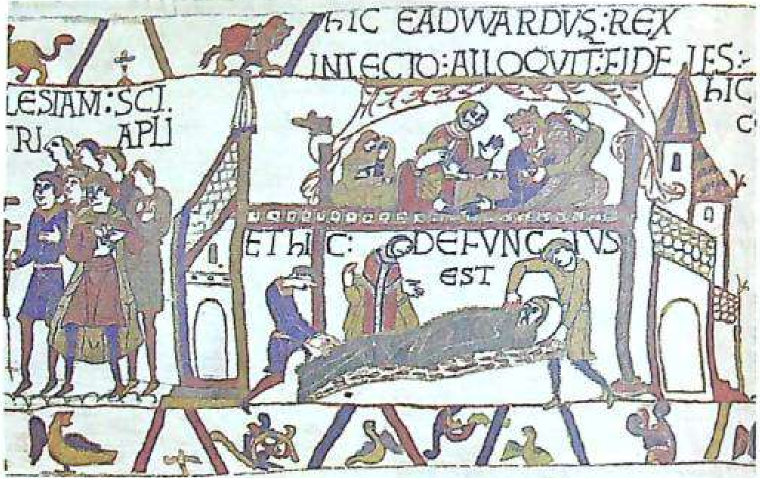
Z

Kraliçe Emma ve Kral Knútr Winchester'daki Yeni Minster Manastırı'na bir haç hediye ederken.

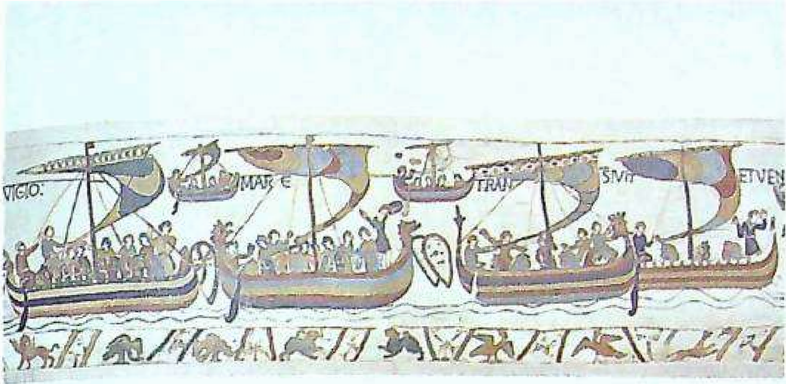
Encommium Emmae'nin anonim yazarı eserini Kraliçe Emma'ya sunarken. İki oğlu, Harðacnut ve Edward hazır bir şekilde beklemektedir.

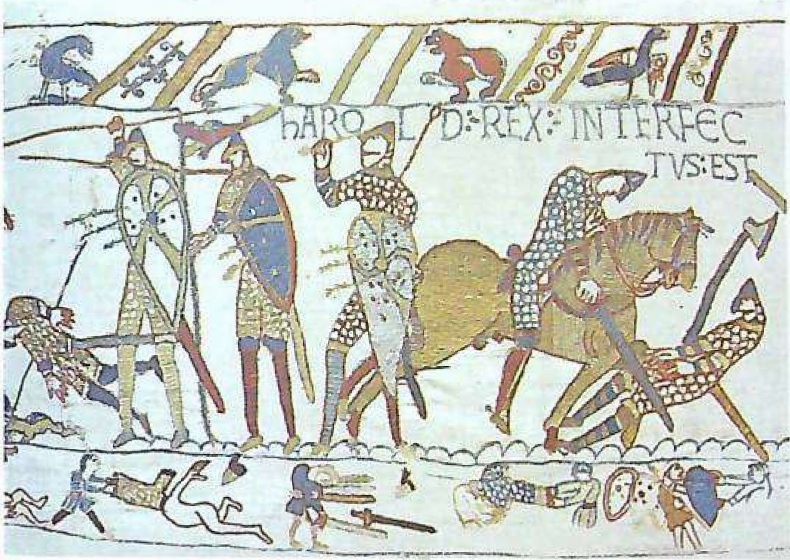
Bayeux İşlemesi'nde tasvir edildiği şekliyle İtirafçı Edward'ın ölümü. Harold Godwinson ve Kraliçe Edith başucundakiler arasındadır.

Edward'ın cenaze korteji Westminster'da yeni inşa edilen manastır kilisesine doğru yola çıkarken.

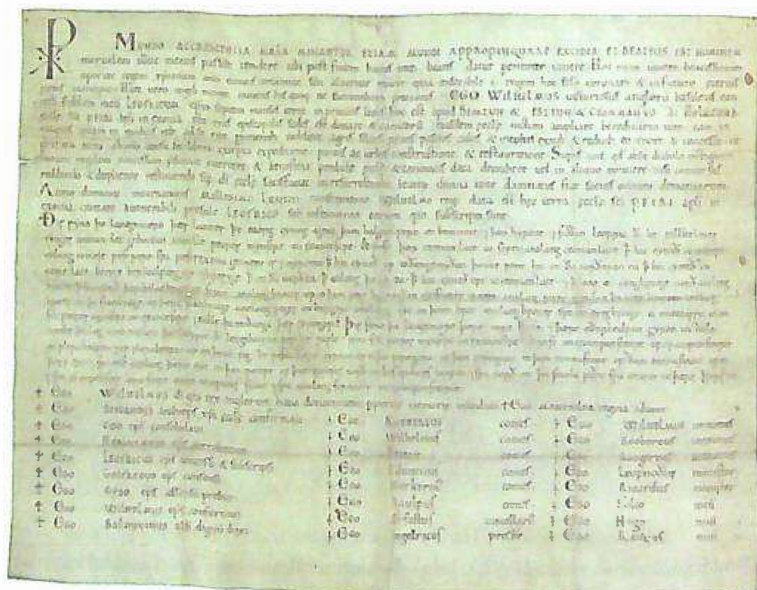
İşleme, Norman filosunun
Manş Denizi'ni geçişini canlı bir şekilde tasvir eder.

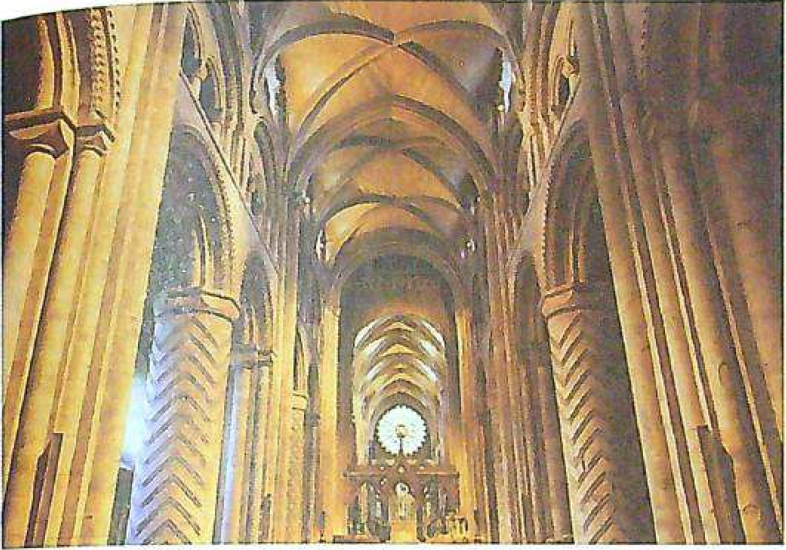
Harold'un ölüm sahnesi.
Harold; gözünde ok olan adam mı, yoksa Norman şövalyesi tarafından öldürülen adam mı?

Büyük Domesday Kitabı, Guillaume'un 1086 yılındaki devasa araştırmasının en etkileyici ürünüdür.

Exeter Piskoposluğu için Guillaume'un imtiyazı (1069).
Görünüşü ve düzeni itibariyle her ne kadar İngiltere'nin zaptı öncesi bir belge gibi görünse de, kıdemli tanıkların isimleri Normanlara aittir.

Durham Katedrali'nin içi. Kemerlerdeki ayırt edici pervazlara ve kaburgalı tonoza dikkat edin.

Robert Guiscard ve Bohemond'a karşı cesurca direnen Dyrrachion (modern Draç) surları.

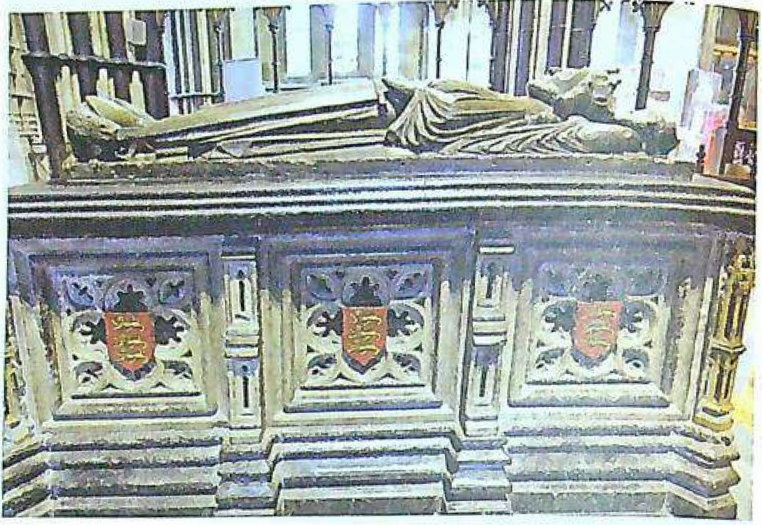
II. Roger İsa tarafından taçlandırılıyor.
Santa Maria dell'Ammiraglio, Palermo'daki mozaik panel.

II. Roger'nin yeni Sicilya Krallığı'nın önde gelen kilisesi olan
Santa Maria dell'Ammiraglio'nun apsisi.

İskoçya Kralı I. David'in
Annandale'i Robert de Bruce'a veren imtiyazı. (1124).

Château Gaillard,
Aslan Yürekli Richard'ın zapt edilemez kalesi.

Kral John'un mezarı, Worcester Katedrali. Ayaklarının dibindeki aslan, John'un lakabı olan 'yumuşak kılıç' ile olası bir oyun olarak kılıcı çenesiyle bükmektedir.

İmparator II. Friedrich heybetli bir şekilde otururken, şahin avcılığı üzerine yazılmış erken dönemli el yazmalarından.

Avrupa, Akdeniz ve Orta Doğu'nun Efendileri: Normanlar

"Viking akınlarından Akdeniz'in hakimiyetine uzanan Normanlar, Orta Çağ Avrupası'nın egemen ve göz kamaştıran gücüydü. Levi Roach, muhteşem ve panoramik anlatımıyla Normanların inanılmaz hikâyesini ustalıkla anlatıyor."
– Helen Castor

Elinizdeki bu kitap, hırslı maceracıların, azılı yağmacıların, kazanılan ve kaybedilen servetlerin hikâyesi.

14 Ekim 1066.

İngiltere'nin son Anglo-Sakson kralı II. Harold Sussex'te ölürken, Normandiya Dükü beklenmedik zaferini kutluyordu. Artık İngiliz tahtında Anglo-Saksonlar veya Vikingler oturmayacaktı; artık çağ, Normanların çağıydı.

Viking akıncılarından gelen mütevazı köklerinden paralı askerler, fatihler ve hükümdarlar çıkaran Normanlar, Avrupa'yı tabiri caizse şekillendirirken Küçük Asya topraklarında da adım atmadık yer bırakmadılar. Uyum sağlama, yenilikçilik ve katı kararlılıklarıyla dünyaya damga vurdular.

Yazar Levi Roach, İskandinavya'dan Kutsal Topraklara dek Normanların izini sürüyor ve okurları da bu yolculukta peşinden sürüklüyor. Alana hakimiyeti ve başarılı araştırmasıyla Norman İmparatorluğu'nu karakterize eden siyasi entrikalar, askeri deha ve kültürel asimilasyonun karmaşık dokusunu gözler önüne seriyor.

Normanlar, yalnızca bir fetih kroniğinden çok daha fazlası. Yazar Roach fetihlerin yanında modern hukuk sisteminin temellerinin nasıl atıldığından Avrupa'nın Orta Çağ kimliğini şekillendiren farklı kültürlerin kaynaşmasına kadar Norman yönetiminin geniş kapsamlı sonuçlarını ustalıkla inceliyor.

Normanlar, Kuzey Fransa'daki Viking yağmacılarının torunlarının Avrupa, Akdeniz ve Orta Doğu siyasetine hâkim oluşlarının olağanüstü hikâyesini anlatıyor. Yazar Levi Roach'ın usta tarih yazıcılığı ve titiz araştırmaları, bu olağanüstü hanedana yeniden hayat vererek etkilerinin hatırlanmasını sağlıyor. *Normanlar*'da bir Viking gemisiyle Manş'ı geçecek, Hastings'in dehşetengiz atmosferini ciğerlerinize çekecek, Kutsal Topraklara giderken İznik'te dinlenecek ve paralı asker olarak pek çok efendiye hizmet edeceksiniz.

Kronik

kronikkitap.com kronikkitap

ISBN: 978-625-6989-69-6

